ململانێی ئەمریکا و ئێران
لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا

عوسمانی حاجی مارف

2025

ناوی کتێب

ململانێی ئەمریکا و ئێران

لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا

بابەت: وتار

نووسەر: عوسمانی حاجی مارف

دیزاینی: ئومێد محەمەد

هەڵەچنی: ئاواز ساڵح

چاپی یەکەم: 2025

تیراژ: 500 دانە

نرخ: 5000 دینار

ململانێی ئەمریکا و ئێران
لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا

عوسمانی حاجی مارف

2025

پێڕست

پێشەکی...9

ئێرانی دوای دوازدە ڕۆژ جەنگ..15

ئاسایشی وزە و کەشتیوانی لە کەنداودا..38.

ڕۆڵی تورکیا لە ململانێی نێوان ئیسرائیل و ئێراندا!...................................46

ئایا تەواوی میلیشیاکان هەڵدەوەشێنەوە؟...55

ئاڕاستەی دانوستانەکانی ئەمریکا و ئێران..63

ئەمریکا و سیاسەتی شەڕ و ماڵوێرانی!...71

ئیسرائیل و ئێران...81

گۆڕانکاری لە ڕووخساری ناوچەکەدا..89

چارەنووسی ئێران لە پێوەند بە باڵادەستیی ئەمریکاوە...............................99

کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق...107.

سەردانی (سودانی) بۆ کۆشکی سپی...117

مووشەکی وێڵ..125

پاراستنی ئیرادەی سەربەخۆی جەماوەری ئێران ئەرکمانە!.........................129

باڵادەستیی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە سەر عێراقدا..................................135

هێرش بە درۆن و مووشەک..145

عێراق گۆڕەپانی گەمەی هاوبەشی ئەمریکا و ئێرانە!....................................155

پرۆژەکانی جیهادی شیعە لە عێراقدا!؟...163

دۆستایەتیی (بافڵ) و (ئەعرەجی)..173

ئامانجی سەردانی (پزیشکیان) بۆ عێراق...179

پێوەندیی هەولێر و تاران!...189

کاریگەریی قەیرانی ئابووریی ئێران لە سەر عێراق.................................197

دەرگیربوونی عێراق لە نێو دانوستانی ئەمریکا و ئێراندا..........................205

کراوەییی ئێران هاوشانی دانوستانەکانی لەگەڵ ئەمریکا.........................213

کێبڕکێی (سودانی) و (مالیکی) لە هەڵبژاردنی (2025)ی عێراقدا.............223

هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، سەرەتای قۆناغێکی مەترسیدار لە ناوچەکەدا...231

ئاڵوگۆڕێک لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا!...237

پێشەکی

دوای ڕووبەڕووبونـەوەی ئێران و ئیسـرائیل لـە دوانزە ڕۆژدا، کە دنیایان سـەرقاڵ کرد بەخۆیانەوە و مەترسـی ئەگەری شـەڕێکی گەورەی ناوچەییان خسـتە بەردەم ژیان و گوزەرانـی خەڵکەوە، هێمای ئەوپـەڕی مەترسـی نائارامـی و گێژاوی سیاسـی زیاتری خسـتە بـەردەم ئایندەی ناوچەکـەوە، ئاخۆ چیتـر لـە نەهامەتی و کارەسـاتی تـر لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت چاوەڕێ دەکرێـت؟. دوانزە ڕۆژ وێنەی سەرسـامی و نیگەرانـی کـردە میوانـی ڕوخسـاری دانیشـتوانی ناوچەکـە، ئـەوەی چـاوەڕوان نەدەکرا ئاگربەستی کوتوپڕبوو.

کـە ئاگـر بەسـت ڕاگەیانـدرا، هـەر لایەنێـک سەرکەوتنی بەسەر ئەوی دیکەدا ڕاگەیاند. لەکاتێکدا هەمـوو شـتێکیان وێرانکردنـی ژمارەیـەک کۆمپانیا و مـاڵ و شـوێنی کارو خزمەتگـوزاری و کوشـتنی چەندین کەسـی سـڤیل بوو لە ئیسرائیل و لە ئێران، ئەو شەڕە هێنرایە ناوماڵەکانەوە، خەڵکی شارەکان ناچارکران لە ماڵەکانیان هەڵبێن. ئیسـرائیل و ئێران جگـە لە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیا بۆ سـەرکوتکردنی گەلەکانیـان هیچـی تریان لا گرنگ نەبو. تائێسـتاش کاریگەری نەرێنی تاسانی خەڵکی دانەمرکاندۆتەوە،

نیگەرانیەکانیش بۆ دوبارەبونەوەی جەنگ لە جێگای خۆی ماون!

ئەم شەڕە سێ قۆڵییەی نێوان ئێران و ئیسرائیل و ئەمریکا لەلایەن ترەمپەوە وەها لێکدرایەوە کە ئەم شەڕە نوێنەرایەتی خاڵی وەرچەرخانێک دەکات کە ئەتوانێت ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕێکخاتەوە، هاوشێوەی شەڕی شەش ڕۆژەی ساڵی (1967) کە ئیسرائیل شکستی هێنا بەمیسر و سوریا و ئوردن، واتە دەیەوێت ئەوە ڕاگەیەنێت کە ئەم دوانزە ڕۆژەی جەنگی ئەمجارە باڵادەستی ئەمریکا و ئیسرائیل لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەسەپێنێت. گەر هەوڵێک بە ئاراستەی کۆتایی ناجێگیری سیاسی لەناوچەکەدا بەڕێوە بێت، ئەوە دەبێت لەسایەی ئەو باڵادەستیەی ئەمریکا و ئیسرائیل لەناوچەکەدا پیادەی دەکەن جێبەجێ بکرێت.

لە کاتێکدا ئەم شەڕە توانای سەربازی و هەواڵگری ئیسرائیلی ناوازەی نیشان دا، لەهەمانکاتدا وەها دەرکەوت کە هێشتا ئیسرائیل پشت بە دەوری ئەمریکا دەبەستێت لە توانایی بەردەوامیدان بەشەڕەکە، ئیسرائیلی بێ ئەمریکا و ڕۆژئاوا بە کارتۆنێکی سپی بۆ نیگارکێشان دادەنرێت.

ترەمپ تاڕادەیەک توانی متمانەی ناوچەکەی بۆ ئەمریکا بگەڕێنێتەوە، لە هەمان کاتدا ڕووسیا و چین

که گوایه هاوپەیمانی ئێرانن، بێدەسەڵات دەرکەوتن، ڕازی بوون بە سەیرکردنی ئێران کە دەچێتە ژێر کاریگەری مەترسی ئەو هێرشانەوە، هەربۆیە شەڕەکە بەهەر دەرکەوتەو ئەنجامگیریەکەوە گەڕانەوەی هەیبەتێکی ئەمریکای لە ناوچەکەدا نیشاندایەوە، ئەتوانم بڵێم کە روسیا و چینیش لەو بارەیەوە بێدەنگیان هەڵبژارد، بەتایبەتی کە روسیا بەشی خۆی لەم ململانێیەدا رەوانەی ئۆکرانیای کرد.

ئەم شەڕی دوانزە ڕۆژە بەدوای دەورانێکی چەند ساڵەی پاشەکشەو شکستەکانی ستراتیژی ئەمریکا لە ناوچەکەدا گڕ دەگرێت، ئەمریکا پێویستی بە شەڕێکی لەو چەشنە بو کە جارێکی تر بەدوای هەردوو جەنگی کەنداوی (1991) و جەنگی کەنداوی (2003) ئیعتبار و پێگەی خۆی لە ناوچەکەدا جێکەوتە کاتەوە، کە هاوکاتی ئاڵوگۆڕە بەردەوامەکانی ناوچەکە و دەخالەتی وولاتانی زلهێزی دنیا بە تایبەتی روسیا و چین بەدوای شەڕی کەنداوی (2003) تاڕادەیەک جێگەیان بە ئەمریکا لێژ کردبوو، بەتایبەتی ئێران توانی ڕۆڵێکی بەرچاو ببینێت و پانتاییەک لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بخاتە ژێر کۆنترۆڵی سیاسەت و نەخشە و بەرژەوەندیەکانی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە.

هەڵبەتە ئەو دۆخە گەورەترین کێشەو ئاڵۆزیەکان و ململانێی دەوڵەت و لایەنەکانی خستە سەرکاری مامەڵەکردن بە دۆخێکی تەواو ناجێگیری و گێژاوی سیاسی، کە باڵادەستی هێزە میلیشیاکانی ئێران، گەورەترین مەترسیان لە ناوچەکەدا چەسپاند، بەتایبەتی کە خودی ئێران بۆ خۆی وەک زلهێزێکی ئیقلیمی گەمەی بەردەوامی بە فروانکردنی نفوزی خۆی ئەدا، تا ئەو ڕادەیەی بووە بەشێکی تەواو مەترسیدار لە بەرامبەر بەرژەوەندیەکانی ئەمریکاو ئیسرائیلدا. لە ململانێیەکی بەردەوامدا چەندین ڕوداو و سیناریۆ کارەسات و نائارامی دەخرانە ڕوو.

ئیسرائیل و ئەمریکا پێویستیان بە دۆزینەوەی ڕێگەی بەدیل هەیە لە هەوڵدان بۆ دەستەبەرکردنی ئارامی و جێگیری سیاسی لە پێناو دابینکردنی ئاسایش بۆ وەبەرهێنان و سەرمایەگوزاری لە ناوچەکەدا، تا لەباری ئابوریەو سنورێک بۆ دەوری چین دابێنن،! جەختکردنەوەی ئێستای ئەمریکاو ئیسرائیل لەسەر هەژموونی ناوچەیی و سەرکەوتن بەسەر بەربەستەکاندا، دەبێتە دەستکەوتێک بۆ باڵادەستیان لەباری ئابوری، دارایی، سیاسی و جوگرافیەوە، کە ئەمریکا ئەتوانێت هاوسەنگی خۆی لەبەرامبەر وولاتانی زلهیزی دنیا بە قازانجی خۆی

لەناوچەکەدا بەرێتە پێشەوە، لەهەمانکاتدا هەوڵ ئەدات ئێران لەبازنەی ڕوسیاو چین دەرکێشێت، لەلایەکی تریشەوە ئیسرائیل وەک زلهێزێکی ئەقلیمی لە ناوچەکەدا پێگەی بەهێزتر بێت، لەبەرامبەر تورکیا و ئێراندا.

هێرشی ئەم دواییەی ئەمریکا بۆ سەر ئێران ڕەنگە توانای ئەتۆمی ئێرانی تێکدابێت یان نەیتوانیبێت، بەڵام ئەوەی بەرچاوە ئەوەیە کە بەم هێرشە واشنتۆن متمانە و خۆڕاگری خۆی جارێکی تر گەڕاندۆتەوە.

ئەوەی شایانی باسە ئەم وەشاندنی گورزەی ئەمریکا بە ئێران، ئەو عەلی خامنەییەی وەها ناچار کرد، کە نزیک بە پەنجا ساڵە ڕێبەرایەتی ڕژێمێکی تیۆکراتی دەکات و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی بە بارمتەی تیرۆرەکانی بەستۆتەوە و گرتووە، لە بەرامبەر ئەمەریکا، ئیسرائیل و سعودیە پاشەکشەو نەرمی نیشان ئەدات.

بەهەر حاڵ باسکردن لەدۆخی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست و لێکدادنەوە و باسێکی زۆر هەڵدەگرێت، باسەکانی ناو ئەم کتێبە هەرچەندە بەشی یەکەمی لێکدانەوە و باسێکە دەربارەی ئێرانی دوای دوانزە ڕۆژ جەنگ، دیدگایەک و تێگەیشتن و ئاکامەکانی دەخاتە ڕوو، لە هەمانکاتدا بەشێکی تری ئەم کتێبەو

باسـەکانی هەرچەندە چەند وتارێکە کە پێشـتر بڵاو کراوەتەوە، زیاتر بەدەوری ئەو ململانێیەی ئەمریکا و ئێراندا دێت کە پێش شەرەکە نوسراون، ئاشکرایە هەستیاری ئەم باسانە زۆرتر هەڵدەگرێت بە تایبەتی کـە دەمانەوێت رۆڵێکی عەمەلی جدی لە دۆخەکە و ئاڵوگۆڕەکاندا ببینین.

(1)
ئێرانی دوای دوازده ڕۆژ جەنگ

ئێـران نەیدەویسـت ڕووبەڕووی شـەڕ بێتـەوە، بە زۆر کەوتە ناو شەڕێکی مەترسیداری دوازدە ڕۆژەوە، کە تا دوا سات، هەوڵی دەدا خۆی لێ بە دوور بگرێت، هەروەهـا هەوڵیـدا خـۆی لـە ڕووبەڕووبونەوەیەکـی ڕاسـتەوخۆ و هەمەلایەنـە لەگـەڵ ئەمریـکا دوور بخاتەوە، کە بۆی ڕۆشـن بوو وێرانکەر و کارەساتبار دەبێت و بە دوایـدا ئێران تەواو دەچێتە دەورانێکی تر لـە فراوانبوونـەوەی ناسـەقامگیر و ئایندەیەکـی پڕ لە گێژاوی سیاسی.

شـەڕەکە دوای ئەوە هات، کە هاوپەیمانەکانی ئێران لە ناوچەکەدا بە شـێوەیەکی بەرچاو لاواز بوون، ئێران قەڵغانی پێشەوەی خۆی لە دەست دابوو، لە ئەنجامیشدا بـە هـۆی شـەڕەکەوە بەشـێکی بەرچاو لە خۆپاراسـتن و هێـزی بەرگـری و کەسـایەتیی بەتوانـای لـە دەسـت دا. ئێـران تەنیـا شـەڕی لـە بەرانبـەر ئیسـرائیلدا نەبوو، بـە جیـا لـە هێرشـەکانی ئەمریـکا بـۆ سـەر دامـەزراوە ئەتۆمییـەکان، چەنـد لایەنێکـی عەرەبـی و خۆرئـاواش بەشـدارییان کـرد، لـە ڕێگـەی چاودێـری و سـیخوڕی، بەشـداری لە خسـتنەخوارەوەی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و مووشەکەکانی.

لە درێژەی شەڕەکەدا، ئیسرائیل و ئەمریکا توانیان گورزێکی گەورە لە ئێران بدەن، ئەوە ئاشکرا بوو، کە بە درێژاییی ساڵان ئیسرائیل پێشکەوتنی ئەمنی سەرسوڕهێنەری لە چوارچێوەی ئێراندا بە دەست هێناوە. لەوانەش جێگیرکردنی گروپەکانی مۆساد، کە توانای بەکارهێنانی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و چەکی جۆراوجۆریان هەیە لە کاتی شەڕدا. شەڕەکە دەستتێوەردانی بەرچاوی ئەمریکای بە خۆیەوە بینی، کە هێرشەکان دامەزراوەی پیتاندنی ژێرزەمینی لە فۆردۆ و دامەزراوە ئەتۆمییەکانی ئەسفەهان و نەتەنزیان کردە ئامانج. پنتاگۆن ڕایگەیاند: «کە هێرشەکانی ئەمریکا بەرنامەی ئەتۆمیی ئێرانی لەناو بردوە».!؟

بەڵام ڕۆژانی دواتری شەڕەکە، ئێران نیشانیدا کە مووشەکەکانی توانای ئەوەیان هەیە زیان بە بەرژەوەندییەکانی ئیسرائیل و ئەمریکا بگەیەنن، کە لە لێدوانی (ترەمپ) و (ناتانیاهۆ) و بەرپرسانی حوکوومەتەکانیان، چەندین جار باسیان لە «شەڕی سەخت» و «باجێکی قورس» دەکرد لە ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵ تاراندا. ئێران و ئیسرائیل، هەر دوولا دوای دوازدە ڕۆژی شەڕەکە ئامادەبوون شەڕ ڕاگرن؛ ئەمەش بەو مانایەیە کە هیچ لایەکیان تووشی شکستێکی ڕوون نەبوون و سەرکەوتنێکی

ڕوونیـان بـە دەسـت نەهێنـاوە، دوای کۆتایـی هاتنـی ڕووبەڕووبوونـەوەی ئیسـرائیل و ئێران، هەر لایەنێک سـەرکەوتنی بـە سـەر ئـەوی دیکـەدا ڕاگەیانـد. هـەر بۆیـە لـە دوای شـەڕەکە، هـەر دوولایـان بـە وردی لـە شـەڕەکە دەکۆڵنـەوە و هـەوڵ دەدەن ئـەو هەڵە و کەموکوڕییانـەی لـە مـاوەی ئەو شـەڕەدا ئاشـکرایان کـردون، چـاک بکەنەوە. کـە بۆ ئێـران دەور و بوونی سـیخور و پێشـێلکارییە ئەمنییـەکان و بارودۆخـی ناوخۆیی و سیستەمی هاوپەیمانی کێشەیەکی بەرچاو بـوو، لـە کاتێکـدا بـۆ ئیسـرائیل لـە کۆنترۆڵنەکردنـی کەوتنـەوەی مووشـەکی بالیسـتیکی وێرانکـەر، کـە کاریگەریـی لە سـەر دانیشـتوانەکەی دانـا، بێ گومان کێشـەدارە، لـە ئەنجامدا ململانێـکان وەک خۆی ماون و هیـچ کام لـە کێشـەکانی نێوانیـان بـە شـێوەیەکی یەکلاکـەرەوە چارەسـەر نەبـووە، جگـە لەوەش شـەڕ لـە غەززە، سـووریا، لوبنـان و یەمـەن بەردەوامە، کە فیوزی پەرەسـەندن بە سـووتاوی دەهێڵێتەوە. هەوڵی ئیسـرائیل بـۆ چەکداماڵینـی میلیشـیاکان لـە لوبنـان، عێراق، سـووریا، فەڵەسـتین و یەمەن، هەموان دەخاتە ژێر کاریگەریی هەڕەشـەی شـەڕی ناوخـۆوە، ئەوەی کە ناتوانرێت وەک پڕۆسـەیەک دەسـتبەجێ پەیگیریی لـە سـەر بکرێـت، هێشـتا شـەڕی ئێـران و ئیسـرائیل نەگەییشـتوەتە کۆتایی و هیچ شـتێک نییە ئاماژە بەوە

بکات، کە ڕێگای دانوستانەکان بەرهەمدار دەبێت. لە تاران هێشتا گرژییە گەرمەکان لە هەڵکشاندایە، ئێران تووشی ڕووداوێکی سەربازیی زەلیلکەر بووە. هەروەها دووفاقیی ئێستا ئەوەیە، کە ئەمریکا ناتوانێت دەستبەرداری قەدەغەکردنی پیتاندنی یۆرانیۆمی ئێران بێت، ئێرانیش بە بێ پیتاندنی یۆرانیۆم ناتوانێت شەرەفی سەروەریی خۆی بگەڕێنێتەوە!.

بە دوای تێوەگلانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە شەڕێکی دوازدە ڕۆژە لە بەرانبەر ئیسرائیل و ئەمریکادا، بە هۆی هێرشە ئاسمانییەکانی ئەمریکا بۆ سەر دامەزراوە ئەتۆمییەکان، ئێران خۆی لە لێواری گۆڕانی کۆتایی بوون و دیمەنێکی ستراتیژیدا دەبینییەوە. جبەخانە مووشەکییەکەی کە سەردەمانێک جێگای شانازییە سەربازییەکەی بوو تێکچووە، بەرنامە ئەتۆمییەکەی کە لەمێژە پایەی ستراتیژی شاراوەی هەیە، زیانێکی بەرچاوی بەرکەوتوە، هەروەها کوشتنی چەندین زانا و سەرکردەی سەربازی بە توانای زیانێکی گەورەی بە ئێران گەیاند، جگە لە بوونی چەندین سیخوڕ لە دەزگا هەستیارەکانی دەوڵەتدا، شکۆی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی شکاند. پرسیاری ئەمڕۆ ئەوەیە، ئایا سەرکردایەتیی ئێران دەتوانێت خۆی لەگەڵ گۆڕانی ژینگەیەکی نوێی دوای شەڕ و زیانەکانی بگونجێنێت، یان لە سەر ڕێگایەک کە

نزیکی نیو سەدەیە پەیڕەوی دەکات بەردەوام دەبێت؟.

شەڕەکە تیشکی خستە سەر ناکۆکییەکانی ناو دڵی کۆماری ئیسلامی، ئەو بناغانەی تێکدا کە دەیان ساڵە دەسەڵاتی سیاسی لە ئێراندا ڕێنمایی و پیادەی دەکرد. لە هەمان کاتدا، پێش ئەو شەڕە ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ئێران لە ناوچەکە سڕکرا، ئەو گورزانەی لەو شەڕەدا بە سەر ئێراندا شکایەوە خاڵە لاوازەکانی ڕژێمیان ئاشکرا کرد. هەر چەندە ئێران لە بەرانبەر شەڕێکی ناهاوسەنگدا بەرگریی دەکرد، ئەمریکاش مەبەستی نەبوو کۆماری ئیسلامی بخات، بەڵام ئێران بە مووشەکەکانی توانی ڕژێمەکەی لە هێرشێکی بەرفراوان بپارێزێت. ئەمڕۆ تاران لە بەردەم هەڵبژاردنێکی سەختی چارەنووسسازدایە، یان دەبێت بەردەوام بێت لە پەیڕەوکردنی هەمان ئەو سیاسەتانەی کە گۆشەگیرییەکەی گەورەتر کردوە و لاوازییەکانی دەرخستوە، یان خۆی لەگەڵ واقیعێکی نوێدا بگونجێنێت؛ کە قووڵایی ستراتیژییەکەی تێکچووە و چی تر مانەوەی بە هاوکێشە کۆنەکان گەرەنتی ناکرێت!.

ئێستا بنیاتنانەوەی ژێرخانی سەربازیی ئێران لە ژێر چاودێرییەکی چڕوپڕی نێودەوڵەتی و زیادبوونی سنوردارکردنی ئابووریدا ئەنجام دەدرێت، بەرنامە ئەتۆمییەکەی وەک هێمای سەرپێچیی سەروەری و

دەستکەوتی تەکنەلۆژیا سەیر دەکرا، هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێتەوە، ئایا ئێران دەتوانێت دەست بە ڕێگایەکی نوێی توانای ئەتۆمیی ڕاگەیەنراو بکات؟، هێشتا زۆر شت ناڕوونە، بەڵام ئەو مشتومڕە ناوخۆییانەی کە لە دوای لێدانەکانەوە سەریان هەڵداوە، ئەوە دەردەخەن کە سەرکردایەتیی ئێران لە ئێستاوە بیر لە گۆڕانکاریی سیاسی دەکەنەوە و پێویستیان بە گۆڕانکارییە یان ناچارن بە گۆڕانکاری. هەوڵی دامەزراوە توندڕەوەکانی تاران ئەوە بوو، کە پاشەکشە سەربازییەکان وەک سەرکەوتنی ستراتیژی نیشان بدەن، ئەم جۆرە گێڕانەوەیە چەندین مەبەستی بە جێ گەیاند، «پاراستنی مانەوەی شەرعییەتی ڕژێم، پاراستنی شکۆی سەربازی و پەیامێک بە دوژمنەکانی بدات؛ کە کۆماری ئیسلامی وەک خۆی ماوە، هەر لەم بارەیەوە، ئاژانسی هەواڵی (تەسنیم)ی سەر بە سوپای پاسداران لە ڕاپۆرتێکدا ڕایگەیاند؛ کە «ئامانجی دوژمنان لە هەڵوەشاندنەوەی بەرنامەی ئەتۆمیی ئێرانەوە تا دەگاتە هەوڵدانیان بۆ دارمانی ناوخۆ، بە شێوەیەکی خراپ شکستیان هێناوە»!.

ئەم شێوازە لە گێڕانەوەی سەرکەوتن، لە وتارەکەی (خامنەیی) دوای ڕاگرتنی شەڕەکە بەرجەستەکرا، کە تیایدا ڕایگەیاند: «ڕژێمی زایۆنی، سەرەڕای هەموو ئەو بانگەشە و هەوڵانەی کە خەریک بوو

لە شـەڕەکەدا بۆ ڕووخانی حوکومەتی ئێران پیادەی بکـەن، بە لێدانەکانی کۆماری ئیسـلامی شکسـتی پێ هێنرا». شـانازیی بەوە کرد، کە مووشـەکەکانی ئێران گەییشـتنە نـاو بەرگرییە ئاسـمانییەکانی ئیسـرائیل و توانـی شـار و ناوچـە سـەربازییەکان وێـران بـکات. بەم شـێوەیە لە چاوی دامەزراوە توندڕەوەکان ئەوە بەیان دەکرێت، کە قۆناغی دوای جەنگ، دەرفەتێکە بۆ خێراکـردن و زیاتر وەبەرهێنان لـە کەرتی بەرگریدا، بـۆ چەسـپاندنی سـتراتیژی مۆدێلی بەرگریـی ئێران، ئەمەش وەک پاسـاوێک بۆ زیادبونی میلیتاریزەکردن نیشان دەدرێت. لە لایەکی ترەوە، لە پشت گێڕانەوەی خەیاڵاتـی سـەرکەوتن و هەڕەشـەی بـەردەوام لـە دوژمنـەکان، لێکدانـەوەی تریـش هـەن، وەک دەنگـە میانـڕەو و چاکسـازیخوازەکان، کـە هۆشـدارییان لـە بەرانبەر ئەو لە خۆڕازیبوونەدا بەیان کرد، سـەرەڕای بەردەوامیی پشتیوانییان لە ڕژێمی ئیسلامی، خوازیاری خۆگرتـن و خۆڕاگـری و قەبووڵکردنـی لاوازییەکانـی ئێرانـن، کـە لە کاتـی ململانێکان و جەنگەکەدا ئاشـکرا بوون. لە هەمان کاتدا، (حەسن ڕۆحانی) دەڵێت: «ئێمە نـە شکسـتمان هێنـاوە و نـە سـەرکەوتووین، دوژمـن نـە سـەرکەوتوە و نە شکسـتی هێناوە، ئاگربەسـتەکە مەرجـدارە، ئـەوەش بەنـدە بـەوەوە کە تـا چەند خێرا تواناکانی هێرشبردن و بەرگریمان و هێزی ئابوریمان

و یەکگرتوویی کۆمەڵایەتیمان ڕێک دەخەینەوە».
یەکێک لە خاڵە هەرە بەرچاوەکانی لێک نزیکبوونەوە، کە لە گوتاری ئێرانی دوای جەنگدا دەرکەوتوە، کۆدەنگیی لایەنە جۆراوجۆرەکانە لە سەر یەکگرتوویی لایەنەکان، وەک پایەیەکی بنەڕەتیی ئاسایش، کە دەیانەوێت نوێنەرایەتیی گۆڕانکارییەک بکەن لە تەرکیزکردنی نەریتی ئێران بۆ ڕاگرتنی سەربازی، وەک گەرەنتیی سەرەکیی مانەوەی ڕژێم. دەنگەکان لە سەرانسەری ئاڕاستەی سیاسیدا، لە کۆنەپەرستە توندڕەوەکانەوە تا پراگماتیستەکانی بیری چاکسازی، دان بەوەدا دەنێن؛ کە مانەوەی ڕژێم نەک تەنها بەندە بە توانای ئەو ڕژێمە بۆ ئەوەی زیان بە نەیارەکانی بگەیەنێت، بەڵکوو بەندە بە توانای پاراستنی شەرعیەتی ناوخۆیی و یەکێتیی لایەنەکان و سەقامگیریی سیاسی لە ژێر فشاردا. گرینگترین فاکتەری پاراستنی ئێران بەرگرییەکی یەکگرتووی لایەنەکانی نێو کۆماری ئیسلامی بووە، تەنانەت لایەنە هەرە توندڕەوەکان ئێستا دان بەوەدا دەنێن؛ کە خۆڕاگری لە داهاتوودا پێویستی بە چاکسازیی ئابووری و یەکگرتوویی و وەڵامدانەوە بە خواستەکانی جەماوەر دەبێت.!
لە کاتێکدا، کە وەڵامدانەوەی مووشەکیی ئێران زۆر لە سەر ئیسرائیل کەوت، بەوەی بە (28) کوژراو و سەدان بریندار و زیانی ملیارەها دۆلار بە سەر

ئیسـرائیلدا شـکایەوە، بۆردمانکردنـی ئیسـرائیل لـە لایـەن ئێرانەوە هاوسـەنگییەکەی گۆڕی و ئیسـرائیلی لـەرزان. هـەر لەبـەر ئەم هـۆکارەش، پێدەچێـت ئێران ناچار بێت گرینگیی زیاتر بە هێزی بەرگریی ئاسـمانی بداتەوە یەکێک لە ڕێگاکان پێشنیاری بەردەوامبوون و چڕکردنەوەی کارکردن لە سـەر بەرنامەی مووشەکی و تەنانـەت زیندووکردنـەوە و فراوانکردنی میحوەری بەرگری دەکرێت. بەڵام ئاڕاستەی ئەم ڕێگایە ئەوەشی خستوەتە ڕوو کە خەرجی و تێچوونی زۆری دەوێت، لەم نێوەندەدا، قەیرانی ئابووری و بە لە بەرچاوگرتنی بارگرانییـە داراییـە گـەورەکان، نەبوونـی پشـتیوانیی جەماوەری و دابەزینی داهاتەکان، کە لە ماوەی ساڵ و نیوێکی ڕابردوودا ئاشکرا بووە، بە گشتی ئامادەبوونی سەرمایەگوزاریکردن لە میحوەری بەرگریدا کەمە.

ڕێگایەکی تر، ئەوەیە کە دەگۆڕێت بۆ هەڵوێستێکی بەرگریـی ناوچەییـی داخراوتر، کە سـەرنجی لە سـەر پاراسـتنی سـەرکردایەتی و ژێرخانی و سـەقامگیریی ناوخۆیە بۆ پاراسـتنی دەسـەڵاتی کۆماری ئیسـلامی، ئەمەش لە بەرانبەردا دەکرێ پەرەبسێنێت بۆ ڕێگایەک کـە چڕکردنـەوەی میلیتاریزەکردنـی ناوخۆییـە، بـەڵام لەگـەڵ فراوانکردنـی ڕۆڵـی ناوخۆیی سـوپای پاسـداران و زیادکردنـی چاودێـری و سـەرکوتکردنی نارەزایەتییـەکان لـە ژێـر ئـالای وریاییـی سـەردەمی

جەنگدا، ڕژێم مەترسیی نامۆکردنی دانیشتوانێکی لە ئێستاوە ماندووبووی لەسەرە، ئەوەی تا ماوەی چەند دەتوانێ خۆی لە بەردەم ئەو دۆخەدا ڕابگرێت؟، پرسیارێکی جدییە.

ڕێگایەکی تر، لە سەر بنەمای هەڵسەنگاندنێکە کە ئاسایشی ئێران بە بوژانەوەی ئابووری و سەرمایەگوزاریی فراوان و شەرعیەتی سیاسییەوە دەبەستێتەوە، هەر چەندە لە دۆخی دوای جەنگ و قەیرانی قووڵی ئابوری و نارەزایەتیی جەماوەری، ئاشکرایە ئەگەری جێبەجێکردنی ئەم ڕێگەیە سەخت دەبێت بۆ کۆماری ئیسلامی، چوونکە لە بەرانبەر لێواری گۆڕانێکی جدیدا بەرەو ڕوە، ناتوانێت دڵنیایی ئەوە بدرێت، کە بتوانێ ڕێبەری بەڕێوەبەری ئەم ڕێگایە بێت لە سازدانەوەی دۆخی ئابوری، سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئێران، بەتایبەتی کە ئێران پێش هەموو شتێک لە ڕێرەوی پێویستیی ئاڵوگۆڕێکە لە ڕژێمی سیاسیدا، بۆیە ئەگەری ئەوە زیاترە ئاکامترین گۆڕانکاری بۆ کۆماری ئیسلامی میلیتاریزەکردنە، بە پەرەپێدانی توانایەکی ئەتۆمیی شاراوە لە ژێر پەردەی دەوڵەمەندکردنی مەدەنیدا، دوای ئەوەی گەییشتە ئەو ئەنجامەی کە ڕێگری ئاسایی بە تەنیا ناتوانێت گەرەنتیی مانەوەی ڕژێم بکات، سیناریۆی میلیتاریزە لە ئێستاوە لە گوتاری ئێرانی دوای جەنگدا دەنگ دەداتەوە.

سەرەڕای شکستی دانوستانە نهێنییەکانی ئەم دواییانەی تاران و واشنتن لە نەرویج، ئەگەری گەڕانەوەیان بۆ سەر ڕێڕەوی دیپلۆماسی لە داهاتوودا ڕەت نەکردەوە، بەڵام جەختیان لەوە کردەوە، کە پرسی ئەتۆمی بووەتە گۆڕەپانێک بۆ ململانێیەکی توندی ناوخۆیی لە نێوان لایەنە جیاوازەکانی دەسەڵاتدار لە ئێران، لە سەر ئیمکانی وتوێژ لەگەڵ ئەمریکادا. لە هەمان کاتدا و لە بەرانبەردا بزووتنەوە ڕیفۆرمخواز و میانڕەوەکان لە ئێراندا، ساتەوەختی ئێستا بە دەرفەتێکی زێڕین دەزانن بۆ دەستپێکردنەوەی پرۆسەی دیپلۆماسی و ڕزگارکردنی وڵات لە مەترسیی خلیسکان بۆ ناو شەڕێکی نوێ، پێیان وایە دانوستان بەو مانایە نییە، کە ئێران لە پێگەی لاوازیدایە، بە پێچەوانەوە هەڵوێستی ئەمڕۆی ئێران لە هەموو کاتێک بە بەهێزتر دەزانن، بەو مانایەی کە تووشی دەستدرێژیی ناڕەوا بوون، گوایە ئەمەش شەرعیەتیان پێ دەدات داوای ئیمتیازات لە واشنتن و وڵاتانی خۆرئاوایی بکەن. هەروەها دەڵێن؛ ئامانجی ڕێڕەوی دیپلۆماسی، پاراستنی وڵاتە لە هەر دەستدرێژییەکی نوێ، هیچ شەڕێک بۆ هەمیشە ناخایەنێت و دەبێت کاتێک بێت کە دیپلۆماسی دەرفەتی پێ بدرێت، ئێران دەستبەرداری مافەکانی نابێت، بەڵکوو داوای گەرەنتی دەکەن، کە جارێکی تر نەکرێنەوە ئامانج.

گۆڕانکاری لە دەرکەوتەی ئێراندا زیاتر لە بەرنامەی ئەتۆمییەوە ئاشکرا دەبێت، کە لەمێژە ئێران وێنا دەکرا وەک خـاوەن ئەتـۆم و هەوڵدانـی بـۆ بـە ئەتۆمکردنی ئێـران، بـەڵام دوای لێدانەکـەی ئەمریکا، تـەواو وێنای ئێـران دۆخێکی تەواو جیـاواز وەردەگرێت و ناتوانێت ئێرانـی پێش جەنگ بێت و پێناسـەی ئەتۆمبوون وەک توانایی بۆ هێزی سـەربازیی مەترسیدار وەرگرێتەوە. شـەڕ و ئاکامەکانی بە ئاشـکرا بووە هۆی گۆڕانکاریی ناچاری لە واقیعی سیاسـی ئێراندا، کۆماری ئیسـلامی دەیەوێت بەرەو هەڵوێستێکی جەختکەرەوە و ئاشکراتر لـە دابینکردنی ئاسایشـدا هەنـگاو بنێـت، تەنانەت گەر هەنگاوەکانی ئەم ئاڕاستەیە هێرشی زیاتری ئیسرائیل و ئەمریکای لێ بکەوێتەوە، بەرپرسانی هەموو لایەنەکان بەرنامەی ئەتۆمی نەک تەنها وەک هێمای سـەروەری، بەڵـکـوو وەک پایەیەکـی بەرگریـی «نیشـتمانی» نیشـانی دەدەن. لەگەڵ ئەوەشـدا، کاربەدەستانی ئێران چەندیـن جـار جەختیان لـەوە کردوەتەوە، کە هێرشـە سـەربازییەکان هـەر چەندە توند بن، پێشـکەوتنەکانی ئێـران لـە بەرنامـە ئەتۆمییەکەیدا ڕاناگـرن. باس لەوە دەکـەن، کـە هێرشـەکانی ئەمریـکا و ئیسـرائیل؛ کـە (12) ڕۆژی خایانـدوە، تەنیـا چەنـد مانگێـک بەرنامـە ئەتۆمییەکـەی ئێرانـی دواخسـتوە، ئەمەش بـەو مانایە دێت، کە ئێران دەیەوێت ئەوە ڕابگەیەنێت؛ کە ژێرخانی

ئەتۆمی بەرگەی هێرشەکانی گرتوە و ئیسرائیل شکستی هێناوە لە گەیشتن بە ئامانجی سەرەکیی خۆی. بۆیە ئەوە ڕادەگەیەنن. کە ئێران دەتوانێت بەردەوام بێت لە بەرنامەی ئەتۆمی.

باڵوێزی ئێران لە نەتەوە یەکگرتوەکان پێداگریی لە سەر ئەو هەڵوێستە کردەوە، «هیچ سنووردارکردنێک بۆ توانا مووشەکییەکانیان قەبووڵ ناکەن». بە ڕوونی ئاماژەی بەوەدا، کە ئێران بەردەوام دەبێت لە پیتاندنی یۆرانیۆم لە سەر خاکەکەی و دەستبەرداری توانا ڕەسەنەکانی خۆی نابێت بۆ گەیشتن بە سوڕی تەواوی سوتەمەنی ئەتۆمی. ئەوەی شایانی باسە تەنانەت لە ناو ئەم هەڵوێستە توندڕەوەشدا، نیشانەکانی سەرهەڵدانی ڕێگایەکی هاوتەریب هەیە؛ کە هەوڵ دەدات بەرگری و دیپلۆماسی تێکەڵ بکات، هەندێک داوا دەکەن کە دوو ستراتیجی جێبەجێکردنی پلانی بەرگریی بەهێز و لە هەمان کاتدا، کەناڵە دیپلۆماسییەکان بە کراوەیی بهێڵرێتەوە، دان بەوەشدا دەنێن، کە دانوستان لە کاتی جەنگدا زۆر قورسترە، بەڵام هەبوونی دەسەڵاتی سەربازی بە توانای باوەڕپێکراو دەتوانێت هێڵی دیپلۆماسی بەرز بکاتەوە. دوابەدوای ئاگربەست، پەرلەمانی ئێران یاسایەکی دەرکرد، کە هاوکارییەکانی لەگەڵ ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ئەتۆمی ڕاگرت، گەر گەرەنتیی

ئەمنی بۆ دامەزراوە ئەتۆمییەکان دابین نەکرێت. ئەوەی جێگای سەرنجە؛ دیار نییە ئێران دەتوانێت پەرە بە چەکی ئەتۆمی بدات یان نا؟، بەڵام تا دێت ڕوون دەبێتەوە، کە پرسی ئەتۆمی پانتاییەکی گەورەتر لە گفتوگۆکان دەربارەی ئاسایش بۆ پاراستنی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی داگیر دەکات. دووبارە پێوانەکردنی ستراتیژی ئێران لە دوای جەنگ، نیشاندەری وڵاتێکە کە هەوڵی ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکان دەدات، کە هەموو لایەنەکان بە تاقیکردنەوەیەکی بەرچاو بۆ ئاسایشی پاراستنی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی دەزانن. ئەمڕۆ مشتومڕەکە تەنها لە سەر تواناکان نییە، بەڵکوو لە سەر مانەوەیە.

بۆیە ماوەتەوە بزانین لێک نزیکبوونەوەی سیاسیی نێوان لایەنە جیاجیاکان، چاکسازیی بەرجەستە بەرهەم دەهێنێت یان بەرەو توندبوونەوە و پاشەکشەی بەرگریی لێ دەکەوێتەوە؟ سەرەڕای ئەوەش وا دیارە، کە واقیعی شەڕ لە چەمکی عەقیدەیەکی جێگیری بەرگرییەوە گۆڕیوە بۆ پڕۆژەیەکی سیاسی. کە بووەتە بابەتی مشتومڕ لە ناو لایەنەکانی دەسەڵات لە ئێراندا. ڕاگرتنی دوژمنایەتییەکان، ڕێبازی ستراتیژیی ئێرانی ڕوون نەکردەوە، بەڵکوو هەوڵێکی بەردەوامی لە ناو دامەزراوە سیاسی و سەربازییەکان ئاشکرا کرد بۆ تێگەییشتن لە چۆنێتیی لێکدانەوەی دەرئەنجامەکانی

شەڕ و فۆڕمی هەڵوێستی بەرگری لە قۆناغی داهاتوودا، بەتایبەتی لە سەر پاراستنی کۆماری ئیسلامی، جگە لەوەش، پرسە چەسپاوەکانی وەک پشتبەستن بە خۆ، گەشەسەندنی سەربازیی ناوخۆیی و خۆڕاگریی ئایدیۆلۆژی وەها نیشان دەدرێت کە ماونەتەوە، بەڵام ئێستا نیگەرانیی جدیتری وەک ماندویێتی و قەیرانی قوڵی ئابووری، نائارامیی کۆمەڵایەتی، دزەکردنی مەترسیداری هەواڵگریی ئیسرائیل و نەتوانینی وەڵام بە کێشە ناوخۆیییەکان و نارەزایەتیی فراوانی جەماوەری و خواستی ڕووخانی کۆماری ئیسلامی، پرسیارەکە چی تر تەنیا ئەوە نییە، کە ئایا بەرگریی ئێران خۆی گرتوە یان نا، بەڵکوو پرسیارەکە ئەوەیە، کە ئایا تەواوی بنەمای ئەو بەرگرییە دەتوانێت لە بەرانبەر ئاڵنگارییەکاندا خۆی ڕابگرێت و بەردەوام بێت؟.

* * *

شەڕی ئێران و ئیسرائیل و پاشهاتەکانی سنووری پێوەندییەکانی تاران لەگەڵ ڕووسیا و چینی ئاشکرا کرد. لە لایەک ئەم وڵاتانە لە ڕووی دیپلۆماسی و تا ڕادەیەکی سنووردار لە ڕووی سەربازییەوە پشتیوانیی یەکتر دەکەن و ئێرانیش هاوبەشی ستراتیژیی لەگەڵ هەر دوو وڵات واژۆ کردوە. بەڵام نە ڕووسیا و نە چین بە ئاشکرا بە ناوی تارانەوە لە شەڕی دوازدە

ڕۆژەدا دەستتێوەردانیان نەکرد و تا ڕادەیەکی زۆر خۆیان لە شەرمەزارکردنی هێرشەکانی ئیسرائیل و ئەمریکادا قەتیس کرد، هاوکات پشتیوانیی خۆیان بۆ مافی بەرگریکردنی ئێران لە خۆی دووپات کردەوە. ڕووسیا دەستی بە تەکنۆلۆژیای سەربازیی ئێران گەییشتوە لە بەرانبەر بەڵێنی ناڕوونی پشتیوانیی سەربازی، هاوکات چین دەستی بە نەوتی ئێران بە هەرزان گەییشتوە، کە فرۆشتنی ئەو نەوتە دەماری ژیانی ئابووریی تاران پێکدەهێنێت، بە بێ ئەوەی پەکین پێویست بکات لە بەرانبەردا زۆر شت پێشکەش بکات. لە نێو ئەو ململانێ جیهانییەی نێوان جەمسەرە ئیمپریالییەکاندا، بەرژەوەندییەکی تایبەت بۆ ڕووسیا و چین هەیە لە دەستەبەرکردنی مانەوەی ڕژێمی ئێران، بۆیە بەردەوام دەبن لە پشتیوانیکردنی، فۆڕمی ئەم پشتیوانییە بە هۆی هاوسەنگیی ناسکی نێوان پێداویستییەکانی ئێران و بەرژەوەندییە بەرفراوانەکانی ڕووسیا و چین لە ناوچەکەدا دیاری دەکرێت.

مۆسکۆ هەوڵ دەدات وەک زلهێزێکی گەورەی حەتمی دەربکەوێت و ئەم پێگەیە بەکار دەهێنێت بۆ دروستکردنی کاریگەریی خۆی لە ململانێکانیدا، لە نێویاندا دەرهێنانی ئیمتیازاتێک لە ئۆکرانیا و ناوچە جیناکۆکەکانی دیکە. هەروەها دەیەوێت پێوەندییەکی باش لەگەڵ هەموو ئەکتەرەکانی ناوچەکەدا بپارێزێت،

هەر بۆیە بەرژەوەندیی هەیە لە پشتیوانیکردنی ئێران. لە هەمان کاتدا، مۆسکۆ لە دانوستانە دیپلۆماسییەکاندا سەبارەت بە ئێران لە بنەڕەتدا وەک بەرگریکاری تاران مامەڵە دەکات، ئێرانیش لەم دۆخەدا زیاتر داوای پشتیوانیی دیپلۆماسی لە هەر دوو ڕووسیا و چین دەکات. گومانی تێدا نییە، کە مۆسکۆ لە پاڵپشتیی دیپلۆماسی زیاتر تێدەپەڕێت، بەتایبەتی لە پێشکەشکردنی جۆرەکانی تری هاوکاری بۆ بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران، لە هەمان کاتدا بەردەوام دەبێت لە بانگەشەی ناوبژیوانێکی بێلایەن. لە ئێستاوە سووتەمەنی بۆ وێستگەی ئەتۆمیی بوشێهر دابین دەکات و دەتوانێت زیاتریش دابین بکات. هەروەها دەتوانێت تەکنەلۆژیا و شارەزای ئەتۆمیی زیاتر بنێرێت، چ بە نهێنی و چ بە ئاشکرا، کریملین لە مێژە بانگەشەی ئەوە دەکات؛ کە ترسی خۆرئاوا لە بەرنامەی ئەتۆمیی ئێران زیادەڕەویی تێدا کراوە، کریملین زیاتر نیگەرانە لەوەی کە ئێران ببێتە هاوپەیمانی خۆرئاوا، نەک چۆنێتیی توانا ئەتۆمییەکانی. جگە لەوەش، ڕووسیا و ئێران وەک دوو هاوبەش لە دوای شەڕی ئێران و ئیسرائیل، مانۆڕی دەریاییی هاوبەشیان ئەنجامدا، ئەمەش نیشانیدا تاران هەر وا پابەندە بە مۆسکۆوە، سەرەڕای گلەییەکانی لە دوودڵی مۆسکۆ لە بەرانبەر شەڕەکەی حوزەیراندا.

له ساڵانی ڕابردوودا، پەکین بە وردیی هاوسەنگیی پێوەندییەکانی لەگەڵ ئێراندا کردوە و ڕاگرتوە، دڵنیایی دەدات لەوەی کە پەکین پێوەندییە پەرەسەندوەکانی لەگەڵ وڵاتانی دیکەی ناوچەکە و بە تایبەت وڵاتانی کەنداو تێک نادات. پێوەندییەکانی چین لەگەڵ ئێران سوودی بەرچاوی بۆ چین بە دەست هێناوە. دوای ئەوەی ئەمریکا لە ساڵی (2019)دا، سزای بە سەر پاڵاوگەیەکی نەوتی دەوڵەتی چیندا سەپاند، پەکین هەوڵیدا بە کڕینی نەوتی ئێران لە ڕێگەی تۆڕێکی ئاڵۆزی گواستنەوەی کەشتی بۆ پاڵاوگە نیمچە سەربەخۆکان، دەرئەنجامی کۆتاییی درێژەدان بە دەست ڕاگەییشتنی چین بە نەوتی ئێران بە نرخێکی خوار بازاڕ، کە سوودی نارێژەییی بۆ پەکین دروست دەکات، نزیکەی (90%)ی هەناردەکردنی نەوتی ئێران بۆ چین دەڕوات. لە بەرانبەردا ئێران سوودمەندە لە بازاڕێکی جێی متمانە، لە لایەن ئەندامێکی هەمیشەییی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتوەکان و ڕکابەرێکی ستراتیژی گەورەی ئەمریکاوە. هەروەها هێزە میلیشیاکانی پاشکۆی ئێران لە ناوچەکەدا، لەوانە حوسییەکان لە یەمەن، سوودیان لە دەست ڕاگەییشتن بە پێکهاتە چینییەکان وەرگرتوە. جگە لەوەش هێزی دەریاییی چین بە بەردەوامی مەشقی دەریایی لەگەڵ کەشتییەکان

ئەنجام دەدات. هەر پاڵپشتییەکی بەرجەستە، کە چین لە داهاتوودا پێشکەشی ئێرانی دەکات، لەو شوێنەوەیە، کە پەکین هیچ بەرژەوەندییەکی لە ڕووخانی ڕژێمی ئێراندا نییە، هاوکات نایەوێت بە پێشکەشکردنی پشتیوانیی ئاشکرا گرژییەکانی لەگەڵ دراوسێکانی ئێران پەرە پێ بدات. لە ڕووی سیاسی و دیپلۆماسییەوە، پەکین زیاتر لە ئامادەیی بەردەوام دەبێت لە دابینکردنی بەرگری بۆ ئێران لە کۆڕ و کۆڕبەندە نێودەوڵەتییەکاندا، چوونکە بە تەواوی هاوتەریب دەبێت لەگەڵ ململانێ بەردەوامەکانی لە بەرانبەر ئەمریکا و خۆرئاوادا.

وەزارەتی دەرەوەی ئێران لە ئێستادا سەرقاڵی بەدواداچوونە بۆ ئەگەری وەرگرتنی ڕۆڵی نێوەندگیریی چین، کە گفتوگۆیەک لە ناو وەزارەتەکەدا هەیە سەبارەت بە خواستی پەکین بۆ نێوەندگیری لە نێوان ئێران و ئەمریکا، وەک ئەوەی پێشتر لە ڕێککەوتنی ئێران و سعودیەدا کراوە. ئێران بۆ خۆشیان دەزانن؛ کە پێوەندییەکانی نێوان چین و ئەمریکا گرژی و ئاڵۆزی بە خۆیەوە دەبینێت، لایەنی چینییش لە میانی وتووێژەکانی لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئێران ئاماژەیان بەو خاڵی گرژییە داوە، بەڵام وتویانە پێکەوە هەوڵ دەدەین فۆرمولەیەک بدۆزینەوە، کە ڕێگە بدات ئەم نێوەندگیرییە ڕووبدات.

شەڕی ئێران و ئیسرائیل، هێڵە هەڵەکانی پێوەندییەکانی تارانی لەگەڵ ڕووسیا و چین ئاشکرا کرد. ئەمریکا لە بەرانبەردا هەوڵ دەدات ئەم هێڵە هەڵانە بقۆزێتەوە؛ بۆ ئەوەی ئێران بە لاوازیی بمێنێتەوە. جگە لە ئێران، هیچ وڵاتێکی ناوچەکە لە دوای (7)ی تشرینی یەکەمی (2023)ەوە پێگەی کەمبوونەوەی نەبینیوە، چوونکە هێزە پاشکۆکانی سەر بە ئێران لە چەک داماڵراون و بەرنامە ئەتۆمییەکەشی تێکچووە. پێگەی ڕووسیا و چین لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست کاتێک بەهێزتر دەبێت، کە ئێران بەهێز بێت، لە کاتێکدا لاوازییەکەی دەبێتە هۆی دروستبوونی گرژیی سروشتی لە نێوان هەر سێ وڵاتی ئێران، چین و ڕووسیا. دوورخستنەوەی ڕووسیا و چین لە دانوستانە ئەتۆمییەکان و هەر دانوستانێکی داهاتووی نێوان ئەمریکا و ئێران، هەوڵدانی ئەمریکایە بۆ دەرکێشانی ئێران لە بازنەی ڕووسیا و چین. لە هەمان کاتدا بۆ هەر لایەنێک کە لەو بازنەیەدایە، ڕۆڵی پشکنینیان لە بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێراندا ڕەت دەکاتەوە، یانی ئەم بەرپرسیارێتییە دەبێت لە ئەستۆی ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ئەتۆمیدا بمێنێتەوە. مۆسکۆ و پەکین هەوڵیان داوە خۆیان وەک ناوبژیوانی سیستەمێکی نوێی «هاوئاهەنگی»ی نێودەوڵەتی جێگیر بکەن. بەڵام ڕەفتارەکانیان تەواو پێچەوانەکەی

نیشـان دەدات، چوونکە زۆرجـار هەنگاوەکانیان وەها دەگرنەبـەر، کـە ململانێکان توند دەکاتـەوە، یـان بـە ئاشکرا بەرژەوەندییەکانیان ڕەنگ دەداتەوە.

***

(عەلـی لاریجانـی) وەک سـکرتێری ئەنجومەنـی بـاڵای ئاسایشـی نیشـتمانی و جێنشـینی (عەلـی ئەکبەر ئەحمەدیان)، فەرماندەی سـوپای پاسـداران دەستنیشان کـرا، دانانـی (لاریجانـی) بـە سـکرتێری ئەنجوومەنـی بـاڵای ئاسایشـی نیشـتمانی، کـە پرسـە گرینگەکانـی وەک دانوسـتانی ئەتۆمـی، پێوەنـدی لەگـەڵ ئەمریـکا و خۆرئـاوا، ڕووبەڕووبوونـەوە لەگـەڵ ئیسـرائیل و سیاسـەتی ناوچەییـی ئێـران بەڕێـوە دەبات، لـە هەمان کاتـدا دەبێـت هەوڵـی بەهێزکردنـی پێوەندییەکانی ئێران لەگـەڵ چیـن و ڕووسـیا وەک دوو زلهێـزی دنیـا بـە پتـەوی ڕاگرێـت، هەروەهـا پێوەندییـە ناوچەیییەکانـی لەگەڵ تورکیا، سـعودیە و پاکسـتان ڕێـک بخاتەوە، کار بۆ چارەسـەرکردنی کێشـە نێودەوڵەتییەکانـی ئێران، بە تایبەتـی پێوەندییەکانیـان لەگـەڵ خۆرئـاوادا بـکات. بـە دوای ڕاگرتنی شـەڕی حوزەیرانی ئەمسـاڵ، (لاریجانی) پشـتیوانییەکی بەرفراوانی لە ئاستی حوکوومەتی تاراندا هەیـە لـە بەدواداچوونی بۆ ئەو ئەرکانە، بـە تایبەتی کە سـوپای پاسـداران بـە لە دەسـتدانی فەرمانـدە باڵاکانی لـە کاتـی شـەڕدا زیانـی زۆری پێگەییشـت. (لاریجانی)،

پێشـتر بۆ ماوەی نزیکەی دوو سـاڵ (2005-2007) لە سـەردەمی سـەرۆکایەتیی (مەحمود ئەحمـەدی نەژاد)دا سـکرتێری ئەنجومەنی باڵای ئاسایشـی نیشتمانی بووە. کارەکانی ئەم دواییەی لەوانە؛ سەردانەکەی بۆ ڕووسیا و کۆبوونـەوەی لەگـەڵ (ڤلادیمێـر پوتیـن) لـە (20)ی تەممووزدا، گریمانەیەکی توندی لێ کەوتەوە، کە دووبارە دەسـتبەکار دەبێتەوە، لە ئەنجامدا (مەسـعود پزیشکیان) لە دوای شـەڕی مانگی حوزەیران فەرمانی دامەزراندنی (لاریجانـی) دەرکـرد. دەرئەنجامـی سـەرەتاییی دەسـتبەکاربونی (لاریجانـی) پەیامێکـە بـۆ لایەنـە خۆرئاواییەکان، کە ئێران لە چوارچێوەی دیپلۆماسیەتدا تەماشای ئاسایشی نەتەوەیی خۆی دەکات.

گۆڕانکارییەکان لە نێوان زیادبوونی فشـاری گشتیدا چاوەڕوان دەکران. ئاکامەکانی شـەڕی ئاسـمانیی ئێران لەگەڵ ئیسـرائیل لـە مانگی حوزەیران لـە کورت ماوەدا گەورەترین تەحەدای سـەربازی بوو بۆ ئێران، لە دوای شـەڕی لەگەڵ عێراقدا. (لاریجانی) لە ماوەی یەک سـاڵی ڕابردوودا، وەک ڕاوێژکاری (خامنەیی) چالاک بووە، پێش ڕووخانی (بەشـار ئەسەد) گەشتی بۆ لوبنان و سووریا کـردوە. ناوبـراو لـەم دواییانـەدا پەیامێکـی (خامنەیـی) داوە بـە (ڤلادیمێر پوتین)، پێشـتر هەواڵـەکان ئاماژەیان بـەوە کردبـوو، کـە (پزیشـکیان) هەوڵـی گەڕاندنـەوەی (لاریجانی)ی داوە بۆ پۆستی پێشووی. ئەم هەنگاوانەی

دەسـەڵاتدارانی ئێـران لـە دوای جەنگ گەڕانـە بە دوای سـەقامگیریدا، لـە کاتێکـدا (ناتانیاهۆ) تۆمەتبـارە بەوەی هەوڵی درێژکردنەوەی شەڕەکە دەدات بۆ خزمەتکردنی بەرژەوەندییە سیاسییەکانی، ئەگەری ئەوە هەیە گێچەڵی تر بە ئێران بکاتەوە، ئێران پێویسـتی بە سەقامگیرییە تا هـەوڵ بدات لە هەر شـێواز و فۆڕمێکدا بێت دەسـەڵاتی کۆماری ئیسلامی بپارێزێت، گەر بتوانێت!.

جیـا لـەوەی ئێـران پـۆزی سـەرکەوتن لـێ دەدات، هەروەها لایەنە جیاوازەکان بە گشـتی و بە هاوبەشـی و یەکگرتوویـی لـە شـەڕەکەدا بەرگرییان کـرد، بەڵام دوای ئاگربەسـت، دۆخـی نێـو دەسـەڵاتی سیاسـی بۆ مامەڵـە لـە پاراسـتن و مانـەوەی دەسـەڵاتی کۆمـاری ئیسـلامی، وێنایەکی تر لە ئاڕاستەکان دەخاتە بەرچاو، کە پێویستیان بە کاتێکی زۆر هەیە تا بتوانن شێوازێکی گونجاو گەڵاڵە بکەن بۆ ئەوەی هێمای کۆماری ئیسلامی بـە هـەر بەهایەک بێـت بپارێزن، لە نێو ئـەو ململانێ و جەنجاڵییـەی ناوچەکـە بـە گشـتی و ئێران بـە تایبەتی تیایـدا قەتیـس بـووە، ناتوانرێـت دابینـی ئـەوە بکرێت، کـە لایەنـە جیاوازەکان بتوانن لە ڕێـرەوی هەوڵدان بۆ سەقامگیری و وەسـتانەوە لە ململانێکاندا یەکگرتووبن و سـەکەوتووبن!. ئەمـەش ئایندەیەکـی نادیـار دەخاتە بەردەم چارەنووسی دەسەڵاتی سیاسی لە تاراندا.

***

ئاسایشی وزە و کەشتیوانی لە کەنداودا

نزیکەی لە سەدا (35)ی نەوتی خاوی دەریاییی جیهان و لە سەدا (20)ی گازی سروشتیی شل (LNG) بە گەرووی هورمزدا تێدەپەڕن، گرینگیی ئەم ڕێگەیە بۆ لایەنە سەرەکییەکان، لەوانە سعودیە، ئیماراتی یەکگرتووی عەرەبی، عێراق و قەتەر، هەروەها بۆ خودی ئێرانە. پرسیارێکی سەرەکی لە نێوان ململانێی بەردەوامی نێوان ئێران و ئیسرائیلدا، بە تایبەتی بە ڕۆڵ و پشتیوانیی ئەمریکا ئەوەیە، کە ئایا ئەو ململانێیە هەناردەکردنی لە کەنداوەوە لە ڕێگەی گەرووی هورمزەوە تێک دەدات؟ یان لە ژێر کۆنترۆڵی کۆماری ئیسلامی دەردەهێنرێت؟، ململانێی ئێران و ئیسرائیل چۆن دوای وەستانی جەنگ کاریگەریی لە سەر ئاسایشی وزە و کەشتیوانی لە کەنداودا دەبێت؟

لە شەڕی دوازدە ڕۆژەی ئەمریکا و ئیسرائیل لە بەرانبەر ئێراندا، هەر چەندە هەندێک کەشتی ڕێڕەویان گۆڕی و بە گەرووی هورمزدا تێنەپەڕین، بەڵام بازرگانی بەردەوام بووە. جگە لەوەش، سیناریۆی وەڵامی ئێران لە (23)ی حوزەیران بۆ هێرشەکانی ئەمریکا، کە دامەزراوە ئەتۆمییەکانی بنکەی ئاسمانی ئەلعودەیدی لە قەتەر کردە ئامانج، ئەمەش بە هەنگاوێک بۆ بە کەم ڕۆیشتنی وزە لێکدرایەوە. ئەگەر ململانێکان زیاتر فراوان بێتەوە، مەترسییەکان لە سەر وزە و

بەرژەوەندییە دەریاییەکان بە بەرزی دەمێننەوە، جگە لەوەش، لە کاتێکدا سەرنجی جیهانی لە سەر ڕۆیشتنی وزە لـە کەنـداودا چـڕ بووەتـەوە، پرسـیاری گەورەتر ئەوەیـە، کـە چـۆن بەردەوامیی ململانێ لـە ناوچەکەدا دەتوانێـت ئاسایشـی وزە و جووڵـەی بازرگانـی لـە مەترسیدا بهێڵێتەوە؟، سەردانەکەی (ترامپ) بۆ کەنداو لە مانگی ئایاردا، کە ئاسانکاری بۆ واژۆکردنی چەندین گرێبەسـتی وزە و تەکنەلۆژیا کرد، تیشـکی خسـتوەتە سەر ئەو دەرفەتانە و گرفتەکانی، بە تایبەتی هاوبەشیی تەکنەلۆژیا و وزە پێویستیان بە ئاسایش و سەقامگیری هەیە. ئیدانەکردنی هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران لـە لایـەن سـعودیە و ئیماراتـی یەکگرتـووی عەرەبی، شتێکی سەرسـوڕهێنەر نەبوو، لەوەتەی کۆمەڵکوژیی غەززە لە ئۆکتۆبەری (2023)، شەڕی لە سەرانسەری ناوچەکـەدا هەڵگیرسـاندوە، دەوڵەتەکانـی کەنـداو هەوڵیانداوە بۆ پاراسـتنی خۆیان لە کاردانەوەکان، کە ڕاسـتەوخۆ لەگەڵ ئاڕاسـتەیان بۆ ڕێـرەوی ئابووری، وزە و تەکنەلۆژیـا ناکـۆک بـووە، تەنانـەت لە دەریای سووریشـدا، کـە حوسـییەکان بازرگانیـی جیهانیان بە تونـدی پەکخسـتوە، ڕیـاز و ئەبوزەبـی مانەوەیـان لە پەراوێزدا هەڵبژاردوە، بەڵام ناتوانن شـەڕی ئاسمانیی ئێسـتا لە سـەر کەنداو پشـتگوێ بخـەن و دان بەوەدا دەنێـن، کـە شـەڕێکی درێژخایـەن یان گۆڕینـی ڕژێم

لـە ئێرانـدا، دەتوانێـت کاریگەریـی لێدانی لـە ناوخۆ و ناوچەکەدا هەبێت.

بـە گشـتی ئەمریـکا هـەوڵ دەدات لـە ڕێگـەی هاوپەیمانیـی جیهانییـەوە پێشـەنگیی خـۆی لـە بواری زیرەکیـی دەسـتکرددا بـەرز بکاتەوە. هـەر دوو وڵاتی ئیمـارات و سـعودیە، کە هەردووکیـان هەوڵی گۆڕینی ئابووریـی خۆیـان دەدەن، ئاواتەخـوازن ببنە ناوەندی (AI) و هاوبـەش لە هەوڵەکانی ئەمریکادا. تەنها مانگی ڕابـردوو، واشـنتۆن و ئەبوزەبـی ڕێککەوتـن لە سـەر چوارچێوەی «هاوبەشی خێراکردنی (AI)ی ئەمریکا و ئیمارات»، بۆ فراوانکردنی هاوکارییەکان لە تەکنەلۆژیا گرینگەکانـدا. یەکێـک لـە پـڕۆژە دیـارەکان سـندوقی سەروەت و سامانی سەروەری سعودیە (کە بە سندوقی وەبەرهێنانی گشـتی ناسراوە) لەگەڵ «گووگڵ کلاود» جـووت کردوە بـۆ دروسـتکردنی ناوەندێکی زیرەکیی دەسـتکرد لـە نزیک دمـام، لە خۆرهەڵاتی سـعودیە لە کەنارەکانی کەنداودا. ئەگەر دۆخی ناجێگیری ناوچەکە زیاتـر تێکبچێت، ئەوا دەوڵەتانی کەنداو لەگەڵ گۆڕینی ئابوورییەکانیـان ڕووبـەڕووی کۆمەڵێـک ئاڵنـگاری دەبنەوە. هەر چەندە لە شەڕی نێوان ئیسرائیل و ئێراندا بە پلەی یەکەم سـەرنجیان لە سـەر ئەو شوێنانە بوو، کـە پێوەندییـان بـە بەکارهێنانی ناوخۆییـەوە هەبوو، نـەک ژێرخانی بەرهەمهێنانـی گرینگ و هەناردەکردن.

تا ئێستا هەر دوولایان هێرشەکانیان سنووردار کردوە بۆ سەروەت و سامانی وزەی یەکتر، لە نێو ئامانجەکانی ئیسرائیلدا یەکەی پرۆسێسکردنی غازی پارسی باشوور و کۆگایەکی سووتەمەنی و تانکی عەمبارکردن لە پاڵاوگەیەکدا بوون، هاوکات مووشەکەکانی ئێران پاڵاوگەی حەیفای ئیسرائیلیان ناچارکرد دابخرێت. دوای هێرشە ئاسمانییەکانی (22)ی حوزەیرانی ئەمریکا بۆ سەر ژێرخانی ئەتۆمیی ئێران، لەوانەش دامەزراوەی پیتاندنی فۆردۆ، ئێران هاوکاتی سیناریۆی لێدان لە بنەکەیەکی ئەمریکا لە قەتەر، هەڕەشەی بەستنی گەرووی هورمزیشی دەکرد.

واتە گەر ئێران بیەوێت هێرش بۆ سەر کەشتییە پێوەندیدارەکانی ئەمریکا بکات لە گەرووی هورمزدا، تەنانەت هەڕەشەیەکی زارەکیش لەم بارەیەوە لە تارانەوە، دەتوانێت بەس بێت بۆ ناچارکردنی هەندێک کەشتیی وڵاتانی تر بۆ ڕاگرتنی تێپەڕینیان بە ناو کەنداودا، کە ئەمە دەتوانێت ببێتە هۆی دروستبوونی گرژی لە نێوان کۆماری ئیسلامی و دەوڵەتانی کەنداو و ئەو وڵاتانەی سودمەندن لە تێپەڕین بە گەرووی هورمزدا، ئەمەش لە ئاکامدا ناتوانێت خاڵێکی بە هێزی ململانێی ئێران بێت لە بەرانبەر ئەمریکا و ئیسرائیلدا، دەتوانین بڵێین بڕیارێکی لەو چەشنە دەبێتە هۆی زیاتر

گۆشـەگیربوونی ئێران لە جیهاندا و بە زیان بە سـەر خۆیدا دەشـکێتەوە. داخسـتنی گەرووی هورمز دەبێتە هـۆی ناسـەقامگیریی زیاتـری ناوچەکە و بـازاڕەکان. گومانـی تێـدا نییـە، کـە ئەگـەری داخسـتنی گـەرووی هورمـز لـە لایـەن ئێرانـەوە کارێکـی سـەختە و بـۆی جێبەجـێ ناکرێـت، بە لـە بەرچاوگرتنی ئەو کێشـانەی کە داخسـتنی ئەو گـەروە دەتوانێت دروسـتیان بکات، هـەر چەندە تاران چەندین جار هەڕەشـەی کردوە، بە بـێ ئەوەی کاری لەسـەر بـکات. سـعودیە و ئیماراتی یەکگرتـووی عەرەبـی و هەناردەکارانـی دیکەی نەوت و غـازی کەنـداو، زۆر پشـت بـەم گەروە دەبەسـتن و تەنانـەت داخسـتنی کورت ماوە ئابـووری و هەروەها بـازاڕە جیهانییەکانیان دەهەژێنێـت. ئێران بۆ خۆی بۆ هەناردەکردنـی نەوت پشـت بە هورمز دەبەسـتێت، لە ماوەی ململانێی ئێستادا بەردەوامە و هەناردەکردنیش بـە بەهێزی ماوەتەوە، بە گوێرەی ڕاپۆرتی کۆمپانیای هەواڵگریـی بـازاڕی کلێر، ئێران لە مـاوەی ڕابردوودا، هاوکاتی شـەڕی لەگەڵ ئیسرائیلدا نزیکەی دوو ملیۆن و (200) هـەزار بەرمیـل نەوتـی خـاوی لـە ڕۆژێکـدا هەنـاردە کـردوە. بـە تایبەتـی بـە دوای ئـەوەی ئێران لـەم شـەڕی دوازدە ڕۆژەیـەدا، کە زیانێکـی گەورەی بێوێنـەی بـە خۆیـەوە دیـوە، نـەک ناتوانـێ بەسـتنی گـەرووی هورمـز بکاتـە ئامرازی چەکێکی بـە توانا لە

بەردەوامیی ململانێی لە بەرانبەر ئەمریکا و ئیسرائیلدا، بەڵکوو دەبێتە چەکێکی دژ بە خۆی و تەواو بنبەستی دەکات، جگە لەوەش هەر یەک ڕووداوی دەریایی لە کەنداو، بەس دەبێت بۆ ئەوەی بازاڕی نەوتی جیهانی لە لێواردا بمێنێتەوە و تەواوی ناوچەکە بە ناسەقامگیریی بهێڵێتەوە.

هەر چەندە ڕژێمی ئێران لە چەند دەیەی ڕابردوودا چەندین جار هەڕەشەی داخستنی گەرووی هورمزی کردوە، بەڵام هەرگیز ئەو کارەی نەکردوە، ئەمەش لەبەر ئەوەی؛ یەکەم: ئێران بۆ هەناردەکردنی وزەی خۆی زۆر پشت بەو گەروە دەبەستێت. دوەم: وڵاتانی دیکەی ناوچەکە لە کاتی قەیرانە جۆراوجۆرەکاندا بە فەرمیی پشتیوانیی ئێرانیان کردوە، کە داخستنی گەروەکەش دەتوانێت پاڵیان بنێتە ناو بازنەی ئیسرائیلەوە. سێیەم: ئێران، کە بە فەرمیی کۆنترۆڵی گەرووی هورمزی کردوە، بەڵام لەگەڵ عومان هاوبەشە، کە وڵاتێکی بێلایەنە و میوانداریی دانوستانەکانی ئەم دواییەی لەگەڵ ئەمریکادا کرد. ئەگەر تاران بە شێوەیەکی تاکلایەنە گەرووی هورمز دابخات، ئەوە هاوبەشبوونی لەگەڵ عومان پێشێل دەکات. چوارەم: داخستنی گەروو، حوکوومەتی چین نارەحەت دەکات، کە تاکە کڕیاری نەوتی ئێرانە. لە لایەکی تریشەوە؛ بە هۆی ناتەباییی دەسەڵات، لە نێوان ئێران بەرانبەر

ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی، مەترسی لە سەر گەرووی هورمز بە نزمی دەمێنێتەوە. هەروەها تاران پێویستی بە پاراستنی پێوەندیی دۆستانە لەگەڵ باقی وڵاتانی کەنداو هەیە، بۆیە لە کاتێکدا کە ڕژێم ڕەنگە هەندێک هەنگاو بنێت بۆ هەراسانکردنی هاتوچۆی تانکەرەکان، بەڵام تەنیا بە شێوەیەکی سنووردار، وەک دوا ڕێگا ئەو کارە دەکات. ئەوەی شایانی باسە پێ دەچێت ئاگربەستەکەی دوای دوازدە ڕۆژی شەڕ بەردەوام بێت، چوونکە هەموو لایەنەکان بە ئاشکرا خۆیان بە سەرکەوتوو ڕاگەیاندوە و هیچیان بەرژەوەندییان نییە لە درێژەدان بەو شەڕە لە ئێستادا، بەڵام لە پشت پەردەوە هەڕەشەکان و بەردەوامیی توندی ململانێکان، وەها نیشان دەدات دۆخی شەڕەکە دوورە لە کۆتایی. هەروەها دەکرێت ئاگربەستەکە ببێتە بنەمایەک بۆ ڕێککەوتنێکی فراوانتری ئەمریکا و ئێران، یان تەنانەت دووبارە دامەزراندنەوەی پێوەندییە فەرمییەکانی نێوان هەر دوو وڵات. (ترامپ) ڕای گەیاندوە؛ کە پێویست بە ڕێککەوتنی ئەتۆمی ناکات، بە ئاماژە بەوەی کە هەموو دامەزراوەکانی ئێران لەناو چوون، بەمەش دەیەوێت وەهای نیشان بدات، کە دەتوانێت ئێران بخاتە ناو بازنەی کۆنترۆڵی خۆیەوە!.

دەوڵەتانی کەنداو پێوەندییەکانیان لەگەڵ ئێران بەڕێوە بردوە؛ بۆ دڵنیابوون لەوەی کە شوێنەکانی وزە

لە کاتی قەیرانەکانی وەک شەڕی ئەم دواییەدا نەکرێنە ئامانـج. بە هەمان شـێوە حوسـییەکانی یەمـەن، کە لە لایەن ئێرانەوە پاڵپشتی دەکرێن، لە ئاداری (2023)وە، کـە ڕیاز پێوەندییەکانی لەگەڵ ئێران ئاسـایی کردەوە، خۆیان لە هێرشی ڕاستەوخۆ بۆ سەر ژێرخانی وزەی کەنـداو یـان دابینکردنـی نەوتی خاو بـە دوور گرتوە. نـە تـاران و نە حوسـییەکان نایانەوێت ئـەم پێوەندییە بخەنـە مەترسـییەوە. جگـە لـەوەش سـەرکردەکانی ئێـران، سـعودیە و ئیمارات وەک وڵاتێـک وا دەڕوانن، کە کاریگەرییەکـی بەرچاویان هەیە بۆ کاریگەریکردن لە سـەر ئاگربەسـت لـە بەرژەوەندیی تـاران، تەنانەت هێرشـی تۆڵەسـەندنەوەی ئێـران بـۆ سـەر بنکـەی ئەمریـکا لـە قەتەر، بە وردی ڕێکخرابـوو و پەیامی بۆ ئارامکردنـەوەی دۆحـە و پایتەختەکانی دیکەی کەنداو لەگەڵدا بوو.

حوکوومەتـی ئێـران لـە دوای ئاگربەسـت لـە نێـو ململانێـی جیهانیـدا، چـۆن وەڵام بـە دۆخـی نالەبـاری ئێسـتای ئێـران دەداتـەوە و دەتوانێـت چـی بـکات، بە تایبەتـی کە لـە قەیرانێکی ئابووریی قوڵدایە، خواسـتی ڕووخانـی ڕژێـم فروانتـر بـووە و ناڕەزایەتییـە جەماوەرییـەکان شـێوەگرتووتر دەبێـت، لـە هەمـان کاتـدا، ئەگەری شـەڕی بە وەکالەت ناوەسـتێت ئەگەر ئاگربەستەکەش بەردەوام بێت. ئیسرائیل لە ئێستادا وا

نیشـان دەدات بە ئامانجەکانی گەییشـتوە، بەڵام ڕەنگە ئـەم ڕەزامەندییـە بـەردەوام نەبێـت، ئەگەر ئیسـرائیل هەسـت بـە مەترسـی بـکات، لەوانەیـە ئامانجەکانـی فراوانتـر بـکات و دامەزراوەکانـی هەناردەکردنـی وزەی ئێرانیش بگرێتەوە، سـیناریۆیەکی لەو شـێوەیە مەترسـیی پچڕانـی فیزیکـی بـۆ بازاڕەکانـی وزە زیاد دەکات. هەڵبەتـە ئیسـرائیل ناوەسـتێت لـە هەوڵـدان بـۆ پەکخسـتنی زیاتـری بەرنامـەی ئەتۆمیـی ئێران و توندکردنەوەی ململانێکانیان تا ئەگەری تێکدانی ڕژێم، بە تایبەتی کە کێشەکانی لەگەڵ حەماس و بەردەوامیی هێرشـی دڕندانـەی بـۆ سـەر غـەززە و برسـیکردنی دانیشتوانەکەی، (ناتانیاهۆ) و سەرکردایەتیی ئیسرائیلی زیاتر خسـتوەتە ژێر پرسـیارەوە، بۆیـە ئەگەری ئەوە هەیـە (ناتانیاهۆ) و ئیسـرائیل جارێکـی تر بارگرژی لە ناوچەکـەدا فراوان بکەنەوە و ئێران کێش بکەن بۆ ناو شەڕێکی تر.!

***

ڕۆڵی تورکیا لە ململانێی نێوان ئیسرائیل و ئێراندا!

زیاتـر لـە دە سـاڵە پێوەندیـی تورکیـا لەگـەڵ ئیسـرائیلدا گرژی قووڵی بە خۆیەوە بینیوە، لە هەمان کاتـدا چەندیـن سـەدە قۆناغـی دوژمنایەتیـی ئاشـکرا، یـان کێبڕکێـی لەگـەڵ ئێراندا هەبـووە، بـەم پێیەش لە

ئێستادا لە بەرژەوەندیی هیچ کام لە ئیسرائیل و ئێران هەڵوێستی نەگرتوە. لە شەڕی ئەم دواییەی هەر دوو وڵاتدا ئەوەمان بۆ دەردەخات، کە ئەنقەرە لایەنگری ئەوەیە نفوزی ئەتۆمیی ئێران سنووردار بکرێت، لە لایەکی تریشەوە نیگەرانی سەرسەختی باڵادەستیی سەربازیی ئیسرائیلە لە ناوچەکەدا و ترسی هەیە لە دەرئەنجامی ئەگەرەکانی داڕمانی کۆماری ئیسلامی لە ژێر فشاری ئەمریکا و ئیسرائیلدا.

لە سەردەمی ئەردۆغانەوە، ئێران و تورکیا لە سووریا خەریکی ململانێیەکی درێژخایەنی بە وەکالەت بوون، تاران پشتیوانیی لە ڕژێمی ئەسەد دەکرد و ئەنقەرە بەتەنگ پشتیوانیی ئۆپۆزسیۆنەکانەوە بوو، بەڵام ئەمە دوو ڕۆڵی جیاوازە هیچ گۆڕانکاری و کاریگەرییەکی لە بیرکردنەوەی ستراتیژییان لە تەواوی ناوچەکە نەکردوە، وەک دوو زلهێزی هەرێمی و یەکسان لە دەسەڵاتدا و یەکسان لە هاوسەنگیدا مامەڵەی یەکتریان کردوە، بەو هۆیەوە خۆیان لە دوژمنایەتیی ڕاستەوخۆ بە دوور دەگرن. بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هاوسەنگییە مێژووییە و ڕکابەری هەر دوولایان بۆ دەستتێوەردانیان لە ناوچەکە، بیرۆکەی بوونی ئێران بە هێزێکی ئەتۆمی لای تورکیا، هێڵێکی سوور و مەترسیداربووە. ئەگەر تاران سوودێکی لەو شێوەیە بە دەست بهێنێت، ئەوا بە شێوەیەکی کاریگەر ئێران

هاوسـەنگیی هێـزی سـێ سـەدە لـە بەرانبـەر تورکیا کۆتایی پێ دەهێنێت. بۆیە ئەنقەرە بە شێوەیەکی گشتی پشـتیوانیی لـەو ڕێوشـوێنانە کـردوە، کـە ئامانجیـان ڕێگریکردنە لە بە ئەتۆمی بوونی ئێران. ئێران و تورکیا هەر لایەکیان پەیوەست بە سیاسەت و بەرژەوەندییان لە ناوچەکەدا بە شێوازی جیاواز دژایەتیی ئیسرائیلیان کردوە. ئەوەی جێگای سەرنجە، پێوەندییەکانی تورکیا و ئیسـرائیل لـە سـەردەمی ئەردۆغاندا بە شـێوەیەکی بەرچـاو تێکچـوو، ئـەو سیاسـەتەی تورکیـا ڕوو بـە دەرەوە پەیـڕەوی دەکـرد، پشـتکردنە ئەورووپـای ناوەنـدی و دەسـت هەڵگرتـن لە یەکێتیـی ئەورووپا و ڕووکردنە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بوو، دەتوانین بڵێین لەم پرۆسەی ئاوێزانبوونەی بە ناوچەکەوە، لە هەمان کاتدا وەک ڕکابەرێکی بەرژەوەندییەکانی ئیسـرائیل لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست هەنگاوی ناوە.

هەر لە ساڵی (2006)، ئەردۆغان بە میوانداریکردنی شـاندێکی تاقمـی تیرۆریسـتی حەمـاس گـرژی و ئاڵۆزییەکانـی لـە بەرانبـەر ئیسـرائیل هەڵگیرسـاند. کاتێـک هێزەکانـی ئیسـرائیل هێرشـیان کـردە سـەر کەشـتییەکی تورکیا لە سـاڵی (2010)دا، کە ئیسـرائیل هەوڵـی دەدا شـکاندنی گەمـارۆی کەرتـی غـەززە لـە ژێر کۆنترۆڵی حەماسـدا دەربهێنێت، هەشـت هاوڵاتیی تورکیـا و دوو هاوڵاتیـی ئەمریکی کـوژران. بە دوایدا،

پێوەندییەکانی تورکیا و ئیسرائیل بە تەواوی دارما، هەروەها بەردەوامیی دەسەڵاتی (ناتانیاهۆ)، بەوەی پەرچەکرداری بەرانبەر دەستتێوەردانی تورکیا لە ناوچەکە نیشان دەدا، تێکچوونی پێوەندییەکانی خێراتر کرد، ڕق و کینەی قووڵ و وەستانەوەیان بەرانبەر یەکتر، کە نێوانی (ناتانیاهۆ) و (ئەردۆغان) گەییشت بەوەی گەڕاندنەوەی پێوەندییە هەمیشەیییەکانی نزیک کردەوە لە مەحاڵ. هاوکات ئیسرائیل کەناڵەکانی پێوەندیی لەگەڵ (هەسەدە) دامەزراند، ئەم هەنگاوەی ئیسرائیل وەک بەشێک لە وەڵامدانەوە بە پێوەندییەکانی ئەنقەرە بوو لەگەڵ حەماسدا. ڕووداوەکانی دوو ساڵی ڕابردوو زیاتر پێوەندیی نێوان تورکیا و ئیسرائیلی ئاڵۆزترکرد، لە مانگی کانوونی دووەمی ساڵی ڕابردوودا، تورکیا یارمەتیی هێزی میلیشیای (ئەحمەد شەرع)یدا و گەیاندنی بە ڕووخاندنی (ئەسەد)، بەمەش دیمەشق کەوتە دەست گروپە ئۆپۆزسیۆنە میلیشیاکان بە سەرۆکایەتیی (هەیئەت تەحریر) شام، ئەم هەنگاوەش داڕێژەرانی سیاسەتی ئیسرائیلی تووڕە کرد و هەندێکیان بەو ئەنجامە گەییشتن، کە تورکیا یەکێک لە ڕکابەرە سەرسەختەکانی ڕۆڵی ئیسرائیلە لە ناوچەکەدا، بە تایبەتی دوای ڕووخانی (ئەسەد) و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆ و بەردەوامی تورکیا لە سووریا ئەم حاڵەتی بارگرژی و ململانێیەی هەر

دووڵای بەرجەستەکردوە. لە هەمان کاتدا، بۆ ئەنقەرەش هەمان هەستی پەرچەکردار لە بەرانبەر ڕۆڵی ئیسرائیل ڕاگەیەنرا، کە هێزە سەربازییەکانی ئیسرائیل لە تشرینی یەکەمی (2023)وە نیشانی داوە، هەر لە وێرانکردنی سەرکردایەتی و ژێرخانی حەماس و حیزبوڵڵا تا بە ئامانجکردنی فەرماندە باڵا سەربازییەکانی ئێران و کۆنترۆڵکردنی تەواوی ئاسمانی ناوچەکە، ئەمەش دەکاتە ئەوەی ئیسرائیل جەمسەرێکی مەترسیدارە و جێگای هیچ متمانەیەک نییە لە بەرانبەر تورکیاشدا. هەر چەندە ئەنقەرە دژایەتیی هەر هەنگاوێکی تری سەربازیی ئیسرائیل لە دژی ئێران دەکات و نیگەرانە لە هەر کردارێکی سەربازیی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا، بەڵام هێشتا پێدەچێت زیاتر پشتیوانی لە ڕێوشوێنە ناسەربازییەکانی ئەمریکا بکات؛ کە بە ئامانجی کۆتایی هێنانی تەماحە ئەتۆمییەکانی تارانە، بە یەکجارەکی و بۆ هەمیشە، لەوانەشە تەنها لە ڕێی دانوستان، وتووێژ و فشاری ئابووری و سزای زیاترەوە، نەک بۆردومان و هێرشی سەربازی، بۆیە ئەگەر (ترامپ) پابەند بێت بە ڕێبازی دیپلۆماسی و فشار بخاتە سەر ئیسرائیل بۆ ئەوەی هەمان کار بکات، ئەوا ئەگەری هاوپەیمانییەک لە نێوان تورکیا و ئیسرائیلدا پەیدا دەبێت.

بەڵام لەو حاڵەتەشدا بۆ واشنتۆن ئەوە گرینگە، کە متمانەی ئەوەی هەبێت تورکیا دەتوانێت یان تەواو

قەبووڵی بکات، بچێتە ناو سنووری بازنەی سیاسەت و بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، دۆخێکی ئارام بۆ دەوری باڵادەستی و سەرمایەگوزاری بۆ ئەمریکا لە ناوچەکەدا پەیڕەو بکەن، لایەنەکان دڵنیاییی ئەوە بدەن، کە لە ئەگەری پەرەسەندنی سەربازیدا خۆیان بە دوور بگرن. تورکیا لە ئێستادا نزیکەی چوار ملیۆن پەنابەری لە خۆ گرتوە، کە زۆربەیان خەڵکی سووریا و وڵاتانی ناسەقامگیرن و باش دەزانێت، کە هەڵکشانی سەربازی لەگەڵ ئێران دەتوانێت ببێتە هۆی لێشاوی زیاتری پەنابەران. هەر چەندە زۆربەی ناوەندە گەورەکانی دانیشتوانی ئێران بە سەدان میل لە سنووری تورکیاوە دوورن، بەڵام زۆرێک لەو هاوڵاتییانەی کە لە ماوەی دەیان ساڵدا لە کۆماری ئیسلامی هەڵهاتوون، تورکیایان وەک پەناگەیەکی پەسەندکراوی خۆیان هەڵبژاردوە، وەک ڕێڕەوێک بەرەو ئەورووپا و ئەمریکا، کە دۆخی دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی دۆخێکی وەها نالەبار پێشبینی دەکرێت، بە ملیۆنان ئێرانی ڕووبکەنە تورکیا. هەروەها ئەوەش کە زیاتر جێگای نیگەرانیی ئەنکارایە ئەو لایەنە ئۆپۆزسیۆنانەی ئێرانە، کە لە هەمان کاتدا دژی حوکوومەتی تورکیان، دارمانی ڕژێمی ئێران بقۆزنەوە لە پلاندانانی هێرشی سنوور بەزاندن بۆ سەر تورکیا، وەک پێکهاتنی هێزی میلیشیای ئیسلامی و لایەنگرانی

(پەکەکە) بۆ تێکدانی ئاسایشی تورکیا بە بەکارهێنانی خاکی ئێران. (ئەردۆغان) زۆر سوپاسی (ترەمپ) دەکات، کە سزاکانی سەر سووریای هەڵپەساردوە و (ئەحمەد شەرع) لە لیستی تیرۆر دەرهاتوە، ئەمەش دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ سەقامگیرکردنی سنوورە دوورودرێژەکانی لە باشووری تورکیا، جگە لەوەش بڕیارەکانی (ترەمپ) و هەڵوێستە ڕاگەیەنراوەکان سەبارەت بە نەڕووخانی ڕژێم تا ڕادەیەک لەگەڵ هێڵی سووری (ئەردۆغان) سەبارەت بە ڕووخانی دەوڵەتی ئێران یەک دەگرێتەوە، بۆیە پێدەچێت (ئەردۆغان) زیاتر هاوتەریب بێت لەگەڵ پلانە دیپلۆماسییەکانی ئیدارەی (ترەمپ) بەرانبەر ئێران. ئەوەش شاراوە نییە، کە (ئەردۆغان) سوکایەتیی بە حوکوومەتی (ناتانیاهۆ) دەکات و زۆرجار قسەی توند لە دژی ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکانی ئیسرائیل بەکار دەهێنێت. لەم دواییانەدا (ناتانیاهۆ)ی بە «گەورەترین بەربەست لە بەردەم ئاشتیی ناوچەکە» وەسف کرد و هەڵسوکەوتی ئیسرائیلی بە «باندێکی ئاشکرا» بەراورد کرد. دەستپێکردنەوەی گفتوگۆکانی نێوان ئەمریکا و ئێران هاوکاریی پرۆسەی دیپلۆماسی دەکات، کە لەم بارەیەوە بە گشتی دۆخی ناوچەکە و چاوەڕوانی لایەنەکان بەستراوەتەوە بەو دانوستانەی کە دەبێت ئەمریکا و ئێران ئەنجامی بدەن، کە تا ئێستا

لەو بارەیەوە کاتێکی گونجاو دیاری نەکراوە، هەر بۆیە دۆخەکە بە گشتی بە هەڵواسراوی و ناڕۆشنی ماوەتە، تا باسکردن لەوەی ئەگەری ئەوە هەیە شەڕەکە ڕووبداتەوە.

لە هەمان کاتدا، چاوەڕاون دەکرێت ئەمریکا تەواوی پرسەکانی ئێران بخاتە نێو وتووێژە ستراتیژییە دوو قۆڵییەکانی لەگەڵ تورکیادا، تا بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ تورکیا جەخت لە سەر ئەوە بکاتەوە، کە ئامانج لێی ڕووخاندنی ڕژێمی ئێران نییە، بەڵکوو فشار خستنەسەریەتی بۆ ئەوەی لاواز بێت، دواجار واز لە تەماحە ئەتۆمییەکانی بهێنێت، دەرئەنجامێک کە بەرپرسانی تورکیاش پشتیوانیی لێ دەکەن، هەروەها ئەمریکا هەوڵ دەدات ئیسرائیلیش پابەند بکات بەو ئەنجامگیرییەی کە ئەمریکا لەگەڵ ئێراندا ڕێکبکەوێت. کۆماری ئیسلامیی ئێران، هیچ کات وەک ئێستا لە پێگەیەکی وەها لاوازدا نەبووە، دووبارەبوونەوەی لێدانی یەک لە دوای یەک دەتوانێت بەرەو لێواری داڕمانی بەرێت. لەم سیناریۆیەدا تورکیا دەرفەتێک لە دەست دەدات بۆ دەستەبەرکردنی بەرژەوەندییەکانی، ئەگەر ئیسرائیل شەڕی ئاسمانی خۆی نوێ بکاتەوە، مەترسیی هاوشێوەی دوازدە ڕۆژی شەڕەکە زیاتر دروست دەبێتەوە. لە هەر حاڵەتێکدا، گەر واشنتۆن پشت بە پێوەندیی ڕاستەوخۆی نێوان تورکیا و

ئیسـرائیل ببەستێت تا گرژییەکانی هەر دوولایان پەرە نەسەنن، بۆ تورکیا ئەوە کارسازترە ئیدارەی (ترەمپ) کار لـە سـەر بەهێزکردنـی هەوڵـە بەرفراوانەکانـی بۆ دروسـتکردنی متمانـە لـە نێـوان ئیسـرائیل و تورکیـا بەرجەسـتە بکاتـەوە. بـە کۆکردنـەوە و ڕێککەوتنـی هـەر دوولا بـۆ گفتوگـۆی زیاتـر لـە سـەر چالاکییـە سـنووربەزێنەکانی ئەنقـەرە لـە باکـوور و باشـووری سـووریا، کـە سـەرچاوەیەکی دیکـەی گرژیـی هـەر دوولایەنـە. (ئەردۆغـان) هـەوڵ دەدات بـە بێدەنگـی ململانێـکان وەک شـەڕی (12) ڕۆژەی ئـەم دواییەی نێوان ئیسرائیل و ئێران بقۆزێتەوە، هەم بۆ بەهێزکردنی پێگەی ئەنقەرە لە ناوچەکەدا و هەم بۆ سـەرقاڵکردنی لە پرسـە ناوخۆییەکان. تورکیا هەڵکشـانی سەربازیی ئەم دواییەی نێوان ئیسرائیل و ئێران بە دەرفەتێک بۆ بەرزکردنـەوەی گرینگیی دیپلۆماسـیی خۆی دەزانێت، (ئەردۆغـان) ویسـتویەتی لـە ئیسـتانبوڵ میوانداریـی وتووێـژی ڕاسـتەوخۆی نێـوان بەرپرسـانی بـاڵای ئەمریکا و ئێران بکات، بەڵام ئەو هەوڵانە شکستی هێنا، جگە لەوەش بە گشـتی دۆخەکە بە جۆرێک ئاڵۆزی و بارگرژیی پێوە دیارە، وا پێدەچێت لە ئێستادا ڕێرەوی ڕووداوەکان لـە چاوەڕوانـی دانوسـتانی ئەمریـکا و ئێراندایە!.

(2)
ئایا تەواوی میلیشیاکان هەڵدەوەشێنەوە؟

شـتێک نەمـاوە لە سیاسـەتی ناوخـۆ و دەرەوەی عێراقـدا لـە دەسـتی ئێرانـدا نەبێـت، هاوپەیمانیـی «چوارچێوەی هەماهەنگی»، کە پێکهاتەی دەسـەڵاتی سیاسـییە لـە بەغداد، گروپـی حیزبی و میلیشـیاکانی حوکمڕانـی عێـراق و حەشـدی شـەعبی، بـە تەواوی پاشـکۆ و دڵسـۆز و ملکەچـی ئێرانـن، سـەرکردەی لایەنەکانـی هەماهەنگـی پێیـان وایـە؛ کـە لـە لایـەن کۆمـاری ئیسـلامیی ئێرانـەوە ئـاو و هەوایـان بـۆ دابیـن دەبێـت، هـەر بۆیە تەواو چارەنووسـی خۆیان بـە هەموو شـێوەیەک گرێداوە بە ئێرانـەوە. لە دوای شـەڕی دوازدە ڕۆژە، هەوڵەکانـی ئێسـتای ئێـران لە چـاو سـاڵانی ڕابـردوودا بەرفراوانتـر دەردەکەوێت، نـەک تەنهـا بـۆ دابینکردنـی چەکـی پێشـکەوتوو بـۆ هاوپەیمانەکانـی، بەڵکـوو دامەزراندنـی سیسـتەمی هەواڵگـری و هەماهەنگـی، کـە ئۆپەراسـیۆنی سـێ قۆڵـی لـە نێـوان تـاران و حیزبوڵڵای لوبنـان و کوتلە عێراقییـەکان لـە خـۆ دەگرێت. ئـەم هەنگاوانـە دوای ئـەوە دێـت، کـە (عەلی لاریجانـی) سـەردانی بەغدای

کرد و لەگەڵ سەرکردە دیارەکانی کوتلە چەکدارەکان کۆبووەوە، دیدارەکانی لە بەیروت بەردەوام بوون و لەگەڵ سەرکردەکانی حیزبولـلا وتوێژی کرد، ئەم کۆبوونەوانە دوو بڕیاری سەرەکییان لێ کەوتەوە؛ کە بریتین لە پێکهێنانی شانەی هەماهەنگیی سێ قۆڵی و پەرەپێدانی سیستەمێکی پێشکەوتووی چەک بۆ ئەو کوتلانە، لەوانەش تەکنەلۆژیای دروستکردنی چەکی ناوخۆیی لە ژێر چاودێریی ئێراندا.

تاران لەبری ئەوەی چاوەڕێی ئاڵوگۆڕی دۆخی ناوچەکە و دانوستانەکانی بێت لەگەڵ ئەمریکا، هەوڵ دەدات جارێکی تر ژێرخانی سەربازیی نافەرمیی خۆی لە ناوچەکەدا بەهێز بکاتەوە و پێگەی هاوپەیمانەکانی بەهێزتر دەکات، وەک وەستانەوەیەک لە بەرانبەر ئەو فشارەی جەخت لە سەر چەکداماڵینی هێزە میلیشیاکان دەکات. ئەم هەنگاوانە لە کاتێکدایە، کە زیاتربوونی گرژییەکانی نێوان ئێران و زلهێزەکانی خۆرئاوا و ئەمریکا لە پەرسەندندایە، لە سەر پرسی ئەتۆمی و سەرهەڵدانەوەی هەڕەشە سەربازییەکانی نێوان تەلئەبیب و حیزبوللا، کە فشارە بۆ هەڵوەشاندنەوەی حەشدی شەعبی، ئەمەش وا دەکات ئەو ئەگەرە پێشبینی بکرێت کە پێکهێنانی شانەیەکی هەماهەنگیی سێ قۆڵی لە نێوان ئێران و هاوپەیمانەکانیدا دەتوانێت هەوڵی گەڕانەوەی قۆناغێکی نوێی ڕۆڵی ئێران بێت،

نەک تەنها لە لوبنان و عێراق، بەڵکوو لە سەرانسەری ناوچەکەدا بە گشتی. هێزە میلیشیاکانی سەر بە ئێران، لە ناوچەکە بەرەو هەڵگرتنی چەکی پێشکەوتوو دەڕۆن، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ هەر پڕۆژەیەک بۆ چەکداماڵین یان تێکەڵکردنی فراکسیۆنەکان لە ئامێرە فەرمییەکانی دەوڵەتدا ڕەتدەکەنەوە. سەرەڕای هەوڵە ناوخۆییەکانی لوبنان و عێراق بۆ بنیاتنانەوەی چەمکی دەوڵەت، کە هاوکاتی زیادبوونی بارگرژی و نائارامییە، کە ئەم پێداگرییەی ئێران لە سەر بەهێزکردنەوەی میلیشیاکانی دەتوانێت ببێتە هۆی دابەشبوونی زیاتر، کە ئاسۆی سەقامگیریی سیاسی لە هەر دوو وڵات ئاڵۆزتر بکات و پرسی چەک لە دەستی دەوڵەتدا بکاتە شەڕێکی درێژخایەن و ئەگەری تەقینەوە. بە مانایەک ئەم هەوڵانەی ئێران ئەوەی لێ دەکەوێتەوە، کە هەموو هەوڵەکانی ئەمریکا بۆ پچڕاندنی پێوەندییەکانی عێراق لە ئێران و دەرهێنانی لە تونێلی ئێران بێهودە دەبن، تەنانەت ئەگەر ئەو هەوڵانە بگەنە ئاستی وێرانکردنی عێراق لە ڕووی داراییەوە، دەتوانین بڵێین گەر دۆخەکە بەم شێوەیە تێپەڕێت، ئەوە عێراق و لوبنان لە پڕۆسەی ململانێی نێوان ئەمریکا و ئێراندا دەورانێکی سەخت و دژوار بەسەر دەبەن. هەڵبەتە ڕۆڵی کەسێکی وەک (نووری مالیکی)، لە لایەک بەستنەوەی تەواوی

دامودەزگاکانـی عێراقە بە ئێرانـەوە، لە لایەکی ترەوە عێراقـی بـە یاسـایەکەوە بەسـتەوە و قەتیسـکرد، کـە ئابوورییەکەی تا ئاسـتی مەرگباری دەڕژێنێت، لەوانە بڕینەوەی مووچە بۆ زیندانییانی سیاسـی، شـەهیدان، موجاهیدین و دەستبەسەرکراوانی ڕەفەح و ئەوانەی لە کارەکانیان دوورخراونەتەوە و لە ڕووی سیاسـییەوە دەربـەدەر کراون، ئەمە جگە لـە مووچەی چەکدارانی هێزەکانی حەشـدی شـەعبی، کە بودجەکەیان لە سـێ ملیـار دۆلار تێدەپەڕێت و بـەردەوام لە زیادبووندایە، ئەمـەش ئـەو تاوانەیە کـە (مالیکی) و هێزە شـیعەکان عێراقێکـی «نوێیـان» لە پێوەند بە ئێران و حیزبوڵڵای لوبنانەوە دامەزراند.

پێش ئەوەی ئەمریکا عێراق ڕادەستی ئێران بکات، کارگێڕی مەدەنیی دەسەڵاتی ئەمریکی، (پۆڵ بریمەر)، ئەنجومەنی حوکمڕانی دامەزراند، کە پێشەکییەک بوو بـۆ دامەزراندنی سیسـتەمێکی تایەفەگەری، مەزهەبی و قەومـی، کە بە شـێوەیەک داڕێـژرا، کە بووە مایەی دەسـتکەوێکی گـەورە بـۆ لایەنـە شـیعەکانی سـەر بـە ئێـران. واتـە ئاشـکرایە، کـە پڕۆژەکە لـەو کاتەدا (100)% ئەمریکی بوو، ئێران ئەمریکای ناچار نەکرد دەسـەڵات ڕادەسـتی شـوێنکەوتوانی بـکات، بەڵکـوو ئەمریکا بە ڕاوێژکاری بەریتانیا ئەو کارەی ئەنجامدا، کـە عێـراق بخاتـە نـاو تەڵەیەکـی تائیفییـەوە کـە بـۆ

ماوەیەکی زۆر نەتوانێت لێی دەربچێت. بەڵام خەیاڵی سیاسـی و نەخشـەی ئەمریکا لە وێرانکردنی عێراقدا، ئاڕاستەکەی بەرەو ئەو ئاقارە برد، کە عێراقی زەلیلی ژێردەسـتی ئێران کرد و لە هەمان کاتدا، باڵادەسـتیی ئێران توانی ببێتە هەڕەشەیەکی گەورە و مەترسیدار بـۆ سـەر ئیسـرائیل و بەرژەوەندییەکانـی خـودی ئەمریـکاش. «عێراقی نوێ» لە بنەڕەتدا مامەڵە، هەڵە و تاوانێکـی ئەمریکی بوو، کاتێک هێزەکانی لە سـاڵی (2011)دا ڕۆیشـتن، دانیـان بـەو شکسـتەدا نـا کە لە بەرژەوەندیـی هەژموونـی ئێـران شـکایەوە. هەشـت سـاڵی سـەرۆکایەتیی (ئۆباما)، ئەو سـەردەمە زێڕینە بـوو کە ئێـران چالاکانە بوونی هەمیشـەییی خۆی لە عێـراق، سـووریا، لوبنان و یەمـەن دامەزراند، ئەمڕۆ ئیـدارەی (ترامپ) لـە نیگەرانیـی بارودۆخی ناوچەکە و پێویسـتیی ئیسرائیل بۆ چاوخشـاندنەوە بە بابەتی ئاسایشـی خۆی لە ناوچەکـەدا، (ترامپ) ڕووبەڕووی دۆخێکـی دڕکاوییـە، بـەوەی کـە دەیەوێـت دیسـان کۆنترۆڵـی خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـت بکاتـەوە و عێراق بگەڕێنێتـەوە ژێردەسـتی خـۆی. لایەنـە شـیعەکانی دەسەڵاتدار لە عێراق، لە کاتێکدا خۆیان ئامادە دەکەن بـۆ پاراسـتنی دەسـەڵاتیان بـۆ دوای هەڵبژاردنەکانی داهاتـوو، کـە بڕیارە لە مانگی تشـرینی دووەم ئەنجام بدرێت، پەنایان بردووەتە بەر واژۆکردنی ڕێککەوتنێکی

ئەمنی لەگەڵ ئێراندا، تا ڕێگەیان پێ بدات هێزەکانی ئێران بانگهێشت بکەن، ئەگەر هەڕەشە لە دەسەڵاتەکەیان بکرێت!.

ئاشکرایە، کە ئەم واقیعە لە ئاگاداریی عەقڵی سیاسیی ئەمریکا تێپەڕ نابێت، چوونکە هەوڵ و پلانی بۆ گەڕاندنەوەی باڵادەستیی بە سەر عێراقدا داڕێژاوە و کاری لە سەر دەکات، کە سەرەتا لە چەکداماڵینی میلیشیاکانییەوە دەست پێ دەکات. ئێران بۆ خۆی ئەوە دەزانێت، کە بڕیاری داماڵینی چەک لە میلیشیاکانی سەر بە ئێران لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست گەڕانەوەی نییە، هەروەها ئەوەش دەزانێت، کە (ترامپ) نزیکەی سێ ساڵ زیاتر لە کۆشکی سپی دەمێنێتەوە. ئەمەش کاتێکی دوورودرێژ و سەختە بۆ ئێران، کە چاوەڕوانی ئاڵوگۆڕی تر لە نەخشە و سیاسەتی ئەمریکا بکات. هەر چەندە (ترامپ) بەشێک لە بڕیارەکانی پێشووی پێچەوانە کردوەتەوە، بەڵام تەنها بۆ بە دەست هێنانی ئیمتیازاتی باشترە، کە سوودی بۆ ئابووریی ئەمریکا هەبێت، لە ئەگەری سەرکەوتنی (ترامپ) لە داماڵینی چەکی میلیشیاکانی ئێراندا، دەتوانێت ئاڵوگۆڕێک لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە قازانجی باڵادەستیی ئەمریکا لە ناوچەکەدا تۆمار بکات، لە هەمان کاتدا دەبێتە دەستکەوتێک بۆ هەلی سەرمایەگوزاری و وەبەرهێنان و بازرگانی

لـە چوارچێـوەی بەرژەوەندییەکانـی ئەمریـکا لـە ناوچەکـەدا. گومانـی تێـدا نییـە، کـە تـا کۆمـاری ئیسـلامی باڵادەسـتی حوکوومەتـی ئێـران بێـت، هەروەها دەسـەڵاتی سیاسیی عێراق لە چوارچێوەی پێکهاتـەی هێـزە تائیفـی و مەزهەبـی و قەومییەکاندا بمێنێتـەوە، دۆخـی عیـراق هـەر بـە ناجێگیـری و ئـاژاوەی سیاسـی و نائەمنـی و کارەسـات بەسـەر دەبـات، عێـراق وەک گۆڕەپانێکی بـەردەوام و کراوە بـۆ پێکدادانـی پڕۆژەکانی هەژموونـی نێوان ئێران و ئەمریـکا دەمێنێتـەوە، ئەم ململانێیە لـە لایەن خودی لایەنـە شـیعە و سـوننەکان و کـوردەکان، کە ئەمڕۆ ئیـدارەی عێـراق و کوردسـتان دەکـەن، بەردەوامـن لـەوەی خەڵکـی بە دەسـت قەیرانە ئەمنـی، ئابووری و سیاسـییە یـەک بـە دوای یەکەکانـدا قەتیس بکەن. واقیـع ئەوەیـە؛ کە عێـراق و کوردسـتان و لوبنان و تەواوی ناوچەکە لەم دۆخەدا بەردەوام ڕووبەڕووی ئاستەنگی دەبێتەوە و ئاسۆی ئارامی دیار نییە، پرسی چەکی میلیشیا یەکێکە لە گەورەترین بەڵاکان بۆ سەر ژیانـی کرێـکاران و خەڵکـی زەحمەتکێـش و نەداری ناوچەکـە، ئاشـکرایە واشـنتۆن هەڵوەشـاندنەوەی ئـەو گروپانـە بە مەرجی پێشـوەختە بـۆ پابەندبوون بـە بەرژەوەندییەکانـی خۆی دادەنێـت، ئەمریکا دژی هێـزی میلیشـیا نییـە، دژی ئـەو هێزە میلیشـیایانەیە

کـه لـه ژێر کۆنترۆڵی خۆیدا نابێت یـان دژ بەوانەیە، کـە دوژمنایەتیی ئەمریکا دەکەن، ئێسـتا هەوڵی ئەوە دەدات ئـەو هێـزە ملیشـیایانە هەڵبوەشـێنێتەوە، کـە سـەربە ئێرانـن و دوژمنایەتیی ئەمریکا و ئیسـرائیل دەکـەن، هـەر هێزێکی میلیشـیا دوژمنایەتیی ئەمریکا نـەکات، بەر ئەو هێرشـە ناکەوێت، باشـترین نموونە هێزە دڕندەکەی (ئەحمەد شەرع)ە لە سووریا.

(3)
ئاڕاستەی دانوستانەکانی ئەمریکا و ئێران

هەر چەندە قەیرانی سیاسی و ئابووری لە ئێراندا هێشتا ئەو دۆخە ئاشکرا ناکات، کە ئاماژە بێت بۆ لاوازیی کوشندە لە ڕژێمدا، بەڵام بە هۆی گۆڕانی بارودۆخی بەرەکانی شەڕ، لە سەر شەقامەکان یان لە ناو هۆڵەکانی دەسەڵات لە تاراندا، ئەگەری ئەوە هەیە دۆخەکە گۆڕانێک بە خۆیەوە ببینێت. سەبارەت بە گۆڕینی ڕژێم لە ئێران، سەرەتای شەڕ، ئیسرائیل سەرقاڵی ئەوە بوو لە بانگەوازەکانیدا، ڕایدەگەیاند: «کاتی ئەوە هاتوە، کە گەلی ئێران لە دەوری ئاڵاکەی و میراتی مێژوویی خۆی بە وەستانەوە بۆ ئازادی لە بەرانبەر ڕژێمی خراپ و چەوسێنەردا یەکبگرن». پێدەچێت ئیسرائیل بە هیوای ئەوە بووبێت، کە بۆ سەرکەوتن لەو شەڕەدا، چاوەڕێ بووبن لە ڕێگەی ڕاپەڕینێکی جەماوەرییەوە کۆتایی و دارمانی ڕژێمی ئێران بێت! بەڵام دواتر لە دوای لێدانی مووشەکەکانی ئێران لە تەلئەبیب، حەیفا و قودس... بۆردومانکردنی بنکە ئەتۆمییەکانی نەتەنز، ئەسفەهان و فۆردۆی ئێران لە لایەن ئەمریکاوە، دوای دوازدە ڕۆژ ئیسرائیل و ئێران ناچار بە ئاگربەست بوون، کە

(ترامـپ) لە ڕێگەی نێوەندگیریی قەتەرەوە ڕایگەیاند، ڕێککەوتنـی ئاگربەسـت کراوە، بـۆ ماوەیەکی نادیار. لەگـەڵ ئەوەشـدا بینیمان، کـە کاتژمێرەکانی کۆتاییی پێـش جێبەجێکردنـی ئاگربەسـت لـە هـەر دوولاوە بۆردومانێکـی چـڕی بێوێنـەی بـە خۆیـەوە بینی، لە سـەرەتای ڕووبەڕووبوونەوەکـەوە توندتریـن و توندوتیژتریـن لێدانیـان ئاڵوگـۆڕ کـرد و ژمـارەی قوربانییەکان و گرژییەکانیان زیادی کرد.

پرسـیارێک کە بۆ دوای ئەم ئاگربەسـتە دەکرێت ئەوەیـە، کـە ئایـا ئێرانییەکان لە ڕاسـتیدا جارێکی تر ڕادەپـەڕن، وەک چـۆن لـە ڕابـردوودا چەندیـن جار هەیانبـووە، لەوانـە ڕاپەڕینـی خوێندکارانـی سـاڵی (1999)، بزووتنەوەی سەوزی (2009)، نارەزایەتییە جەماوەرییەکانـی کانوونـی دوەمی (2017) تا مانگی ژانویـەی (2018)، نارەزایەتییەکانـی «نۆڤەمبـەری خوێناوی» لە ساڵی (2019) و ڕاپەڕینی «ژن، ژیان، ئـازادی»ی سـاڵی (2022). لـەوەش گرینگتر، ئەگەر ئەوان هەستن، ئایا کۆماری ئیسلامی ئەوەندە ناسکە، کـە ڕەنگە ملکەچـی بزووتنەوەیەکی جەماوەریی لەو شێوەیە بێت؟.

هەمـوو ئەمانـە ئـەوە دەردەخـەن، کە سـەرەڕای ڕزینـی ناوخـۆی ڕژێمـی ئێـران بـە هـۆی گەندەڵیی سیسـتماتیکی و دزەکردنـی هەمەلایەنەی سـیخوڕی

ئیسرائیل، هاوکات کۆماری ئیسلامی لە ژێر هەندێک بارودۆخدا تا دێت لاوازتر دەبێت، بەڵام بۆ تا ئێستا لە ژیاندایە؟ بۆیە پێویستە گرینگترین نیشانە لاوازییەکانی ڕژێم پێشبینی بکرێت تا بگەین بەو ئەنجامەی کە گۆڕینی ڕژێم دەکرێت بەرجەستە دەرکەوێت.

کاتێک هێزە ئەمنییەکان نەتوانن بە شێوەیەکی کاریگەر کۆببنەوە یان لەوەش خراپتر دەست بکەن بە چۆڵکردنی سەربازگە و بنکەکانیان، دابەشبوونی گشتی لە نێوان دەستەبژێرە سیاسییەکان سەرهەڵبدات و بەرپرسان بە ئاشکرا کشانەوەی خۆیان ڕابگەیەنن (ڕاپۆرتێکی نوێی «واشنتۆن پۆست» باس لەوە دەکات، کە ئیسرائیل هەڕەشەیان لێ دەکات بۆ ئەوەی ئەو کارە بکەن)، کەمبوونەوەی خۆراک و سوتەمەنی و لاوازبوونی زیاتری خزمەتگوزارییەکان، گەر جارێکی تر بە شێوەیەکی بەرفراوان نارەزایەتیی جەماوەری سەرهەڵبداتەوە، لە هەمان کاتدا هێرشکردنە سەر باڵەخانە سەربازی و حوکومییەکان، لەوانەش گرینگتر گەر کرێکارانی ئێران لە پیشەسازییە گەورەکانی نەوت و وەبەرهێنان مان بگرن، کاریگەریی جدی و خێرا لە ڕژێمی ئێراندا ڕوودەدات. بەڵام ئەوەی شایانی باسە، تا ئێستا هیچ کام لەم نیشانانە نەبووەتە دیاردەیەکی بەرچاو،

زۆربـەی دانیشـتوانی ئێـران هەناسـەیان ڕاگرتوە و چاوەڕێـی ئـەوەن بزانن ئایا ئاگربەسـتەکە دەتوانێت بـەردەوام بێـت و دەرگیـری هێـرش و شـەڕێکی تر نابنـەوە، بـە تایبەتی کە ململانێکان بـە هێزی خۆیان ماون و هیچ شتێک یەکلایی نەبووەتەوە، بە تایبەتی لە حاڵەتی دووبارەبوونەوەی شەڕ و ڕاگرتنی یەکسانی ئاستێک لە هاوسەنگی لە شەڕەکەدا بۆ ئێران، چانسی مانـەوەی ڕژێـم زیاتـر دەکات. لـە لایەکی تریشـەوە حوکوومەتـی ئەمریـکا ئەوە لە بەرچـاو دەگرێت، کە پێشـهاتی گۆڕانکاری لە ئێراندا ئەگەرێکی دوور نییە، بۆیە چاودێریی ئەوە دەکات و بۆ ئەگەرەکان خۆیان ئامادە دەکەن. ئەمریکا لە دۆخی ئێستای خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـتدا نایەوێ دەرگیـری جەنگێکی درێژخایەن بێـت لەگـەڵ ئێراندا، بەڵکـوو چاوەڕێـی ڕووداوەکان دەکات. بەڵام ئەگەری ڕووخانی ڕژێمێکی پاوانخواز، کـە زیاتـر لە چوار دەیەیە وێرانکاریـی لە ناوچەکەدا کـردوە، گەورەتریـن ناحەقـی و سـەرکوتکردنی بـە دانیشـتوانی ئێران کردوە، هەیە و ڕاگرتنی ڕژێمێکی لەو چەشنە ئاسان نییە! بەڵام پێ ناچێت لەم بارەیەوە تـا ئێسـتا ئەمریکا توانیبێتـی ئامادەکارییـەک ئەنجام بـدات و ئەڵتەرناتیڤێکـی بـە متمانە و سـەرکەوتووی پاشـکۆی بەرژەوەنـدی و سیاسـەتەکانی خـۆی بـۆ دوای ڕوخانـی ڕژێمـی ئێـران ڕابگەیەنێـت، هەر بەو

مانایـەش ڕووخانی کۆماری ئیسـلامی ڕاناگەیەنێت. ڕاگەیاندنی یەکلایەنەی ئاگربەسـت لە لایەن (ترامپ) ەوە، بـە بێ ڕاگەیاندنی هـاوکات لە لایەن لایەنەکانی دیکەی شـەڕەکەوە، (ترامپ) ئامانجی ئەوەبوو، وەک لایەنی دەستپێشـخەر وەسف بکرێت، بە بەبازاڕکردنی ڕۆڵی خۆی کە هەوڵی ئاشـتیی داوە، تا پێگەی خۆی لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات بەهێزتر بکات!.

لەگـەڵ ئەوانەشـدا، هـەر لایـەک چـۆن ئاکامـی ئاگربەسـتەکە بـە سـەرکەوتن بـۆ خـۆی هەژمـار دەکات، یـان ئێـران توانـی گورزی توند لە ئیسـرائیل بـدات و هاوسـەنگییەک لە ئاسـتێکدا ڕابگرێت، بەڵام لـەم نێوانـەدا دەتوانیـن بڵێیـن ئێـران بە بـێ مەرج و دەسـتکەوت لـە ڕووی سیاسـییەوە تەسـلیم بـووە، ئەمەش لێکدانەوەیەکە کە ئەمریکا و ئیسرائیل هەوڵی سـەپاندنی دەدەن، بـەو پێیـەی پێشـتر پێشـنیاری بـژاردەی تەسـلیمبوونی سـەربازی یان سیاسـی لە لایـەن ئەمریـکاوە پێشـکەش بە تـاران کرابوو، بەڵام ئەنجامگیریـی واقیعـی بـۆ ئەم تەسـلیم بوونە، دواتر ململانێ و دانوستانەکانی نێوانیان دەریدەخات!.

دوابـەدوای ڕێککەوتنی ئاگربەسـتی نێـوان ئێران و ئیسـرائیل، لایەنـە جیاجیـاکان کار بۆ ئامادەکردنی زەمینـە بـۆ قۆناغـی داهاتـوو دەکـەن. بەرپرسـانی ئەمریـکا ئاماژەیـان بـە ئەگـەری دەسـتپێکردنەوەی

دانوستانە ئەتۆمییەکان لە ماوەی چەند ڕۆژی داهاتودا کردوە. ئەگەر چی ڕژێمی ئێران بە هۆی هێرشەکانی ئیسرائیل و ئەمریکا لاواز بووە، زیانێکی بەرچاوی ئابووری لە ئێران کەوتوە و وێرانبوونی ژێرخانی ئابووری لە ئەنجامی هێرشەکانی ئیسرائیلدا ڕوویداوە. ئەوەی جێگای سەرنجە، تا ئێستا ئێران خۆڕاگریی پێوە دیارە، ئەمەش بۆ چین و ڕووسیا پێشهاتێکی ئەرێنییە. هەر چەندە هیچ کام لەو وڵاتانە ئامادە نەبوون لە ڕووی سەربازییەوە یارمەتیی ئێران بدەن و دەستتێوەردان بکەن لە شەڕێکدا لە دژی ئیسرائیل، بەڵام ئەگەری ئەوە هەیە لە ڕێگەی پێوەندییەکانیان بە ئێرانەوە لە دانوستانەکاندا پشتیوانی بۆ ئێران نیشان بدەن. لە ماوەیەکی نزیکدا، ئێران بۆ پتەوکردنی هەڵوێستەکانی لە وتووێژەکانی داهاتوو لەگەڵ ئەمریکا، گومانی تێدا نییە، کە داوای پشتیوانیی دیپلۆماسی لە پەکین و مۆسکۆ دەکات. وا پێ دەچێت هەر دوولایان (ڕووسیا و چین) زیاتر لە ئامادەییدا دەبن بۆ ئەوەی ئەم داواکارییە لە خۆ بگرن، تەنانەت ئەگەر تەنها بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی واشنتۆن و هاوپەیمانەکانیشی بێت. هەروەها چین داوای دڵنیایی دەکات، کە ئاگربەستەکە بەردەوام بێت و بازرگانیکردن لە ڕێگەی گەرووی هورمزەوە بێ بەربەست بمێنێتەوە. جگە لەوەش،

چین هەوڵ دەدات ئەم ڕووداوە بقۆزێتەوە بۆ پێشخستنی دەستپێشخەریی ئاسایشی جیهانیی خۆی لە دژایەتیکردنی ڕێبازی ئەمریکا لە کاروباری نێودەوڵەتیدا. بە هەمان شێوە، پێ دەچێت ڕووسیا بە جۆرێک فەرامۆشی ئیدانەکردنی فەرمیی چالاکییە سەربازییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل بکات، زیاتر پێشنیاری چوونە پێشەوەی دانوستانەکان دەکات. هەڵبەتە بە لە بەرچاوگرتنی ئەم ڕۆڵە ئەگەرییانە، لە هەمان کاتدا ئەمریکاش هەوڵی دوورخستنەوەی چین و ڕووسیا دەدات، چوونکە بەشداریکردنی چین و ڕووسیا تەنیا پێگەی دانوستانکاریی ئێران بەهێزتر ناکات، بەڵکوو لە هەمان کاتدا کاریگەریی پەکین و مۆسکۆ لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا زیاد دەکات.

لە کۆتاییدا، ڕەنگە دانوستانەکانی داهاتوو بە پلەی یەکەم لە سەر داهاتووی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران بێت، بەڵام لە سەردەمی ئەم ململانێ جیهانییە بەرفراوانەدا، ئیدارەی (ترامپ) ناتوانێت ئاگاداری ئەوە نەبێت کە کاردانەوەکان زۆر زیاتر لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست درێژ دەبێتەوە. بەم پێیە دەبێت بەرپرسانی ئەمریکا ئامادەبن بۆ بەرپەرچدانەوەی ئارگیومێنتەکانی ڕووسیا و چین، وەک تۆمەتبارکردن بەوەی واشنتۆن یاسا نێودەوڵەتییەکانی پێشێل کردوە. لە هەمان کاتدا دوای ئاگربەست کۆماری

ئیسـلامی بمێنێتـەوە یـان نـا، دۆخەکە لـە ئێران زۆر جیـاواز دەبێـت، چوونکـە ئـەو زەمینەیەی کـە ئێران تێیدا دەژیا، گۆڕانکاریی جدیی بە سەردا هاتوە، هەر بۆیە لەودیو پەردەوە لە ناو سـەرکردەکانی کۆماری ئیسلامیدا باس لە جێنشینی (خامنەیی) دەکرێت، باس لـە سـەر سـەرکردەیەکی گونجاوە بۆ ئـەوەی ئێران بـە ئاراسـتەیەکی نوێـدا ببـات، ئەمـەش پێشـهاتێکی چاوەڕوانکراوە.

(4)
ئەمریکا و سیاسەتی شەڕ وماڵوێرانی!

باڵادەستیی ئیسرائیل لە سەرەتای هێرشەکانی بۆ سەر ئێران، بە پلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ دزەکردنی بەرفراوان لە ناو دەزگا ئەمنی و سەربازییەکاندا، کە بووە هۆی لەناو بردنی ژمارەیەک فەرماندەی باڵای سەربازی و زانای ئەتۆمی و چەند بەرپرسێکی پلەبەرزی تری ڕژێمی ئێران! ئەوەش ئەو مەیلەی لای ئیسرائیل بەهێز کرد، کە دەتوانێ بەردەوامیی پێ بدات بە جۆرێک کە ژمارەیەکی تری بەرپرسانی ئێران لەناو بەرێت تەنانەت خودی (خامنەیی)یش بە ئامانج بگرێ! بەڵام ئێران توانی ئەو زەربەیە لە ئاستێکدا ڕابوەستێنێ و (خامنەیی)یش لە شوێنێکی پارێزراودا دابنێن!

ئەم دۆخە ئەوەمان بۆ دەردەخات، کە ئەو دزەکردنە پێشهاتێکی نوێ نییە و پێوەندیی بەو هێرشەی ئەم دواییەوە نییە، هەروەها (مۆساد) ساڵانێکی زۆرە لە بنیادنانی تۆڕەکان لە ناوخۆی ئێراندا کاری کردوە و سەرکەوتوو بووە. ڕوونە، کە ناوەندە ئەمنی و هەواڵگرییەکانی ئێران، پەیامی ئیسرائیلیان سەبارەت بە تیرۆرکردنی (ئیسماعیل

هەنیـە) لە دڵی تاراندا بەهەنـد وەرنەگرت، ئەم پەیامە ئـەوە دەردەخـات، کـە دزەکردن و سـیخوڕی بوونی هەیـە و ڕەگوڕیشـەی قووڵـی لە ناو پۆسـتە باڵاکانی دەسـەڵاتی ئێرانـدا داکوتیـوە. هەروەهـا (مۆسـاد) خاوەنی توانای چاودێریکردنی جموجۆڵی سـەرکردە باڵا سەربازییەکانی ئێرانی هەیە، بە کردنەوەی کۆدی دەرگای پێوەنـدی و پەیامـەکان و چوونە ناو ژینگەی کارکردنیان. هەڵبەتە لەگەڵ ئەوەشـدا، پەرچەکرداری ئێـران بـە مووشـەکبارانی شـارەکانی ئیسـرائیل، ئەمریـکا و ئیسـرائیلی سەرسـام کـرد، ئەمـەش ئەوە نیشـان دەدات، کـە کۆنترۆڵکـردن و بەڕێوەبردنـی شـەڕەکە قـورس بـووە، دەرگای ئـاژاوە و نائارامیی ناوچەییـی بـە جۆرێـک کردوەتـەوە، کـە نازانـرێ کۆتاییەکـەی کـەی دەبێت. دوای ڕووخانی (ئەسـەد) و ڕووبەڕووبوونـەوەی ئیسـرائیل لەگـەڵ حەماس و حیزبولـڵا، نەخشـەیەکی نوێـی هەژموونـی ناوچەیی دەسـتی بە دەرکەوتن کرد، لە هەمان کاتدا هەوڵدانی کێشـکردنی ئێران بۆ هەڵگیرسانی شەڕێکی ناوچەیی، بەردەوام نەخشە و ویستی ئیسرائیل بووە و ئەمریکا پشـتیوانیی لـێ کـردوە. ئەمریـکا وەک زلهێزکـی دنیا بـۆ جەختکـردن لە سـەر باڵادەسـتیی لـە ناوچەکەدا، لـە هەمـان کاتـدا زلهێـزە ناوچەییەکانیـش وەک تورکیـا و سـعودیە، بۆ بـە هێزکردنی پێگـەی بوونی

خۆیـان، هەوڵیاندا دابەزینـی پێگە و هەژموونی ئێران بقۆزنـەوە، ئەمـەش ململانێکانـی لە سـووریا، لوبنان، عێـراق و یەمـەن لەگەڵ دابەزینی پێگـە و هەژموونی ئێراندا بردە قۆناغێکی نوێی ئاڵۆزییەوە.

ئـەم وێنـە گشـتییە جەخـت لـە سـەر پێویسـتیی دووبـارە دارشـتنەوەی هاوپەیمانییـەکان و ڕەوتـی ململانێکان و هاوبەشکردنی کاریگەرییەکان دەکاتەوە، بـۆ دەسـتەبەرکردنی دەسـتتێوەردانی لایەنـەکان و سـەقامگیریی ڕێژەیـی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـتدا، لە سـایەی باڵادەستیی ئەمریکادا. لە ژێر ڕۆشناییی ئەم گۆڕانکارییانـەدا، فشـار و ململانێیەکی زیاتر لە لایەن ئەمریکاوە خرایە بەردەم کۆماری ئیسلامیی ئێران، تا ڕادەسـتکردن و ملکەچـی بۆ بەرژەوەندی و نەخشـە و سیاسەتەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل پەیڕەوی بکات، بـە مانایەک لـە ململانێی وڵاتانی زلهێـزی دنیادا، ئەو پێگەیـە بـە ئێران نیشـان دەدرێت، کـە قەبووڵی بکات بچێتە ڕیزی پابەندبوون بە تەواوی بەرژەوەندییەکانی ئەمریـکاوە، لە هەمان کاتدا پەراوێزخسـتنی لە ڕیزی چیـن و ڕووسـیادا. ڕۆڵـی شـەڕ دژی «کۆمـاری ئیسـلامی» لەوەدایـە کە ئیسـڕائیل دواجـار بڕیاریدا یارییەکی تەواو جیاواز لە سەر ئاستی ناوچەکە بکات، یارییەک کە لە بەرژەوەندییەکان و ستراتیژی ئەمریکا لـە ناوچەکە لانـەدات، بەڵام ڕادەی سـەرکەوتنی ئەم

شـەڕە بە قازانجی باڵادەسـتیی ئەمریکا لە ناوچەکەدا جێگای پرسیارە، گەر ئارامی و سەقامگیریی بە دوادا نەیەت!

«کۆمـاری ئیسـلامی» چـۆن وەڵامـی ئەو شـەڕە دەداتـەوە، کـە تووشـی بـووە، بـە لـە بەرچاوگرتنـی ئـەوەی کـە دواجار خۆی بووەتە لایەنێکی شـەڕەکە، دەبێت ئێستا باجی ئەو یارییە بدات، کە نەیویست یان نەیتوانی، خۆی ڕادەسـتی خواسـتەکانی باڵادەسـتیی ئەمریکا بکات و ملکەچی سیاسەتەکانی ئەمریکا بێت. ئەم یارییە لە سـەر بنەمای ئیسـتغلالکردنی ڕووداوە ناوچەییـیەکان بەتەواوی ئێرانی لـە بەرانبەر ئەمریکا و ئیسـرائیلدا بێ وەڵام و سەرسـام ڕاگرت، ئێران لە ئێسـتادا لە بـەردەم ئەو سـیناریۆیەدایە کە هەمیشـە هەوڵـی داوە لـەم شـەڕە دوور بکەوێتـەوە، بـەڵام ئیسـرائیل دەرفەتی بۆ نەهێشـتەوە و لە ناو شەڕێکی وێرانکاردا گیری کرد!

ئێران پێشتر لە هەموو وەرچەرخانێکدا ئامرازەکانی خۆی بەکار هێناوە بۆ نائارامکردنی وڵاتانی ناوچەکە، تـا لـەم دواییانـە ئەرکـی هێرشـکردنە سـەر هـەر وڵاتێکـی عەرەبی لە لوبنانەوە بە حیزبوڵلا دەسـپارد. مووشـەک و فڕۆکـەی بێفڕۆکەوانـی حوسـییەکان لە خاکی یەمەنەوە، عەرەبستان و وڵاتانی تری عەرەبی وەک ئیماراتیـان دەکـردە ئامانـج. میلیشـیا تائیفییـە

عێراقییەکانی سەر بە سوپای پاسداران لە هەر کاتێکدا ئامادە بوون هەڕەشە لە ئوردن و هەرێمی کوردستان بکەن. تەواوی ئەو میلیشیایانەی بەرگرییان لە ڕژێمی ئێران دەکرد، بە بێ ئەوەی بنکەیان لە ناوخۆی ئێراندا هەبێت، داواکارییەکانی کۆماری ئیسلامییان جێبەجێ دەکرد، بەڵام هەموو ئەوانە لە دوای هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر غەززە و باشووری لوبنان و کەوتنی (ئەسەد)، لە دەست ئێران چوون و ناتوانن کارێک بۆ ئێران بکەن، بە تایبەتی کە ئێستا تاران ڕاستەوخۆ بۆ خۆی لە ناو جەرگەی شەڕەکەدایە و یاری بە چارەنوسی دەکرێت. ئەم شەڕە کە بۆ کۆماری ئیسلامی ئەگەری زۆرە وەک دۆڕاوێک لێی بێتە دەرەوە، بەڵام کەی ئەو دۆخە کۆتایی دێت؟ پرسیارێکی بێ وەڵامە! ئەوەی ڕۆشنە ئەم شەڕە هەر کات کۆتایی هات، بە دڵنیاییەوە لە دوای ئەم شەڕەوە ئێرانێکی تەواو جیاواز دەردەکەوێت، کە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی نەیتوانیوە خۆی لێ بپارێزێت، دەسەڵاتێک کە ناتوانێ بە ئاسانی ئێرانێکی سەربەخۆ و یەکگرتوو دابمەزرێنێتەوە، بێ گومان بۆ ماوەیەکی نادیار لە گێژاو و نائارامیی سیاسیدا دەبێت. لە شەوێکدا کە پڕ بوو لە گرژی، خەڵکی ناوچەکە لە سەر نووکی پێ وەستابوون و سەیری ئەو پێشهاتەیان دەکرد، کە لاپەڕەیەکی نوێی هاوکێشەی دەسەڵاتی

نێوان ئیسرائیل و ئێرانیان دیاری کرد، شەوی (13)ی حوزەیران شەوێکی ئاگرباران و پڕ دووکەڵ و مووشەکباران بوو، ئەمەش مەترسیدارترین ساتەوەختە لە دوای دامەزراندنی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە، بەو پێیەی تاران خۆی بووەتە گۆڕەپانێک بۆ ئۆپەراسیۆنە سەربازییە چڕەکان، (ناتانیاهۆ) ڕایگەیاندوە کە ئامانجی ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکانی، تێکدانی بەرنامە ئەتۆمی و مووشەکە بالیستییەکانی ئێرانە، بەڵام ڕەوتی ئۆپەراسیۆنەکان بە تایبەتی دەوری پشتیوانیی ئەمریکا ئاماژە بە ئامانجی فراوانتر و ستراتیژیتر دەکات، کە دەکاتە پڕۆژەی سەپاندنی «ملکەچکردنی ستراتیژی» بە سەر ئێراندا. ئامانجی ئەم پڕۆژەیە بۆ ئەمریکا و ئیسرائیل ڕاگرتنی توانای تاران و ئیفلیجکردنی بەڕێوەبردنی تۆڕی هاوپەیمانەکانییەتی لە ناوچەکەدا، زەمینە خۆشکردن بۆ پڕۆسەیەکی درێژتر و کەڵەکەبوو بەرەو ڕادەستبوونی بێ مەرجی تاران بە ئەمریکا، یان کۆتاییی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی، گەر بۆیان بچێتە سەر!.

پێدەچێت سوپای ئیسرائیل بەردەوام بێت لە ئۆپەراسیۆنەکانی تا لاوازبوونی هاوپەیمانانی تاران و دابەزینی چەتری بەرگریی تاران، بۆ ئەوەی ناچاری بکات بە ملکەچبوون و ڕادەستبوون بە دانوستانێک،

که ئێران تەواوی مەرجەکانی ئەمریکا پەسەند بکات. لە هەمان کاتدا ئەگەری ئەوە هەیە لە بەرانبەردا، ئێرانیش درێژە بە دژە هێرشەکانی بدات و بەرگری بکات، ئەمەش پێویستییەکە بۆ پاراستنی یەکگرتوویی ناوخۆیی و دوورکەوتنەوە لە تێڕوانین بۆ داڕمان، یان بە لە دەستدانی کاریگەریی ڕژێمەکەی دەزانێت، چوونکە لە حاڵەتی ڕادەستبوونی بە وەستانی شەڕەکە، مەترسیی هاندانی ناکۆکیی ناوخۆیی و چەسپاندنی ئەو تێڕوانینەی هەیە، کە ڕژێم ئامادەیە بۆ داڕمان. کاتێک تاران بە ئامانجگرتنی ڕاستەوخۆی خاکی ئیسرائیلی گرتەبەر و قوربانیی مەدەنی لێ کەوتەوە، بووەتە فشارێک لە سەر ئیسرائیل، پلەیەک هاوسەنگی بۆ تاران دروستکرد، کە گرەو لە سەر ئەوە دەکات، کە ڕەنگە هاوکێشە نوێیەکانی خۆپاراستن بسەپێنێت و ببێتە هۆی وەستانی هێرشەکانی ئیسرائیل!، هەر بۆیە هاوکێشەکە بەو بارەدا درێژەی دەبێت، کە ئەمریکا دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆ بکات، یان شەڕەکە بوەستێنن، بەڵام بینیمان ئەمریکا لە بەرەبەیانی (2025/06/22) بە هێزە ئاسمانییەکانی ئەو ناوچانەی یۆرانیۆمی تێدایە بۆردمان کرد، واتە ئەمریکا جگە لە پشتیوانی بۆ ئیسرائیل، ڕایگەیاند بەشێکی سەرەکییە لەم شەڕەدا لە دژی ئێران، دوای ئەمەش چی تر بە دوای خۆیدا دەهێنێت و

چی تر ڕوودەدات؟، پێشبینیکردنی ئاسان نییە!، بەڵام ئەوە نکوڵی لێ ناکرێ، کە دۆخەکە لە ناوچەکە و جیهاندا دەچێتە دۆخێکی ئاڵۆزتر و مەترسیدارترەوە، بە ئەگەری سەرهەڵدانی سیناریۆی جۆراوجۆرە. بە گشتی، ئاسۆی یەکلاییبوونەوەی ستراتیژی ئەو شەڕەی ئیسرائیل و ئەمریکا لە بەرانبەر ئێراندا پیادەی دەکەن، تا ئێستاش ناڕوونە، لە کاتێکدا ترس لە ناو ئیسرائیلدا هەیە لەوەی مۆدێلی هێرشەکانی بۆ سەر غەززە دووبارەببنەوە، هەروەها دۆخی ناوچەکە بە دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی ئەمریکا و ئەگەری دەستتێوەردانی لایەنی تر لە دژی ئەمریکا، مەترسیی تەواو لە سەر ژیانی دانیشتوانی ئیسرائیل دابنێت.

ئەوەی لەم نێوەدا جێگای سەرنجە، (ناتانیاهۆ) و (ترامپ) ڕایدەگەیەنن، کە هیچ دوژمنایەتییەکیان لەگەڵ خەڵکی ئێراندا نییە، ئەمەش کە جگە لە درۆیەکی شاخدار و پڕوپاگەندەی ساختەی سیاسی هیچی تر نییە. کاتێ (ناتانیاهۆ)، لە لایەک دەڵێت دوژمنی خەڵک نیم و لە لایەکی ترەوە دەڵێت تاران دەسووتێنم...!؟ ئاشکرایە حوکوومەتی ئیسرائیل و ئەمریکا بە هیچ جۆرێک ژیانی کەسیان بۆ گرینگ نەبووە. هەروەها هەڕەشەی (ترامپ) و بەرپرسانی تری ئەمریکا و پاڵپشتیی تەواوی حوکوومەتەکانی خۆرئاوا بۆ ئەم کارانە تەنها مایەی زیادبوونی

بارگـرژی، نائارامـی و ماڵوێرانییـە لـە ناوچەکـەدا و قوربانییەکـی زۆری خەڵکـی لـێ کەوتوەتـەوە. حوکوومەتـی ئەمریـکا و ئیسـرائیل، کـە بکـەری سـەرەکیی تاوانی جینۆسـایدی دوای کارەسـاتەکانی (7)ی ئۆکتۆبەرن لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـتدا، وڵاتانی زلهێـزی دنیـا و نەتەوەیەکگرتـوەکان و دامـەزراوە نێودەوڵەتییـەکان کە بە دووڕووییـیـەوە خۆیان وەک ئاشـتیخواز و دیموکراتخـواز پیشـان دەدەن، بـە کردەوە لە ئاست ئەم تاوانانەدا نەک بێدەنگن، بەڵکوو وەک تـەواوی سیسـتەمی سـەرمایەداریی جیهانـی و لۆژیکـی قازانجخوازیـی زلهێزە ئیمپریالیسـتەکان، لە هـۆکارە سـەرەکییەکانی شـەڕ و کارەسـاتی مرۆیـی و تێکدانـی ژینگـەدا بەشـدارن. بـە پێچەوانـەی ئـەو هێـز و لایەنانـەی کە ئومێد و ئامانجی سیاسـییان لە بەرانبـەر کۆمـاری ئیسـلامی لە پێوەند بەم شـەڕەوە دامەزرانـدوە، گەوجییـە بۆیـان کـە لـە سروشـتی ئەزموونی ئەم جۆرە شەڕانەدا ئەو وانەیە وەرناگرن، کە ئەم شەڕە نەک هیچ سوودێکی بۆ دانیشتوانی هیچ وڵاتێکی ناوچەکە نابێت، بەڵکوو خەڵکی بەرەو ڕووی زیانێکـی زۆرتـر و نائەمنـی و مەترسـی دەکاتـەوە، کـە زیاتر بـە سـەر دانیشـتوانی ئێراندا دەشـکێتەوە. درێـژەدان بـەم ڕێـڕەوەی ئێسـتای شـەڕ، جگـە لـە وێرانکردنـی زیاتـر و زیانێکـی قەرەبوونەکـراو بـە

ژینگـە و دووبارەبوونەوەی کارەسـاتی مرۆیی، هیچ دەرئەنجامێکـی تـری نابێـت. چینی کرێـکار و خەڵکی بێبەش، لە قوربانییە سەرەکییەکانی ئەم دۆخەن، بۆیە دەبێت دەستبەجێ ئەم شەڕە بوەستێت.

(5)
ئیسرائیل و ئێران

ئـەو هـۆکارە بنەڕەتییانـەی کـە بوونـە هـۆی زیاتر پەرەسـەندنی بارگرژیـی نێـوان ئیسـرائیل و ئێـران، دەرئەنجامـی ئـەو گێچەڵانـە بـوون، کـە ئیسـرائیل دژ بـە بوونـی ئێـران لـە سـووریا بەڕێـوەی دەبـرد، ئـەم گێچەڵانـەی ئیسـرائیلیش کێشـکردنی ئێرانـە بـۆ شـەڕێکی فراوانـی ناوچەیـی. دەیـان سـاڵە ناوچەکـە توانیویەتـی ژیـان لەگەڵ ململانێی سـێبەری نێوان هەر دوو ئێران و ئیسـرائیلدا بەسـەر بەرێت. بەڵام هێرشـی تۆڵەسەندنەوەی ڕاستەوخۆی ئێران بۆ سەر ئیسرائیل، وەڵامدانـەوەی ئیسـرائیل بـۆی، زەنگێکـی هۆشـداریی مەترسیدار دەربارەی توندبوونەوەی ئەو بارگرژییە بۆ خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـت لێ دەدات، ئەوەی لە ڕابردوودا وا بیردەکرایەوە مەحاڵە ئەو بارگرژییە بتەقێتەوە، بەڵام ئەو هێرشانەی بەرانبەر یەکتر نمایشیان کرد، پەیامێکی وەهـای ڕاگەیانـد، کە هەندێ لێکدانـەوە پێیان وایە، ئەو تەقینەوەیـە لە هەر سـاتێکدا بێت ئەگـەری ئەوەی هەیە ببێتە واقیع، بەم شێوەیە ململانێی سێبەری درێژخایەنی نێوان هەر دوو وڵات بە ئاشکرا ڕوویدا. ئەو باوەڕەش، کـە جەخـت دەکات لـە سـەر ئـەوەی ئـەم ململانێیـە

ناتەقێتەوە، لە لایەک لە سەر بنەمای ئەو ئاڕاستەیەی کە ئەمریکا ڕێگە نادات شەڕی ئیسرائیل و ئێران هەڵبگیرسێت، هەروەها لە ئاستی دنیا و ناوچەکەدا بە هیچ جۆرێک لایەنگری بۆ ئەو شەڕە لە ئارادا نییە، ئێرانیش لە ئێستادا بەرژەوەندیی نییە بچێتە شەڕێکی گەورەی ناوچەییەوە، چوونکە شەڕێکی لەو شێوەیە، ئێرانی دەکێشایە ناو ململانێیەکی بێکۆتایی وێرانکار و مەترسیدار، بۆ سەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی.

خولقاندنی شەڕێکی فراوانی ناوچەیی، گێژاوێکە تەنها ئسیرائیل بە نوێنەرایەتیی (ناتانیاهۆ) بە دواوەیەتی، ئەوەش بۆ دەرچوون لەو قەیران و بنبەستییانەی لە ناو غەززە و لە ناوخۆی ئیسرائیلدا دەرگیری بووە، گەر نا هیچ وڵاتێک بە ڕەچاوکردنی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە ناوچەکەدا پێشبینی دەکەن، ڕوودانی ئەو شەڕە لە دژی بەرژەوەندیی خۆیان و دژ بە گەڕانەوەی سەقامگیری بۆ دامەزراندنی سەرمایەگوزاری لە ناوچەکەدا دادەنێن. هەر چەندە وڵاتانی ناوچەکە تا ڕادەیەکی گونجاو سەرکەوتوو بوون لە دابڕاندنی خۆیان لە کاردانەوە و ڕووبەڕووبوونەوەی نێوان ئێران و ئیسرائیل، بەڵام لە بەردەم ئەگەری توندبوونەوەی دەورەیەکی تری ململانێدان، کە مەترسیی بۆ سەر ئاسایشی ناوچەکە دەهێنێتە ئاراوە. لە هەر حاڵدا ئەو گۆڕانکارییەی لە ململانێی ئێران و ئیسرائیل بۆ وڵاتانی خۆرهەڵاتی

ناوەڕاست بارگرژییەکی مەترسیداری نیشاندا، بەو مانایەیە کە پێویستە ئەو وڵاتانە خۆیان ئامادە بکەن بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ئەگەری سیناریۆی شەڕی ئیسرائیل و ئێران، نەک بەردەوام بن لە گرەوکردن لە سەر ئەوەی کە ئەم شەڕە ڕوونادات. لە هەمان کاتدا ترسی ئەوەش هەیە، کە دەیان ساڵەی دوژمنایەتیی ئیسرائیل و ئێران، جیا لەوەی لێکدانەوەکان و دۆخەکە ئەوە نیشان دەدات، کە ئەگەری ڕوودانی ئەم شەڕە بە دوور دەبینرێت، بەڵام لێکدانەوەیەکی تریش هەیە، ڕەتی ئەوەش ناکاتەوە کە ئەم ململانێیە لە دەست دەرچێت و بگۆڕێت بۆ شەڕێکی هەمەلایەنە، بە تایبەتی کە سوپای ئیسرائیل هێرشە دڕندانەکانی بۆ سەر غەززە بەردەوامە. ساڵانێکە ئیسرائیل و ئێران شەڕی بە وەکالەتیان ئەنجامداوە، تاران تۆڕێکی میلیشیای هاوپەیمانی لە سەرانسەری ناوچەکەدا دروست کردوە، کە هێرشەکانیان ئاڕاستەی ئیسرائیل کردوە، لە بەرانبەریشدا گومانی کوشتنی زانایانی ئەتۆمی لە ئێراندا هەیە و سەدان هێرشی ئاسمانی دەست پێ کردوە لە سەر هێزەکانی ئێران و هاوبەشە چەکدارەکانیان؛ بە تایبەت لە سووریا، سەبارەت بەوەش سیناریۆیانەی کە ئیسرائیل بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران بکاتە ئامانج، بە شێوەیەکی بەرچاوە. ستراتیژی ئێران لە سەر بنەمای بەکارهێنانی تۆڕی میلیشیاکانی خۆی، هەوڵی داوە بۆ

دەرکردنـی ئەمریـکا لـە ناوچەکە و فشارخسـتنە سـەر ئیسـرائیل، لە هەمان کاتدا دەیەوێت خۆشی لە شەڕەکە دوور بخاتـەوە. تاقمەکانـی سـەر بە ئێران لـە ناوچەی خۆرهەڵاتـی ناوەڕاسـت، بریتین لە حەمـاس و جیهادی ئیسلامی لە غەززە، حیزبوڵڵا لە لوبنان، حوسییەکان لە یەمـەن و چەنـد گروپێکی چەکدار لە عێراق و سـووریا و وەک هێڵـی پێشـەوەی بەرگریـی ئێـران کار دەکـەن. ئێران لە ڕێگەی ئەم میلیشـیایانەوە سـەرکەوتوو بووە لـە کێبڕکـێ لەگەڵ زلهێـزە تەقلیدییـە ناوچەیییـەکان لە ناوچەکـەدا، بـەو پێیـەی پشـتیوانیی ڕاسـتەوخۆ یـان ناڕاسـتەوخۆی زیاتر لـە (20) گروپی چەکـدار دەکات، کە زۆرینەیان واشنتۆن بە تیرۆریست پۆلێنی کردوون.

خاڵێکیـش کـە پێویسـتە بەهەنـد وەری بگریـن، ئیسـرائیل توانـای ئـەوەی نییـە بـە تەنیـا بچێتـە نـاو ئۆپەراسـیۆنی شـەڕێکی فراوانی ناوچەیییـەوە، بەڵکوو پێویسـتی بـە یارمەتیـی ئـەو هێـزەی ئەمریـکا دەبێـت کـە لـە کەنـداو جێگیرکـراون، بـەڵام ئیـدارەی ئەمریـکا ئامادەیی نیشـان نەداوە بەشـداریی هەر پڕۆسـەیەکی شـەڕی فراوانـی لـەو جۆرە بۆ پشـتیوانی لە ئیسـرائیل بـکات. گـورزی ئێـران ئـەوەی پشتڕاسـت کـردەوە، کە پڕۆژەی پاراسـتنی ئیسـرائیل هێشتا پشت بەو زلهێزانە دەبەستێت کە لە ڕووی سیاسی، ئەمنی و سەربازییەوە سپۆنسـەریان کـردوە، بـە تایبەتـی بە دەسـتتێوەردانی

ئەمریـکا و بەریتانیـا لـە خسـتنە خـوارەوەی زۆربـەی ئـەو مووشـەک و فڕۆکـە بێفڕۆکەوانانەی کـە لە لایەن ئێرانـەوە هەڵدەدرێـن. دوای هێرشـە مووشـەکییەکانی ئێـران بـۆ سـەر ئیسـرائیل، (ناتانیاهـۆ) دەگەڕێتەوە بۆ گێڕانـەوەی وێناکردنی ئیسـرائیل وەک «قوربانی»، بۆ ئەوەی شـەرعییەتێکی نوێ لە ناو ئیسـرائیل بە دەسـت بهێنێت و هاوسـۆزی بۆ خـۆی بگەڕێنێتەوە، بە تایبەتی لە لایەن ئیدارەی ئەمریکاوە، بەڵام بە گشتی وەها دێتە بەرچـاو، کـە (ناتانیاهـۆ) شـەرعیەت و متمانـەی خۆی لە دەسـتداوە، بە تایبەتی دوای شکسـتی سـتراتیژی لە غەززە. بۆیە ئەو پرسـیارە دێتە پێشـەوە، کە سـەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل لەم کاتەدا تا چەند سوودی لە لێدانی ئێـران وەرگرتوە بۆ گەڕاندنـەوەی وێنایەکی ئەرێنی لە ئاسـتی ناوخۆیـی و دەرەکیـدا، بـە تایبەت کە هەمیشـە بزووتنـەوەی حەمـاس خـۆی بـە ئێرانـەوە گـرێ داوە، هەڵبەتـە پاکتاوکردنـی خەڵکی غەززە هەلـی کردنەوەی هیچ دەرگایەکی شـۆردنەوەی ڕیسـواییی بۆ (ناتانیاهۆ) نەکردوەتـەوە، دوای وەسـتانی شـەڕی داگیرکاریـی غـەززە، (ناتانیاهۆ) وەک تاوانبارێـک لە بەردەم دادگادا ڕووبـەڕووی دادوەر دەبێتـەوە. هەروەهـا ڕۆژنامـەی ئەمریکـی (نیویـۆرک تایمز) ئاماژەی بەوەدا، کە (بایدن) لـە بەرانبـەردا متمانـەی بە (ناتانیاهۆ) لە دەسـتداوە، بە شـێوەیەکی تایبەت نیگەرانیی خۆی دەربڕی سـەبارەت

بـە هەوڵەکانـی (ناتانیاهۆ) بۆ ڕاکێشـانی ئەمریکا بۆ ناو شـەڕێکی فراوان. وەڵامدانەوەی ئیسـرائیل بۆ هێرشـی ئێران، بە پلەی یەکەم پشـت بەستن بووە بە هەڵوێستی ئەمریکا و حیسـاباتی واشـنتۆن و (جـۆ بایدن)، بەڵکوو حسـاباتێک بـۆ دۆخەکە بکـەن، ئەوەش لە هەسـتیاریی دۆخـی ناوچەکـەوە دەسـت پـێ دەکات تـا دەگاتـە حیسـاباتی هەڵبـژاردن لـە ئەمریـکا، بـەڵام (بایـدن) لـە پێوەندییەکـی تەلەفۆنیدا هۆشـداریی داوەتە (ناتانیاهۆ)، کـە ئەمریـکا لەگـەڵ ئیسـرائیل بەشـداری لـە هێرشـی پێچەوانـە بۆ سـەر ئێران نـاکات. لە کاتێکـدا ئەمریکا لە پێوەندیـی بەردەوامدایە لەگەڵ ئێران، لە ڕێگەی بەشـی بەرژەوەندییەکانی باڵیۆزخانەی سویسرا و جەخت لەوە دەکاتـەوە، کە کۆنترۆڵنەکردنی ململانێـکان ڕەنگە ببێتە هۆی دروسـتبوونی دۆخێکی کارەساتبار لە ناوچەکەدا، بەرپرسـانی ناوچەکـە هۆشـداری دەدەن لـەوەی کـە پەرەسـەندنەکان ڕەنگە ببێتە هۆی جەنگێکی بەرفراوان. ئـەوەی پێویسـتە ئامـاژەی پـێ بدەیـن چارەنووسـی خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـت لەم دۆخەی بارگرژیی ئێسـتای نێـوان ئێران و ئیسـرائیل، دەتوانین بڵێین بە جۆرێک لە هەوادا هەڵواسـراوە، تا هێرشـەکانی ئیسـرائیل بۆ سـەر غەززە بەردەوام بێت، بەشێک لە ئیسرائیلییەکان بیر لەوە دەکەنەوە، کە چ وەڵامێکی تر بۆ هێرشـەکەی ئێران بکەنە ئامانـج، ئەگەرەکانی دووبارەبوونـەوەی وەڵامدانەوەی

ئیسـرائیل بـۆ هێرشـەکانی ئێران، ئاماژە بـەوە دەدا کە گوایە بیر لەوە دەکەنەوە، لەوانەیە هێرشی ئاسمانی بۆ سەر بنکە سـەربازییەکان یان بارەگاکانی حوکوومەت، یان هێرشـکردنە سـەر بارەگاکانی سـوپای پاسـدارانی ئێران لە خۆ بگرێت. لە کاتێکدا (ناتانیاهۆ) و بەرپرسانی ئیسـرائیل داوای دەسـتپێکردنی هێرشـێکی گـەورە بـۆ سـەر ئێران دەکـەن، کە ڕەنگـە بەرنامـە ئەتۆمییەکەش لـە خـۆ بگرێت، بەڵام بە گشـتی ئیسـرائیلییەکان جۆری هێرشەکانی ئێران بۆ سەریان، بە سەرکەوتن بۆ خۆیان ئەژمار دەکەن، دوای ئەوەی نزیکەی هەموو مووشـەک و فڕۆکە بێفڕۆکەوانەکانی ئێران خراونەتە خوارەوە، بە بێ ئـەوەی هیـچ کاریگەرییەکی بەرچاویـان هەبێت. بە گشتی دەتوانم ئەوە بڵێم؛ لەگەڵ هەر بارگرژی و بوونی دۆخێکی دژواردا، هەڵگیرسـانی شـەری گەورەی نێوان ئێران و ئیسرائیل بە دوور دەزانم.

لەبـەر ڕۆشـنایی هەڵوێسـتە نێودەوڵەتییـەکان و نەبوونـی جـۆش و خرۆشـی ئەمریکا بۆ پەرەسـەندنی شـەڕەکە، ئیسرائیل خۆی لە دووڕیانێکدا دەبینێتەوە کە ڕاگرتنـی لێدان لە ئێران یـان دواخسـتنی، نەگونجاندنە بـۆ ئـەوەی کـە (ناتانیاهـۆ) لەگـەڵ بارودۆخی ئێسـتادا خۆی ڕێک بخات، چوونکە دواتر سـەختە بۆی بتوانێت شـەڕێکی گـەورە بخوڵقێنێت، کە ئومێدی دەرچونیەتی لـەو قەیرانەی بەرەو ڕوویەتی. ئیسـرائیل بە لاوازترین

ساتەکانی خۆیدا تێ دەپەڕێت، هاوسۆزیی ڕەوتی شەڕی غەززە و بەرەی ناوخۆ هەڵوەشاوەتەوە، هەروەها هیچ کۆدەنگییەکی سەربازی و سیاسیی ئیسرائیل لەسەر لێدانی کونسوڵخانەی دیمەشق نەبوو، بەڵکوو وەک شکستێکی تر بۆ (ناتانیاهۆ) تۆمار کرا. ئەم هێرشانە ڕووبەڕووبوونەوەکانی نێوان ئێران و ئیسرائیلیان لە سێبەر و لە ڕێگەی بە وەکالەتەوە هێنایە دەرەوە، بە ئاشکرا ئیسرائیل هەوڵ دەدات بیکاتە شەڕێکی ڕاستەوخۆ لە بەرانبەر یەکتردا. ئەو ڕێگایانەی کە ماونەتەوە بۆ ڕزگارکردنی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لە سیناریۆیەکی کارەساتبار، لە ڕێگەی ڕێکخستنی نارەزایەتیی جەماوەریی بەرفراوانی جیهانییەوە هەوڵدانە بۆ ڕێگرتنی تەواوی ئەگەرەکانی ڕودانی شەڕی فراوان لە ناوچەکەدا، وەستانی داگیرکاریی ئیسرائیل بۆ سەر فەڵەستین، هەڵوەشانەوەی میلیشیاکان، دامەزراندنی دەوڵەتی فەڵەستین...

ئەوەی لەم نێوەشدا بە گشتی بۆ ئارامی لە ناوچەکە، دەبێت حساباتی جدی لە سەر بکرێت، پێویستی بە ئاڵوگۆڕێکی جدی هەیە لە پێکهاتەی هەر دوو حوکوومەتی ئێران و ئیسرائیل، هەتا ئەگەر لە ڕێگای چاکسازیشەوە بێت لە گۆڕانی ئارایشی پێکهاتەی هەر دوو ئەو حوکوومەتەدا، دەتوانێ ڕێگایەک بێت بۆ کۆتایی هێنان بە دۆخی جەنگ و ناسەقامگیر، کە دوو دەیە زیاترە ناوچەکەی تێدا غەرق بووە.

(6)
گۆڕانکاری لە ڕووخساری ناوچەکەدا

ئەو زنجیرە ڕووداوانەی لە سێپتەمبەری (2024)دا بە تایبەتی لە لوبنان بینراون، دەبێتە هۆی گۆڕانکاری لە ڕووخساری ناوچەکەدا.

تیرۆری (حەسەن نەسرولڵا) لەکاتێکدایە، کە گرژییەکی بێوێنە لە سەر بەرەی باکووری ئیسرائیل لەگەڵ لوبناندا لە ئارادایە، ئەمەش بەردەوامیی پەرەسەندنی سەربازی و هاوکێشە نوێیەکان لە چڕکردنەوەی لەشکرکێشی و کارەساتی کۆمەڵکوژی و وێرانکاریی بێبەزەییانەی ئیسرائیل بۆ سەر غەززە و لوبنان نیشان دەدات، کە هاوسەنگیی هێز لە ناوچەکەدا دەگۆڕێت، چوونکە ئەم ڕووداوە بە پێشهاتێکی مەترسیدار دادەنرێت، سەبارەت بە لێکەوتەکانی لە سەر گۆڕەپانی سیاسی و ئەمنی لە لوبنان و تەواوی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، لە هەمان کاتدا ترسی کاردانەوەی توندی حیزبولڵا و هاوپەیمانەکانی لە لایەک و لە لایەکی ترەوە کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ناوچەکەدا دروست دەکات، بە مانایەک بەرزکردنەوەی ئاستی دۆخی جەنگ و ئەگەری کێشکردنی ناوچەکەیە بۆ شەڕێکی گەورە و وێرانکەر و کوشتنی بە کۆمەڵ و خوێناوی.

پێشـتر (بنیامین ناتانیاهۆ)، زنجیرەیەک هەڕەشـەی لە دژی ئێران و هێزەکانی سەر بە ئێران بڵاوکردەوە. لە هەڕەشـەکانیدا حیزبوڵڵای بە تایبەتی هێنایە ئاراوە، «بـە لـە بەرچاوگرتنـی ئـەوەی کـە حیزبولـڵا ڕێـگای شـەڕی هەڵبژاردوە، واتە ئیسـرائیل جگە لە شـەڕ هیچ بژاردەیەکـی تـری نییـە». جگـە لـەوەش حوکوومەتی ئیسـرائیل بانگهێشـتکردنی دوو لیـوای یەدەگـی بـۆ بەرەی باکوور ڕاگەیاند، کە ئامادەیە بۆ لەشکرکێشیی زەمینـی بـۆ سـەر خاکـی لوبنـان!، بـەم شـێوەیە فراوانکردنی داگیرکارییەکانی ئیسـرائیلە بۆ دەرچوون لـەو قەیرانـەی لـە غـەززەدا دەرگیـری بووە، کـە لەم بارەیەوە بە تیرۆری (حەسـەن نەسـروڵڵا) و بەشـێک لە سـەرکردەکانی حیزبوڵڵا، (ناتانیاهۆ) سەرکەوتنێکی بە دەسـت هێنا و کاریگەریی لە سـەر بەرزکردنەوەی کەسـایەتیی لـە نـاو ئیسـرائیلدا دانـا، لـە هەمـان کاتدا هەلی بۆ هەڵکەوتوە، کە درێژە بەم شـەڕە دڕندانەیەی بـدات. (ناتانیاهـۆ)، لە ماوەی پازدە سـاڵدا، ئیسـرائیلی خسـتوەتە ناو جۆشی وەسـتانەوە لە بەرانبەر ئێراندا، تـا ڕادەیەکـی زۆر بەکاری هێنـاوە و دەرفەتی ئەوەی قۆسـتوەتەوە بیسـەلمێنێت، کـە بوونـی ئێـران چەنـدە مەترسـیدارە و هەڕەشـەیەکی ڕاسـتەقینەیە بـۆ سـەر بوونـی ئیسـرائیل. بۆیـە هەمـوو ناکۆکییە سیاسـی و سـتراتیژییەکان بـە پێـی دیـدگای ئیسـرائیل، هاوکاتـە

لەگەڵ ئەم هەڕەشانە و مەترسیی ئێران بۆ سەریان، ئەگەر لە خەڵکی ئیسرائیل پرسیار بکرێت، کە زیاتر هەست بە متمانە لەگەڵ کێ دەکات، ئەوا زۆرترینیان (ناتانیاهۆ) هەڵدەبژێرن، تەنانەت ئەگەر لە چەپ بن یان نەیاری سەرەکیی (ناتانیاهۆ)ش بن. گرینگترین پرسیار لەم چوارچێوەیەدا، پێوانەی سەرکەوتن بۆ ئیسرائیل لە شەڕی لوبناندا چییە؟ بەشێک لە خەڵکی ئیسرائیل ئەوە دەبینن، کە ئامانجی سەرەکی لابردنی چڕبوونەوە و دوورخستنەوەی حیزبوڵڵایە لە ناوچەکەدا، بەشێکی تریش زیاتر پێداگرن لە سەر ئەوەی سەرکەوتن بە ڕووخاندنی حیزبوڵڵا و کۆتایی هێنان بە بوونی حیزبوڵڵا دەبینن.

لە گۆڕەپانی دیپلۆماسیدا، تەنانەت، ئۆپۆزسیۆنی ئیسرائیلیش دان بەوەدا دەنێن، کە چوونە ناو ڕێڕەوی دیپلۆماسی تەنیا دوای نیشاندانی هێز دەتوانرێت ئەنجام بدرێت، بە تایبەتی لە بەرانبەر ئەو ڕێکخراوانەی کە بە ڕێکخراوی تیرۆریستی وەسفیان دەکەن، بەو مانایەی کاتێ ئامادەی ئەگەری دانوستانن لەگەڵ ئەو هێزانەدا، کە تەواو هیلاکیان بکەن، هەر بۆیە ئەم ماوەیە (ناتانیاهۆ) باسێکی لە سەر دانوستان نییە و لە تاوانەکانی بەردەوامە. (ناتانیاهۆ) و ئیسرائیل، بە پشتیوانیی ئەمریکا و خۆرئاوا، پاراستنی ئیسرائیل وەک سەنگەر و قەڵایەک لە بەرانبەر وڵاتانی

خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا و لە لایەکی ترەوە وەستانەوە لە بەرانبەر ململانێ و دەستتێوەردانی وڵاتانی زلهێزی وەک ڕووسیا و چین لە ناوچەکەدا حسابی لە سەر دەکەن، لەم بارەیەوە سەرکەوتنی ئیسرائیل لەم شەڕەدا دەبێتە دەستکەوتێکی گەورە بۆ ئەمریکا، کە قەرەبووی بەشێکی گەورە لە شکستەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا دەکاتەوە. لە چەند مانگی ڕابردوودا، ئیسرائیل بزوتنەوەی حەماسی لاواز کردوە، هەروەها بەشێکی زۆر لە توانا و چەک و سەرکردەکانی حیزبوڵڵای لەناو بردوە، کە وەک هێزێکی چەکدار وەها لاوازی کردوە، کە بۆ ئێران زەحمەتە بتوانێت بۆ ساڵانی داهاتوو هەڕەشەی لە ئیسرائیل پێ بکات. لێرەوە دەتوانین بڵێین ئیسرائیل گەورەترین گورزیدا لە هەوڵی بیست ساڵەی ئێران لە بنیادنانی ئەو هێزە میلیشیایانەی ڕێکیخستبوون و دایمەزراندبوون.

ستراتیژی ئێران لە ماوەی دوو دەیەی ڕابردوودا چڕبووەتەوە لە سەر ئەوەی ئامرازی کاریگەر لە دەرەوەی سنورەکانی دابمەزرێنێت، تا لەو ڕێگەیەوە توانایی بەربەستێک دابمەزرێنێت کە ڕێگری لە نەیارەکانی دەکات لە هێرشکردنە سەری. ئێران بە قۆناغ چەندین هێڵی بەرگریی بنیادناوە، لە دوای لەشکرکێشیی ئیسرائیل، لە ساڵی (1982) لە لوبنانەوە دەستی پێکرد بە دامەزراندنی حیزبوڵڵای لوبنان، پاشان

لـە عێـراق کـە دوای لەشکرکێشـیی ئەمریکا لە ساڵی (2003)، فراکسـیۆنەکانی هێزەکانی حەشـدی شەعبی پێکهێنـا، هەروەهـا لـە سـووریا و یەمەنیـش لـە دوای بەهاری عەرەبیی (2011) هەوڵیدا بۆ دروستکردن یان پشـتگیریکردنی میلیشیا ناوخۆیی و هاوردەکراوەکان، هەڵبەتـە حیزبولـڵا هـەرە گرینگتریـن و کارامەترینـی دەستکردەکانی ئێرانە. ئێران لە ڕێگەی ئەوانەوە شەڕی بـە وەکالـەت لە دژی نەیارەکانی دوور لە خاکی خۆی ئەنجامدا، بە بێ ئەوەی خۆی ڕاسـتەوخۆ تێوەگلابێت. ئەم ستراتیژە بۆ ماوەی نزیکەی دوو دەیە سەرکەوتو بوو لە ڕاگرتنی ئیسرائیل و ئەمریکا لە هێرشکردنە سەر ئێران، تا ئەو کاتەی لە سێپتەمبەری (2024)، ئیسرائیل توانی هێرشـی توند بکاتە سەر حیزبوڵڵا، کە پێدەچێت هەمان کاریگەریی ڕووداوەکانی سێپتەمبەری (2001) ی لـە سـەر سیسـتەمی ناوچەیـی هەبێت، بـە تایبەتی لـە سـنووردارکردنی ئێـران، بـەم شـێوەیە لـە ئاکامدا دۆخی ئێران تەواو دەشـێوێنرێت. ئیسـرائیل بە وردی پلانی داڕشتوە بۆ لەناوبردنی سەرکردەکانی حیزبوڵڵا و ئـەو هێزانـەی پاشـکۆی ئێرانـن لە ناوچەکـەدا، ئەم شـەڕە لەگـەڵ ئـەوەی زۆر توندوتیـژ و خوێناوییە، لە هەمان کاتدا زۆربەی هێرشە سەربازییەکان ئاڕاستەی حیزبوڵڵا و سـەرکردەکانی و لەناوبردنی چەکەکانیانە، بەڵام بە گشـتی لە سـەرەتای ئەم هێرشـە دڕندانەیەی

ئیسـرائیل بۆ سـەر غـەززە و لوبنان، تا ئێسـتا جیا لە کوشـتاری زیـاد لە چل هـەزاری دانیشـتوانی غەززە، ژمـارەی ئـەو ئاوارانـەی کـە لـە لایـەن ئیسـرائیلەوە ناچارکران بۆ هەڵهاتن زیاترە لە ملیۆنێک، ناسینەوەی ئـەم شـەڕە پێویسـتە لـەو شـوێنەوە لێکدانـەوەی بـۆ بکرێـت، کـە هێرشـی دڕندانـەی ئیسـرائیلە بـۆ سـەر خەڵکـی فەڵەسـتین و ڕەتکردنـەوەی چارەنووسـی خەڵکـی فەڵەسـتینە لە خواسـتی دامەزراندنی دەوڵەتی فەڵەسـتین. شـێوەی خـۆ بـە دوورگرتنـی حیزبوڵڵا لە شـەڕی غەززە نەبووە هۆی ئەوەی ئیسـرائیل نەیکاتە ئامانـج، (ناتانیاهۆ) بڕیـاری داوە تواناکانی ئەو حیزبە نەهێڵێـت، دەتوانرێـت دوای چەندیـن خولـی هێـرش بگوتـرێ؛ کـە زۆربـەی سـەرکردەکانی بـە بـێ شـەڕ کوژراون و زۆربەی چەکەکانی حیزبەکەش لە کاتێکدا لـە نـاو فرۆشـگاکانیاندا بـوون لەناوچـوون، ئەمـەش دۆخێکی سەختە بۆ حیزبوڵڵا و ئێران، کە چۆن بە بێ شکستی تر لەم دۆخە دێنە دەرەوە.

ئێـران نەگەییشـتوەتە قۆناغێـک کە دەسـتبەرداری حیزبولـڵا بێـت، وە دەستبەرداریشـی نابێـت، تەنهـا کاتێـک نەبێـت کـە گۆڕانکارییەکـی گـەورە لـە تـاران ڕووبـدات، چوونکـە حیزبوڵڵا گرینگترین سـەروەت و سـامانی سـەربازیی کۆماری ئیسـلامییە لە دەرەوەی ئێرانـدا، هـەر بۆیـە ئیسـرائیل هـەوڵ دەدات لە ڕێگەی

چڕکردنەوەی لێدانەکانی لە حیزبوڵڵا جیا لەوەی دەیەوێت حیزبوڵڵا کۆتایی پێ بهێنێت، لە هەمان کاتدا لە هەوڵی ئەوەدایە، ئێران کێش بکات بۆ ناو شەڕەکە و لەم ڕێگەیەوە دۆخەکە زیاتر بخاتە ناو چوارچێوەی شەڕێکی ناوچەیی و فراوانەوە، ئەوەی جێگای سەرنجە لەم هەلومەرجەدا ئەوە تەنها ئیسرائیلە، کە هەڵگیرسانی ئەم شەڕە لە ناوچەکەدا بۆ بەرژوەندییەکانی حساب دەکات و پێداگری لە سەر شەڕی ناوچەییی فراوان دەکات. پێشبینی دەکرێت ئێران زیاتر هەوڵ بدات ئاستی ململانێکانی لە دژی ئیسرائیل کەم بکاتەوە و بە قازانجی نییە بگلێتە ناو شەڕێکی فراوانەوە، سەرکردایەتیی ئێران بۆ خۆیان ئاگاداری ئەوەن، کە هاوسەنگیی هێز لە بەرانبەر ئیسرائیلدا لە قازانجیان نەماوە. شەڕی لەگەڵ ئیسرائیلدا چوار ڕاستی ئاشکرا کرد: یەکەمیان: ئەوەیە، کە ئیسرائیل توانای ئەوەی هەیە شەڕێکی درێژخایەن ئەنجام بدات، ئەگەری ئەوە هەیە ئەم شەڕە نزیکەی ساڵێک بخایەنێت. دوەم: بیروڕای گشتیی ئیسرائیل گۆڕاوە و تا ڕادەیەک پاڵپشتیی شەڕەکە دەکەن، لە ئەنجامی ئەمەشدا (ناتانیاهۆ) بوو بە سەرکردەیەکی مێژوویی لە نێو بەشێکی زۆری هاوڵاتییانیدا. سێیەم: ئیسرائیل زۆر گرینگیی بە زیانە مرۆییەکانی نەداوە و نادات، بە بیانووی ئەوەی کە هەزاران کوژراو لە

نێو ڕیزەکانیدا ڕوویانداوە. چوارەم: شەڕی ئێستا ئەو ڕاستییەی پشتڕاست کردەوە، کە ئیسرائیل بووەتە هێزێکی سەربازیی بەتوانا و بێڕکابەر لە ناوچەکەدا و ئەمریکا و خۆرئاوا پشتیوانیی جدیی لێ دەکەن. کاتێک بزووتنەوەی حەماس ئۆپەراسیۆنی لافاوی ئەقسای دەست پێ کرد، لە ئەنجامدا، ئاشکرابوو کە بە پەرچەکرداری وێرانکاری ئیسرائیل لە سەر غەززە و دواتر هێرش بۆ سەر لوبنان، ئێران هەموو ئەو هێز و گەنجینانەی لە دەست دەدات، کە لە ماوەی دوو دەیەدا دروستی کردوون، ئەگەر شەڕەکە نەشگاتە ناوخۆی ئێران، بەڵام پێگە و هاوسەنگیی هێزی ئێرانی تەواو هێناوەتە خوارە، هەروەها مەترسیی کۆتاییی دەسەڵاتەکەشی ئەگەرێکە!.

به شێوەیەکی بێوێنە لە دوای ڕووداوەکانی (11)ی سێپتەمبەری (2001)ەوە. لە ماوەی دوو دەیەی ڕابردوودا، ئێران سوودی لە جەنگی کەنداوی دوەمی ئەمریکا وەرگرت، کە لە ئەنجامدا دوو دوژمنی سەرەکیی ئێران لە ناوچەکەدا (ڕژێمەکانی تاڵیبان لە ئەفغانستان و سەدام حوسێن)ی ڕووخاند، دەتوانین بڵێین کە دوای شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی و دەستتێوەردانی خۆرئاوا و ئەمریکا لە گۆڕینی ڕێرەوی ئەو شۆڕشانە بەرەو شەڕی ناوخۆ. دۆخی سیاسیی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە جۆرێک ئاڵوگۆڕی

بـه خۆوه بینی، له لایەک مایەی پشـێوی و ناجێگیریی سیاسـی و کارەسـاتەکانی فەراهەم هێنا لە ناوچەکەدا، لە لایەکی ترەوە دەرگای بۆ کۆماری ئیسـلامیی ئێران ئـاوالّا کـرد، کە هەژموونی خـۆی بەرفـراوان بکاتەوە و گـروپ و هێـزی چەکـدار جێنیشـین بـکات، بـەڵام لـە دوای هێرشـەکانی ئیسـرائیل بـۆ سـەر غـەززە و باشـووری لوبنان، دوای ئەوەی ئیسـرائیل توانی هێڵی بەرگریـی ئێـران لـە هەمـوو گۆشـەکانەوە لاواز بکات و یـەک لـە دوای یـەک هاوپەیمانەکانی ئێـران لاواز و بێکاریگـەر بـکات، ئیتر هیچ شـتێک نییـە ڕێگری بکات، کـە ڕاسـتەوخۆ ئێران بکاتـە ئامانج، ئەگـەر چی ئێران لـە لای خۆیـەوە پێی وایە، ئەگەر خـۆی لە چوونە ناو ڕووبەڕووبوونەوەیەکـی ڕاسـتەوخۆ بـە دوور بگرێت لەوانەیـە لـە ژیانـدا بمێنێتـەوە، بـەڵام وا پـێ دەچێـت ئیسـرائیل بەم ئاستەی ئێستا واز لە کۆماری ئیسلامی نەهێنێ؛ چ بە پەلکێشکردنی بۆ ناو جەنگێکی ڕاستەوخۆ یاخـود بـە سـەپاندنی کۆمەڵێـک مـەرج بـە هاوکاریی ئەمریکا و خۆرئاوا بە سەریدا، کە باڵادەستیی ئێران لە ناوچەکـەدا کۆتایی پێ بێنێـت و بگرە ئەگەری ئەوەش فەراهـەم بـکات، کـە دەسەڵاتەکەشـی ڕووبـەڕووی لەناوچوون ببێتەوە!

لە ڕاستای هەڵگیرسانی جەنگێکی فراوانی وێرانکەر و قوربانییەکی بێشومار لە خەڵکی سڤیل و بێتاوانەوە،

گۆڕانکاری لە ڕووخساری ناوچەکەدا مانای چوونە ناو دەورەیەکی ترە لە ململانێی سیاسیی نێوان وڵاتانی زلهێزی دنیا و خوڵقاندنی شێوازێکی نەرێنی تر، لە چڕکردنەوەی گێژاو و ناجێگیریی سیاسی لە ناوچەکەدا بە گشتی و لە ئێراندا بە تایبەتی، پێشبینی دەکرێت. ڕێڕەوی بەرگرتن بەم کوشتارگایەی ئیسرائیل بە ڕێی خستوە و گرینگترین هەڵوێست و کاردانەوەی کاریگەر بۆ بەرگرتن بەم شەڕە، فراوانکردن و بەهێزکردنی بەرەی دژی داگیرکاری و هێرشەکانی ئیسرائیلە لە جیهاندا، کە بەرانبەر خەڵکی فەڵەستین و ناوچەکە ئەنجامی دەدات.

(7)
چارەنووسی ئێران لە پێوەند بە باڵادەستیی ئەمریکاوە

دوابەدوای هێرشی دڕندانەی حوکومەتی ئیسرائیل، بۆ سەر دانیشتوانی ئێران، دۆخی دانوستانەکانی نێوان ئەمریـکا و ئێران کەوتە بـەردەم ڕاگرتنێکی نادیارەوە، کـە بڕیار بوو لـە (15)ی حوزەیران خولی شەشـەمی دانوسـتانەکانی لە عومان بەڕێـوە بچێت. تاران چەندە ئـارەزووی ڕێککەوتنـی هەبێت و مەیلـی نزیکبوونەوە بۆ ئەمریکا نیشـان بدات، لە هەلومەرجی هەڵگیرسـانی شـەڕێکی وەک ئێسـتادا و کێشـکردنی ڕاسـتەوخۆی ئێـران بـۆ ناو ئاگری ئەو شـەڕە، هـەر چەندە چین بۆ ئارامکردنەوەی دۆخەکە داوای کردوە تاران بچێتە ناو دانوسـتانەکەوە، بەڵام ئەستەمە بۆ تاران بتوانێ بچێتە ناو دانوستانێکەوە، کە بۆ خۆی ئەمریکا بە هۆکاری ئەو هێرشانە بناسێنێت. لە لایەکی تریشەوە ئەگەر ئێران لە ڕاستای دۆخی ئەم شەڕەدا هەر جۆرە هێرشێک بکاتە سـەر بەرژەوەندیی ئەمریکا یان کردەوەیەکی بێباکانە ئەنجـام بـدات، ئەگەری ئـەوە زۆرە کە دانوسـتانەکان بە تەواوی دابخرێن و کردنەوەی دەرگای شـەڕەکەش فراوانتـر دەبێـت. لـە جیهانـی دوای (7)ی ئۆکتۆبەردا،

دەسـەڵاتدارانی ئیسـرائیل وەهـا نیشـان دەدەن، چـی تـر ئامادە نین هیوای باشـترینیان هەبێـت، لە بەرانبەر ئـەو دوژمنانەی سـوێندیان خواردوە بـۆ لەناو بردنی ئیسرائیل، کە چەکی پێویست بۆ گەییشتن بەو ئامانجە کەڵەکـە دەکەن. لێـرەوە (ناتانیاهۆ) وەها ڕادەگەیەنێت، کە گەییشتوەتە ئەو ئەنجامەی کە «دەوڵەتی ئیسرائیل هیـچ بژاردەیەکـی لـە بەردەسـت دا نەمـاوە»، جگە لە بەرگریکـردن لـە هاوڵاتییانـی، بە خـۆ ئامادەکردنی بۆ هێرشکردنە سەر دوژمنەکانی.

حوکوومەتـی ئێـران لـە نـاو جەرگـەی ئەم شـەڕە خوێنـاوی و وێرانـکارەدا، ئێسـتا خـۆی لـە مەوقعێکی بەرگریدا دەبینێتەوە، نەک تەنها لەبەر ئەوەی نەیتوانی خەڵکی مەدەنی و بەرپرسە باڵاکانی کۆماری ئیسلامی لـە هێرشـەکانی ئیسـرائیل بپارێزێـت، لە هەمـان کاتدا دەرگیرە لە وەڵامی دەرئەنجامی ئەو سیاسـەتانەی کە ئێرانیـان لـە کۆمەڵگەی جیهانـی زیاتر دابـڕاو کردوە، لەمێـژە لـە ئاکامـی بێزاریـی زۆرێـک لـە ئێرانییـەکان دەیانەوێت ببینن کۆماری ئیسلامی کۆتایی دێت، بەڵام ئەوەی گرینگە زۆربەیان نایانەوێت ئەم دەرئەنجامە بە نرخی خوێنڕشـتن و شەڕێکی لەم جۆرەی ئێستا بێت. وەسـتانەوەی تاران بەرانبەر ئیسـرائیل، بە دروشـمی بەرگـری لە خۆی، کە زیاتر بـۆ ئەم بەرگرییە جەختی لـە سـەر شـوێنە مەدەنییـەکان و کوشـتنی هاوڵاتییان

و وێرانکردنــی شــارەکانە، ڕۆژانی داهاتوو ئاشــکرای دەکات، کــە ئایــا تــاران دەتوانێت ســەقامگیریی ناوخۆ بپارێزێــت؟!، کــە هەڵبژاردنــی ئــەم ڕێگایــە ئەگــەری مەترســییەکی بەرچاویــان لە ســەر مانــەوەی کۆماری ئیســلامی هەیــە، بــە تایبەتــی لــە بەردەوامیــی ئــەم ڕێــڕەوەدا، ئەمریــکا دەخاتــە بــەردەم دەســتتێوەردانی ڕاســتەوخۆ بــۆ لێدان لە تــاران. دەتوانین بڵێین لە هەر هەنگاوێکی هەڵکشــانی ئەم وەســتانەوەیەی ئیســرائیل و ئێــران بەرانبەریــەک، ئــەوە لــە بەرچــاوە، کــە بــە شــێوەیەکی بەردەوام ئەمریکا پشــتیوانی بۆ ئیسرائیل ڕادەگەیەنێــت، ئەمــەش مەترســیی گەورەبوونــەوەی شــەڕەکە دەخاتە بەردەم دەسەڵاتدارانی ئێران، بەوەی هێزەکانی ئەمریکا ڕاســتەوخۆ بێنە ناو شــەڕەکەوە. لە ســەردانەکەی (ترامپ) بۆ کەنداو لــە مانگی ئایاردا، بە حوکوومەتەکانــی کەنداوی گوتوە لایەنگری ئیســرائیلە ســەبارەت بە پێویستیی گرتنەبەری ڕێوشوێن لە دژی ئێــران، ســەرکردەکانی وڵاتانــی کەنــداو هاوســۆزییان بــۆ ئێــران دەرنەبڕیــوە، لــە دنیــای واقعیشــدا ئەمریکا نەک پشــتیوانیی ئیســرائیل دەکات، بەڵکوو (ترامپ) لە ڕاگەیاندنەکانیــدا ئــەوە نیشــان دەدات، کــە ئامادەیە بۆ چوونە ناو شەڕەکەوە.

(ناتانیاهــۆ)، دەڵێت: «توانای ئەوەی نییە ڕێگە بدات بە دانوستان لەگەڵ ئێران یاری بکات»، بۆیە درێژەدان

بە هاوشێوەی هێرشەکانی بۆ سەر غەززە و لوبنان، لە ئێرانیش بە هەمان شێوە بەردەوام دەبێت. (ناتانیاهۆ) وەها ڕادەگەیەنێت؛ کە هیوای ئەوەیە بەرنامەی ئەتۆمیی ئێران تەواو لەناو بچێت، کە هەرگیز نەتوانێت بگەڕێتەوە، ئەوەش دەبێتە ڕەوایەتیدان لە خەیاڵاتی (ناتانیاهۆ)دا. ئەگەر ئەو ئەتۆمە لە ئێران کۆتایی نەیەت، ئەوە دەبێت خەڵک و حوکوومەتی ئیسرائیل لەگەڵ ئەو ڕەوایەتیدانەدا بژین، کە (ناتانیاهۆ) دروستیان دەکات، لە کاتێکدا کە دەوڵەتانی کەنداو دیدێکی نوێ بۆ جیهانی عەرەبی پێشنیار دەکەن، کە لە سەر پێکەوەژیان لەگەڵ ئیسرائیل بنیاد بنرێت، کە لە سەرمایەگوزاری و گەشەسەندنی ئابوورییەوە سەرچاوە دەگرێت، بەڵام ئەم هێرشانەی ئیسرائیل بە ناوی پاراستنی ئیسرائیل و ڕزگارکردنی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لە هێرشکردنە سەر ئێران، مەترسیی زیاتری وێرانکاری، توندوتیژی، کوشتنی بەکۆمەڵ و ناسەقامگیری دەخاتە ناو بازنەیەکەوە، کە مەترسییەکی گەورە لە سەر کەنداو و بوونی ئیسرائیلیش دروست دەکات. ئەوەی (ترامپ) و ئەمریکای خستوەتە ناو ئەم بازنەیەوە و لایەنگری لە هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران دەکات، ئەجێندای باڵادەستیی ئەمریکا و هەوڵدانی بنەبڕکردنی پێگەی ڕووسیا و چینە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، هەر بۆیە ئەم هێرشەی ئیسرائیل بۆ

سـەر ئێران دەتوانێـت «قومار»ێکی گەورە بێت، بە لە بەرچاوگرتنی کاردانەوەی ئەگەری ناوچەیی و جیهانی، لـە ئەنجامـدا چارەنووسـی ئێران دەخاتە نـاو گێژاوی گۆمێکـی قوڵـەوە. وەڵامدانەوەی ئێران بە تایبەتی ڕوو بە تەلئەبیب بە سـەدان مووشـەکی بالیسـتی کردوەتە ئامانج، ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە ئێران هێشتا لە توانایدا ماوەتەوە زیانی بەرچاو بە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل لە سەرانسەری جیهاندا بگەیەنێت، بۆیە ئیسرائیل پێویستی بە هێزی زەمینی یان هاوکاریی ئەمریکا دەبێت بۆ پەککخسـتنی هێرشـی مووشـەکی و بەرنامـە ئەتۆمییەکـەی ئێران، ئەگەر ئەم دۆخە گەشـە بـکات و ببێتە شـەڕێکی ناوچەیی، دەکرێـت لێکەوتەی ترسـناکی ناسـەقامگیریی بەرفـراوان بۆ باقـی جیهان بـە دوای خۆیـدا بهێنێت، کە ڕووخانی ڕژێمی ئێرانیش لـە ڕێگـەی ئـەم هێرشـانەی ئیسـرائیل و ئەمریـکاوە، دەکرێت تا ڕادەیەکی زۆر ئاکامی ناسەقامگیریی زیاتر و گێژاوێکـی سیاسـیی بەرینتـر بێـت لـە ناوچەکـەدا، هەروەها ناتوانرێت پێشـبینیی ئەوە بکرێت لە ئەنجامی ئەم دۆخە پڕ ئاژاوەیەدا چی تری بە دوادا دێت و چی لێ دەکەوێتەوە.

ترەمـپ چەندیـن جـار ڕایگەیانـدوە، ئەگـەر ئێـران ڕازی بێـت بە داواکارییەکانـی ئەمریکا بۆ قەبووڵکردنی سـنووردارکردنی تونـد بـۆ بەرنامـە ئەتۆمییەکـەی،

هێرشەکەی ئیسرائیل بە خێرایی کۆتایی دێت، بەڵام ئەوەی (ترامپ) و ئەمریکا دەیانەوێت لە سەروو بەرنامەی ئەتۆمییە، ئەویش دەرچوونی ئێرانە بە یەکجاری لە بازنەی چین و ڕووسیا، لە هەمان کاتدا گواستنەوەی ئێران بۆ ناو بازنەی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا، گەر ئێران ئەو کارە بکات و ملکەچی ئەمریکا بێت، پێم وایە ئەمریکا بەر بە بەرنامە ئەتۆمییەکەشی ناگرێت. ئەم شەڕە وێرانکارییە بە بێ دانانی هیچ سنوورێک بۆ ناوچەی نیشتەجێبوون و ناوەندە پیشەسازییەکان، کە شوێنی کار و ژیانی خەڵکی گرتوەتەوە، گورزێکی گەورەیە لە ژیان و ئەمنیەتی خەڵکی ئێران، بە هیچ جۆرێک ناتوانرێت مژدەی سبەینێیەکی باشتر لە دوای بۆردومان و ئاگر و وێرانکاری بدرێت. هێرشەکانی ئیسرائیل و پشتیوانیی ئەمریکا بۆ ئەم هێرشانە پێوەندیی بە ئایندەی مان و نەمانی کۆماری ئیسلامییەوە نییە، پێوەندیی بە یارمەتیدان بۆ ڕووخاندنی دەسەڵاتی سیاسی لە تاران نییە، هێرشێکە بۆ باڵادەستی و پاوانخوازیی ئەمریکا لە ناوچەکە و جیهاندا، بۆ زاڵبوونی ئیسرائیلە بە سەر خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، لێرەوە دەتوانین بڵێین پرسی ئەتۆمیی ئێران هەمیشە بیانوویەک بووە بۆ هەڵگیرسانی شەڕ و لێدان لە ئێران، کە لە ئاکامدا گەورەترین قوربانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێشی ئێران دەبن.

هەڵبەتە بەردەوامیی ئەم هێرشانە، ڕاکێشانی تەواوی ناوچەکەیە بۆ قۆناغێکی ئاڵۆزتر و تاریکتر و مەترسیدارتر، وەک هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر کەرتی غەززە، لوبنان و سووریا و کوشتنی سەدان هەزار کەسی بێتاوان، بارینی مووشەکەکانی ئێران بۆ سەر ناوەندە سەربازی و نیشتەجێبوونە جیاوازەکانی ئیسرائیل، سەرەتای شەڕێکە کە ڕەهەند و پانتایی و داهاتوو و هەروەها ڕادەی قوربانییە مرۆییەکان و ڕادەی زیاتربوونی وێرانکاری و دەرئەنجامە مەترسیدارەکانی بۆ خەڵکی ئێران و ناوچەکە، نادیارە. گومانی تێدا نییە، کە ئەم هێرشانەی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران زیانێکی زۆر بە بزووتنەوەی ئازادیخوازی و نارەزایەتی و خەباتی جەماوەری لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا دەگەیەنێت، جگە لە دەرئەنجامی وێرانکاری، گێژاو و ناسەقامگیری، ترس، دڵەڕاوکێ، نەهامەتی و بێئومێدی بە سەر خەڵکی ئێراندا دەسەپێنێت، لە هەمان کاتدا دەستی کۆماری ئیسلامی زیاتر دەکاتەوە، کە نارەزایەتییە جەماوەرییەکان بەرێتە دواوە. بەشێک لە خەڵکی ئێران، کە لە ژێر کاریگەریی ئۆپۆزسیۆنە ڕاستڕەوەکاندان لە نموونەی موجاهیدین و بەشێکی زۆر لە ناسیۆنالستەکان، ئێستا زۆر دڵخۆشن بە هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، ئەو هێرشانەی کە بریتین لە وێرانکردنی ژێرخانی

ئابـووری، سـەرچاوەکانی بەرهەمهێنانی گاز و نەوت، بەنـدەرەکان و کوشـتاری بە کۆمـەڵ، ئانیدەی ڕژێمی خسـتوەتە حاڵەتێکی هەسـتیارەوە و ئەگەری دارمانی ئـەو ڕژێمـە لە ئارادایە، بۆیە ناردنی خەڵک لە ئێسـتادا بـۆ ڕووبەڕووبوونـەوەی دەسـتبەجێ لەگـەڵ ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لەم دۆخەدا، کردەوەیەکی نامرۆڤانە و تاوانکارییـە، تەنیـا ئـەو هێـز و لایەنانـە کارێکی لەو چەشـنە دەکـەن، کـە نابەرپرسـانە و وەک تالانچـی و چەتـە، مامەڵـەی دۆخەکـە دەکـەن، لـەم هەلومەرجەدا هـەوڵ دەدەن خەڵـک کێـش بکـەن بـۆ نـاو مەیدانـی ڕووبەڕووبوونەوە لە بەرانبەر ڕژێمدا و تاکوو بیانکەنە قوربانیـی بەرژەوەندیی ئامانج و سیاسـەتەکانیان، کە ئاکامەکـەی شکسـتی سەرسـەختی هیـوای ئینسـانیی نارەزایەتییەکانـە و دەبێتـە هـۆی نائومێدییەکی تەواو، ئەمـەش کاری ئـەو لایەنانەیـە کـە خۆیان لە سـەروو ئیرادەی خەڵکەوە دەبینن، دژی ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی خەڵکن لە دەسەڵاتی سیاسیدا.

(8)
کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق

لەگەڵ دەستپێکردنی شەڕی غەززە، پێوەندییەکانی ئەمریکا و عێراق وەرچەرخانێکی ئاڵۆزتری بە خۆیەوە بینیوە، بەو پێیەی هێزە میلیشیا عێراقییەکان کە لە لایەن ئێرانەوە پاڵپشتی دەکرێن، وەک حیزبوڵڵای عێراقی، زیاتر لە (170) هێرشیان کردوەتە سەر هێزەکانی ئەمریکا، کە لە عێراق و سوریا جێگیرن، بە کەڵک وەرگرتن لە مووشەکی مەودا کورت و فڕۆکەی بێفڕۆکەوان. جگە لەوەی حیزبوڵڵا بە ناوی پشتیوانیکردن لە غەززە و حەماس ئەم هێرشانەیان ئەنجام داوە، لە هەمان کاتدا سوودیان لە بەرزبوونەوەی هەستی توڕەیی و ناڕەزایەتیی خەڵکی ناوچەکە بەرانبەر بە ئەمریکا و ئیسرائیل وەرگرتوە، بە مەبەستی زیادکردنی فشارەکان لە سەر بوونی ئەمریکا لە عێراقدا، بە ئامانجی پاشکشە پێ کردن و پاڵنان بە واشنتۆنەوەیە بۆ کۆتایی هێنان بەو ستراتیژە درێژخایەنەی کە چەندین ساڵە بە دوای فشاری ملکەچکردنی ئێرانەوەیەوە بۆ بردنە پێشەوەی نەخشە و سیاسەتەکانی لە ناوچەکەدا، ئەو نەخشە و سیاسەتەی کە نەیتوانیوە سەرکەوتن بە دەست بهێنێت.

هەر چەندە سەرکردەیەکی حیزبی دەعوە ئاشکرای کردوە، کە سەرکردەکانی ناو چوارچێوەی هەماهەنگی ڕێککەوتوون لە سەر ئەوەی دەبێت تا کۆتاییی ئەمساڵ سەرجەم هێزە بیانییەکان بە گوێرەی خشتەیەکی کاتی لە عێراق بڕۆنە دەرەوە، بەڵام کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق نزیک نییە، هەڵبەتە ئەوە ئاشکرایە، کە ئەو هێزانە لە ژێر فشاردا دەمێننەوە، چاوەڕوانیش ناکرێت گفتوگۆکانی نێوان عێراق و ئەمریکا ببنە هۆی کشانەوەی کتوپڕی ئەمریکا لە عێراق.

بەردەوامبوونی شەڕ لە غەززە و پەلهاویشتنی شەڕەکە بۆ لوبنان و بانگەوازی ئەوەی مەترسیی ئەوە هەیە ئەم شەڕە فراوانتر ببێتەوە لە ناوچەکەدا، ئەو بیانوە دەدات بە ئەمریکا، کە پاراستنی بنکە سەربازییەکانی لە ناوچەکە بە گشتی و لە عێراق بە تایبەتی بهێڵێتەوە، گەر فشاری زیاتریش لە سەر بوونی ئەمریکا لە عێراقدا لە لایەن هێزە میلیشیاکان و ئێرانەوە بەکار بهێنرێت، ناچارە بمێنێتەوە. لە لایەکی ترەوە واشنتۆن ترسی ئەوەی هەیە، کە کشانەوەی لە عێراق، لە نێوان ململانێکان و کێبڕکێی بەردەوامی نێوان گروپە عێراقییەکان، مانای زیاتر گواستنەوەی عێراق و هەرێمە بەرەو ڕادەستبوونی تەواو بە هەژموونی ئێران. (سودانی)، کە لە ئێستادا ڕووبەڕووی دۆخێکی سەخت بووەتەوە، پێویستی

بەوەیە هاوسەنگیی پێوەندیی حوکوومەتەکەی لەگەڵ هەر دوو ئەمریکا و ئێران بپارێزێت، لە هەمان کاتدا فشاری هێزە میلیشیاکانیش لە خۆ بگرێت، لە لایەکی تریشەوە بەردەوامی دەدات بە فشارەکانی خۆی بە سەر حوکوومەتی هەرێمدا، بە هاوکاتی چوونە پێشەوەی سیاسەتی ناوەندبوونەوەی حوکوومەتی عێراق. پەرەسەندنی سەربازیی ئەمریکا لە دژی میلیشیا عێراقییەکان، لە کاردانەوەی کوشتنی سێ سەربازی ئەمریکی لە بنکەیەکی ئەمریکی لە ئوردن، گۆڕینی عێراقی بۆ ژینگەیەکی دوژمنکار بەرانبەر بە بوونی ئەمریکا خێراتر کرد، هاوکات جۆری داواکانی حوکوومەتی (سودانی) بۆ کۆتایی هێنان بە بوونی ئەمریکا، ناچارییەکە بۆ موجامەلەی هێزە میلیشیاکان و ڕاگرتنی ئێران، تا بە جۆرێک لە ئێستادا خۆی لە هەڕەشەی زیاتری ناسەقامگیریی سیاسی بپارێزێت، بەم شێوەیە دۆخی قەیرانی نێوان پێکهاتە سیاسییە جیاوازەکان لە عێراقدا، کە چەندین ساڵە بە دەستیەوە دەناڵێنن بەردەوامە و بە ئاسانی کۆتایی نایەت. لە لایەکی تریشەوە ئەوە شاراوە نییە، کە هەوڵەکان بۆ خواستی کۆتایی هێنان بە ئامادەبوونی سەربازیی ئەمریکا سەرچاوەیەکی دووبەرەکیی نێوان بەغداد و هەولێرە. حیزبەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی بە هەر ئاستێک لە گەیشتن بە بێ ئاسۆیی لە بەرانبەر

ئەمریـکادا، بـەڵام دژایەتیـی کشـانەوەی هێزەکانـی ئەمریـکا لە عێراق دەکەن، چوونکـە دەمێکە لە گۆڕانی هاوسەنگیی هێزیان بەو ئاکامە گەییشتوون، کە بە بێ بوونی ئەمریکا ناتوانن لە بەرانبەر هێزە میلیشـیاکانی عێـراق و هـەر هێرشـێکی ئێرانـدا خۆیـان بپارێـزن و قەوارەکەیان ڕابگرن.

گرژی و ئاڵۆزی لە نێوان کوتلە شـیعەکان و هێزە ئەمریکییـەکان لـە عێـراق زیاتـر بووە، ئـەوەش دوای تیرۆرکردنی «موشتاق جەواد ئەلسەعیدی» ناسراو بە «ئەبو تەقوە»، کە بە سەرکردەیەکی دیاری هێزەکانی حەشـدی شـەعبی دادەنرێت. فراکسـیۆنە عێراقییەکان کـە لـە دژی بوونـی ئەمریـکا چالاکـن، بـە تایبەتـی «بەرەنگاریـی ئیسـلامی لـە عێـراق» بـە شـێوەیەکی سـەرەکی لـە هێرشـەکانی دژی هێزەکانـی ئەمریـکادا ڕۆڵێکی زۆر دەبینێت، هەروەها بەشـێکن لە هێزەکانی حەشـدی شـەعبی، بەڵام پێوەندییان بە «چوارچێوەی هەماهەنگی»ی شـیعەکانەوە نییـە. جگە لە حیزبوڵڵای عێراقی، کە وەسـتانی هێرشـەکانی بۆ سـەر هێزەکانی ئەمریـکا ڕاگەیانـد، بـەڵام «بەرەنگاریـی ئیسـلامی لـە عێـراق» هێشـتا بەردەوامـن لـە ئۆپەراسـیۆنەکانیان. عێراق شاهیدی پەرەسەندنی گرژییەکانی نێوان ئەمریکا و کوتلـە چەکـدارە شـیعەکانە کـە ئێـران پاڵپشـتییان دەکات، بە سـەرۆکایەتیی یەکینەکانی حەشدی شەعبی

بـه مەبەسـتی دەرکردنـی هێزەکانی ئەمریـکا، ئەمەش فشـارەکانی بۆ سـەر حوکوومەتی بەغداد زیاد کردوە. فشـارەکان لـەم چوارچێوەیەدا تا دەگاتـە بەکارهێنانی بژاردەی چەکداری، هەوڵدانی هێزە میلیشیاکان و ئێرانە بۆ سەپاندنی بڕیارێکی سیاسی، تا لە لایەن (سودانی) یەوە دەربکرێت بۆ دەسـتپێکردن بە دوورخسـتنەوەی هێزەکانـی ئەمریـکا، بـەڵام (سـودانی)یش لـە هەوڵـی ئەوەدایـە، کـە لـە ڕێگـەی دیپلۆماسـی لەگـەڵ بابەتـی کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراقدا مامەڵە بکات.

لـە سـەرەتای ئەمسـاڵەوە واتـە (2024)، گرژی و ئاڵـۆزی لە سـەر بابەتـی چوونـە دەرەوەی هێزەکانی ئەمریکا زیادی کردوە، زۆربەی لێدوانەکانی (سودانی)، کە داوا لە واشـنتۆن دەکات هێزەکانی بکشـێنێتەوە، لە ئەنجامی فشـاری لایەنـە چەکـدارەکان و ئێرانە، بەڵام ئەوە پێشـبینی دەکرێت کە (سـودانی) ئەو نیازەی نییە ئامـادە بێـت بڕیارێکی لە وچەشـنە دەربـکات، کە داوا بـکات هێزەکانـی ئەمریـکا بـەم نزیکانە عێـراق بە جێ بهێڵـن. ئەمریـکا چەنـد هەفتەیەک پێـش جەنگی غەززە لەگـەڵ حوکوومەتـی بەغـداد چووبـووە گفتوگـۆ، بـۆ گفتوگۆکردن لە سەر دانانی خشتەی کاتیی دەرچوونی هێزەکانـی، بـەڵام گفتوگـۆکان وەسـتا دوای ئـەوەی لایەنـە شـیعەکان دوای (7)ی ئۆکتۆبـەر هێزەکانـی ئەمریکایـان کـردە ئامانـج، واشـنتۆن لـەو کاتـەدا بـە

(سـودانی) ڕاگەیانـدوە؛ کە ئیـدارەی (جـۆ بایدن) هیچ نیازێکی نییە لە ئێستادا وادەیەک بۆ دەستپێکردنەوەی ئەم دانوسـتانانە دیـاری بکات. سـەرچاوە ئەمنییەکان لـە هێزەکانـی حەشـدی شـەعبی ڕایانگەیانـدوە، ئـەو لایەنانەی بەشـدارن لە هێرشـەکان بۆ سەر هێزەکانی ئەمریکا لە عێراقدا، ئێستا لە بارەگا سەرەکییەکانیان لە شارەکان دەکشێنەوە و بەشێک لە سەرکردەکانیان بۆ خۆپاراستن ڕۆیشتوون بۆ ئێران. هەروەها جەختیشیان لـەوە کردوەتـەوە، کـە دۆخـی عێـراق ڕۆژ لـە دوای ڕۆژ مەترسـیدارتر دەبێـت، بە تایبـەت لەگەڵ ئەگەری هێرشـی ئێران بۆ سـەر هەولێر، لە کاتێکدا چاوەڕوان دەکرێـت کـە ئەمریکییـەکان لە ئاسـت ئەو هێرشـانەدا بێدەنـگ نەبـن، چ لـە سـەر بنکەکانیـان لە عێـراق، یان لە سـەر شـوێنەکانی نزیک لە شوێنەکانیان لە هەولێر. سـەرچاوەیەکی سیاسـی لە چوارچێوەی هەماهەنگیی شـیعە ئـەوەی ڕاگەیانـدوە، پرسـی دوورخسـتنەوەی ئەمریکییـەکان لـە عێـراق دەسـتیکردوە بـە بردنـی وڵات بـۆ قۆناغێکـی ئاڵۆزتر و مەترسـیدار، لە کاتێکدا هەمـوان لە بـەردەم خەڵکدا دەڵێن؛ کە دەیانەوێت هێزە ئەمریکییەکان بچنە دەرەوە، بەڵام لە واقیعدا جیاوازی هەیـە لـە سـەر چۆنێتیـی کردنـە دەرەوەی هێزەکانـی ئەمریـکا، بە تایبەت لە نێـو چوارچێوەی هەماهەنگی و هێزەکانی حەشدی شەعبیدا.

شایەنی باسە، چوارچێوەی هەماهەنگیی شیعە بە چەترێکی سیاسی دادەنرێت، کە هەموو لایەنە تەقلیدییە شیعەکانی عێراق کۆدەکاتەوە، سەرکردایەتیی حوکوومەتی ئێستای عێراق دەکات، جگە لە ڕەوتی سەدر، هەروەها گەورەترین بلۆکی پەرلەمانیی عێراقیان هەیە. (قەیس خەزعەلی) کە سەرۆکایەتیی فراکسیۆنی (عەسائیب ئەهلی حەق) دەکات، یەکێکە لە بەهێزترین کوتلە چەکدارەکانی شیعە، بە یەکێک لە دیارترین سەرکردەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی دادەنرێت، خاوەنی ژمارەیەکی زۆرە لە کورسییەکانی پەرلەمان، هاوکات بە تایبەتی پشتگیری لە (سودانی) دەکات، ژمارەیەکی زۆر پۆستی گرینگی لە حوکوومەتی بەغدادا هەبووە، لە ئێستادا لەگەڵ ئەوەدا نییە، بە لێدانی چەکداری ئەمریکا لە عێراق بکرێتە دەرەوە. هەندێک لەو لایەن و هێزە میلیشیایانە دەیانەوێت ئەمریکییەکان بە زۆر، بە چڕکردنەوەی هێرشەکان بۆ سەریان دووریان بخەنەوە، بەڵام هەندێکی تریان دەڵێن؛ کە توندوتیژی لەم بابەتەدا دەبێتە هۆی دەرئەنجامێک کە عێراق بەرگەی ناگرێت. یان هەندێکی تریان دەڵێن ئێمە دەمانەوێت هێزە ئەمریکییەکان وڵاتەکەمان بە جێ بهێڵن، بەو پێیەی ئێستا عێراق وڵاتێکی سەربەخۆیە، باشترین چارەسەر بۆ گەییشتن بەم ئامانجە چارەسەری «دیپلۆماسیە»

و فشار بخرێته سەر حوکوومەتی (سودانی) بۆ ئەوەی بچێتـە دانوسـتانەوە لەگـەڵ ئەمریکییـەکان بـۆ دانانی بەرنامـە بۆ دەرچوونی هێزەکانیـان. لە لایەکی ترەوە، فراکسـیۆنەکانی تری ناو هێزەکانی حەشـدی شەعبی، دیپلۆماسـی بـە نیشـانەی لاوازی دەبینـن، بـژاردەی چەکـداری وەک چارەسـەرێکی ئایدیاڵ بـۆ دەرکردنی هێـزە ئەمریکییەکان لە عێـراق دەبینن و چڕکردنەوەی هێرشـەکان بـۆ سـەریان دەتوانێت ئـەم ئامانجە بەدی بهێنێـت. لیواکانـی حیزبولـڵای عێـراق و بزووتنەوەی (نوجەبـا)، دوو کوتلـەی بەهێـزن لـە نـاو هێزەکانـی حەشـدی شـەعبیدا، کـە بـە گوتـەی سـەرکردەکانیان دەیانەوێـت هێزەکانـی ئەمریـکا بەزۆر لـە وڵات دوور بخەنەوە، هەروەها دەڵێن هەر کەسێک لە حوکوومەت و چوارچێـوەی هەماهەنگیـی شـیعەدا دەبینێـت، کـە دیپلۆماسـی و دانوسـتان باشـترین چارەسـەرە بـۆ دەرچوونـی ئەمریکییەکان لە عێـراق وەهمییە و هەوڵ دەدات بەرژەوەندییـە سیاسـی و ئابوورییەکانـی بپارێزێ، بۆیە چڕکردنەوەی هێرشـەکان چارەسـەری ئایدیاڵە، بەو پێیەی کە داگیرکەر لە ڕێگەی دیپلۆماسی و دانوسـتانی سیاسـی وڵات بـە جێ ناهێڵێـت، بەڵکوو لـە ڕێگـەی بەرەنگارییـەوە وڵات بـە جێدەهێڵێـن. لـە هەمـان کاتدا دەڵێن: «ئەگـەر چوارچێوەی هەماهەنگی و (سـودانی) دەیانەوێـت لـە ڕێگـەی دیپلۆماسـییەوە

ئەمریکییـەکان دەربکـەن، ئەوا ئازادن، با چارەسـەری چەکداری بـۆ ئێمـە بـە جـێ بهێڵـن بـۆ دەرکردنـی داگیرکەران لە وڵاتەکەمان».

لـە کاتێکدا، کوتلەی (عەسـائیب ئەهلی حەق) ئامادە نەبوو بەشداری لە هێرشکردنە سەر هێزە ئەمریکییەکان لە عێراقدا بکات، ئێران و حیزبوڵڵای لوبنان فشـارێکی زۆر دەکـەن بۆ دەرکردنی ئەمریکییـەکان، حیزبوڵڵای لوبنـان نوێنـەری خـۆی ڕەوانـەی عێـراق کـردوە، بە مەبەستی داڕشتنی پلان بۆ دوورخستنەوەی هێزەکانی ئەمریکا. فشاری حیزبوڵڵای لوبنان لە عێراق بۆ لابردنی هێزەکانی ئەمریکا، فشـاری زیاترە بۆ سەر لایەنگرانی (سـودانی)، دەشـڵێن: «پێداگریی حیزبوڵڵای لوبنانی و عێراقی و (ئەلنوجەبا) بۆ دەرکردنی ئەمریکییەکان ڕۆژ لـە دوای ڕۆژ زیـاد دەبـن و ئەمەش وامـان لێ دەکات پێکدادان ڕەت نەکەینەوە. ڕاستەوخۆ لە نێوان ئەوان و واشـنتۆن ئەگەری ئەوە هەیە بە شـێوەیەکی توندتر لە ڕۆژانی داهاتوودا بەرەو ڕووی یەکتر ببنەوە“!؟

لەگـەڵ ئـەو بۆچـوون و جیاوازییانـەی لـە بەرانبەربوونـی ئەمریـکا، کە بووەتە کێشـەیەکی جدی بـۆ حوکوومەتـی عێـراق، بـەڵام ئاسـتی ململانێکان و ئاڕاستەی پێداویستیی ئەمریکا بۆ مانەوەی لە عێراقدا، ئەوە پێشـبینی دەکرێت کشـانەوەی ئەمریکا لە عێراقدا وەک کەیسـێک بە هەڵواسـراوی دەمێنیتەوە. واقعیەتی

بوونی ئەمریکا و ئەم ململانێیەی نێوان هێزە شیعەکانی عێراق، لە سەر چوونە دەرەوەی ئەمریکا، جیا لەوەی فشاری ئێران ڕۆڵێکی سەرەکی دەبینێت، بەڵام شەڕی غەززە، ئەم دۆخی ململانێیەی چڕتر کردوەتەوە، دەرفەتی داوە بە ئێران، کە لەو بارەیەوە بتوانێت فشارەکانی زیاتر بکات، بۆ زیاتر شکستهێنان بە ڕۆڵی ئەمریکا لە عێراق و لە ناوچەکەدا، بەم جۆرە کە زیاتر ئاڵۆزبوونی دۆخەکەمان نیشان دەدات، لە دواجاردا بە بەرژەوەندیی هەر لایەنێکیاندا بشکێتەوە، جگە لە درێژەدان بە نەهامەتی، کارەسات و قوربەسەری بۆ ژیان و گوزەرانی دانیشتوانی عێراق و ناوچەکە، کە چەندین ساڵە بە دەستییەوە دەناڵێنن، هیچ شتێکی بۆ بەرژەوەندیی خەڵک لێ بە دەست نایەت.

(2024/2/26)

(9)
سەردانی (سودانی) بۆ کۆشکی سپی

هەر لە سـەرەتای دانیشـتنی (بایدن) و (سودانی)، (بایـدن) ڕایگەیانـد کـە ئەمریکا پابەندە بە ئاسایشـی ئیسـرائیلەوە. دوای ئـەوەش (بایـدن) دەسـتیکرد بـە قسـەکردن لـە سـەر هێرشـی ئێـران بـۆ سـەر ئیسـرائیل، ئەمەش هەر لە سەرەتاوە دژایەتیی نێوان هەردووکیانـی بە ڕوونی نیشـاندا. (بایدن) جەخت لە سـەر بەشداریی وڵاتەکەی دەکاتەوە لە بەرگریکردن لە ئیسـرائیل لە بەرانبەر هێرشـی ئێرانـدا، لە کاتێکدا هەڵوێسـتی حوکوومەتی عێراق وەک پەیوەستبوونی بـە سیاسـەتی کۆمـاری ئیسـلامیی ئێرانـەوە، دژی ئیسـرائیل و سیاسـەتەکانییەتی لـە هێرشـکردنی بـۆ سەر غەززە. (سودانی) سەرۆکایەتیی حوکوومەتێک دەکات، کە لە لایەن ئێرانەوە کۆنتڕۆڵ دەکرێت، بەڵام عێـراق وەک وڵاتێکـی گرینـگ بۆ ئەمریـکا پێگەیەکی تایبەتـی هەیـە، بۆیـە (بایدن)، (سـودانی) دەخاتە بەر ئـەو واقیعـەی کـە بتوانـێ هاوسـەنگیی نێـوان هـەر دوولایـان ڕابگرێـت، ئەم بانگهێشـتەی (سـودانی) بۆ کۆشکی سـپی دەستەبەرکردنی ئەو ئاڕاستەیەیە، کە دەستتێوەردانی ئێران و هێزە میلیشیاکانی لە عێراقدا

سنووردار بکات.

سەردانەکەی (سودانی)، کە لە سەختترین کاتدا بەڕێوە برا، هاوکاتە لەگەڵ ئەم گرژییەی نێوان ئیسرائیل و ئەمریکا لە لایەک و ئێران لە لایەکی ترەوە، ئەم سەردانە قورساییەکی گەورەی خستە سەر ئەرکی سیاسیی (سودانی)، کە بتوانێ دامەزراندنی پێوەندییەکی گونجاو و پتەو لەگەڵ هەر دوو ئێران و ئەمریکادا جێبەجێ بکات، هەر چەند دۆخی نێوان واشنتۆن و تاران گرژتر بێت، ئەو ئەرکە بۆ (سودانی) قورستر دەبێت. (سودانی) هەوڵ دەدات بتوانێ نوێنەرایەتیی ئەو سەقامگیرییە ئەمنی و سیاسی و ئابوورییە بکات لە عێراقدا، کە ئاراستەیەکە بۆ ئایندەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی و عێراق بە تایبەتی لە ئارادایە، کە چەندین ساڵە ناوچەکە بە گشتی لە سایەی داگیرکاریی ئەمریکا بۆ عێراق و دەستتێوەردانی لە ناوچەکەدا، خولقێنەری گەورەترین کارەسات، نەهامەتی و نائارامی و ئەوپەڕی گێژاوی سیاسی بووە، هەروەها ناوچەکە شایەتحاڵی شەڕێکی وێرانکەر بوو لەگەڵ (داعش). پێش ئەوەش قۆناغەکانی دەرگیر بە شەڕی تائیفی و قەومی لە عێراقدا، کە دوای داگیرکاریی ئەمریکا پێشهات، بە دوای داگیرکردنی عێراق لە ساڵی (2003)وە، عێراق چووە ناو دەورەیەکی

تەواو جیاواز لە بارگرژی و ناسەقامگیریی سیاسیی بەردەوامـدا، بەڵام ئەو ئاڕاسـتەیەش کـە لە ڕێڕەوی فەراهەمکردنـی ئارامییـە بـۆ سـەرمایەگوزاری لـە عێراق و ناوچەکەدا، درەنگ یا زوو ناوچەکە دەخاتە دۆخێکـی تـەواو جیـاواز و تـازەوە. لەو سـەردانەی (سـودانی) بۆ واشنتن، پرسی هێرشی ئێران بۆ سەر ئیسـرائیل زاڵ بوو بە سەر پرسیارەکاندا، بە تایبەتی کە هێرشـەکە بە ئاسمانی عێراقدا تێپەڕیوە، لەوێشـەوە فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و مووشـەکی ئێرانی لە ڕێگەی عێراقەوە چوونەتە ناو ئیسـرائیلەوە، ئەوەی شـایانی باسـە (سـودانی) لـەو بارەیـەوە تەنهـا هەوڵـی داوە باڵانسـێک ڕابگرێـت و نەکەوێتـە بەرانبـەر ئەمریـکا. بابەتێکـی تـر، بیرۆکەی کشـانەوەی ئەمریـکا بوو لە عێراق، چوونکە (سـودانی) بۆ خۆی لە ژێر فشـاری هێـزە عێراقییەکانـی نزیک لە ئێراندایە، کە دەیانەوێت هێزەکانی ئەمریکا بە شێوەیەکی هەمەلایەنە لە عێراق بکشـێنەوە، بـەڵام ئەمریـکا هەرگیـز دەسـتەواژەی کشـانەوە بەکار ناهێنێت، بەو پێیەی بوونی سـەرباز گەرەنتییەک بۆ واشنتۆن پێکدەهێنێت، لە بەردەوامیی دۆخی سـەربازیی ئێسـتای عێراق و سـووریادا، کە دوای هەڵمەتـی دژی داعـش بـەدی هات، (سـودانی) لەسـەر کشـانەوەی ئەمریکا ئەوەندە قسـەی کردوە، کە ئەوە تەنها داوای چەند لایەنێکە.

ئـەوەی شـایانی باسـە، ئامانجـی سـەردانەکە، بە پێـی بەیاننامەکـەی (سـودانی)، ئـەوە نیشـان دەدات کـە پێوەندییـەکان لەگـەڵ ئەمریـکا بگوازێتـەوە بـۆ قۆناغێکـی نوێ، کە بریتییە لە چالاککردنی بڕگەکانی ڕێککەوتنـی چوارچێوەی سـتراتیژی، کـە هاوتەریب بن لەگەڵ بەرنامەی حوکوومەتی عێراقدا، کە تیشـک دەخاتـە سـەر چاکسـازییە ئابـووری و داراییەکان، هەروەها لەسـەر هاوبەشـی بەرهەمدار لەگەڵ وڵاتە جیاوازەکانـی جیهان بۆ سـەرمایەگوزاری، لە هەمان کاتـدا دەسـتەبەرکردنی دۆخێـک، مانا بە ئاسـایش و پاراسـتنی حوکوومەتـی عێراق بدات. ئـەوەی ئەمڕۆ دەیبینیـن پێوەندییەکانی لە نێوان عێراق و ئەمریکادا، (سـودانی) دەیەوێت چاوپۆشـی لە ڕابردوو بکات، لە سـەر بنەمـای پێوەندییـە ئابوورییـە ڕاسـتەوخۆکان و دەرفەتـی وەبەرهێنانـی بەرهەمـدار بگونجێنێت، دامەزراندنـی پێوەندیـی بانکیـی تۆکمـە لـە نێـوان هـەر دوو وڵاتـدا، کـە یارمەتییـان دەدات تـا دۆخـی چەرخاندنی سـەرمایەگوزاریی زیاتر فەراهەم بکات. ڕەنگە ئەم سـەردانە سـەختترین سەردانی (سودانی) بێت بۆ کۆشـکی سـپی، لـە هەلومەرجێکی دژواردایە کە ناوچەکە پێیدا تێ دەپەڕێت و واشـنتۆنی سەرقاڵ کـردوە، دیارترینیان شـەڕی غـەززە و گرژیی نێوان ئێـران و هاوپەیمانەکانـی لـە لایـەک و ئیسـرائیلە لە

لایەکی ترەوە، بە تایبەت کە کەسانێک هەن لە واشنتۆن جەخت لە سەر پێناسەی حوکوومەتی (سودانی) دەکەن، کە حوکوومەتێکە لە لایەن کوتلە چەکدارەکانی ئێرانەوە پشتگیری دەکرێت، بە ئاماژەدان بە سروشتی پێکهێنانی حوکوومەتێکە کە لەدایکبونێکی سەختی هەبووە دوای کارکردنی زیاتر لە ساڵێک، بە هۆی ناکۆکیی سیاسیی شیعە و شیعە، هەروەها لەگەڵ لایەنە سیاسییەکانی تر و لە هەمان کاتدا، کێشەکانی بەغداد و هەولێر ڕۆڵێکی بەرچاوی هەبووە. سێ دۆسییەی سەرەکی هەن، کە واشنتۆن لەم سەردانەی (سودانی)دا گرینگیی پێداوە، کە لە بەیاننامەی بانگهێشتکردنی کۆشکی سپی بۆ حوکوومەتی عێراق ئاماژەی پێکراوە، یەکەمیان؛ دۆسیەی ڕێکخستنەوەی پێوەندیی عێراقە لەگەڵ هاوپەیمانیی نێودەوڵەتی، واتە ئەمریکا و بوونی هێزە سەربازییەکەی لە عێراق. دوەمیان؛ ئەو دۆسیەی پەیوەستە بەو چاکسازییە داراییانەی کە حوکوومەتی (سودانی) جێبەجێی دەکات، بەو پێیەی واشنتۆن دەیەوێت جموجۆڵی دۆلار کۆنترۆڵ بکات، چوونکە واشنتۆن پێی وایە عێراق کاری پێویست ناکات بۆ ڕاگرتنی قاچاخی دۆلار بۆ ئێران، هەروەها سپیکردنەوەی پارە، جگە لە هاوکاریی داراییی تیرۆر، بە ئاماژەدان بەو سامانەی کە لە

لایەن کوتلـە چەکدارەکانەوە لە عێراق کۆکراوەتەوە. دۆسیەی سـێیەمیان؛ تایبەتە بە سەربەخۆییی عێراق لـە بەرهەمهێنانـی وزەی کارەبادا، بە تایبەتی پرسـی هاوردەکردنی گاز لە ئێرانەوە بۆ بەرهەمهێنانی وزە یـان هاوردەکردنی کارەبا لە ئێرانەوە بە شـێوەیەکی ڕاسـتەوخۆ، کـە ئەمـەش ناکۆکـە لەگـەڵ سـزاکانی واشـنتۆن بـە سـەر تاراندا. سـەبارەت بە دۆسـیەی کشـانەوەی هێزەکانـی ئەمریـکا و هاوپەیمانـان لـە پێشـینەی کارەکانی «چوارچێوەی هەماهەنگی»دایە، هەر بۆیە حوکوومەتی عێراق ئەم دۆسـێیە ڕادەگرن و (سـودانی)ش ناتوانێ قسـەی یەکلاییکـەرەوەی لە سەر ئەم بابەتە هەبێت. مەلەفی ئەو سزایانەی کە بە سـەر بانکە ئەهلییەکانی عێراقدا سـەپێنراوە بە هۆی تێوەگلانیـان لە دۆسـێکانی قاچاخـی دۆلار بۆ ئێران، لە نێو ئەو دۆسـێیانەی کە لە سەردانەکەشدا باسیان لێـوە کـراوە، دۆسـێی دارایـی و ئەوانەی پەیوەسـتە بـە بڕیارەکانـی گەنجینـەی ئەمریـکا و کاریگەریـی بانکەکانی عێراق و قەرزەکانی عێراق دەگرێتەوە

پێـش ئەو سـەردانەی (سـودانی)، چـوار ئەندامی ئەنجومەنـی پیرانـی ئەمریـکا نامەیەکیان ئاڕاسـتەی (بایدن) و کردوە داوایان لە بایدن کردوە، کە دۆسیە سەختەکان لەگەڵ (سودانی) تاوتوێ بکات، لە نێوانیاندا پێوەندیی نێوان بەغداد و هەولێر، کە بۆ یاسادانەران

لە واشـنتۆن دۆسـێیەکی گرینگە، ئەم بابەتە زۆرجار باسی لێوەکرا لەو نامەیەی کە یاسادانەران بۆ (بایدن) یـان ناردبوو، هەڵبەتە (سـودانی) نەیدەویسـت بچێتە واشـنتۆن تا لەگەڵ بەرپرسـانی کـورد کۆبوونەوەی ڕێکخسـت و لایەکیشـی لە کێشـەی مووچە کردەوە، باڵیـۆزی ئەمریـکاش پاڵپشـتیی لـەو کۆبوونەوەیەی نێـوان (سـودانی) و (بارزانـی) کرد، بۆیە (سـودانی) سـەرکەوتوانە توانی لەو سـەردانەدا ئەو دۆسێیە تێ پەڕێنێـت واتـە ئـەو ئومێـد و چاوەڕوانییـەی حیزبە دەسـەڵاتدارەکانی هەرێـم هەیانـە، لـەم سـەردانەی (سـودانی)دا، بەڵـکوو ئاوڕێـک لـە ئایندەیەکـی تر بۆ حوکوومەتـی هەرێـم بدرێتـەوە، مایەپـووچ مایـەوە. ئاشـکرایە، کە هەر لە سـەرەتاوە ئەوە بۆ ئەمریکا و هەر لایەنێکی تری دەخیل لە دۆخی سیاسیی عێراقدا پێشـبینیی لـێ دەکرێـت، جگە لە جەختکردن لە سـەر یەکپارچەییی عێراق و دامەزراندنەوە و جێگیرکردنی ناوەندبوونـەوەی عێـراق، نەخشـە و بەرنامەیەکـی تـر بـۆ پێوەندیـی بەغـداد و هەولێـر لـە ئـارادا نییە، هـەر بـەو مانایـەش؛ جگـە لـە خـۆ ڕادەسـتکردنی حیزبـە کوردییـەکان بە چارەنووسـێک، کـە زیاتر بە حوکوومەتـی بەغـدادەوە دەیانبەسـتێتەوە ڕێگایەکی تریان نییە.

(27/نیسان/2024)

(10)
مووشەکی وێڵ

پاشـکۆبوونی حیزبە میلیشیاکانی کوردایەتی هەر لە سەرەتای جەنگی کەنداوەوە بۆ بەرژەوەندییەکانی سیاسـەتی دەوڵەتـی ئەمریکا لە عێـراق و لە ناوچەی خۆرهەڵاتـی ناوەڕاسـتدا، دواتر پاشـکۆبوونی پارتی بـۆ سیاسـەت و بەرژەوەندیـی دەوڵەتـی تورکیـا و پاشـکۆبوونی یەکێتـی بـۆ سیاسـەتی بەرژەوەندیـی کۆمـاری ئیسـلامیی ئێـران، هەروەهـا ملکەچـی و گەڕانـەوەی بەردەوامیـان بـۆ هێـزە میلیشـیاکانی دەسـەڵاتداری بەغـداد و گرێدانـی چارەنووسـی کوردسـتان بـە حوکوومەتـی ناوەندییـەوە، ئـەو واقعیەتەیـە لـە درێـژەدان بـە نائەمنـی، کارەسـات، سـەرگەردانی، ناجێگیـری و گێـژاوی سیاسـی لـە کوردسـتاندا، بۆیە تـا هێزە میلیشـیاکانی بزوتنەوەی کوردایەتیـی پارتـی و یەکێتیـی دەسـەڵاتدار بـن هەڵەیەکی گەورەیە چاوەڕوان بین کۆتایی بەو دۆخە نالەبارە بێت. مووشـەکەکانی ئێران بۆ سـەر شـاری هەولێـر تەنها کارێکـی دڕندانەی کۆماری ئیسـلامیی ئێران نییە، کە پێویسـتە و دەبێت سـەرکۆنەی بکەین، یـان مووشـەکی وێـڵ نیـن و دزەیـان بۆ ناو شـاری

هەولێر کردبێت، لەبری ئیسرائیل بەر هەولێر کەوتبێت، بەڵکوو لە ئاکام و کاریگەریی ئەو نەخشە و سیاسەتانەوەیە، کە پارتی و بنەماڵەی (بارزانی)ی تەواو خستوەتە باوەشی دەوڵەتی تورکیا و لە نێو کێشمەکێشە جیهانییەکاندا گەمەیەکی مەترسیدار بە چارەنووسی خۆیان و کوردستانەوە دەکەن، چوونە باوەشی تورکیا و بوونی بنکەی ئیسرائیل لە هەولێر و لایەنگری لە سیاسەتی ئەمریکا و ناتۆ لە شەڕی ئۆکرانیادا، جگە لەوەی دەبێت پێشوازی لە مووشەکی ئێران بکەین، لە هەمان کاتدا ئەو مەترسییەیە کە لە هاوکێشەی سیاسیی ناوچەکەدا ئەگەری ئەوە هەیە کوردستان بکەنە قوربانیی ململانێ و کێشەکان و ڕۆڵ و دەستتێوەردانی تورکیا و ئێران لە عێراق و ناوچەکەدا، بەم شێوەیە ئەگەری ئەوە هەیە جارێکی تر دوای مووشەکی ئێران مووشەکی وێڵی ئیسرائیل و تورکیا سلێمانیش بگرێتەوە.

پارتی و (بارزانی)، بە دوای ئەوەوەن و دەیانەوێت ئەو ئاڵوگۆڕەی شەڕی ئەوپەری نائینسانی و دڕندانەی ڕووسیا و ئۆکرانیا کە دەورەیەکی تازەی لە ئاستی جیهاندا پێش هێناوە، مەزەندە بکەن بەوەی، پێیان وایە بە دوای هەر ئاڵوگۆڕێکدا تەنها لە جەمسەری ئەمریکا و ناتۆدا دەتوانن خۆیان حەشار بدەن و پێگە و هەژموونیان بپارێزن، یاخود دەشێ لە ناچارییەکدا

ئەو ئاڕاستەیەی ئەمریکا و ناتۆ هەڵبژێرن، چوونکە لەو کەین و بەینەی تورکیا و ئیسرائیل و ئەمریکادا بە جۆرێک پێوەی لکاون و گیریان کردوە، تازە ناتوانن بە زیندوویی لێی بێنە دەرەوە، بۆیە هەر هێرشێک، لە هەر لایەنێکیانەوە بکرێتە سەریان، تەنها ئەوەیان لە دەست دێت بڵێن «ترسنۆکانەیە». بەڵام ڕەوتی ڕوداوەکان لە نێو ناکۆکییەکانی وڵاتانی زلهێزی دنیا و جەمسەرە ئیمپریالییەکاندا، چاوەڕوانی بۆ دوای ئاکامەکانی شەڕی ڕووسیا و ئۆکرانیا و دووبارە دابەشکردنەوەی جیهان، ئەو ئاڵوگۆڕانەیە، کە پێویستیی دەورەیەکی تازە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، عێراق و کوردستانیشدا بە دوای خۆیدا دەهێنێت، پارتی و (بارزانی) لە ناو زەلکاوی واقعیەتێکەدا بەرەو ڕوون، کە ئەگەری ئەوە هەیە نەک مووشەکەکانی ئێران هەراسانیان بکات و کارەسات بۆ دانیشتوانی کوردستان بخوڵقێنن، بەڵکوو دوور نییە لە دووبارەبوونەوەی نموونەی کارەساتی شەنگال زیاتر واقعیەتی ژیان و گوزەرانی خەڵکی کوردستانی پێ لە قاڵب بدرێت، هەر بۆیە جیا لە سەرکۆنەی مووشەکەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران، پێویستە دەسەڵاتی سیاسیی پارتی بە تایبەتی و دەسەڵاتی بزوتنەوەی کوردایەتی بە گشتی سەرکۆنە بکرێن، کە بەردەوام جیا لەوەی هۆکارێکی

سەرەکین لە سەر بەڵای ژیانی نائارام و ناسەقامگیر و نەخوازراو بۆ خەڵکی کوردستان، لە هەمان کاتدا هۆکارێکن لە گواستنەوەی هەر بەڵایەکی تر، کە لە ئاکامی ڕۆڵ و دەستتێوەردان و کێشمەکێش و شەڕی وڵاتان دێنە ناو کوردستانەوە، تەنها ڕێگا کۆتایی هاتنی دەسەڵاتیانە بەر لەوەی هەر کارەساتێکی تر ڕوودات.

(2022/03/14)

(11)
پاراستنی ئیرادەی سەربەخۆی جەماوەری ئێران ئەرکمانە!

گـەر ئـەو هەلومەرجە بە فەرمیی بناسـین، کە هەر ئێسـتا کۆمەڵگـەی ئێـران لـە بەرانبـەر هەلومەرجێکی تـازەی جدی و ئاڵوگۆڕێکی پـڕ کاریگەر بەرەو ڕووە، لـە هەمـان کاتـدا ئاینـدەی دەسـەڵاتی سیاسـی بـەو مانایـە پێشـبینیی لـێ دەکرێـت، کـە کۆتاییـی کۆماری ئیسـلامییە، پێویستە سەرنج و هەڵوێستە و کاریگەری و هەڵسـورانی پێشـڕەوانە لە ڕەوتـی ڕووداوەکاندا لە بەرچاو بگیرێت و کاری لەسەر بکرێت، کە لە ڕاستای بەرژەوەندیی بە دەست هێنانی ئایندەی ژیانێکی باشتر بۆ خەڵکی ئێران هەنگاو بنرێت. لەوانەیە سـەبارەت بە خرۆشانە جەماوەرییەکانی ئەم ماوەیە، بە دوای نزیک بە چوار مانگ لە بەردەوامبوونیدا، وەها بێتە پێشـچاو کـە ئـەو هەڵمەتانـەی سـەرەتا دەبینران لە خرۆشـانی بەرفراوان و سەرانسەری، کە تەواوی شارەکانی ئێرانی شڵەقاندبوو، پاشەکشە بە ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان کرابێـت، هەڵبەتـە لـە سیمای کەمبوونـەوەی جـۆری خۆپیشاندانەکاندا ئەوە دەبینرێت، کە لە یەک ڕۆژ و لە یـەک کاتدا، ئەوە ئاشـکرایە کە لە زۆربەی شـارەکاندا

پێکەوە نمایشــی نارەزایەتییەکان نابینرێت، ئەم حاڵەتە هــەر جۆرێـک بێت لە وێنایەک بـۆ لێکدانەوە لە جۆری نمایشی نارەزایەتییەکان، بەڵام ئەوەی ڕەچاو دەکرێت هیچ پەیامێکی وەهامان پێ ڕاناگەیەنرێت، کە پاشەکشە لە بڕیاری ڕووخانی کۆماری ئیسلامی کرابێت، بەڵکوو بە هەر ســەرکوت و فشارێکی سەرسەختانە، کە دادگا و هێـزە چەکدارەکانــی کۆماری ئیســلامی لـە ڕفاندن، گرتــن، پەلامار و کوشــتن و ســێدارە ئەنجامی دەدەن، خواســت و هەوڵـدان بـۆ کۆتایـی هێنان بە دەســەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئاستەکەی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرەو باڵاتــر هەنـگاو دەنێـت و ئاینـدەی کۆتاییی دەســەڵاتی کۆمـاری ئیســلامی نزیکتر دەخاتەوە، لـە هەمان کاتدا شێوازی جۆراوجۆر لە خەباتی جەماوەری لە ڕۆژانی ئایندەدا خۆیمان نیشان دەدات.

بە ڕووبەڕووبوونەوەی هەر سەختی و بارگرژییەک لــە چۆنێتیــی دۆخەکــە و پەرچەکردارێـک دەســەڵاتی سیاســی دەینوێنێــت، لــە ســاتەوەختێکی گونجــاودا ئیمکانــی تەقینــەوەی بەرفراوانــی جەمــاوەری ئەرکــی ئــەو کۆتایــی هێنانــەی کۆمــاری ئیســلامی بــە ئەنجام دەگەیەنێـت. واتە کۆتایی و مەرگی کۆماری ئیســلامی بــە جۆرێک لە ناواخنی نارەزایەتییــە جەماوەرییەکانی تــەواوی دانیشــتوانی ئێرانــدا بووەتــە پرۆســەیەکی کرداریــی ڕاگەیەنــراو و بــە هیــچ جۆرێـک پاشەکشــە

و گەڕانەوەی تێدا بەدی ناکرێت. ئەوەش جێگای سەرنجە، لە هەمان کاتدا کۆمەڵگەی ئێران چووەتە قۆناغێکی تازە لە هەوڵدان بۆ بەرجەستەکردنەوەی ڕۆڵ، ئیرادە و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی خەڵک لە دیاریکرنی چارەنووسی خۆیدا، بۆ بە دەست هێنانی ئیرادەیەکی شۆڕشگێڕانە لە پراکتیزەکردنی ئیرادەی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا، ڕەوتێکی پێشبینیکراوی هەنگاوەکانی ڕێڕەوی نارەزایەتییەکان و چۆنێتیی خرۆشانەکانە، کە هیچ هێزێکی سیاسی ناتوانێ بە ئاسانی، بە ڕەهایی و بە بێ گەڕانەوە بۆ ئیرادە و ڕۆڵی خەڵک ئاوێزان بێت بە نارەزایەتییەکانەوە بۆ بڕیاردان لە سەر ئایندەی ئێران. درککردن بەم پرۆسەیە لە چەسپاندنی ئیرادە، ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا، لایەنێکی ئەرێنی و ئومێدبەخشە و دۆخێکی لەبارە بۆ هەر لایەنێکی یەکسانیخواز و ئازادیخواز گەر لە ڕێڕەوی خەباتی سیاسیدا ئیرادەی خەڵک بۆ ڕۆڵی لە دەسەڵاتی سیاسی و بڕیار لە سەر دیاریکردنی چارەنووسی سیاسیی خۆیدا بە فەرمی بناسن و بە ئەسڵ وەری بگرن، دەتوانن ڕۆڵێکی گرینگیان هەبێت بۆ ڕێکخستن و ڕابەریکردنی نارەزایەتییە جەماوەرییەکان و سەرکەوتنی ئەو خرۆشانە جەماوەرییە بەرەو شۆڕشی کۆتایی هێنان بە کۆماری ئیسلامی و

دابینکردنـی ژیانێکـی باشـتر بـۆ خەڵکـی ئێـران بـە ڕێڕەوی دەستپێشـخەریی هاتنە مەیدان و چەسپاندنی ڕۆڵـی دەسـەڵاتی شـوراکان لەبـاری کرداریییـەوە هەلومەرجێکی گونجاو و لەبار و ئەرێنییە.

لـە لایەکـی تریشـەوە مەسـەلەیەک، کـە پێویسـتە ئامـاژەی پـێ بدەیـن، واقعیەتـی بوونـی چەنـد لایەنێکـی تـرە لـە نەگونجـان و قەبـووڵ نەکردنیـان بـە پرۆسـەی پێشـڕەوی جێـگا و ڕێـگای ئیـرادە و ڕۆڵ و دەسـتتێوەردانی ڕاسـتەوخۆی خەڵکـە لـە دەسـەڵاتی سیاسـیدا، کـە وەک پەرچەکردارێـک لـە هەوڵـی خاڵیکردنـەوە و بـە لاڕێـدا بردنـی نارەزایەتی و خرۆشـانە جەماوەرییەکانـن، لە ڕێـگای هەوڵدان بۆ نیشـاندانی هێزی تایبەتی سـەروو خەڵکـی و دوور لە بەرژەوەندیی گوزەرانی خەڵک و بەکارهێنانی خرۆشانە جەماوەرییەکان، کە ئاکامەکەی بە قازانجی باڵێکی ترە لـە بزووتنـەوە کۆمەڵایەتییەکانی بۆرژوازی لە ئێراندا، یـان بـۆ پاشـکۆبوون و بەکارهێنانـی بەرژەوەندیـی دەسـتتێوەردانی هـەر وڵاتێکی سـەرمایەداری زلهێزی دنیـا کاری لەسـەر دەکرێـت. هـەر ئێسـتا لـە مەیدانی بارودۆخـی سیاسـیی ئێرانـدا بـە هـەر ئاسـتێک لـە دەرکەوتـەی چۆنێتیـی خرۆشـانە جەماوەرییەکانـدا، وڵاتانی سـەرمایەداریی خۆرئـاوا و دەوڵەتی ئەمریکا، دەبینین چاودێرییەکی بە پەرۆشـی دۆخەکە دەکەن و

باش دەزانن ئاڵوگۆڕەکان لە ڕێگای دەور و کارکردی چوونە پێشەوەی خرۆشانە جەماوەرییەکان و کۆتایی هێنان بە کۆماری ئیسلامی بە ڕۆڵ و ئیرادەی خەڵک، پێشبینییەکی واقعییە و ڕوودانیشی ئەگەرێکی جدییە، بۆیە لە بۆچوونی بەرژەوەندیی ئەو هێزانەوە گەر ئەو ئاڕاستە جەماوەرییە، پێشی پێ نەگیریت و بە لاڕێدا نەبرێت، سیستمی سەرمایەداری و ڕۆڵ و دەستتێوەردانی وڵاتانی زلهێزی دنیا لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، دەخاتە بەردەم مەترسیی پاشەکشە و کارەساتێکی گەورەوە.

به مانایەک؛ چەندە هێزە ناسیۆنالستە توندڕەوەکان و فاشیست، کۆنەپەرست و وڵاتانی ئیمپریالی.. درک بەو مەترسییە دەکەن لە بەرانبەر خرۆشانی جەماوەری ناڕازیی ئێراندا، بەوەی سیمای ڕۆڵی ژنان و ڕادیکاڵبوون و دژی ئیسلامی سیاسی و بەرزکردنەوەی ئاڵای یەکسانخوازی و یەکڕیزیی تەواوی دانیشتوانی ئێران و ئاسۆی ژیانێکی باشتری لە خۆی نیشان دەدات، چارەنووسی کۆمەڵگەی ئێران بەرەو قوناغێکی یەکلاییکەرەوە و هەڵگیرسانی کڵپەی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بۆ ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی دەبات، لە هەمان کاتدا پێویستە هێزی ئازادیخواز، یەکسانیخواز و بزوتنەوەی ڕزگاری و یەکسانیی هەمەلایەنەی ژنان و پیاوان، درک و هۆشداریی تەواویان هەبێت

سەبارەت بە مەترسیی هەر دەستتێوەردان و پلانێکی دژ بە ڕۆڵی خەڵک و بە جدیی لە بەرچاوی بگرن و مامەڵەی بکەن و پوچەڵی بکەنەوە. چوونکە لەگەڵ ئەوەی دۆخەکە هەلومەرجی شۆڕشگێرانەی فەراهەم هێناوە، ئاشکرایە ئاوەڵاییی سیاسی بە جۆرێک کراوە دەبێت، هەلی گونجاو بۆ ڕۆڵ و دەستتێوەردانی هێزی دەوڵەتی، ناوچەیی و ناوخۆییش دەکاتەوە، کە لە هەوڵی ئەوەدا دەبن ڕێرەوی ڕووداوەکانی بە زیانی خەڵک و ڕاگرتنی گۆشەگیری و وەلاخستنی ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی خەڵک بە شێوازی تر لە پێکهێنانی دەسەڵاتی سیاسیی سەروو خەڵکی دووبارە بکەنەوە و جارێکی تر و بۆ چەندین ساڵی تر، بێئیرادەیی بە سەر کرێکاران و زەحمەتکێشاندا بسەپێننەوە.

ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم مەترسییە پێویستی بە ئامادەیی و ڕێککەوتن و کاری هاوبەشی هێزە ئازادیخواز، ڕادیکال و کۆمۆنیست و ژنان و پیاوانی ئازادیخواز و ئینساندۆستە، کە لە پاڵ جەماوەری ناڕازیدا پەیگیرانە هەنگاو بنێن و ئامانج و ئاسۆی خواستی جەماوەری ئێران بە سەرکەوتن بگەیەنن.

(12)

بالادەستیی کۆماری ئیسلامیی ئێران به سەر عێراقدا

داگیرکاریی هێزەکانی ئەمریکا بۆ سەر عێراق و کۆتایی هێنان به دەسەڵاتی (سەدام) و وێرانکردنی بنەما ئابوورییەکانی، ئەو واقیعیەتە بوو کە عێراقی کردە مەیدانێکی سیاسیی ئاوەڵا بۆ دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی کۆماری ئیسلامیی ئێران. لەو بارەیەوە کۆماری ئیسلامی، عێراقی کردە بنکە و مەیدانێکی تایبەت و فراوان بۆ چالاکییە سیاسی و تیرۆریستییەکانی لە ناوچەکەدا. تا ئێستاش هۆکارێکی سەرەکی لە ناجێگیریی سیاسی لە عێراقدا ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی کۆماری ئیسلامییە لە پێکهێنان و پشتگیریی هێزی میلیشیای لایەنە شیعەکان. لە هەمان کاتدا ڕۆڵ و کاریگەریی ڕاستەوخۆ دەبینێت لە پێکهێنانی حوکوومەتەکانی عێراقدا. جیا لەوانەش لەباری ئابووریشەوە بازاڕی عێراقی کردوەتە بازاڕێکی گەورەی ساغکردنەوەی کاڵاکانی. بە مانایەکی تر عێراق بووەتە ناز و نیعمەتێکی تایبەت بۆ کۆماری ئیسلامی. ئەو دەروازانەی دەکەونە

سـەر سنووری (1600) کیلۆمەتری نێـوان عێراق و ئێـران، لـە سـتراتیژی ئێرانـدا بـۆ سـەپاندنی هەژموونی خۆی بە سەر عێراقدا، پێگەیەکی دیار و بەرچاویان بۆ ئابووریی ئێران هەیە. ئەم ستراتیژە لـە ڕێگـەی سیسـتەمێکی سیاسـیی وەهـا بەڕێـوە دەبرێـت، کـە پێکهاتەکانـی حوکوومەتـی عێـراق بە گشـتی پاشـکۆبوونی خۆیـان بۆ ئێران بەرجەسـتە کردوەتەوە. کۆماری ئیسلامی توانیویەتی لە هەموو ئاسـتە سیاسـی و دامەزراوەییەکاندا سیسـتماتیک بچێتـە نـاوەوە و کۆنترۆڵـی بـازاڕی عێـراق بکات. هەروەهـا ئەم سـتراتیژە عێراقـی کردوەتە بازاڕێک بـۆ سـاغکردنەوەی کاڵا ئێرانییـەکان، کـە زۆربەی کاڵاکان بـە دەروازە سـنوورییەکان بـە مەرجـی ئیمتیازاتـدان بـە ئێران تێ دەپەڕێت. ناسـیۆنالیزمی عێراقـی، کـە زیاتـر بـە دژایەتیکردنـی هەژموونـی ئێران لە عێراقدا پێناسـە دەکرا، ئێسـتا لەم دۆخەدا بە ناچاری دەرگای بازاڕەکەی بۆ ئێران کراوەیە.

لە نێوان عێراق و ئێراندا (9) دەروازەی سنووریی فەرمـی هەیـە، کە لـە سـاڵی (2012)دا گرینگییەکی زیاتری بە دەسـت هێناوە، کاتێک (عەلی خامنەیی)، خوازیاری بەرەو پێش بردنی ئەو شـتە بوو، کە بە «ئابووریی بەرگریی ئێران» ناوی برد. دەروازەکان لە سـەرەتای سـاڵی (2014) گرینگیی زیاتریان پێ

دراً، کاتێک ئێران بیرۆکەی ئابووریی بەرەنگاریی گۆڕی بۆ سیاسەتێکی حوکوومەتەکەی، لە بەرانبەر زیادبوونی گەمارۆ ئابوورییەکانی خۆرئاوادا. لە بەرانبەریدا کۆماری ئیسلامیی ئێران هەوڵی داوە بەرهەمهێنانی کاڵای نانەوتی لە پێشینەی کارەکانیدا بخاتە پێشەوە، تا ببێتە سەرچاوەیەکی تری داهات لە بەرانبەر هەناردەکردنی نەوتدا. بەم شێوەیە ئێران دەستی کرد بە دروستکردنی تۆڕێکی بەرفراوان لە کۆمپانیای وەهمی، بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی نایاسایی دۆلاری ئەمریکی لە عێراق بە دەست بهێنن و بە قاچاخ بیبەنە ناو ئێرانەوە. ئەم سیاسەتە نوێیە کاریگەریی هەبوو. لە ساڵی (2011) واتە پێش ئەوەی ئەم سیاسەتە بچێتە بواری جێبەجێکردنەوە، بەهای هەناردەی ئێران بۆ بەرهەمە نانەوتییەکان (26.65) ملیار دۆلار بووە. لە ساڵی (2013) بەهای ئەو هەناردەکردنانە (28.36) ملیار دۆلار بووە. لە ساڵی (2021)دا کۆی بەهای هەناردەکردنی نانەوتیی ئێران گەییشتوەتە (40) ملیار و (74) ملیۆن دۆلار. لە مانگی نیسانی (2019)، (حەسەن ڕۆحانی)، سەرۆک کۆماری ئەو کاتەی ئێران، داوای کردوە کە «قەبارەی ئاڵوگۆڕی بازرگانی» بە بەرهەمە وزەییەکانەوە زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی بگاتە زیاتر لە (20) ملیار دۆلار لە

ساڵێکدا. هەر لەو ساڵەدا (جەواد زەریفی)، وەزیری دەرەوەی ئێران لە بەیاننامەیەکدا ڕایگەیاندبوو، عێراق «هاوبەشە بازرگانییە گەورەکەمانە». چوونکە ڕۆیشتنی یەکلایەنەی کاڵای ئێرانی بۆ عێراق وەک جۆرێک لە مامەڵەی ئابووریی یەکسان نیشان دەدرا. بەڵام واقیعی دۆخەکە ئەوەیە، کە عێراق هیچ بە ئێران نافرۆشێت. هەموو شتێک کە لە ئێرانەوە هەناردە دەکرێت بۆ عێراق بە دەروازە سنوورییە فەرمییەکاندا تێ دەپەڕێت. هەروەها دەزگای نافەرمیش هەن، کە بە گشتی لە لایەن میلیشیاکانی حەشدی شەعبی و لایەنگری ئێران و باندە مافیاکانەوە کۆنترۆڵ دەکرێن، بە تایبەتی چەک و مادەی هۆشبەر. جگە لەوەش ئێران هەمیشە دۆخی ناسکی دەوڵەتی عێراقی زیاتر قۆستوەتەوە. پەرەسەندنی هەڕەشەی (داعش) بووە هۆی ئەوەی (نوری مالیکی)، لە ساڵی (2014) دا بڕیارێک بدات و داوا لە میلیشیاکان بکات سوپایەکی خۆبەخش پێکبهێنن بۆ پڕکردنەوەی بێتوانایی و لاوازییەکانی سوپای عێراق، کە بە هۆی شلوشێواوی و گەندەڵییەوە هیچ بەرگرییەکی بۆ نەکرا. ئەو سوپایە هەر لە سەرەتای بەرەکانی شەڕدا ئاستێکی خراپیان نواند و لە موسڵ هەڵهاتن. ئێران پشتیوانیی ئەم هەنگاوەی (مالیکی) کرد و

سـوودی لـێ وەرگـرت. تەنانەت ئـەو فەتوایەی کە لە لایەن (سیسـتانی) لە ساڵی (2014) دەرچووە و داوای لـە عێراقییـەکان کـردوە بچنە نێـو جیهاد دژ بـە (داعش)، کـە ئەوەش دەرئەنجامـی ڕازیکردن و کاریگەریی (قاسم سولەیمانی) بوو!

میلیشـیاکان بە تایبەتی «حەشـدی شەعبی» بە خێرایی وەک یەکەیەک کۆکرانەوە و بە فەرمی کران. دەسـتتێوەردانیان پـێ کرا لە شـەڕی دژی (داعش) دا. لە هەمان کاتدا بە نهێنی کاریگەرییەکانی خۆیان بـۆ ناوچەکانی تـری عێراق درێژکـردەوە. لە نێوان ساڵانی (2014) بۆ (2020)، بە تایبەتی لە سەردەمی دەسـتبەکاربوونی (حەیـدەر عەبـادی)دا و پاشـان دەسـتبەکاربوونی (عادل عەبدولمەهدی)، کۆنترۆڵی میلیشـیاکان بـە سـەر دەروازە سـنوورییەکاندا جێکەوت. ئەگەر چی ناڕاسـتەوخۆش بێت کەلوپەل لە ئێرانەوە بە بێ ئەوەی سنووردار بکرێت هاتە ناو عێراقـەوە. ئەوەی جێگای بیرهێنانەوەیە گەندەڵییش لە دەروازە سنورییەکاندا زۆر بە زوویی و فراوانی تەشـەنەی کـرد. کاتێـک لـە مانگەکانـی یەکەمـی هێرشـی (داعـش)دا، ئێران پشـتیوانیی عێراقی کرد، لـە هەمان کاتـدا ئەمریکا لە (مالیکـی) ڕازی نەبوو، ئامادەش نەبوو پشتیوانیی بکات. لە ماوەی شـەڕی چـوار سـاڵەی دژی (داعـش)، هەژموونـی ئێران لە

عێراق گەییشتە لوتکە. بەڵام ئەوەی شایانی باسە دابەزینی هەستی لایەنگری بۆ ئێران، لە دوای شکستی (داعش) لە عێراق لە ساڵی (2017) دەستی پێ کرد. ئەمەش بە شێوەیەکی بەرچاو دەگەڕێتەوە بۆ پەرەسەندنی تورەیی و ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان بەرانبەر بە لایەنە سیاسییە گەندەڵەکانی شیعەی عێراق. کە لە ساڵی (2018) خۆپیشاندەران ئاگریان لە کونسوڵخانەی ئێران و نوسینگەکانی حیزب و میلیشیاکانی لایەنگری ئێران لە پارێزگای بەسرە بەردا. ئەمەش لە چوارچێوەی خۆپیشاندانی بەرفراوانتردا، کە چوار مانگی خایاند بە هۆی خراپیی خزمەتگوزارییە گشتییەکانەوە. ئەم ناڕەزایەتییانەی بەسرە خاڵی وەرچەرخانێکی پێکهێنا، کە زەمینەی بۆ هەڵگیرسانی دیارترین بزووتنەوەی ناڕەزایەتیی (تشرین) لە ساڵی (2019)دا خۆش کرد، کە ناوچە جیاجیاکانی وڵاتی لە خۆ گرتبوو. پریشکی ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکانی (تشرین)، لە مانگی تشرینی یەکەمی (2019) دەستیپێکرد و ماوەی شەش مانگ بەردەوام بوو. کاریگەریی هەبوو لە سەر قووڵکردنەوەی بۆشاییی جیاکردنەوەی خەڵکی ناڕازیی عێراق لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیی ئێراندا. هەر ئەو کاتە (خامنەیی) لە تویتێکدا نووسیبووی کە ئەو ناڕەزایەتییانە

ئاژاوەگێڕییە، بە ڕۆڵ و پشتیوانیی ئیسرائیل! (خامنەیی) داوای لە هێزە ئەمنییەکانی عێراق کرد سەرکوتی بکەن. خۆپیشاندەرانی عێراق وەڵامیان دایەوە و لە چەند شارێکی عێراق کونسوڵخانەکانی ئێرانیان سووتاند.

ئەوەبوو حوکوومەتی (مستەفا کازمی)، کە لە مانگی ئایاری (2020) پێکهێنرا، وەک هەوڵێک لە لایەن لایەنە باڵادەستە شیعەکانەوە بۆ هێورکردنەوەی توڕەیی و ناڕەزایەتیی شەقام. (کازمی)یش ویستی وەهای نیشان بدات، کە پاڵپشتی ڕاستەقینەی ئەو لایەنانە نییە کە لە پێکهاتەی حوکوومەتی عێراقدان، بۆیە لە هەوڵێکدا بۆ دروستکردنی بنکەیەکی کاریگەری سەربەخۆ، بۆ بە دەست هێنانی پشتیوانیی لایەنگرانی بزووتنەوەی (ئۆکتۆبەر)، بەم شێوەیە زنجیرەیەک ڕێوشوێنی چاکسازی دەستی پێ کرد. یەکێک لەو ڕێوشوێنانە دووبارە دامەزراندنەوەی کۆنترۆڵی دەوڵەت بوو بە سەر دەروازە سنوورییەکاندا. (کازمی) فەرمانیدا هێزەکانی بەرپەرچدانەوەی خێرا، کە یەکێکە لە هێزە دەستەبژێرە عێراقییەکان، کە لە لایەن ئەمریکاوە مەشق و ڕاهێنانیان پێ دەکرا، لە دەروازە سنوورییەکان لەگەڵ ئێراندا جێگیر بکرێن. لە مانگی تشرینی دووەمی (2020)، (عەلی

عەلـلاوی)، وەزیـری دارایـی لـە حوکوومەتەکـەی (کازمـی)دا، فەرمانێکـی دەرکـرد کـە تێیـدا هاتـوە «هەڵوەشـاندنەوەی سـەرجەم لێخۆشـبونی باجـی گومرگـی، کـە بـە دەوڵەتـەکان و دامودەزگاکانـی حوکوومـەت دەدران»، ئـەم ڕێوشـوێنانە کـە (عەللاوی) گرتیەبەر، بووە هۆی دابەزینی بەرچاوی قەبارەی ئاڵوگۆڕی بازرگانی لە ئێرانەوە بۆ عێراق بۆ ماوەی چەند هەفتەیەک. بەڵام زۆری نەخایاند لە کاتێکـی دواتردا، دووبارە بەرزبووەوە و سـوودی لـە کۆمەڵـە لێخۆشـبوونێکی جیـاواز وەرگـرت، کە حوکوومـەت نەیتوانـی هەڵیبوەشـێنێتەوە. (کازمی) ئـەو پلانەی پەسـەند کـرد، کە لە لایەن دەسـەڵاتی دەروازە سـنوورییەکانەوە پـەرەی پێـدراوە، بـە ئامانجـی جێبەجێکردنی ئۆتۆماتیکیی ئەلیکترۆنی لە دەروازە سنوورییەکان، بەڵام تا ئێستاش تەرازووی میکانیکـی بـەکار دەهێنـن. مامەڵـەکان بـە دەسـتی ئەنجـام دەدەن و سیسـتەمی پارەدانـی نەختینەییی ڕاسـتەوخۆ پەیڕەو دەکەن، نەک ئەلیکترۆنی. بەڵام پـڕۆژەی ئۆتۆماتیکیکردنـی دەروازەکان هەرگیـز بـەدی نەهـات. دواجاریـش حوکوومەتـی (کازمـی) نەیتوانـی چاکسـازییەکانی پەیوەسـت بـە دەروازە سـنوورییەکانەوە جێبەجـێ بـکات. دەروازەکانیـش کۆنتـڕۆڵ نەکـران. هـەر بۆیە دۆخەکـە ئاوەڵایە بۆ

ئێـران و لایەنە شـیعەکانی حوکوومەتی عێراق، کە بتوانن بەردەوام بن لە کۆنترۆڵکردنی ئەو دەروازە سنوورییانە.

وەک دەبینیـن دۆخەکـە لـە سـایەی دەسـەڵاتی شـیعەکان و پێگەیـەک، کـە (نـوری مالیکـی) لـە حوکوومەتـی عێراقـدا هەیەتـی، ئـەوە بـە زەحمـەت نیشـان دەدات، کە چاکسـازی بـە مانای دورخسـتەوەی ڕۆڵ و دەسـتتێوەردانی کۆمـاری ئیسـلامی، بـە تایبەتـی لـە دەروازە سـنوورییەکان جێبەجـێ بکرێـت. ئـەوەی ئێسـتا لـە بانگـەوازی (مالیکی) و لێپرسراوانی حوکوومەتی عێراقدا بەدی دەکرێـت، لە هەوڵی ئەوەدان باڵادەسـتیی ئێران، بە سەر عێراقدا و جێکەوتنی دەسەڵاتی شێعە یەکلایی بکەنەوە. هەر لەم چوارچێوەیەشـدایە بەو پێگەیەی لـە حوکوومەتـی عێراقـدا بـە دەسـتیان هێنـاوە و پشـتیوانیی ئێـران پاڵپشـتێکی گەورەیـە بۆیـان، لە هەوڵـی بەرتەسـککردنەوە یـان کۆتایـی هێنـان بـە قـەوارەی هەرێـمـن، بـۆ دوورخسـتنەوەی ڕۆڵ و دەسـتتێوەردانی ئەمریـکا لـە عێراقـدا، بـە قازانجی ئێـران، کـە یەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتانیش لەم یارییەدا تێوەگلاوە.

(13)
هێرش بە درۆن و مووشەك

سوپای پاسدارانی ئێران بە بەئامانج گرتنی شوێنی نیشتەجێبوونی بازرگان و ملیاردێر (پێشڕەو دزەیی)، کە لە بنەماڵەی (بارزانی)یەوە نزیک بوو، نیشانیدا کە توانای لێدانی مووشەکی بە شێوەیەکی ورد و دەقیق هەیە. سوپای پاسداران بەرپرسیارێتیی ئەم هێرشەی لە ئەستۆ گرت، کە بەرەبەیانی ڕۆژی (2024/1/15)، شوێنەکانی شاری هەولێری کردە ئامانج، بانگەشەی ئەوەیان کرد، کە «بارەگایەکی سیخوڕی»ی ئیسرائیلی کردوەتە ئامانج لە کوردستانی عێراق!

وردی و دیقەتی پێدانی ئامانجەکان وەک پەیامێک کار دەکات کە سوپای پاسدارانی ئێران، نەک تەنها دەتوانێت بینا مەدەنییەکان بکاتە ئامانج، بەڵکوو دەتوانێت هێرش بکاتە سەر دامەزراوە سەربازییەکانی نزیک فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیی هەولێر، کە چەند میلێک لە بنکەیەکی سەرەکیی هاوپەیمانیی نێودەوڵەتی بە سەرۆکایەتیی ئەمریکا دوورە. ئەم هێرشەی پاسداران خزمەت بە ئامانجە ناوخۆییەکانی دۆخی ئێران دەکات، بە تایبەت لە

ژێر ڕۆشنایی و وەڵام بە هێرشەکانی ئەم دواییەی ئیسرائیل لە سووریا. لە بەیاننامەیەکدا کە میدیا فەرمییەکانی ئێران بڵاویان کردوەتەوە، سوپای پاسداران ڕایگەیاندوە، هێرشەکە «ناوەندێکی ستراتیژیی ئیسرائیل»ی لە عێراق کردوەتە ئامانج. هەڵبژاردنی شوێن و سیستەمی مووشەکی «خەیبەرشێکان» ئاماژەیە بۆ ئەوەی ئێران دەیەوێت توانای گەیشتن بە شوێنە جیاوازەکانی ئیسرائیل، کە هاوسێی سووریایە بۆ جیهان ئاشکرا بکات. بەڵام ئەمریکا هێرشەکانی ئێرانی بە مووشەکی بالیستیک لە نزیک شاری هەولێر لە باکووری عێراق ئیدانە کرد و بە «کۆمەڵێک لێدانی بێبایەخ و بێباکانە و نادروست» وەسفی کرد، ڕایانگەیاند کە هیچ دامەزراوەیەکی ئەمریکی نەکراوەتە ئامانج، هەروەها هیچ زیانێکی گیانی ئەمریکی نەبووە، ئاماژەیان بەوەش کرد، ئەمریکا پشتگیری لە سەروەری، سەربەخۆیی و یەکپارچەیی خاکی عێراق دەکات و هێزەکانیشی لە عێراق ناکشێنێتەوە. هەڵبەتە ئەم هێرشانە پێویستە لە ئێستادا لە چوارچێوەی شەڕی ئیسرائیل بۆ سەر غەززە و کاردانەوەکانی لە سەر ئاسایشی ناوچەکە و مامەڵە لەگەڵ ڕووداوەکاندا ئاماژەی پێ بکرێت، بە تایبەتی ئیسرائیل زۆر لە هەوڵی ئەوەدایە پانتاییی ئەم شەڕە فراوان بکاتەوە، تا لە ڕێگەی

بەرپاکردنی جەنگێکی فراوانەوە خۆی لەو بنبەست و قەیرانەی لەم شەڕەدا دەرگیری بووە، ڕزگار بکات. ئەم هێرشە مووشەکییانە لە کاتێکدایە، کە ئەگەری ترسی پەرەسەندنی ململانێکان هەیە، کە لە سەرەتای دەستپێکردنی بۆردومان و هێرشی زەمینی ئیسرائیل بۆ سەر خەڵکی غەززە پێشبینی کراوە، لە ژێر ڕۆشنایی هاتنە ناوەوەی هاوپەیمانەکانی ئێران لە لوبنان، سووریا، عێراق و یەمەن کە بە شێوازی جۆراوجۆر چوونەتە ناو ململانێکانەوە، دەتوانین بڵێین ئەم هێرشە مووشەکییانە ئاستێکی دیاریکراوە لە چۆنێتیی هەوڵدان بۆ فراوانبوونەوەی ئەم شەڕەی ئیسرائیل لە دژی دانیشتوانی غەززە، کە بەردەوامیدانە بە شەڕەکە، فەرامۆشکردنی وەڵام بە کێشەی فەڵەستین لە لایەن ئیسرائیلەوە کاریگەریی لە سەر بێئومێدی و نالەباریی دۆخەکە داناوە، لە لایەکی تریشەوە فەزایەکی پڕ مەترسی، سامناک، نالەبار و دڵەڕاوکێی لە سەر ئاسایش و ناحەسانەوەی تەواوی دانیشتوانی ناوچەکە داناوە، وێنای ئەگەری خولقاندنی جەنگێکی گەورە بە خەڵکی نیشان دەدات. ئەوەی جێگای پرسیارە، ئاکامی ئەنجامدانی ئەم هێرشە مووشەکییانە لە هەموو ئەو لایەنانەی بە جۆرێک پەیوەستن بە ململانێی ئەم شەڕەوە، لە کاتێکدا فەزایەکی مەترسیدار لە

بوونی درۆن و هێرشی مووشەکیی خولقاندوە، ئایا ئەگەری ئەوە هەیە ببێتە بەریەکەوتنی ڕاستەوخۆی شەڕێکی گەورە و فراوان لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا؟.

هەر چەندە واشنتۆن دەستبەرداری ئامانج و بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی خۆی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی و لە عێراق بە تایبەتی نابێت، بەڵام واشنتۆن چەندین جار ڕایگەیاندبوو کە هەوڵ نادات بازنەی ململانێی دەرەوەی سنوورەکانی ئیسرائیل تێ پەڕێنێت، بە تایبەت بۆ هەوڵدان لە پاراستنی گەڕانەوەی ئارامی و ئاسایش بۆ سەرمایەگوزاری و دەستەبەرکردنی سەقامگیری لەم ناوچە گرینگەی جیهاندا، لە دوای ئەم جۆرە هێرشانەی ئێران و هێزە میلیشیاکان، ئەمریکا دەستبەرداری دابینکردنی ئەو پرۆسەی ئارامبوونەوەیە نابێت، لە هەمان کاتدا خۆرئاوا و وڵاتانی تری زلهێزی دنیا لایەنگری فراوانبوون و گەورەکردنەوەی ئەم شەڕە نین، هەروەها لایەنگر و پشتیوانن لە ئارامبوونەوەی دۆخی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست. ئیسرائیل هەوڵ دەدات ئێران بۆ ناو ڕووبەڕووبوونەوەکە ڕابکێشێت و مەودای شەڕەکە فراوانتر بکات، بە چڕکردنەوەی ئۆپەراسیۆنەکانی تیرۆرکردن دژی بەرپرسە باڵاکانی لە ناوچەکەدا، بەڵام ئێران لەگەڵ

گەورەبوونەوەی ئەم شەڕە نییە و تاران ملکەچی ئەو کارە ئیستفزازییانەی ئیسرائیل نابێت، ئاستی پەرچەکردارەکانی ئێران لە هێرشی مووشەکی و درۆن تێ ناپەڕێت، هەر چەندە کاربەدەستانی ئێران بۆ خۆیان چەندین جار جەختیان لەوە کردوەتەوە، کە بە دوای فراوانکردنی شەڕەکەوە نین، بەڵام شەپۆلی تیرۆرەکانیان بەردەوامە، لە هەر حاڵەتێکدا ڕوودانی فراوانبوونەوەی ئەم شەڕە بە دوور دەزانرێت، بەڵام پێویستە لە ئاگاهیی ئەوەدا بین، کە ئاڵۆزی و توندپێچیی دۆخەکە ئەگەری ئەوەمان دەخاتە بەردەم، کە لە شوێنێکدا پەتی کۆنترۆڵ لە دەست دەربچێت، بۆیە پێویستە هەوڵ بدرێت بەرەی دژی شەڕ فراوانتر و فراوانتر ڕێکخراو بکرێت. زنجیرە هێرشە یەک لە دوای یەکەکان بۆ سەر هێزەکانی ئەمریکا، کە بووە هۆی دەیان قوربانی لە نێو سەرباز و کارمەندانی ئەمریکیدا، پاڵ بە واشنتۆنەوە نانێت هێرشی ڕاستەوخۆ بۆ سەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئەنجام بدات، جگە لە ئاستی لێدان و هێرش بۆ سەر هیزە میلیشیاکانی سەر بە ئێران لە سووریا، عێراق، لوبنان و یەمەن، نەک هەوڵێکی تر نادات، بەڵکوو ژێربەژێر لە هەوڵی ڕێککەوتن دەبێت لەگەڵ ئێراندا.

ئەمریکا ناتوانێت لە عێراق بکشێتەوە، ئەمە جگە

لەوەی کە بوونی سەربازیی لەوێ لە ئەنجامی ڕێککەوتنێکی هاوبەشی ستراتیژییە لەگەڵ بەغداد کە لە ساڵی (2008) واژۆ کراوە و لە ڕاستیدا تا ئەمڕۆش ئامادەیەکی سەرەکییە لە ستراتیژە کاریگەرەکانی ئەمریکا لە سەر ئاستی جیهان، بەو پێیەی باس لە ناوچەیەک دەکەین، کە نوێنەرایەتیی پێوەندییەک دەکات لە نێوان کیشوەرەکانی جیهان و خاوەنی قورساییی ئابووری و جیۆپۆلۆتیکییە. هەروەها واشنتۆن بوونی خۆی و ڕووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ گروپە چەکدارەکانی سەر بە تاران بەهێزتر دەکات، کە بە هەنگاوی بەئامان جگرتن بۆ لاوازکردنی هێزە میلیشیاکان لە سووریا و عێراق کار دەکات، بەم شێوەیەش؛ دەیەوێت ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ئێران لە ناوچەکەدا سنووردار کات، بە بێ ئەوەی بچێتە مەیدانی شەڕێکی گەورەوە. هەر چەندە حوکوومەتی عێراق و هێزە شیعەکان بە گشتی، پێداگری لە سەر چوونە دەرەوەی هێزە سەربازییەکانی ئەمریکا دەکەن، بەڵام کشانەوەی ئەمریکا لە عێراق بە هیچ شێوەیەک لە سەر مێز نییە لە بازنەکانی بڕیاردان؛ نە لە واشنتۆن و نە لە بەغداد. ئەمریکا دوو هەزار و (500) سەربازی لە عێراق جێگیر کردوە، لە نێویاندا شاری هەولێر بەشێکە لە هاوپەیمانیی دژ بە (داعش) بە سەرۆکایەتیی ئەمریکا، هەروەها

واشنتۆن وەها ڕادەگەیەنێت، بوونی هێزی سەربازی لە عێراق بۆ پاڵپشتیی هێزە ناوخۆییەکان و ڕێگریکردنە لە گەڕانەوەی (داعش)، کە پێشتر ناوچە بەرفراوانەکانی عێراق و سووریای کۆنترۆڵ کردبوو، ئێستاش لە زیاتر ئاڵۆزبوونی دۆخەکە بە هەڵگیرسانی شەڕی غەززە، ئەمریکا پێداگریی زیاتر دەکات بۆ مانەوەی هێزەکانی لە عێراق و ناوچەکەدا. ئەم هێرشەی ئێران لە هەولێر، وەڵامێکی ئێرانە بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکە، بە وتنی ئەوەی توانای فراوانکردنی بازنەی ململانێی لە ناوچەکە و لە دەرەوەی غەززەش هەیە، سەبارەت بە بوونی بارەگای (مۆساد) لە هەولێر، گەر لە ناوچەی دەسەڵاتی (بارزانی)دا بونیشی هەبێت! بەڵام ڕاگەیاندنی لە لایەن کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە، تەنها مەبەست پڕوپاگەندەیەکە ئاڕاستەی ناوخۆی ئێران دەکرێت، کە بە دەست هەلومەرجێکی سەختی ئابووری و نارەزایەتیی جەماوەرییەوە دەناڵێنێت.

ئەو کارە تیرۆریستییانەی ئیسرائیل لە بەرانبەر کەسایەتییەکانی ئێراندا پیادەی دەکات هەوڵدانە بۆ ڕاکێشانی ئێران بۆ ناو شەڕەکە و بەرەو هەڵکشانی زیاتر و کرانەوەی بەرەی نوێ، بەڵام وەڵامدانەوەی ئێران جگە لە کاری تیرۆرستی و هێرشی مووشەکی ئاڕاستەیەکی تر ناگرێتە بەر، ستراتیژی ئەنجامدانی

تیرۆرەکان لە هەر لایەنێکەوە، ئامرازێک نابێت بۆ بە دەست هێنانی سەرکەوتنی هەمەلایەنە، بەڵکوو هەنگاوێکی تاکتیکی دەبێت کە لە کورت ماوەدا هەندێک پێگەی هێزی سەبازی نیشان دەدات و ناتوانیێ ئیسرائیل و ئەمریکا لە قەیرانی شەڕی غەززە دەرباز بکات، ناشتوانیێ بە مانای شکست بێت بۆ لایەنەکانی تر. دەتوانم بڵێم ئەم ململانێیەی کە لە ڕێگەی دەستتێوەردانی هێزە میلیشیاکانی سەر بە ئێرانەوە دەچێتە ناو هەرای شەڕەکەوە، وەک کۆتاییی ئەو جەنگانە وایە کە شەڕەکە ڕاگیراوە، بەڵام لە هەندێ شوێنی بەرەکاندا هەواڵی وەستانی جەنگەکەیان پێ نەگەییشتوە و بەردەوامن لە شەڕ، یان لایەنە سەرەکییەکانی شەڕەکە باوەڕیان بە بەشێکی هێزەکانیان نەهێناوە، کە دەبێت ئەو شەڕە بوەستێت و سەرکەوتوو نین لە کۆنترۆڵکردنی دۆخەکە. ئیسرائیل هەوڵی فراوانکردنی مەودای شەڕەکە دەدات و هەروەها هەوڵی تێوەگلانی لایەنەکانی تریش دەدات، بەڵام هەتا خۆرئاوا و ئەمریکاش کە پشتیوانی ئیسرائیلن، نایانەوێت جگە لە پاکتاوکردنی غەززە، شەڕەکە بەرەی تری لێ دروست ببێت. هەوڵدان بۆ سەقامگیری لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بۆ سەرمایەگوزاری، دوای چەندین دەیە، کە واقیعیەتێکە لە جەنگ و گێژاو و

ناجێگیریی سیاسـی، ئیتر ماناى وەسـتان و کۆتاییی ئەو شەڕە پێداویستییەکە لە پێوەند بە هاتنە پێشەوەی هەلومەرجێکـی تـازە، لایەنە سـەرەکییەکانی دەرگیر لەو شـەڕەدا، بە تایبەتـی دەوری ئەمریکا هەڵکردنی ئاڵای سپیە بۆ وەستانی شەڕ، هەلومەرجی سیاسی لـە ناوچەکـە و جیهانـدا لـە ڕاسـتای ئاڵوگۆڕێکـی تـەواو جـدی و جیاوازدایـە، کە شکسـتی خواسـتی باڵادەسـتیی جەمسـەری ئەمریکایـە و هاتنەمەیدانی فرە جەمسەرییە، ململانێی جەمسەرەکان ئیتر ناتوانێ بەردەوامی بدات بە جەنگی ئۆکرانیا و فراوانبوونەوەی شـەڕی ئیسرائیل لە غەززە، درەنگ یان زوو دەبێت ئەو شەڕانە بوەسـتێت. سەرەڕای بۆردومانی تاران بـۆ سـەر هەولێـر، بـەڵام پێوەندییەکانـی ئێـران و عێـراق نـە تێک دەچێـت و نە ئاڵۆزی تـێ دەکەوێت، پێشـبینیی هیـچ تێکچوونـی بەرچاو لـە دیالۆگەکانی تـاران لەگـەڵ بەغـداد ناکرێـت، حوکوومەتـی عێراق پاشـکۆی بەرژوەندییەکانـی ئێرانـە و حوکوومەتـی هەرێـم و (بارزانی)یـش دەبێـت ملکەچـی نەخشـە و سیاسەتی ناوەندبوونەوەی حوکوومەتی بەغداد بن، پابەندبوونـی هەرێـم بـەم سیاسـەتەوە ڕەزامەندیی ئەمریکاشـی لە سـەرە. حوکوومەتی عێـراق ناچارە لـە نێوان ئێـران و ئەمریـکادا هەماهەنگییـەک بکات، ئیمتیازێـک بـە واشـنتۆن بـدات، لـە هەمان کاتیشـدا

ناچارە بە شێوەیەکی بەهێز و نەریتی پێوەندیی نزیک لەگەڵ تاران بپارێزێت، ئەوەی لەم ململانێ و دۆخە ئاڵۆزەدا ئایندە و چارەنووسی بەشمەینەتی و چەوسانەوە و مانەوەیەتی لە دۆخێکی نائاساییشدا، جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێشی عێراق و کوردستان و تەواوی ناوچەکەیە، جگە لە بەرپاکردنی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی و کۆتایی هێنان بە دەسەڵاتی سەرمایەداران و نوێنەرەکانیان و دامەزراندنی دەسەڵاتی جەماوەری، ڕێگایەکی تر بۆ ڕزگاری نییە.

(14)
عێراق گۆڕەپانی گەمەی هاوبەشی ئەمریکا و ئێرانە!

عێراق نەک شـوێنێکی سـتراتیژی گرینگ و تایبەتی بۆ کۆماری ئیسـلامیی ئێران دابیـن کردوە، بەڵکوو بە هۆی ئەو سـامانەی لە ڕێگەی ئەو هێزە میلیشـیایانەی کـە سـەربەخۆیەتی و کۆنترۆڵـی حوکوومەتـی عێراقیـان کـردوە، ئێـران گەورەترین سـوودیان لێ بە دەسـت دەهێنێـت، بـەم شـێوەیەش سـەرچاوەی توانا داراییەکانـی بۆ دابیـن دەکات، تا ڕادەیەک قەرەبووی سـزا ئابوورییەکانی ئەمریکای پـێ دەکاتەوە. پرۆژەی فراوانخوازیـی ئێـران، ڕەهەندێکـی جوگرافیـی نـوێ و فراوانتـری وەرنەدەگـرت ئەگـەر ئیـدارەی (جـۆرج بـوش) لـە سـاڵی (2003)وە، لە ڕێگەی هێزە میلیشـیا ئیسـلامییەکانەوە عێراقـی ڕادەسـتی ئێـران نەکردایـە، کـە ئێسـتا بووەتـە بنکەی هێرشـکردنە سـەر شـوێنە سـەربازییەکانی ئەمریکا لە سـەر سـنووری عێراق و سـووریا و ئـەردەن. ڕووخانـی حوکوومەتـی بەعـس و گۆڕینـی تەنهـا بـۆ ژێردەسـتی ئێـران، ڕێگایەکـی لـە بەغـدادەوە بـۆ بەیـروت لـە ڕێگـەی دیمەشـقەوە کردەوە، هەروەها بە پشـتیوانیی (بەشار ئەسەد) هێزە

میلیشیاکان بەتەواویی خۆیان ڕادەستی «کۆماری ئیسلامیی ئێران» و پلانەکانی لە ناوچەکەدا کرد، کە تا ئەمڕۆش وڵاتانی عەرەبی باجی کەوتنی عێراق بە دەستی ئێران دەدەن. ئەگەر ئەو بومەلەرزە عێراقییەی کە بە داگیرکاری لە لایەن ئەمریکاوە پێشهات، نەبووایە، کە دواتر لە سایەی ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی گێژاوی سیاسی هەموو ناوچەکەی گرتەوە، «کۆماری ئیسلامی» ئازاد نەدەبوو کە ڕاستەوخۆ ڕۆڵ و دەستتێوەردانی لە عێراق و ناوچەکەدا سەرکەوتوانە بسەپێنێت، لە هەمان کاتدا، توانی لەم هەلومەرجە تایبەتەشدا بەو شێوەیە هێرش بکاتە سەر ئەمریکییەکان لە سنووری سووریا و ئەردەن. بە دڵنیاییەوە ئەوەی ئاشکرایە، ئێران بە بێ سەپاندنی خاوەنداریێتیی عێراق، نەیدەتوانی بوونی خۆی لە ناوچەکەدا فراوان بکات و دەستتێوەردان بکات.

لەگەڵ تێپەڕبوونی هەر ڕۆژێکدا ئەوە ڕوون دەبێتەوە، کە ئێران توانای مومارەسەی ڕۆڵی پارێزەری عێراق و سووریا و لوبنان و بەشێکی یەمەنی هەیە. هەر چەند ئەمریکا دەستی بە هێرشە مووشەکییەکانی کردوە، بەڵام تا ئێستا نازانرێت ئیدارەی (بایدن) چۆن ئەم پڕۆسەیە یەکلایی دەکاتەوە، یان چۆن بەو لێدانە لە سنووری سووریا و ئوردن گرفتەکانی لە بەرانبەر

ئێراندا ساغ دەکاتەوە. گرینگ ئەوەیە هیچ وەڵامێکی ڕۆشنی نییە، کە بتوانێت لە سەر زەویدا ئەنجامی هەبێت بە بێ گەڕانەوە بۆ عێراق و هەژموونی ئێران بە سەر عێراقدا، کە لە ڕێگەی حوکوومەتی ئێستای بە سەرۆکایەتیی (محەمەد شیاع ئەلسودانی)یەوە جێبەجێ دەکرێت، کە ئەم سەرۆکایەتییەش ئەجێندایەکی ئێرانییە و هیچی تر. هێرشێکی لەم شێوەیە دەرخەری ئەوەیە، کە ئێران زیاتر بەرەو پێش دەچێت لە هەوڵەکانیدا بۆ ئەوەی ئەوە دووپات بکاتەوە، کە دەسەڵاتی باڵای بە سەر ناوچەکەدا بپارێزێت، ئەو هەوڵانەش بۆ دەرکردنی ئێران لە سووریا و بە تایبەت لە باشووری سووریا دەدرێن، تا ئێستا هیچ سوودێکی نییە. هەروەها ئەوەی تا ئێستا جێگیر بووە ئەوەیە، کە سیاسەتەکانی ئەمریکا لە عێراقدا بە گشتی بە بەرژەوەندیی ئێران شکاوەتەوە، لە کۆتاییدا ئەوانەی ئێستا حوکمڕانی عێراق دەکەن میلیشیای تائیفیی عێراقین، کە ئێران لە ڕابردوودا لە باوەشی گرتبوون، هەر ئەم میلیشیایانەن، کە دەیانەوێت هێزی ئەمریکی لە عێراق دەربکەن و هێرشە مووشەکی دەکەنە سەر هێزەکانی ئەمریکا. هەر کەسێک لە پراکتیکەکانی ئەمریکادا بپشکنێت، بۆی دەردەکەوێت کە ئەمریکا لە ناوچەکەدا ئامادە نییە ڕۆڵی هەبێت لە گەییشتن بە ئاگربەست لە شەڕی غەززەدا، وەک ئامادەکارییەک بۆ

لێکۆڵینەوە لە داهاتووی کەرتی غەززە، کە بەرەو ڕووی شەڕێکی وێرانکەری ئیسرائیل بووەتەوە، ئەمریکا لەم بارەیەوە لە گێژاوێکدایە، کە هیچ ئاسۆیەکی سیاسیی نییە، لە هەمان کاتدا بە دوای ئەوەشەوە نییە و لە بەرژەوەندیی نییە ئەم شەڕە فراوان بێتەوە.

ئەمریکا باجی پراکتیزەکردنی سیاسەتێک دەدات، کاتێ کە مامەڵەی لەگەڵ حوسییەکان کردوە، وەک ئەوەی هیچ پێوەندییەکی نزیک و دووریان لەگەڵ ئێراندا نەبێت، لە ڕووبەڕووبوونەوەی بەردەوامی نێوان واشنتۆن و تاراندا، باڵادەستییەکی ڕوونی ئێرانی هەیە کە هاوتای بێتواناییی ئەمریکایە کە ڕەنگدانەوەی نائامادەییی ئەمریکایە لە ناوچەکەدا، بە تایبەتی پاش ئەو شکستانەی لە چەند ساڵی ڕابردوودا بە سەری هاتوە. چۆنێتیی مامەڵەکردنی ئەمریکا لەگەڵ عێراق هێمای سروشتیی ئەو گێژاوەیە، کە دەرگیرە لەگەڵ هێزە میلیشیاکانی «حەشدی شەعبی»، کە دەست بە سەر عێراقدا توندتر دەکەن، هەر وەک چۆن «سوپای پاسداران» زۆر بەتوندیی دەستیان بە سەر ئێراندا توندتر کردوە. حەشدی شەعبییش فەرمانێکی بە سەر حوکوومەتی عێراقدا سەپاند بۆ چوونە ناو دانوستانەکان بە ئامانجی کردنە دەرەوەی هێزی سەربازیی ئەمریکا لە عێراق، ئەم ئامادەبوونە بۆ کردنە دەرەوەی هێزەکانی ئەمریکا ڕۆشنە، کە لە

سەر بنەمای نەخشە و خواستی «کۆماری ئیسلامیی ئێران»ە. هەر لەم بارەیەوە سەرۆکی پەرلەمانی ئەمریکا دەڵێت؛ «سەرۆک نەبووە هێندەی (بایدن) سیاسەتی ڕازیکردنی ئێران درێژە پێ بدات». بە پێی ئەو زانیارییەی کە حیزبوڵڵای عێراق پلاندانەر و جێبەجێکاری هێرشی سێگۆشەی سنووری نێوان عێراق و سووریا و ئوردنە، ئەمریکا دوای کوژرانی سێ سەربازەکەی تۆمەتەکانی ئاڕاستەی ڕژێمی ئێران و هاوپەیمانەکانی کرد. ئەم هێرشەی پێشتر باسمان کرد لە چەند مانگی ڕابردوودا یەکەمین هێرشی لەم جۆرە نەبووە و دواهەمین هێرشیش نابێت، هەروەها ناتوانرێت لە دەرەوەی چوارچێوەی بەرژەوەندییەکانی ئێران و ئەمریکا لە وڵاتانی ناوچەکەدا خوێندنەوەی بۆ بکرێت. دوایین پێشهات لەم هێرشەدا ژمارەی کوژراوانی ئەمریکییەکانە، ئەمەش وردەکارییەکە واشنتۆن ناتوانێت پشتگوێی بخات، چوونکە وەڵام نەدانەوە بە مانای لاوازیی ئەمریکا و بوێریی ئێرانی لێ دەکەوێتەوە، ئەمەش لە داهاتوودا هەڕەشەیە بۆ سەر بەرژەوەندییەکانی واشنتۆن لە ناوچەکەدا. لە کاتێکدا واشنتۆن ڕایگەیاند؛ کە وەڵامی ئێران دەداتەوە و ئامانجی داناوە، کە بە فەرمیی ئاشکرای نەکردوە، ئایا بژاردەکان لە نێوان بەئامانج گرتنی هاوپەیمانەکانی ئێرانە، یان بەئامانج گرتنی شوێنەکانی ناو دڵی ئێران

دەگۆڕێت!؟، هەر چەندە ئێستا هێرشە ئاسمانییەکانی بۆ سەر هێزەکانی هاوپەیمانی ئێران دەست پێ کردوە، ئایا واشنتۆن شەڕێک هەڵدەگیرسێنێت کە لەگەڵ ئاستی هەڕەشەکاندا بگونجێت؟ گەر پێداچوونەوە بە ڕاستییەکاندا بکەین، ستراتیژی ئێستای ئەمریکا بە هیچ جۆرێک بە قازانجی نییە خۆی لە شەڕێکەوە بئاڵێنی، کە بگوازرێتەوە بۆ ناوخۆی ئێران، ئەمریکا بە دوای سەرنەکەوتن و چەقینی نەخشەکانی لە بەرانبەر ڕووسیا لە ئۆکرانیا، هەروەها تێوەگلانی لەگەڵ بنبەستی ئیسرائیل لە غەززەدا، گواستنەوەی شەڕەکە بۆ ناوخۆی ئێران، حەتمیەتی شکستێکی گەورە دەخاتە بەر ئایندەی دابەزینی پێگەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا.

ئەمریکا ناچارە بۆ جێبەجێکردنی پەرچەکردار و هەڕەشەکانی، جگە لە ئاستی ڕووبەڕووبوونەوە لە بەرانبەر هێزە میلیشیا هاوپەیمانەکانی ئێران نەچێتە ناو شەڕێکی فراوانی ناوچەیییەوە، لەمەشدا چەند سەرکەوتوو دەبێت، دەرگایەکی کراوە لەبەردەمیدا نییە تا هەنگاوەکانی چوونە پێشەوەی بسەلمێنێت. سەرچاوە ئاگادارەکان لە یەکەم هێرشی ئەمریکی-بەریتانیا بۆ سەر گروپی حوسییەکان باس لەوە دەکەن، کە ئەمریکا پێش ئەنجامدانی هێرشی ئاسمانی بۆ سەر پێگەکانیان حوسییەکانی ئاگادار کردوەتەوە، کاتێکی تەواویان پێداوە بۆ چۆڵکردنیان! ئەمەش دەگۆڕێت بۆ

هەماهەنگیی سەربازی لەگەڵ قۆڵێکی هاوپەیمان لەگەڵ تاران. هەر بۆیە هێرشەکان کاریگەرییان لە سەر توانا سەربازییەکانی حوسییەکان نەبوو، لە هەمان کاتدا ئامانجی واشنتۆنیان بۆ دەستەبەرکردنی کەشتیوانیی دەریای سوور بەدی نەهێنا!

بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ئێران بە هۆی بوونی سەربازی و سیاسیی هەردووکیان لە یەک وڵاتدا تێکەڵاو بوون، ئەوە دەبینین ئەو بەرژەوەندییانە بە هۆی هەندێک جیاوازییەوە تێک دەچن، بەڵام زۆری پێناچێت دەگەڕێنەوە بۆ دیپلۆماسی و ئارامی. ئەم ململانێ و گەمە سیاسییەی ئێران و ئەمریکا لە دوای شەڕی کەنداو و داگیرکاریی عێراق، لە ماوەی سێ دەیەدا مایەی پێشهاتی گەورەترین کارەسات و وێراکاری و نەهامەتی بووە بۆ دانیشتوانی عێراق و کوردستان، تا ئێستاش، بە تایبەتی لە هێرشی دڕندانەی ئیسرائیل بۆ سەر غەززە ئەم ململانێیە، توندپێچی و دۆخێکی پێچیدەتری بە خۆوە نیشانداوە، جگە لە ئیسرائیل لایەنەکانی تر لایەنگری فراوانبوونەوەی شەڕەکە نین، بەڵام مامەڵەیان لە گەڵ دۆخەکەدا مەترسیی گەورەبوونەوەی ئەو شەڕە دەخاتە بەر ئەگەرێکی مەترسیدارەوە. بە گشتی لە پێوەند بە دۆخی ناوچەکەوە و ڕۆڵی جەمسەرە جیهانییەکان بە تایبەتی ڕووسیا و چین، وا پێ دەچیت دواجار ئەمریکا

بژاردەیەکی تری نەبێت جگە لە ناچاریی تەسلیم بوون بە ئێران، گەر هێرشیش بکاتە سەر چەند بنکەیەکی هێزە میلیشیاکان، کە دەستی پێ کردوە، بەڵام لە پێوەند بە فراوان نەبوونەوەی شەڕی غەززەوە، ناهاوسەنگییەک پێشهاتوە کە کاریگەریی لەسەر هاوکێشەی سیاسی لە ناوچەکە دانـاوە لە کەنداو و خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، لـە دوای کەوتنـی عێـراق بـۆ باڵادەسـتیی کۆمـاری ئیسـلامیی ئێران، ئەمریکا ناتوانێ بەرەی شـەڕی دژی ئێـران گـەرم بـکات، هەروەهـا شـەڕی پاکتاوکردنـی دانیشـتوانی غەززە لـە لایەن (ناتانیاهۆ)وە، ڕیسـوایی و گۆشـەگیرییەکی بێوێنـەی لـە بەرانبـەر ئەمریـکا و ئیسرائیلی لە ئاستی جیهاندا نیشانداوە، لە هەمان کاتدا پێوەندیـی نێوان یەکێتیی ئەورووپا و ئەمریکاش تەواو ئاڵـۆز بـووە، تا ئـەو ئاسـتەی بەریتانیا، کـە نزیکترین دۆست و هاوپەیمانی ئەمریکایە، لە ڕێڕەوی نیشاندانی جیاوازیی سیاسییە لە بەرانبەر ئەمریکادا. بەڵام لەگەڵ هەموو ئەوانەشـدا، کۆتاییی ئەم ململانێ و بارگرژییە، چوونـە دەرەوەی هێزەکانـی ئەمریکایـە لە ناوچەکە و کۆتایی هێنانە بە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران.

(15)
پڕۆژەکانی جیهادی شیعە لە عێراقدا!؟

ئەو هێزە میلیشیایانەی ناوەکی بلۆکی دەسەڵاتداری لە عێراق پێک دەهێنن، کە «چوارچێوەی هەماهەنگییە»، لە ئەندامانێک پێکهاتوون بانگەشەی ئەوە دەکەن، کە سەر بە بەرەیەکی جیهادین، ئەو بەرەیەی ئامانجیان فراوانکردن و قۆرخکردنی دەسەڵات و باڵادەستیی ئیسلامیی سیاسییە و لە ساڵی (1979) لە ئێران دەستی پێ کردوە. چوارچێوەی هەماهەنگیش درێژکراوەی پڕۆژەی شیعەکانە، کە ئێستا خۆی لە کۆماری ئیسلامیی ئێران، حیزبوڵڵای لوبنان، گرووپی ئەنسارولڵا کە بنکەکەیان لە یەمەنە و گرووپە تیرۆریستییە عێراقییەکان و «چوارچێوەی هەماهەنگی» و میلیشیاکانیدا دەبینێتەوە.

سەرکەوتنی «چوارچێوەی هەماهەنگی» لە پێکهێنانی حوکوومەتدا، لە دوای هەڵبژاردنی (2021)ەوە، قۆرخکاری و کۆنترۆڵی هەموو لقەکانی حوکوومەتی کردوە، بووەتە باڵادەستێکی بێوێنە لە دوای داڕووخانی دەوڵەتی عێراق لە (2003)دا، بە دەسەڵاتێکی ڕەهای حوکمڕانی پێناسە دەکرێت. ڕابەرە ڕاستەقینەکان لە لوتکەی «چوارچێوەی

هەماهەنگی»دا، بە سێ سەرۆکی جیهادی دەناسرێتەوە، کە هەر یەکەیان پێوەندییەکی نزیکیان بە ئێرانەوە هەیە، (نوری مالیکی)، (قەیس خەزعەلی)، (هادی عامری). «چوارچێوەی هەماهەنگی» دەستەی سەرۆکایەتیی پەرلەمان و دوو لیستی هەرە ئاشکرا و بەهێزەکەی، «هاوپەیمانیی ئەلفەتح» و «هاوپەیمانیی دەوڵەتی یاسا» کۆنترۆڵ دەکات. هەروەها دەسەڵاتی دادوەری لە ڕێگەی سەرۆکی دادگاکانی ژێر کۆنترۆڵی میلیشیاکان، دادوەر (فایەق زەیدان) کۆنترۆڵ دەکات. هێزە سەربازییە ئاساییەکان (سوپا، دەزگای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر، هێزی دەریایی و هێزی ئاسمانی) و خزمەتگوزارییە هەواڵگرییەکان، بە خێراییی لە لایەن گروپ و میلیشیا تیرۆریستییەکانی سەر بە ئێرانەوە دزە دەکرێن. هێزەکانی حەشدی شەعبی بە سەرۆکایەتیی تیرۆریستان، سوپایەکی هاوتەریبن کە لە سەر مۆدێلی سوپای پاسدارانی ئێران بنیادنراون. بەرپرسانی وەزارەتەکان ڕۆژانە بە فەرمانی گروپە تیرۆریستی و میلیشیاکان دەگۆڕدرێن. پارێزگارەکان لە ڕێگەی چوارچێوەی هەماهەنگییەوە دەستنیشان دەکرێن. زۆرینەی میلیشیاکان، کە بە «الطليعيه» ناو دەبرێن، بە شێوەیەکی زۆر کاریان لە سەر دەستبەسەرداگرتنی دەوڵەت و پێکهاتەکانیدایە، لەوانەش وەک ڕێکخراوی (بەدر و عەسائیب ئەهلی

حـەق) و باڵـە جۆراوجۆرەکانـی میلیشـیاکان، بە پلەی یەکـەم سـەرنجیان لـە سـەر چالاکییـە سیاسـی و ئابوورییەکانـە، کارەکانـی «عەسـائیب ئەهلـی حـەق» و تەنانـەت «ڕێکخـراوی بـەدر» هەندێکجـار «وەک بزووتنەوەیـەک بـۆ پەرەپێدانـی بزووتنەوەکەیـان بـە نـاوی هێـزی بەرگـری خۆیـان دەردەخـەن، کـە بەتوندی سـەرنجیان لە سـەر قۆرخکردنی حوکمڕانی و دەستبەسـەرداگرتنی دەوڵەتە، ئامانجی سـەرەکییان تاڵانـی سـەروەت و سـامانی ژێر دەسـتی دەسـەڵاتی دەوڵەتـە، لـە عێراقـدا ئـەم گروپانـە دڕندەترینـی بزوتنەوەی جیهادین کە باشترین شارەزاییان هەیە لە چالاکییە بازرگانییە نایاساییەکان و قاچاخچێتییەکاندا. لـە سـاتەکانی شـەڕی ئێسـتای غـەززەدا، خۆیـان وەک ئەندامێکـی سەرسـەختی میحـوەری بەرگـری ڕادەگەیەنن.!

ئەوەی جێگای سـەرنجە، کە «حیزبوڵلا»ی لوبنانی و هاوبەشـە عێراقییەکانـی وەک «لیواکانـی ئیمـام عەلـی» لە ژینگەی عێراقدا تەواو سـەرنجیان لە سـەر بازرگانی و دەستبەسەرداگرتنی دەوڵەتە، کە خۆیان لە سیاسـەتی بەرەنگاری دژی ئەمریکا لە عێراقدا نادەن، وەهـا مامەڵـە دەکەن کە عێراق گامێشـێکە شـیرەکەی بدۆشن بۆ ئەندامانی هێزی بەرگری لە لوبنان، ئەمەش تـا ڕادەیـەک «ڕێکخـراوی بـەدر» ناڕەحـەت دەکات.

(ئەبـو فەداک) و (هادی عامری) سـەرۆکی ڕێکخراوی (بـەدر) لـە پـڕۆژە بازرگانییـەکان و خـۆ دزینـەوە لـە گومرگەکان لە هاوردەکردن و گواسـتنەوەی دۆلار بۆ ئێـران، بـەردەوام هـاوکاری دەکرێن. لە هەمـان کاتدا، بەڕێوەبەرایەتیـی هەواڵگـری و فڕۆکـەی بێفڕۆکەوانی دەستەبژێری هێزەکانی حەشدی شەعبی سەر بە (ئەبو فەداک) ڕۆڵێکی باڵا دەگێڕن لە هێرشە تیرۆریستییەکان بۆ سـەر ئامانجە ئەمریکییەکان و عەرەبەکانی کەنداو. پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت، کە یەکێک لە بەرپرسانی پڕوپاگەندەی سـەر بە لیواکانی (حیزبوللا و عەسائیب ئەهلـی حـەق)، یەکەم ڕاوێژکاری (سـودانی) سـەرۆک وەزیرانـن. پێدەچێـت «لیواکانی حیزبولـلا» لە عێراقدا نەتوانـن بەتەواویـی بڕیارەکەیـان یەکلایـی بکەنەوە و لە ڕاسـتیدا دابەشبوون بە سەر دوو باڵدا، هەر چەندە هێشتا ئەو دوو باڵە پێوەندییەکی نزیکیان هەیە. باڵێکیان کە (ئەبو فەداک) سەرۆکایەتیی دەکات، بە پلەی یەکەم سـەرنجی لە سـەر کۆنترۆڵکردنی هێزەکانی حەشـدی شـەعبیە و بودجـەی سـالانەی (2.6) ملیـار دۆلارە و پەرەپێدانی بازرگانییەکانی بیناسازی و گرێبەستکردنە، کـە پێوەندییـان بە حەشـدی شـەعبیەوە هەیـە. یەکێک لـەو کارانە «کۆمپانیای ئەندازیاریی گشـتی» بوو، کە پلانـی بـۆ داڕێژرابـوو، کە لە سـەر مۆدێلـی کۆمەڵەی (خاتـەم ئەلئەنبیـا) لە (IRGC) دامەزرا. سـەبارەت بە

باڵەکەی تری «حیزبوڵڵا کەتایب»، کە (ئەبو حوسێن) سەرۆکایەتیی دەکات، زیاتر مەیلی پێشڕەویی ئاشکراتری هەیە، پێش قەیرانی غەززە لە عێراق، سووریا و ئوردن هێرشی زۆری لە دژی ئەمریکا ئەنجامداوە، ئەم باڵە ئەندامانی پەرلەمان لە خۆ دەگرێت و لە یەکەکانی هێزەکانی حەشدی شەعبیدا چڕ دەبێتەوە، بە تایبەتی لە ڕۆڵی ئەمنی و هەواڵگریدا. لەو حاڵەتانەی کە کوتلەی (ئەبو حوسێن) تێوەگلاون لە چالاکییە ئابوورییەکاندا، ئەم چالاکییانە تا ڕادەیەکی زۆر پێوەندییان بە قاچاخچییەکانەوە هەیە، لەوانە هەناردەکردنی نەوتی نایاسایی و ساختەکاری لە خانووبەرەدا.

ئەندامانی میحوەری بەرگری یان «شبکة التهدید الایرانیة»، تۆڕی هەڕەشەی ئێران، ڕەنگە ئاڵنگارییەکی زۆر ئاڵۆزتر و کاریگەرتر لە هەر یەکێک لە گروپە جیهادییەکانی تری بەشدار لە حوکمڕانی عێراقی ئەمڕۆدا دروست بکەن، ئەمەش بەشێکی زۆری دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی قەبارەی خاوی ئەو سەرچاوانەی کە لە ژێر کۆنترۆڵی خۆیاندایە، ئەو گروپانەی پاشکۆی ئێران بە ئاسانی دزە دەکەنە ناو پێکهاتە دەوڵەتییەکانەوە و کۆیان دەکەنەوە، کە توانای قەرزکردنیان لە بازاڕە نێودەوڵەتییەکان و فرۆشتنی نەوت و گاز (بە دۆلار) و کۆنترۆڵکردنی سندوقەکانی

سەروەت و سامانی سەروەرییان هەیە. لە لوبنان و یەمەن تۆڕە جیهادییە شیعەکان کۆنترۆڵی ئابوورییە لەرزۆکە توندەکان دەکەن، لە ئێران و عێراقیش کۆنترۆڵی بەرهەمهێنەرانی وزەی جیهانی دەکەن، کە هەر یەکەیان توانایەکی یەکجار زۆریان هەیە لە بواری بازرگانی و بەرهەمهێناندا. کۆنترۆڵکردنی عێراق، بە شێوەیەکی تایبەت لە لایەن «شبكة التهديد الإيرانية» تۆڕی هەڕەشەی ئێرانەوە، یاریی گۆڕینێکە بە مانای کۆنترۆڵکردنی هێزەکانی بەرگرییە، بە تایبەتی ئەوانەی پاشکۆی ئێرانن بە سەر حوکوومەتی عێراقدا، بە بێ ئەوەی هیچ هاوبەشییەک لەگەڵ (موقتەدا سەدر) بکەن، چوونکە ئێران میلیشیا عێراقییەکان لە هاوپەیمانییەکی تایبەت بە خۆیاندا دادەنێت، وەک هێزی ئابووری بۆ هێزە هاوبەشەکانی ئێرانە، ئەوەش کە تۆڕی هەڕەشەی ئێران تازە بە دەستی هێناوە، ئێرانی کردوەتە ئێرانێک، کە بە ئاسانی ناچێتە ژێر کاریگەریی گەمارۆکانی ئەمریکاوە. حیزبوڵلای لوبنان و بزوتنەوەی حوسییەکان، یاریزانی بچووکی ئابوورین بە بەراورد لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا. یەکەم بودجەی حوکوومەت بە سەرۆکایەتیی «چوارچێوەی هەماهەنگی» گەورەترین بودجەیە لە مێژووی عێراقدا، کە (153) ملیار دۆلار خەرجیی ساڵانەیە بۆ ماوەی سێ ساڵی لە سەر یەک، کە نزیکەی (50%) زیادی

کـردوە بـە بـەراورد بە دوایین بودجـەی عێراق، کە لە ساڵی (2021)ەوە پەسـەند کـراوە. بـەڵام خەرجییـە چاوەڕوانکراوەکانـی لوبنانـی ئیفلاسـکراو لـە سـاڵی (2022)دا کەمتـر لـە دوو ملیـار دۆلارە، هەروەهـا وڵاتەکـە بـە هۆی ئەو زیانە داراییيـە گەورەیەی کە لە ساڵی (2021)ەوە تووشی بووە، بە بەهای (72) ملیار دۆلار قـەرزارە. هەروەها بودجەی «حوسـییەکان» لە یەمەن کەمە و ساڵانە نزیکەی یەک ملیار دۆلارە.

گـەر بـە گشـتی حکومڕانیـی جیهـادی توانیبێتی لە ڕێگەی دەسەڵاتی ڕەهای چوارچێوەی هەماهەنگییەوە باڵادەسـتییەکی بێوێنـە لـە حکومڕانیـی لـە عێراقـدا بەرجەسـتە بکاتـەوە، لـە هەمـان کاتـدا دەتوانێـت سیاسـەتی دەرەوەیـش بگرێتەوە و هاوسـەنگییەک لە نێـوان وڵاتانـی زلهێـزی دنیـا ڕابگرێـت. دەنگدەرترین سەرکردەی بەرگریی دژە ئەمریکی لە عێراق، (ئەکرەم ئەلکەعبـی)، لـە سـاڵی (2022)ەوە سـەردانکەرێکی پێشوازی لێ کراوی مۆسکۆ بووە، هەر بەم ئاراستەیە پێوەندیی نێوان هێزەکانی بەرگریی عێراق و ڕووسـیا بـە خێرایی پێکهـات، دوای ئـەوەی هێزەکانی بەرگری بـە تونـدی پشـتگیریان لـە داگیرکردنـی ئۆکرانیا کرد. باڵیۆزخانـەی ڕووسـیا لـە بەغـداد بـەردەوام کار دەکات بـۆ قوڵکردنەوەی ئـەم پێوەندییە، بە تایبەتی لە سـەرەتای دەسـتپێکی قەیرانی غـەززەوە، کە دەرفەت

دەرەخسێنێت بۆ ئیستغلالکردنی تورەییی عێراق بۆ لاوازکردنی هێزەکانی ئەمریکا لە عێراقدا.

چین، کە زیاتر سەرنجی لە سەر وەبەرهێنانی ئابوورییە، هەروەها دەستکەوتی گرینگی لەگەڵ هێزە بەرگرییەکاندا بە دەست هێناوە، پشتگیریی خۆی بۆ پرۆژە لاوەکییەکان ڕاگەیاندوە، هەروەها ڕۆڵێکی گرینگی هەیە بۆ دەستپێشخەری لە پرۆژەی ڕێگای گەشەپێدان، پرۆژەکانی بەندەر و هێڵی ئاسن، هەروەها هەر پارەدانێکی دیجیتاڵی، بەڕێوەبردنی بەرمیلی نەوت و سیستەمی بەدواداچوونی کەشتییە دەریاییەکان، وەک ڕێگەیەک بۆ گواستنەوەی پشتیوانیی چینی بۆ کۆمپانیاکانی سەر بە ڕێکخراوی (بەدر و عەسائیب ئەهلی حەق). لە ڕاستیدا ئەم پرۆژە ئابوورییانەش بۆ خۆیان پێویستیان بە دۆخێکی گونجاوی ئاسایشە، سەختە سەرمایەگوزاری لە دۆخێکی نائاسایشدا کارەکانی بڕواتە پێشەوە، بۆیە ئەم پرۆژە ئابوورییانە کە بەشێکی گرینگە بۆ ئایندەی عێراق، لە کاتی خۆیدا کێشە بۆ پرۆژەی جیهادی شیعە دروست دەکات، ئەمەش هۆکارێکی واقیعی دەبێت، کە جیهادی شیعە دەخاتە ناو ناکۆکییەکەوە، کە ناچار بە پاشەکشەیەک دەبێت. بە گشتی ئەوەی لە پێش چاومانە پرۆژەی جیهادی شیعە، کە لە ساڵی (1979) لە ئێرانەوە دەستی پێ کردوە، ئەوەش لەو سەرکەوتنەوە مەترسییەکانی

ئەم پڕۆژەیەی نیشاندا، کە کۆماری ئیسلامی لە ئێراندا دامەزرا و توانی لە ڕێگەی پێکهێنانی دەوڵەتەوە و دەستبەسەرداگرتنی سەرچاوە داراییەکان و داهاتی ئێران، بە ململانێ لەگەڵ ڕووداو و دۆخە جیاوازەکانی جیهان و ناوچەکەدا جیهادەکەی فراوان بکاتەوە، لە هەمان کاتدا هەر دوو جەنگی کەنداو و ڕووخانی حوکوومەتی (سەدام)، گەورەترین هەلی ڕەخساند بۆ کۆماری ئیسلامی، کە شەپۆلی پانتاییی جیهادەکەی لە ڕێگەی دامەزراندنی بنکەیەکی بەهێز لە عێراقدا فراوانتر بکات و دۆخەکە بشڵەقێنێت.

سەرکەوتنی پڕۆژی ئەم جیهادە لە عێراقدا بە ناوی هێزەکانی بەرگری، ئەو دەستتێوەردانە ڕاستەوخۆیەیە، کە ئێران لە پێکهاتەی حوکوومەتی عێراقدا ڕۆڵی بنەڕەتیی بینی و لە هەمان کاتدا ئەندامەکانی چوارچێوەی هەماهەنگی لە پێوەند بە پاشکۆبوون بە ئێرانەوە کارەکانیان بە ئەنجام دەگەیان. ئەم پڕۆژەی جیهادەی ئێستا لە عێراقدا دەگوزەرێ بە پێکهاتەی حیزب و ڕێکخراوەکانی و هێزە میلیشیاکانی و پاشکۆکانی تریەوە ناکرێ نەک کەمتر لە مەترسیی نموونەکانی (بن لادن و قاعیدە و داعش)، بەڵکوو پێویستە زیاتر حسابی لەسەر بکرێت بۆ ئایندەی سیاسیی ناوچەکە، ئەو ئیمکاناتەی کە ئێستا لە بەردەم چوارچێوەی هەماهەنگی و ئێراندایە

زۆر زیاتـر لەوەیـە، کـە لە بەردەم (بـن لادن و قاعیدە و داعـش)دا بـوو. بەڵام ئاسـۆیەک کـە پێچەوانەی ئەم مەترسـییەمان نیشـان دەدات، لـە لایـەک هاوچەرخـی و شارسـتانیەتی کۆمەڵگـەی ئێـران، عێـراق، سـووریا و لوبنانـە... کـە ناتوانرێت ئەو جیهـادە لەگەڵ ژیانیاندا ئاوێـزان بێـت، باشـترین نموونـە دۆخـی سیاسـی و کۆمەڵایەتیـی خـودی ئێرانـە، کـە چـوار دەیـە زیاتـرە بـە زۆرداریـی چەک و سـەرکوت و سـێدارە، جیهادی شـیعە نەیتوانیوە پێوەندیی هاوچەرخی کۆمەڵایەتی لە بەرژەوەندیی ئەو جیهادە بشـێوێنێت. بە هەمان شـێوە عێراقیش لە ناڕەزایەتییەکانی (2019)وە سـەلماندیان، کە جیهادی شـیعە و دەسـەڵاتی شـیعە لـە کۆمەڵگەی عێراقدا قەبووڵ ناکرێت، ئەوەی شایانی باسە زۆرینەی ناڕەزایەتییـەکان لـەو ناوچانـەدا بەرپابـوون، کـە بـە ناوچەی شیعەنشین ئەژمار دەکرێت. لە لایەکی ترەوە پێداویستییەکانی گەشەی ئابووریی عێراقە، کە ناکرێت گەشەی ئابووری لەگەڵ پڕۆژەی جیهادا بگونجێنرێت، بەڵکوو پڕۆژەی جیهادە، کە دەبێت خۆی لەگەڵ پڕۆژە ئابوورییەکاندا بگونجێنێت.

(16)
دۆستایەتیی (بافڵ) و (ئەعرەجی)

بەغداد و تاران حسابێکی تایبەت بۆ (بافڵ) و یەکێتی دەکەن، چوونکە بێ دوودڵی هەڵدەستن بە پێشخزمەتییەکی ئەمنیی گەورە و ڕۆڵێکی سیاسی دەگێڕن بۆ بەرژەوەندییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران. جێبەجێکردنی ئەو ڕێککەوتنەی لە مانگی ئازاری ساڵی ڕابردوودا ڕایانگەیاندبوو، لەبارەی بەرزکردنەوەی ئاستی پاراستنی ئاسایشی ناوچە سنوورییەکانی نێوان ئێران و هەرێم، بە چەک داماڵین و دوورخستنەوەی هێزە ئۆپۆزیسیۆنەکانی دژ بە ئێران لە سنوورەکانی ئێران و هەرێمدا، کە دەیانەوێت بەم جۆرە دڵسۆزی و پابەندبوونی زیاتری خۆیان بۆ کۆماری ئیسلامی بسەلمێنن، تا لە سایەی کۆماری ئیسلامیدا پارێزگاری لە پێگەی سیاسییان بکەن، هەر بەم شێوەیەش (بافڵ) دەتوانێت دەسەڵاتی سیاسی بەڕێوە ببات. (بافڵ) جیا لەوەی پێداگری و جەخت لە سەر دڵسۆزیی سی ساڵەی بەردەوامی ڕێبازی یەکێتی دەکاتەوە بۆ کۆماری ئیسلامی، لە هەمان کاتدا بە دوای ڕۆڵێکی کاریگەرەوەیە تا ئەوە مسۆگەر بکات لە نێو هاوپەیمانەکانی لە ئێران و لە عێراق جێگایەکی

دامـەزراو بچەسـپێنێت! تـا بـەم ڕێگەیـە هاوسـەنگیی هێزەکـەی لـە بەرانبـەر ڕکابەرەکـەی کـە (بارزانی) و پارتییـە بە قازانجی خۆی بگۆڕێـت بۆ بەرزبوونەوەی ئاستی ئەو هاوسەنگییەی کە چەندین ساڵە خەوی پێوە دەبینـن. لە هەمـان کاتدا (بارزانـی) و پارتی بە هەمان شێوەی پێشخزمەتی بۆ تورکیا توانیویانە هاوسەنگیی هێـز و سیاسـییان لـە بەرانبـەر (تاڵەبانـی) و یەکێتیدا بپارێزن، بە هەمان شـێوە تورکیاش حسـابێکی تایبەت بۆ (بارزانی) و پارتی دەکات.

دەتوانـم بڵێـم هەوڵـی پاراسـتنی سـنوورەکانی ئێـران ڕۆڵێکـی کارای هەیـە، کـە جێگـەی تایبـەت بـۆ (تاڵەبانـی) لـە نێو هاوپەیمانەکانی لە تاران و لە عێراق مسـۆگەر دەکات. دوای گەڕانەوەی (قاسـم ئەعرەجی) لە ئێران، کە ڕاوێژکاری ئاسایشـی نیشـتمانی عێراقە، سەرپەرشـتی جێبەجێکردنـی ئـەو ڕێککەوتنـە دەکات، کـە لـە نێوان ئێران و عێراق و هەرێمدا پەسـەندکراوە، هەروەها سـەبارەت بەو دۆسیەیەی دەربارەی بوونی ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی لە عێراقدا لە ئارادایە، (ئەعرەجی) بەرەو سـلێمانی بەڕێکەوت و لە دەباشـان گفتوگـۆی لەگـەڵ (بافـڵ) و ژمارەیـەک بەرپرسـی سیاسی و ئەمنی ئەنجامدا، (قاسم ئەعرەجی)، کە سەر بـە ڕێکخـراوی (بـەدر)ە، یەکێکە لە کوتلـە بەهێزەکانی شـیعەی عێراقـی دڵسـۆز بـۆ ئێـران، (بافـڵ) پێوەندیی

زۆر نزیکـی لەگەڵـدا پـەرە پـێ داوە، هـەوڵ دەدات لە ململانێـی لـە بەرانبـەر (بارزانـی)دا پشـتیوانییەکی بەهێـزی هەبێـت، بـەو هیوایەی ئەوە نیشـان بدات، کە بەم ڕێگەیە دەسـت بە سـەر سـەرکردایەتیی هەرێمدا بگرێـت! ئـەوەی لـەم هەڵبژاردنـەی (2024/10/20)دا بـۆی نەچووە سـەر، هـەوڵ دەدات بەڵکـوو لە ڕێگەی (ئەعرجی)یـەوە قومارێکی تر بەرانبەر (بارزانی) بکات و دەستکەوتێکی هەبێت! یان لە دواجاردا گەر دۆخەکە نەشـێوێنن، پێگەیەکی زیاتر لـە پێکهێنانی حوکوومەتی هەرێمدا بە دەست بهێنن.

لـە ڕاگەیەنراوێکـی نووسـینگەی (ئەعرەجـی)دا ئاماژە بەوە کراوە، کە بە ڕێنماییی فەرماندەی گشتیی هێـزە چەکدارەکان، (محەمـەد شـیاع سـودانی)، بـە یاوەریی شـاندێکی ئەمنی، سـەردانی سلێمانیان کرد، بۆ بەدواداچـوون لە جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی ئەمنیی نێـوان عێـراق و ئێران، هەروەهـا لـە ڕاگەیەنراوەکەدا ئامـاژە بـەوەش کـراوە، (ئەعرەجـی) و ئەندامانـی شـاندی ئەمنیـی یـاوەری، لەگـەڵ سـەرکردەکانی دەزگا ئەمنییەکانـی یەکێتـی بـە ئامادەبوونـی (بافـڵ) کۆبوونەتەوە و باسیان لە جێبەجێکردنی ڕێککەوتنەکە و سـەرجەم وردەکارییەکانـی تێـدا کـردوە. میدیاکانی ئێـران، لـە زاری (ئەعرەجی)یـەوە ڕایانگەیانـدوە، کـە ئاسایشـی عێـراق ئاسایشـی ئێرانـە، حوکوومەتـی

عێراق و حوکوومەتی هەرێم ئامادەن ڕووبەڕووی هەر هەڕەشەیەکی ئەمنی بۆ سەر کۆماری ئیسلامی ببنەوە، لە هەمان کاتدا (بافڵ) باسی لە پێشهاتە ئەمنی و سەربازییەکانی ناوچەکە و پتەوکردنی هەماهەنگیی نێوان هێزە ئەمنییەکان لە هەرێم و عێراق کردوە. چەکداماڵینی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی و دوورخستنەوەیان لە سنوورەکانی ئێران خاڵێکی سەرەکی لە ڕێککەوتنی ئەمنیی نێوان بەغداد و تاران بوو، سەرچاوە عێراقییەکان ناوەڕۆکی ڕێککەوتنەکەیان لە سێ خاڵی سەرەکیدا کورت کردوەتەوە: ڕێگریکردن لە دزەکردنی چەکداران و ڕادەستکردنی داواکراوەکان بە پێی یاسا، چەکداماڵین و لابردنی کەمپەکان و کۆکردنەوەیان لە کەمپەکانی دوور لە سنوور. دۆسیەی ئۆپۆزیسیۆن لە ناوچە سنوورییەکانی نێوان ئێران و هەرێم، دەگەڕێتەوە بۆ چەندین ساڵ لەمەوبەر، بەڵام ئەوەی زیاتر پرسی سنوورەکانی چڕکردەوە، دەورانی دوای ئەو ناڕەزایەتییانە بوو، کە لە دوای تیرۆری (مەهسا ئەمینی) لە ناوخۆی ئێراندا سەریان هەڵدا لە ساڵی (2022)دا، کۆماری ئیسلامی جیا لە سەرکوتی ئەو ناڕەزایەتییانە لە هەمان کاتدا پەنای بردە بەر سنووردارکردنی هەڵسورانی ئۆپۆزیسیۆنەکانی و دەستیکرد بە هێرشی مووشەکی و فڕۆکەی بێفڕۆکەوان، ئێستاش ئێران بە ڕێککەوتن و بە هاوکاریی (بافڵ) و حوکوومەتی عێراق

ئـەو کارەی بـۆ ئەنجام دەدرێت. سـەرەڕای سـەختیی ئەرکەکـە، دەسـەڵاتدارانی عێـراق دەتوانـن پشـت بـە خزمەتگوزارییەکانـی یەکێتیـی نیشـتمانی ببەسـتن بۆ بەرتەسـککردنەوەی جموجۆڵی ئەو چەکدارانە. بەغداد هـەوڵ دەدات بـە کۆنترۆڵکردنـی جموجۆڵـی چەکدارە کـوردەکان لـە ناو خاکـی عێراقدا، تا تـاران و ئەنقەرە ئارام کاتەوە، کە هەردووکیان پەرۆشی ئەو پرسەن.

ئێران پێشـتر هەڕەشەی ئاشـکرای دەستتێوەردانی ڕاسـتەوخۆی سـەربازیی لە ناوخۆی عێراقدا کردبوو، ئەگـەر عێـراق و هەرێـم دەستپێشـخەری نەکـەن بـۆ کۆتایـی هێنـان بـە بوونـی ئۆپۆزسـیۆنی چەکـداری ئێران لە سـەر خاکەکەیان، وەزارەتی دەرەوەی ئێران پێشـتر ڕایگەیاندبوو گـەر ڕێککەوتنەکە لە کاتی خۆیدا جێبەجـێ نەکرێـت، ئـەوا بەرپرسـانی ئێـران خۆیـان بەرانبـەر بە هێـز و لایەنەکانی ئۆپۆزسـیۆنی ئێران لە هەرێـم، ئـەو چەکداماڵینە جێبەجێ دەکـەن. زیادبوونی پێویسـتیی (بافڵ) و یەکێتی بە پشتیوانیکردنی ئێران و (ئەعرەجـی)، لەو ڕووەوەیە کە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ململانێـی سیاسـی بەکاریـان دەهێنـن، کە لـە بەرانبەر (بارزانی) و پارتیدا نمایشی دەکەن، نمایش لە بەرانبەر ئـەو ڕکابەرییـەی کـە تـا ئێسـتا (تاڵەبانی) لـە تەواوی ژیانـی سیاسـیی (جەلالیـەت)دا، نەیتوانیوە بە سـەریدا سـەربکەوێت. واقیعـی حوکوومەتـی هەرێـم و زۆنـی

زەرد و سەوز، پێکهاتەیەکە لە باڵادەستیی حیزبەکانی بۆرژوا ناسیۆنالستی کورد، بە ڕابەری بنەماڵەی (بارزانی) و بنەماڵەی (تاڵەبانی)، بەهێزی میلیشیا و بە پشتیوانی و پاشکۆبوون بە دەوڵەتی وڵاتانی تر، پارێزگاری لە خۆیان دەکەن و سەرمایەگوزاری و تاڵانچێتی و قاچاخچێتی دەکەن، ئەمە نموونەی ئەزموونی سی ساڵ زیاتری دەسەڵاتە لە کوردستاندا، کە هیچ هەنگاوێکی پێویستی بۆ خواستەکانی خەڵک نەنراوە. لەوە گەوجانەتر نییە، کە هەندێ لایەن و ڕۆشنفیکر، ئومێدی ئەوە دەبەخشنەوە کە گۆڕانی ئەم دەسەڵاتە لە ڕێگەی هەڵبژاردنەوە دەکرێت، زیانی ئەم جۆرە ئومێدانە دامرکاندنەوەی ئەو نارەزایەتییە جەماوەرییانەیە، کە داوای کۆتایی پێ هێنانی ئەم دەسەڵاتە دەکەن، کۆتاییەک کە لە ڕێگەی ڕاپەرینەوە تەواوی دامودەزگاکانیان هەڵدەوەشێنێتەوە، دامودەزگایەک بە ڕۆڵ و ئیرادە و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی خەڵک دادەمەزرێننەوە.

(17)
ئامانجی سەردانی (پزیشکیان) بۆ عێراق

سـەردانەکەی (مەسـعود پزیشـکیان)، سەرۆک کۆمـاری نوێـی ئێران بۆ عێـراق لـە کاتێکدایە، کە پێوەندییەکانی نێوان هەر دوو وڵات شایەتی گرژی و ئاڵۆزییەکـی زۆرە، وە هاوکاتـە لەگـەڵ زۆرێـک لـە گرژییە ناوچەیییەکان، بـە تایبەتی بەردەوامیی ئاڵۆزیی شـەڕ و کوشتاری بە کۆمەڵی دانیشتوانی غەززە و ناکارامەییی ئێران لە وەڵام بە ئیسـرائیل و دەسـتتێوەردانی ڕاسـتەوخۆی تورکیـا وەک ڕکابەرێکـی ئێـران لـە عێراقـدا، لـە هەمـان کاتـدا لـە بەرانبـەر واقیعیەتـی ئـەو ئاڵوگۆڕانـەی کـە بە دەسـتتێوەردانی وڵاتانـی زلهێـزی دنیا و ململانێی نێوانیـان لـە خۆرهەڵاتـی ناوەڕاسـتدا پێشـبینی دەکرێـت، لـەم بارەیەوە کۆماری ئیسـلامیی ئێران هـەوڵ دەدات جێگایـەک بـۆ ئێـران دیـاری بـکات. هەڵبـژاردەی (پزیشـکیان) لە سـەردانی بۆ عێراق، وەک دەرکەوتەی بەردەوامی سـەرنجی سیاسەتی ئێرانـە، لـە سـەر زیاتـر چەسـپاندنی هەژموون و دەستتێوەردانی لە گۆڕەپانی سیاسیی عێراقدا، کە لە ڕووی ئابووری و دارایی و باڵادەستیی سەربازی

لە ناوچەکەدا بۆ ئێران، عێراق بووەتە بوارێکی پڕ بایـەخ و گرینگ، لە هەمـان کاتدا بووەتە مەیدانێک بـۆ بەڕێوەبردنی ململانێکانـی و یەکلاییکردنەوەی بەرکەوتەکانی لە بەرانبەر ڕکابەرەکانیدا، هەروەها بـۆ بردنـە پێشـەوەی ڕۆڵ و کاریگەرییەکانـی لـە ناوچەکـەدا. بەتایبەتـی کـە عێـراق لـەم دەورانەدا جێگایەکی تایبەتی بۆ پڕۆژەی گەشەپێدان تەرخان کـردوە، ئـەم پڕۆژەیـە زیاتـر پێگـەی تورکیـا لـە عێـراق دەباتە پێشـەوە، بـەڵام تا ئێسـتا جێگایەک لـەم پڕۆژەیـەدا بۆ ئێران دیـاری نەکراوە، ئەمەش خاڵێکـی گرینگـی سـەردانەکەی (پزیشـکیان)ە بـۆ عێراق. (پزیشـکیان) ئاماژەی بەوە داوە، کە لەگەڵ (سودانی) لە سەر پڕۆژەی ستراتیژیی درێژخایەن گفتوگۆیان کردوە، کە دەبنە هۆی هاوکاریی زیاتری نێـوان هـەر دوو وڵات. هەوڵەکانـی حوکوومەتـی (پزیشکیان) بۆ پاراستنی عێراق وەک دەرچەیەکی ئابـووری بۆ ئێـران و دەرچەیەک بـۆ خۆدزینەوە لـەو سـزا توندانـەی کـە لـە لایـەن ئەمریـکاوە بە سـەریدا سـەپێنراوە، جگـە لـەوەش جێگیرکردنـی ئـەو ڕێچکەیەی کە سـەرکەوتوو بێت لە بەرانبەر، ڕکابەری و دەستتێوەردانی وڵاتانی زلهێزی دنیا لە ناوچەکەدا و پێگەی زیاتری لە عێراقدا بسـەپێنێت، لـە هەمـان کاتـدا دەرفەتـی ڕووبەڕووبوونـەی

بزووتنەوە چەکدارەکانی ئۆپۆزسیۆنی ڕژێمەکەی فراوانتر و مسۆگەرتر بکات.

دوای ئەوەی (پزیشکیان) لە لایەن (سودانی) یەوە پێشوازی لێ کرا، (پزیشکیان) چووە شوێنی کوشتنی (سولەیمانی) و (ئەلموهەندیس)، لەوێ تاجە گوڵینەی لە شوێنەکە دانا و مۆرێکی تاوانبارکردنی ئەمریکای بۆ ئەو ڕووداوە بەرجەستە کردەوە. یەکەم ڕۆژی سەردانەکەی سەرۆک کۆماری ئێران بۆ عێراق شایەتحاڵی چوار یاداشت بوو، کە لە بوارەکانی پەروەردە، ڕاگەیاندن، پێوەندییەکان، کشتوکاڵ و ناوچە ئازادەکان واژۆکران. (سودانی) ئەم یاداشتانەی شانبەشانی یاداشتەکانی تر، کە پێشتر واژۆکراوە وەسف کرد، جەختی لەوە کردەوە؛ کە «هەر چەندە ئەم هاوبەشییانە زیاتر فراوانتر بن، ڕەنگدانەوەی ئەرێنیی لە سەر ئاستی سەقامگیریی ناوچەکە دەبێت»!. سەرۆکی ئێران، بەڵێنیدا لە چوارچێوەی هەوڵەکانی بۆ کەمکردنەوەی گۆشەگیریی نێودەوڵەتیی ئێران و کەمکردنەوەی کاریگەریی گەمارۆکانی خۆرئاوا، لە سەر ئابووریی کۆماری ئیسلامی ئەولەویەت بدات بە پتەوکردنی پێوەندییەکان لەگەڵ وڵاتانی دراوسێدا، ئەمەش ئەوە ڕادەگەیەنێت کە ئێران و عێراق پێویستیان

بە بازاڕی یەکترە بۆ ساغکردنەوەی کاڵاکانیان تەنانەت لە بواری وزەشدا. میدیاکانی ئێران بڵاویان کردەوە، قەبارەی بازرگانیی نانەوتیی نێوان ئێران و عێراق نزیکەی پێنج ملیار دۆلار بووە لە نێوان مانگی ئازاری (2024) تا تەمووزی (2024). هەروەها ئێران ڕۆژانە ملیۆنان مەتر سێجا گاز هەناردەی عێراق دەکات بۆ کارپێکردنی وێستگەکانی کارەبا. عێراق پاشەکەوتی هەیە لە پێدانی ئەو هاوردەکردنانە، کە لە سەدا (30)ی پێداویستییەکانی کارەبا دەگرێتەوە، کە دەکاتە ملیارەها دۆلار. لە مانگی ئەیلوولی ساڵی (2023)، هەر دوو وڵات پڕۆژەی هێڵی ئاسنی بەسرە-شەلەمچەیان دەست پێ کرد، ئەو هێڵەی کە شارە گەورە کەنارییەکانی باشووری عێراق بە دەروازەی سنووری شەلەمچە دەبەستێتەوە، کە مەودای زیاتر لە (32) کیلۆمەتر دەبێت. (سودانی) هەوڵ دەدات هاوسەنگییەکی گونجاو لە نێوان پێوەندییە بەهێزەکانی لەگەڵ ئێران لە لایەک و پێوەندییە ستراتیژییەکان لەگەڵ ئەمریکا لە لایەکی ترەوە بپارێزێت، لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیی هاوبەش، کە لەگەڵ (پزیشکیان) بەڕێوە چوو، ڕایگەیاند: «بەغداد و تاران ڕەتی دەکەنەوە ململانێی بەردەوامی غەززە بەرفراوان بکەن».

هەروەها «هەڵوێستی پرەنسیپی دەستووری و یاسایی حوکوومەتەکەی دووپات کردەوە، کە ڕێگە بە هیچ لایەنێک نادات دەستدرێژی، کردەوەی چەکداری یان هەڕەشەیەکی سنووربەزێن لە دژی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە سەر بنەمای خاکی عێراق ئەنجام بدات».

ئەمەش ئاماژەیە بۆ پەرەسەندنی هاوکارییە ئەمنییەکانی نێوان هەر دوولایان لە ڕووبەڕووبوونەوەی بزووتنەوە چەکدارییەکانی دژ بە ڕژێمی ئێران، کە دەیان ساڵە لە ناوچەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق چالاکن. بەڵام ئەوەی کە زیاتر پێویستە جێگای سەرنجمان بێت، هەڵبژاردنی (پزیشکیان) بۆ یەکەم سەفەری دەرەکیی دوای دەستبەکاربوونی بۆ عێراق، لە خۆوە نەهاتە ئاراوە، هەروەها پاڵنەری پێوەندییە جیاجیاکانی نێوان هەر دوو وڵاتیش نەبووە، بەڵکوو مەبەستێکی تایبەتیترە، کە دوای ئەم سەردانە بۆ عیراق، سەرۆکی ئێران بەرەو نیویۆرک دەڕوات، بۆ بەشداریکردن لە کۆبوونەوەی کۆمەڵەی گشتیی نەتەوەیەکگرتووەکان، ئەمەش هۆکارێکی گرینگ و جدییە بۆ ئەوەی عێراق یەکەم شوێنی مەبەستی (پزیشکیان) بێت، تا جەخت لە سەر گرینگیی جیۆپۆلەتیکی عێراق بکاتەوە بۆ ئێران،

تا پێگەیەکی بـەرزی ئێران لە نەتەوەیەکگرتوەکان نیشـان بـدات. ئـەوەی ڕاسـتی بێت زۆربـەی ئەو نووسـەرانەی دەربـارەی سـەردانی (پزیشـکیان) بۆ عێراق لێکۆڵینەوەیان لەسـەر کردوە، هەر یەک لای خۆیـەوە خاڵی گرینگیان ئامـاژە پێداوە، بەڵام ئـەو ئامادەکارییانـەی کە (پزیشـکیان) و کۆماری ئیسـلامیی ئێـران هەوڵـی بـۆ دەدەن، تـا ئێـران لە نیویۆرک و نەتەوەیەکگرتوەکان بە دەسـتکەوتەوە ڕاوەستێت، سەرنجیان نەچووەتە سەری. بەشێکی تر لە سـەردانەکەی بۆ عێراق دوای ئەوە هات، کە بەغـداد لە ڕێگـەی ڕاوێژکاری ئەمنیی (سـودانی)، گفتوگۆیـان لەگـەڵ واشـنتۆن بـۆ کشـانەوەی هێزەکانـی ئەمریـکا لە عێراق ڕاگەیانـدوە، ئەمەش پەیامێکـە بـۆ واشـنتۆن کە تـاران ویسـتویەتی لە ڕێگەی سـەردانەکەیەوە بیگەیەنێت. واتە پەیامەکە ئەوەیە، کە ئێران لە ئەگەری کشانەوەی ئەمریکادا، هـەوڵ دەدات ئـەو بۆشـاییيە پڕبکاتـەوە، واتـە دەستتێوەردان و پێوەندی لەگەڵ عێراق لە پێشینەی کارەکانی دەبێت و سەردانەکەشـی گوزارشت لەو ئاڕاسـتەیە دەکات. بەڵام ئەوەی پێویستە ئاماژەی پێ بدەین، کە پەیوەستە بە واقیعی ئەمنیی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـتەوە چاوەڕوانی کشـانەوەی ئەمریـکا لـە عێـراق ناکرێـت، چوونکـە ئەمریـکا

ئامـادە نییـە لە عێراق بکشـێتەوە، هەروەها ئامادە نییـە دەرفـەت بـە تاران بـدات تا زیاتـر بچێتە ناو عێراقـەوە. «ئەمە قسـەی ئەمریکییەکانە». هەڵبەتە تورکیـاش لایەنێکـی زلهێـزی ناوچەییـە و وەک ڕکابەرێکی ئێران مەیدانەکە چۆڵ ناکات، لە هەمان ململانێ و پێوەندییە جیهانییەکاندا یاری دەکات.

لە لایەکی ترەوە سـەردانەکەی (پزیشـکیان) لە هەلومەرجێکـی زۆر هەسـتیاردایە سـەبارەت بـە دۆخـی ناوخـۆی عێراق، بە پێی ئـەو زانیارییانەی لـە سـەر پێوەندیی نێوان لایەنەکانـی چوارچێوەی هەماهەنگی دزەی پێ کراوە، چڕبوونەوەی ناکۆکیی نێـوان بەشـێک لـە سـەرکردەکانی چوارچێـوەی هەماهەنگی و (سودانی)دایە، کە ئاماژەیە بۆ ئەگەری هەڵوەشـاندنەوەی چوارچێـوەی هەماهەنگـی، ئەمـەش لە ئێسـتادا لە بەرژەوەندیـی تاران نابێت، بۆیە بەشێک لە بەرنامەی سەردانەکە، کۆبونەوەیە لەگەڵ سـەرکردەکانی بلۆکە سیاسییەکان، هەڵبەتە سەردانەکە زیاتر بۆ جێخستن و پشتیوانیکردنە لە هەڵوێستی ئەو لایەنانەی چوارچێوەی هەماهەنگی، کـە نزیکـن لـە ئێرانـەوە. ئـەوەش ئاشـکرایە، کـە (سـودانی) زۆر لە ئێـران نزیک نەبووەتەوە، زیاتر هەوڵیداوە مەودای نێوان بەغداد و تاران بپارێزێت، لـە هەمـان کاتـدا لە هەوڵـی ڕاگرتنی هاوسـەنگیی

بەغداد دایە لە گەڵ ئەنقەرە و و تاران و واشنتن، ئەم ئاڕاستەیەش هەمیشە جێگای نیگەرانیی ئێرانە، کە ناتوانێ باڵادەستیی تەواو بە سەر عێراقدا دابین بکات، لە هەمان کاتدا ئێران ناشتوانێ بە ئاسانی پەرچەکرداری خۆی لەو سیاسەتانەی (سودانی) کرداری بکاتەوە، چوونکە ئاشکرایە کە ئەمریکا و تورکیا پشتیوانی لەو سیاسەتانەی (سودانی) دەکەن کە لە بەرژەوەندیی خۆیانە. لایەنێکی گرینگی تر لە سەردانەکەی سەرۆک کۆماری ئیسلامیی ئێران، کە دەبێت لە بەرچاو بگیرێت، جەختکردنە لە سەر دیداری سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری، واتە دادوەر «فایەق زەیدان»، بۆیە ئەو پرسیارە دێتە پێشەوە؛ ئاخۆ مەبەست لە کۆبوونەوەی سەرۆکی دەسەڵاتی دادوەری لە عێراق و سەرۆک کۆماری ئێران چییە؟ (پزیشکیان) لە ڕێگەی ئەم کۆبونەوەیەوە دەیەوێت چی بگەیەنێت؟ لە ژێر ڕۆشناییی ئەو تۆمەتانەی کە ئەمریکا (زەیدان) بەوە تاوانبار دەکات، کە لە ڕێگەی دادگاوە هاوسۆزیی لەگەڵ ئێران کردوە، چوونکە پێشتر واشنتۆن لە مانگی حوزەیرانی ڕابردوودا پڕۆژەیەکی پێشنیار کرد بۆ سزادانی بەرپرسانی باڵای دەوڵەتی عێراق بە تۆمەتی ئەوەی «دڵسۆزی» و خزمەتکردنی بەرژەوەندییەکانی

ئێرانیـان لـە عێـراق کـردوە، وا پـێ دەچێت ئـەم پرۆژەیەی ئەمریکا (زەیدان)ی لە سـەروی لیستی ئەو ئامانجی سزادانەدا دانابێت، ئەمەش مەترسییە بۆ سـەر سنوردارکردنی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە عێراقدا. کە دەیەوێت باڵادەستیی خۆی بە سەر تـەواوی دەسـەڵاتەکانی جێبەجێکردن، یاسـادانان و دادوەری مسـۆگەر بکات. سـەبارەت بە مەلەفی سیاسـی و پێوەندییەکانـی ئێـران لەگـەڵ جیهـان، ڕێبـازی چاکسـازی کـە سـەرۆک کۆمـاری ئێران دەیەوێـت پەیـڕەوی بـکات، ڕەنگدانـەوەی هەوڵی نیشـاندانی باشـترکردنی وێنـەی ئێرانـە، لە سـەر گۆڕەپانـی نێودەوڵەتی و دروسـتکردنی پێوەندیی ئەرێنیـی زیاتـر لەگـەڵ وڵاتانـدا، کـە هەنـگاوە بۆ بەشـداریکردنی داڕشتنی ستراتیژییەکانی ئێران لە سـەر ئاسـتی ناوخۆیی، ناوچەیـی و نێودەوڵەتیدا، بـەڵام لـە لایەک بەرجەسـتەکردنەوەی ئاڕاسـتەی چۆنێتیـی دەسـتتێوەردانی لـە عێراق و پشـتیوانی لـە هێـزە میلیشـیاکان لـە ناوچەکـەدا، لـە لایەکـی ترەوە چڕبوونەوەی زیاتری کێشە ناوخۆییەکانی لـە قەیرانـی ئابوری و سیاسـی، هەروەهـا بوونی ناڕەزایەتییەکـی فراوانـی جەماوەرییـە بەرانبـەر کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئەمەش شایەتی پێشبینیی بارگرژی و ئاڵۆزی زیاتر و ئایندەیەکی ناجێگیری

سیاسی و قەیرانی گەورەترە لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا. (پزیشکیان) چۆن دەتوانێ شێوازی حوکوومەتەکەی بە سەرکەوتن بگەیەنێت؟ ئەمەش ئەو پرسیارەیە، کە دەتوانین بڵێین بەردەوامیدان بە دەسەڵاتی سێدارە و شیعەگەرا کام جۆرە لە سەرکەوتن بە دەست دەهێنێت؟.

(18)
پێوەندیی هەولێر و تاران!

سەردانی فەرمیی (نێچیرڤان بارزانی) بۆ تاران، هەر چەندە وەها نیشاندرا کە لە پێوەند بە هەڵبژاردنی هەرێم و کێشەی هەولێر لە بەرانبەر بڕیارەکانی دادگای فیدراڵی دایە، هەڵبەتە لەو بارەیەوە قسەکراوە و (بارزانی) داوای جدیی هەبووە لەو بوارەدا، بەڵام ئەم سەردانە زیاتر ئاکامی سەردەمێکی نوێیە لەو ئاڵوگۆڕانەی لە ناوچەکەدا پێشبینی دەکرێت، هەروەها پێوەندی نێوان تورکیا و عێراق لە پێوەند بە پرۆژەی گەشەپێدانەوە، لە هەمان کاتدا ئاماژەیە لە ئەگەری گۆڕانی پێوەندییەکانی نێوان هەرێم و عێراق و ئێران. سەرەڕای بەردەوامیی نارەزایەتیی یەکێتی بەرانبەر بە ئەگەری دواخستنی هەڵبژاردنەکان، پێدەچێت تاران لە دوای ئەو سەردانەی (نێچیر) ڕۆڵی نێوەندگیریی کاریگەر بگێڕێت، بۆ فشار لە سەر یەکێتی و حوکوومەتی بەغداد، هەوڵی تاران بە یارمەتیدان بۆ گەییشتن بە ڕێککەوتنێکی سەخت لە سەر پرسی هەڵبژاردن، پشتیوانییەکی پێویست لەگەڵ حوکوومەتی هەرێم بە دەست دەهێنێت، کە ئەمەش دواتر ڕێگە بە تاران دەدات داوای ئیمتیازات بکات

لە سـەر هەر دوو ئاسـتی ئەمنی و ئابووری. دەمێکە (خامنەیـی) هەڵوێسـتێکی دوژمنکارانـەی بەرانبەر بە ئاراستەی لایەنگری (بارزانی) بۆ ئەمریکا گرتوەتەبەر، ئـەم گۆڕانکارییـە کتوپڕە بە شـێوەیەکی تـا ڕادەیەک خێـرا لـە دوای هێرشـی مووشـەکی بالیسـتیی ئێران بۆ سـەر هەولێر جێگای سـەرنجە، وێڕای ڕابردووی پـڕ لە گێژاویان، ئێسـتا لە بەرانبـەر بەرژەوەندییەکی تایبەتـدا بـەرەو ڕوون، لـە مامەڵـەی بەشـێک لـەو ناکۆکییانـەی کـە تایبەتمەندیـی گۆڕەپانـی سیاسـیی عێـراق و تاران و ئەنقەرەیە، کۆماری ئیسـلامی ئەمە بـە دەرفەتێـک دەزانێت بـۆ فراوانکردنـی هەژموونی خـۆی لە ناوچەکەدا، بە تایبەتی ڕکابەری لە بەرانبەر ڕۆڵی تورکیا لە ناوچەکە و عێراقدا.

دوای ئـەوەی ئەمریـکا لـە سـاڵی (2003) ڕژێمی (سـەدام)ی ڕووخانـد، ئێـران دەرفەتـی ئـەوەی بـۆ ڕەخسا پێوەندیی سیاسی و ئابووری بە فەرمی لەگەڵ حوکوومەتی هەرێمی کوردسـتان دروسـت بکات، لە هەمان کاتدا دوو کونسوڵخانەی لە هەولێر و سلێمانی کـردەوە. حوکوومەتـی هەرێـم توانـی نوسـینگەی نوێنەرایەتی لە تاران بکاتەوە، کە وەک «باڵیۆزخانەی دیفاکتـۆ» کار دەکات. لە دوای سـاڵی (2003)ەوە بە هۆی پێشهاتە ناوچەییەکان، سەرهەڵدانی ڕێکخراوی «داعـش» و ململانێـی ئێـران لەگـەڵ ئەمریـکا و

ئیسـرائیل، له لایەکی ترەوە و پاشکۆبوونی (بارزانی) بۆ دەسـتتێوەردانی ڕاستەوخۆی تورکیا لە ناوچەکە، پێوەندییەکانـی نێـوان ئێـران و حوکوومەتـی هەرێـم بـەردەوام دابەزیـن و بارگرژیـی بـە خـۆوە بینیـوە. هۆکارێـک لـە ناسـەقامگیریی پێوەندییەکانـی نێـوان هەولێر و تاران، بوونی لایەنە چەکدارە کوردییەکانی ئۆپۆزسـیۆنی ئێرانـە لە ناوچەی کوردسـتانی عێراق. بـەڵام دوای واژۆکردنـی «ڕێککەوتنـی ئاسایشـی سـتراتیژی» لـە نێـوان بەغـداد و هەولێـر و تاران لە مانگـی ئەیلولـی (2023)، لایەنە ئۆپۆزسـیۆنەکان کە بنکەکانیان لە هەولێر و سـلێمانییە، تا ڕادەیەکی زۆر پابەندبـوون بـەو ڕێککەوتنە، بەڵام هێشـتا پرۆسـەی جێبەجێکردنـی ڕێککەوتنـی ئەمنـی بەردەوامـە، لـەم ڕۆژانەشـدا کۆمـاری ئیسـلامی داوای لـە یەکێتـی کـردوە کەسـوکاری بەشـێک لـە ئۆپۆزسـیۆنەکان بخاتـە نـاو کەمپەکانـەوە، قەبوڵکردنـی ئەمـەش لـە لایـەن یەکێتییـەوە بـە کارێکی نامرۆیـی و قێزەون و ڕیسـوا بە سـەریدا دەشـکێتەوە، لە لایەکی تریشـەوە مەترسـییەکی گـەورە دەبێـت لە سـەر ئۆپۆزسـیۆنی ئێرانـی و خەڵکـی کوردسـتان. هەر چەنـدە (بارزانی) بـە نـاوی حوکوومەتـی هەرێمـەوە ئامادەیی خۆیان نیشانداوە بۆ هاوکاریکردنی کۆماری ئیسلامیی ئێران لـە ئاسـتێکی سـنووورداردا، بـەڵام جـۆری پێوەندیـی

پاشـکۆبوونی هەولێـر بـە تورکیـا و ئەمریـکاوە و پێوەندیی لەگەڵ دەوڵەتانی کەنداو، مایەی وروژاندنی بەردەوامی نیگەرانییەکانی ئێرانە بەرانبەر (بارزانی).

ئەوەی شـایانی باسـە، تاران هەرێمی کوردستانی عێـراق بـە «ئیسـرائیلی دوەم» دەناسـێنێت و بانگەشـەی ئـەوە دەکات، کـە هەولێـر هێلانەیەکـی بریکارەکانـی «مۆسـادە». ڕوانگـەی ئەمنیـی ئێـران بەرانبـەر بـە هەولێر لـە کاتی ڕیفراندۆمـی (2017)دا ڕوونتـر بووەوە، (عەلی ئەکبـەر ویلایەتی)، یەکێک لە ڕاوێـژکارە باڵاکانی (خامنەیـی)، لەو کاتەدا ڕایگەیاند: کـە «کۆمەڵگـەی موسـڵمانان ڕێگـە بـە دامەزراندنی ئیسـرائیلێکی نـوێ لە ناوچەکەدا نادەن». هەڵوێسـتی پەرچەکرداریی ئێران بەرانبەر بە حوکوومەتی هەرێم تەنهـا قسـەکردن نییـە، بینیمـان کە سـوپای ئێران بە مووشـەکی بالیستی ماڵی دوو بازرگانی کردە ئامانج و بانگەشـەی ئەوەی کرد، کە بریکارەکانی ئیسـرائیل ئەو بینایانە بەکار دەهێنن، لە هەمان کاتدا مووشـەکی لایەنە شیعەکانی سەر بە ئێران کە ئاڕاستەی هەولێر کـران. بـە گوێـرەی ڕاگەیەنراوێکی فەرمی، سـەرۆک کۆماری ئێران بە (بارزانی) ڕاگەیاندوە، «چاوەڕوانی ئـەوە دەکـەن، کـە حوکوومەتـی هەرێـم ڕێگـری لـە ئیسـتغلالکردنی خاکەکانیـان لـە لایـەن ئیسـرائیل و گرووپـە دژبەرەکانـی ئێرانـەوە بـکات. لەمیانـی

کۆبونەوەکـەدا کـە لـە تـاران بەڕێوەچـوو، (بارزانی) دووپاتی کردەوە، کە هەرێمی کوردستان ڕێگە نادات زەویوزارەکانـی ببنـە مایـەی نیگەرانیـی ئاسایشـی نیشـتمانی بـۆ دراوسـێکانی، دەشـڵێت، لـە ڕووی پرەنسـیپەوە قەبوولکـراو نییە هیـچ گروپێکی چەکدار هێرش بکاتە سەر وڵاتانی دراوسێ و دواتر کشانەوە بـۆ هەرێمـی کوردسـتانی عێـراق. یەکێک لـە ئامانجە سـەرەکییەکانی ئێـران لـە میوانداریکردنـی (بارزانی) هەوڵدانە بۆ دوورخسـتنەوەی حوکوومەتی هەرێم لە بازنەی تورکیا، چوونکە ساڵانێکی زۆرە هەولێر زیاتر لەگـەڵ ئەنقـەرە هاوتەریـب بووە، نەک لەگـەڵ تاران. هۆکارێکـی هەڵوێسـتی ساردی حوکوومەتی هەرێم بەرانبـەر ئێـران دەگەڕێتـەوە بـۆ پێوەندیـی ئاڵـۆزی نێـوان هەولێـر و بەغـداد لـە سـەردەمی دەسـەڵاتی (نوری مالیکی) (2006–2013)، کە لە لایەن ئێرانەوە پاڵپشـتی دەکـرا، هەروەهـا لـەو ماوەیـەدا هەرێـم لە ڕووی ئابووری و سیاسییەوە لە پێوەندییەکی نزیکدا لەگـەڵ تورکیادا بووە. سـەرەڕای هەموو نارەزایەتی و کاردانەوە توندەکانی حوکوومەتی ناوەندیی عێراق، هەولێر ڕێککەوتنێکی ستراتیژیی بۆ ماوەی (50) ساڵ لەگـەڵ تورکیا بـۆ هەناردەکردنی نەوت واژۆ کرد، لە هەنگاوێکـدا کـە بەغـدادی بەتەواوەتـی بەدەرکرد. لە لایەکـی تریشـەوە، ئێران زیاتر لـە ڕێگەی یەکێتییەوە

پێوەندییەکانی لەگەڵ هەرێمدا ڕێکخستوە. بە هۆی ئەو ئاڵوگۆڕانەی کە لە دۆخی سیاسیی ناوچەکەدا پێشهاتوە و (بارزانی) و حوکوومەتی هەرێم دەرگیر بە قەیرانێکن، لە بەرانبەر چوونە پێشەوەی سیاسەتی بە ناوەندبوونەوەی حوکوومەتی عێراق، ناچار بە گەڕانەوە بۆ بەغداد و پاشکۆبوونی حوکوومەتی عێراق بوون، لە هەڵپەکردنی ئەوەدان لە ڕێگەی پێوەندیی دیپلۆماسییەوە خۆیان لەگەڵ دۆخەکەدا بگونجێنن. ئەوەی کە ئێستا زیاتر بەرجەستە بووەتەوە، لە چوارچێوەی پڕۆژەی گەشەپێداندا، هەولێر ڕێگای ترانزێتە بۆ پڕۆژەیەکی گرینگ، کە دەبێتە هۆی بەهێزکردنی هەژموونی تورکیا لە عێراق، هەر چەندە تا ئێستا ڕادەی بەشداریکردنی هەرێم لە پڕۆژەکەدا نادیارە. بەڵام پێویست دەکات ئاماژە بەوە بکرێت، کە جێبەجێکردنی پڕۆژەی «ڕێگەی گەشەپێدان» تەوەری سەرەکیی سەردانەکەی (ئەردۆغان) بوو بۆ بەغداد و هەولێر، لە کارنامەی نێوان بەغداد و ئەنقەرەدایە، هەروەها بەشداریی داراییی ئیمارات و قەتەر لەم پڕۆژەیەدا چاوەڕوانییەکانی بەرز کردوەتەوە، بەڵام هێشتا هەڵوێستی ئێران لەم بارەیەوە ڕوون نییە، لە هەمان کاتدا جێگەی هەولێر لەم پڕۆژەیەدا تا ئێستا هیچ ڕێککەوتنێکی فەرمیی بۆ ڕانەگەیەنراوە.

(بارزانی) لە میانەی سەردانەکەیدا بۆ تاران، ئەو

پەیامەشی بە بەرپرسانی ئێران گەیاندوە، کە پڕۆژەی «ڕێگەی گەشەپێدان» ئامانجێکی ستراتیژی بۆ ئێران نییە. هەروەها نیگەرانییەکی تر کە پێوەندیی بە ئێرانەوە هەیە، ئەگەری ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکانی تورکیایە بۆ سەر چەکدارانی (پەکەکە) لە پارێزگاکانی دهۆک و هەولێر، چوونکە ئەم پرۆسەیە ڕێگە خۆش دەکات بۆ پەرەسەندنی هەژموونی ئەنقەرە لە عێراقدا. ئێران بۆ پوچەڵکردنەوەی هەژموونی ئەنقەرە لە کوردستانی عێراق، لە ژێر ئاڵای نیمچە فەرمیی هێزەکانی حەشدی شەعبیدا، ئامادەییی بۆ پارێزگاری لە هەندێ شوێندا بۆ (پەکەکە) نیشانداوە، ئەمەش ئەو ئاکامەی لێ دەبێتەوە هەر هێرشێکی داهاتوو، کە تورکیا ئەنجامی بدات بۆ سەر (پەکەکە)، زیاتر ئاڵۆزی لێ دەکەوێتەوە. ئێران هەمیشە بۆ فشار خستنە سەر (بارزانی) هەوڵیداوە توانای هەولێر لە پێوەند بە حوکوومەت لە بەغداد و کاریگەریی لە سەر یەکێتی لە سلێمانی تێک بدات، بەڵام ئێستا وا دەردەکەوێت ئێران ئامادەیە دەست لە سەر کێشەکانی بەرانبەر هەولێر ڕابگرێت و قۆناغێکی نوێی پێوەندی لەگەڵ حوکوومەتی هەرێم دەست پێ بکات. هەر چەندە هەولێر دەیەوێت هاوسەنگی لە نێوان ڕکابەریی نێوان ئەنقەرە و تاران لە ناوچەکەدا دروست بکات، بەڵام پێدەچێت ئێران بەردەوام بێت

لـه فشـارەکانی لـه سـەر هەولێر، کە لـە هەوڵدا بووە بـۆ بـە دەسـت هێنانی هەمان ئـەو هەژموونەی کە لە سـلێمانی هەیەتی. ئەمەش ئاڵۆزیی ئەو دۆخە نیشـان دەدات، کە لە بەرانبەر ئەو ئاڕاستەیەی لە پێداویستیی گۆڕانکارییـەکان لە ناوچەکەدا پێشـبینی دەکرێت، کە ململانێ و چۆنێتیی سـەپاندنی بەرژەوەندی و پرۆژە ئابوورییـەکان و هاوسـەنگیی لایـەن و هێـزەکان بـە لایەکیدا دەخات.

(19)
کاریگەریی قەیرانی ئابووریی ئێران لە سەر عێراق

تـاران لـە دوای ڕووخانـی ڕژێمـی (سـەدام) لـە سـاڵی (2003) ڕووی کـردە بەغـداد، بـە جیـا لـەوەی بە ئامانجـی دامەزراندنی پێگە و هەژموونی سیاسـیی کۆمـاری ئیسـلامی بـوو لـە خۆرهەڵاتـی ناوەڕاسـتدا، لـە هەمان کاتـدا لەبـاری ئابوورییەوە لـە هەوڵـی ئـەوەدا بـوو قەرەبـووی ئـەو زیانانـە بکاتەوە، کە تووشـی هاتبوو لە ئاکامی زنجیرەیەک سـزاوە، کـە لـە لایـەن کۆمەڵگـەی نێودەوڵەتییـەوە بـە سـەریدا سـەپێنرابوو، لـە سـەر دۆسـیەی بـە بارمتەگرتنـی دیپلۆماتـکارە ئەمریکییـەکان، کـە لـە باڵوێزخانـەی ئەمریـکا لـە تـاران، دوای شـۆڕشـی ئێـران لـە سـاڵی (1979) دەستبەسـەر کرابوون. لە هەمان کاتدا ئەو سـزایانە و جەنگی هەشـت ساڵەی ئێـران- عێراق و نارەزایەتیی جەمـاوەری...، ئێرانی دەرگیـری قەیرانی گەورەی ئابـووری کردبوو، ئەم ڕووکردنەی کۆماری ئیسلامی بۆ بەغداد بە تایبەتی دوای ئـەوە دێت، کە گروپـە نزیکەکانی ئێران دوای ڕووخانی حوکوومەتی (سـەدام) گەییشـتنە پۆستی

سەرکردایەتی لە حوکوومەتی عێراقدا. هەر زوو ئێران ئەو هەلەی قۆستەوە و هەموو قورسایی بازرگانیی خۆی ئاڕاستەی عێراق کرد، سنورەکانی عێراقی ئاوەڵا کرد و بازاڕەکانی عێراقی پڕکرد لە بەرهەمە هەرزانەکانی خۆی.

تێوەگلانی ئێران لە شەڕێکی درێژخایەندا لەگەڵ عێراق زیانەکانی بە (400) ملیار دۆلار مەزەندە کراوە، هەروەها ئەو سزایانەش، کە بە پێی فەرمانی (12170) لە ساڵی (1979)سەپێنراون بوونە هۆی ڕاگرتنی سامانی ئێران بە بەهای (12) ملیار دۆلار لە لایەن ئەمریکاوە. ئەوەی شایانی باسە، لە ماوەی (40) ساڵی ڕابردوودا بە شێوەیەکی پچڕپچڕ سزا بە سەر ئێراندا سەپێنراوە، ئەمەش بە گوێرەی ئەو پێگەیەی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا بە دەستی هێنابوو، کە ململانێ و مامەڵەی ئەمریکا و وڵاتانی دەوروبەری پێدەکرد. لە هەمان کاتدا بە هۆی بەرنامە ئەتۆمییەکەی و پشتیوانیکردنی بۆ ئەو گروپانەی کە وەک تیرۆریست دەستنیشان کراون. دوایین سزا لە مانگی تشرینی دوەمی (2024) لە لایەن یەکێتیی ئەورووپاوە سەپێنرا، ئەوەش بە هۆی پاڵپشتیکردنی بوو بۆ ڕووسیا لە جەنگی دژ بە ئۆکرانیا. بەردەوامیی کارەکانی ئێران لەبارەی دۆسیە ئەتۆمییەکەی بووە هۆی

زیادبوونـی سـزاکانی سـەری، دوای ڕووخانـی ڕژێمـی (سـەدام)، ئێران توانی ئـەو هەلە بقۆزێتەوە کە هەژموونی خۆی لە عێراق دابمەزرێنێت و هەوڵ بـدات بـە شـێک لـە زیانەکانـی قەرەبـوو بکاتـەوە، هەڵبەتـە تێکچوونـی ئابووریـی ئێـران بـووە هـۆی دارمانێکـی سەرسـوڕهێنەری تمەنـی ئێرانـی، کـە گەییشـتە نزمترین ئاسـتی خۆی، بە جۆرێک نرخی ئاڵوگـۆڕی دراو گەییشـتە هەشـتا هـەزار تمـەن بۆ هـەر دۆلارێـک. ئەمـەش لـە بـازاڕی ناوخۆیـدا لـە ماوەی درێژخایەندا بووە هۆی هەڵئاوسـانی دارایی لـە ئەنجامـی بەرزبوونـەوەی بەردەوامـی نرخـی کاڵا و خزمەتگوزارییـەکان، هەروەهـا کاردانـەوەی کۆمەڵایەتی بە هۆی تێکچوونی ئابوورییەوە هەبووە، دیارترینیـان بەرزبوونـەوەی ڕێـژەی بێـکاری و نەداری و هەژارییە لە ناوخۆی ئێراندا، هەروەها ئەم دۆخە بووە هۆکاری بڵاوبوونەوە و بەرزبوونەوەی ڕێـژەی گەندەڵـی. ئـەم گەمارۆیانـە ئێرانیـان ناچار کـردوە، کـە ڕێـگا نایاسـاییەکان بگرێتەبـەر بـۆ ڕزگاربـوون لـەو قەیرانـەی دەرگیری بـووە، پەنای بـۆ پێکهێنانـی چەندین قـەوارە و کۆمپانیای خەیاڵی لـە عێراقـدا بردوە، بڕێکـی زۆر دۆلاری لـە ڕێگەی بەشـێک لە بانکەکان و بانکی ناوەندیی عێراقەوە بۆ ئێران گواستوەتەوە، لەم بارەیەوە ئەمریکا لە ساڵی

(2023)دا فشـاری خستوەتە سـەر بانکی ناوەندیی عێـراق بـۆ توندکردنـەوەی ڕێـکارەکان لەگـەڵ ئەو بانکانەی کە پارەی ئەو قەوارانەیان دابین کردوە.

تاران بۆ ساڵی (2024) بڕی قەبارەی ئاڵوگۆڕی بازرگانیـی نێـوان عێـراق و ئێرانـی بـە (20) ملیـار دۆلار مـەزەنـدە کـردوە. ئـەو جـۆرە ئاڵوگـۆڕە بازرگانییـە کێشـەی بـۆ عێـراق دروسـت کـردوە، چوونکە ئێران فرۆشـتن بە تمەن و دیناری عێراقی قەبـووڵ نـاکات و بە دۆلار مامەڵە دەکات، دەیەوێت بـە دۆلار بازرگانیـی دەرەکیی خـۆی بەڕێوە ببات، پـاڵ بـە بازرگانانـەوە دەنێـت، کـە پەنـا بۆ بـازاڕی ڕەش ببـەن بـۆ دەسـتەبەرکردنی دۆلار. پڕۆسـەی گەیاندنـی دۆلار بـۆ بازرگانانی ئێرانـی لە عێراقەوە پاڵـی بـە بازرگانەکانـەوە نـاوە بـۆ بەکارهێنانـی شێوازی نایاسایی وەک «ئۆپەراسیۆنی قاچاخچێتی و شـێوازی نافەرمـی»، بـە تایبەتـی کـە نزیکـەی (20) دەروازە لـە نێـوان عێـراق و ئێرانـدا هەیە، کە هەندێکیـان لـە ژێـر چاودێریـی حوکوومەتـدا نیـن، ئێـران هەنـاردەی نانەوتی بۆ عێـراق زیاد کردوە و بە سوود وەرگرتن لەو سنورەی کە درێژ دەبێتەوە بـۆ زیاتر لـە (1200)کم. ئۆپەراسـیۆنی قاچاخچێتی بـە هەمـوو جۆرەکانییـەوە و قاچاخچێتـی بە دۆلار لـە ڕێگـەی دەروازە نافەرمییەکانـەوە بەردەوامـە،

سەرەڕای ئەو هەوڵە زۆرانەی کە دەسەڵاتدارانی عێراق داویانە بۆ کۆنترۆڵکردنی قاچاخچێتی بە دۆلار، بەڵام تا ئێستا کۆنترۆڵ نەکراوە. پەیوەندی نەکردنی عێراق بە ڕێکخراوی بازرگانیی جیهانی و کۆنترۆڵ نەکردنی سنورەکان، وای کردوە ببێتە ئامانجێکی ئاسان بۆ کۆمپانیا ئێرانییەکان تا بێسانسۆر وەبەرهێنان بکەن، هەروەها بازاڕەکانی عێراقیان بە بەرهەمەکانیان پڕکردوە، لە هەمان کاتدا دەبێتە هۆی ئەوەی عێراق نەتوانێ بەرگری لە بەرهەمە ناوخۆییەکانی بکات بۆ وەستانەوە لە بەرانبەر وڵاتانی دەرەوەدا. دابینکردنی غاز بۆ عێراق بۆ بەرهەمهێنانی (800) مێگاوات کارەبا ئەمە پڕۆسەیەکە بڕێکی زۆری دراوی قورس «عملە صعبە» بۆ تاران دابین کردوە، ئێران سوودمەند بووە لە «بازرگانیی بازاڕی ڕەش» وەک سەرچاوەیەکی تر بۆ دەستکەوتنی دراوی قورس، سەرەڕای فشارخستنە سەر حوکومەتی عێراق بۆ بە قاچاخ بردنی پارە بۆ دەرەوەی وڵات. هەروەها ئێران توانی بازاڕی کاری عێراقی بقۆزێتەوە بۆ بە دەست هێنانی دراوی قورس، بە دابینکردنی ناردنی هەزاران کرێکاری ئێرانی بۆ عێراق، لە ڕێگەی فەرمی و نافەرمییەوە.

لە هەمان کاتدا، ئێران پەنای بۆ بازرگانیی

چەکیش بردوە بۆ دەستەبەرکردنی دراوی قورس، لەگەڵ ئامادەبوونی گروپە چەکدارە دڵسۆزەکانی خۆی کە لە عێراق، یەمەن، سووریا و لوبنانن، هەروەها مامەڵەی لەگەڵ ڕووسیاش کردوە، کە فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی بۆ دابین کردوە و بە ملیۆنان دۆلار سودی لێ وەرگرتوە. بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە جیا لەوەی قەیرانی ئابووریی ئێران کاریگەریی لە سەر عێراق داناوە، لە لایەک لەباری ئابوورییەوە بە جۆرێک لە ڕێگەی باڵادەستیی سیاسی بە سەر پێکهاتەی حوکوومەتی عێراقدا، جگە لە پاشکۆکردنی حوکوومەتەکان بۆ ژێر هەژمونی کۆماری ئیسلامی، توانیویەتی بازاڕێکی کراوە دابین بکات، لە لایەکی ترەوە پێگەیەکی هەژموونیی سەربازی و سیاسی لە هێزەکانی حەشدی شەعبی دامەزراندوە و کاریگەریی زۆری لە سەر ناجێگیریی دۆخی ئابووری و سیاسی و نەبوونی ئاسایش لە سەر عێراق داناوە. دەتوانین بڵێین لە ساڵی (2003)وە عێراق بووەتە مەیدانێک بۆ ئێران و توانیویەتی وەک قەڵغانێک لە بەرانبەر قەیرانە ئابووری و سیاسییەکانیدا بەکاری بهێنێت، لە هەمان کاتدا جێگا و پێگەیەک بۆ خۆی و بۆ ململانێ لە بەرانبەر ڕەقیبەکانیدا پەیدا بکات. لە هەمان کاتدا وەک بەرەیەکی پێشەوەی هێرشی شەڕ بەکاری

بهێنێت، هەر بۆیە توانیویەتی ڕۆڵی سەرەکی لە دۆخی نائارامی عێراقدا هەبێت. ئاڵوگۆڕەکانی ئەم دواییە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، بە تایبەتی بە دوای ڕووخانی (ئەسەد)، کۆماری ئیسلامیی ئێرانی تەواو خستە بەردەم دووڕیانێکی ترەوە لە پاشەکشەی ئەو پێگە و هەژموونەی بەکاری دەهێنا، بە تایبەتی لە دەست دانی ئەو هەژموون و نفوزەی لە ناوچەکەدا بە دەستی هێنابوو، کە ئێرانی خستوەتە دەورانێکەوە ئەگەری ئەوەی لە بەردەمدایە، عێراقیش لە نێو ئەو ململانێ و بارگرژییانەدا لە دەست بدات، ئەمەش حاڵەتێکی نەگونجاوتر بۆ باری زیادبوونی قەیرانی ئابووری و سیاسی بۆ ئێران دێنێتە پێشەوە، ئەگەری لە دەستدانی عێراقیکیش کە چەندین ساڵە قەیرانەکانی پێ پینە دەکات، بە تایبەتی لە ئەگەری جێکەوتنی پڕۆژە ئابووری و سیاسییەکانی تورکیا کە خەریکە لە عێراقدا جێگای ئێران دەگرێتەوە، پێدەچێت لە دۆخێکی وەهادا کۆماری ئیسلامیی ئێران بکەوێتە بەردەم قەیرانێکی بنبەست و سەختترەوە!.

(20)
دەرگیربوونی عێراق لە نێو دانوستانی ئەمریکا و ئێراندا

لە ماوەی بیست سالّی ڕابردوودا، عێراق جێهێڵرا بۆ پاوانخوازی و باڵادەستیی کۆماری ئیسلامیی ئێران، کە کاریگەریی گەورەی لە سەر دۆخی سیاسیی عێراق و چۆنێتیی پێکهاتنی حوکوومەت و ململانێی و ڕێککەوتنی هێزە سیاسییەکان دانا. کۆمەڵێک حیزب و میلیشیا، کە بە ئاشکرا پاشکۆی ئێرانن وەک «چوارچێوەی هەماهەنگی»، پرسی حوکمڕانییان بۆ خۆیان یەکلایی کردەوە. هەروەها (قاسم سولەیمانی)، سەرۆکی سوپای قودس تا لە ژیاندا بوو، زۆربەی کاتەکانی لە عێراق بەسەر دەبرد، تا ئەو کاتەی لەوێ کوژرا. (موقتەدا سەدر)یش درکی بەوە کرد، کە ناتوانێ یاری و ململانێ لە نێو مەیدانی سیاسی و پێکهێنانی حوکوومەتدا بکات و ئاکامەکەی دەبیتە ئاژاوەگێڕی و پێگەی سیاسیی خۆی بەفیڕۆ دەدات و هەموو دەستکەوتەکانی دەشێوێت، ناچار بوو بەوەی کشانەوەی خۆی لە هەڵسورانی سیاسی ڕابگەیەنێت. لە هەمان کاتدا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە ڕیزی پاشکۆبوون بۆ ئێران گیرسایەوە.

هەموو ئەو کارانەی کۆماری ئیسلامی کردوویەتی و دەیکات بە نهێنی ڕوویان نەداوە، عێراقی لە چوارچێوەی بازنەی هەژموونی خۆی و لە ژێر پاراستنی خۆیدا هێشتەوە، بە بەرچاوی ئەمریکا و جۆرێک بێدەنگی لێ کردنی ئەمریکاوە ئەنجام دراون، کە دوای جەنگی کەنداوی دوەم و ڕووخانی حوکوومەتی (سەدام)، ئەم پرۆسەی گواستنەوە و دەستتێوەردانەی ئێران لە عێراق جێگیرکرا. ئەوەی هەر لە سەرەتاوە ڕوون بووە ئەوەیە، کە عێراق هەمیشە سەرچاوەی دراوی قورسی ئێران بووە لە پاڵ ئەو سزا ئابوورییانەی کە لە لایەن ئەمریکاوە سەپێنراوە بە سەر ئێراندا. لە کاتێکدا، دەسەڵاتداری عێراق لە دابینکردنی پارەی دراوی قورس بۆ ئێران لە ڕێگەی ئاوەڵاکردنی بازاڕی عێراق و بازرگانی و قاچاخچێتی بە نەوتەوە دەرفەتێکی گەندەڵی و پاشکۆبوونیان بۆ ئێران ڕەخساند و بەردەوام بوون لە پیادەکردنی، بەڵام ئیدارەی ئەمریکا بە تەواوی ئاگاداربوو لە هەر دۆلارێک کە دەگوازرایەوە بۆ ئێران، کە ڕێگەیان بە عێراقدا مامەڵەی ئابووری لەگەڵ ئێران لە دەرەوەی یاسای سزاکان ئەنجام بدات. هەر چەندە ئەمریکا لە ساڵی (2011) بەشێک لە هێزەکانی لە عێراق کشاندەوە، بەڵام بەردەوامبوونی سەربازی لە

ڕێگەی بنکە هەمیشـەییەکانییەوە مانەوە. لە هەمان کاتـدا، هەنـاردەی نەوتـی عێـراق بـۆ نیویـۆرک تـا ئێسـتاش دەچێـت و پێداویسـتییەکانی حوکوومەتی عێـراق دابیـن دەکرێـت، ئەمـەش ئـەو بیرۆکەیـە دەهێنێتـە ناو باسـەوە یـان ئەگەری ئەوە پێشـبینی دەکرێـت، کـە لـە سـەر هەمـوو شـتێک ڕێککەوتبن، بۆیـە دەتوانیـن بڵێیـن، کـە ئەمریکا و ئێـران لەگەڵ هـەر ململانێیەکیانـدا بـە دوور نازانرێـت هاوکاریی یەکتریـان کردبێت بۆ داڕشـتنی داهاتووی عێراقێک کـە تـەواو ئێرانـی بێت، یـان ئەمریکا تـەواو ئەوەی فەرامۆش کردبێت کە ئێران کۆنترۆڵی عێراق دەکات. ئـەو دەنگۆیانەی کە (ترامپ) داوای لە ئێران کردوە دەسـتتێوەردان لـە کاروباری عێراقـدا نەکات و ڕێز لە سەربەخۆیی و سەروەری بگرێت و میلیشیاکانی وەک حەشـدی شـەعبی لە عێراق هەڵبوەشـێنێتەوە، پێـم وایـە بەهایەکـی ئەوتـۆی نییـە وەک مەرجێـک بۆ دەسـتپێکردنی دانوسـتانەکانیان بۆ دامەزراندنی پێوەندییـە ئاسـاییەکان و گەڕانـەوەی ئێـران بـۆ کۆمەڵگـەی نێودەوڵەتـی و هەڵگرتنـی سـزاکان لـە سـەری، چوونکـە هەموو ئەمانە بە هیچ شـێوەیەک سـوودی بۆ عێراق نییە. بۆ نموونە گەر میلیشیاکان هەڵبوەشێنرێنەوە، بەڵام ئەوەی کە دواتر ڕوودەدات ئەگەری ئەوە هەیە خراپتربێت.

لـه واقیعـدا، میلیشـیاکانی ئێـران پاراسـتنی حوکوومەتـی ئێسـتای عێـراق کۆنتـڕۆڵ دەکـەن بە هەموو دەزگاکانییەوە، بۆیە ئەگەر هەڵوەشاندنەوەی میلیشیاکان لە ڕێگەی بانگەوازی ئێرانەوە ڕوویدات، ئـەوە مانـای هەڵوەشـانەوەیەک دەبێت، کـە دەچیتە ناو جەستەی دەوڵەتی عێراقەوە، دوای ئەوە چی تر ڕوودەدات؟، جگـە لە نیشـاندانی غافڵگیرییەکی تر و کارەساتی تر لە بەرانبەر دانیشتوانی عێراقدا شتێکی تـر نابینرێـت. ئەمریکییەکان ئاگاداری زۆر شـتن لە بەرانبەر ئێراندا، ئاڕاستەیەکی وەهاش لە ئارادا نییە، کـە لـەو دانوسـتانەی لە نێـوان لایەنـی ئەمریکی و ئێرانی بەڕێوە دەچێت، هەوڵی تێکچونی ئێران بدرێت، ئەوانەی لە چوارچێوەی ئەو هاوکێشـەیەدا خەریکن کارێک دەکەن هیچ گرینگییەک لە بەرژەوەندیی عێراق وەک دەوڵەت یان خەڵکی عێراق بە هەند وەرناگرن، عێراق تایبەتمەندیی خۆی لە دەسـت داوە، لە نێوان ڕۆڵ و دەسـتتێوەردانی ئەمریـکا و ئێرانـدا لـە قاڵب دراوە و بێئیرادە کراوە و شکۆی شکاوە و مانایەک بـۆ هاوڵاتیبـوون نەماوەتـەوە. گەییشـتن بـە هـەر ڕێککەوتنێکـی نـوێ، کە باس لە سـەروەریی عێراق نـەکات و ئەو سـەروەرییە دابین نەکات، مەترسـیی دووبارەبوونەوەی نەخشـە کۆنەکەیە بە شێوەیەکی تـر و ئەگەری کارەسـاتی لە سـەرە. لێـرەدا عێراق،

کـه بـه هیـچ جۆرێـک ئامادەبوونـی لە سـەر مێزی دانوسـتان نابێـت، ئاشـکرایە کە کاندیـدە بۆ ئەوەی تەنهـا باجەکـەی بدات لە هـەر ڕێککەوتنێکـی نێوان ئەمریـکا و ئێرانـدا. گفتوگۆکانی نێوان (سـودانی) و سەرکردەکانی میلیشیاکان سەبارەت بە تێکەڵکردنی حەشـدی شـەعبی بـۆ ناو سـوپای عێـراق، بە هۆی فشـارەکانی ئەمریکاوە، دەتوانێت بە شـێوازێکی تر کاریگەریـی ئێـران لە چوارچێـوەی خزمەتگوزارییە ئەمنییەکانی عێراق فەرمی بکاتەوە و بە مانایەکی تر دەستتێوەردانی ئێران بچێتە قاڵبێکی ترەوە.

عێراق، لەمێژە کە لە شەڕێکی جیۆپۆلەتیکیی نێوان واشـنتۆن و تـاران دەرگیر بـووە، جارێکی تر خۆی لە دۆخێکی لاوازدا دەبینێتەوە، بە هۆی تێگەییشـتن و مامەڵـەی نوێی ئەمریـکا لە بەرانبەر ئێراندا. ترس لـەوە هەیە، کە دووبارە عێـراق وەک موزایەدەیەک مامەڵـەی لەگەڵـدا بکرێتەوە، نـەک وەک یاریزانێکی سـەربەخۆ یـان وەک بەشـێک لـە سـەر ئەگـەری ڕێککەوتنـی ئەتۆمـی، بە جێگایەک بـۆ حوکوومەتی عێراق قایل بن، فرسەتی سەربەخۆبوونی بۆ فەراهەم نابێت. هاوڵاتییانی عێراق بە گشتی، لە ئەگەری هەر ڕێککەوتنێکی نێوان ئەمریکا و ئێراندا، وەک پیلانێک سەیری دەکەن و ترسی ئەوەیان هەیە، کە جارێکی تـر داهاتـووی عێـراق بکەنەوە قوربانـی. بەڵگەکانی

باشـتربوونی پێوەندیـی نێـوان ئێـران و ئەمریـکا تا دێـت بەهێزتـر دەردەکەون. لـە کاتێـکدا ڕێککەوتنی ئەتۆمـی، ئەمریـکا و ئێـران زیاتـر لـە یـەک نزیـک دەکاتـەوە، بـەڵام ئەم ڕێککەوتنە ئـەو ئەنجامەی لێ ناکەوێتەوە، کە ئێران واز لە دەسـتتێوەردانی عێراق بهێنێت، دەکرێ دەسـتتێوەردانی ئێران بۆ عێراق بە شـێوازی تر بەردەوامی هەبێت. لـە کاتێکدا ئەمریکا و ئێـران لەم زەمینە ناسـکە دیپلۆماسـییەدا هەنگاو دەنێن، داهاتوو و سەربەخۆییی عێراق بە شێوەیەکی دانەبـڕاو بـە بڕیارەکانـی دوای دانوسـتانەکان بەسـتراوەتەوە. ئاشـتی و سـەقامگیریی ڕاسـتەقینە دەبێـت دڵنیایی بێت لەوەی هەموو وڵاتانی ناوچەکە بە عێراقیشـەوە ئازادبن لە دارِشـتنی چارەنووسـی خۆیـان، کـە ئـەم تروسـکاییی ئازادبوونـە بـۆ هیچ شـوێنێک لە جەرگەی ململانێکاندا دیار نییە. ماوەی چەندیـن سـاڵە داواکارییەکانـی «مافـی مـرۆڤ» لـە سـایەی حوکوومەتی عێـراق و شـەری تائیفیدا، زیندانیکردنی هەتاهەتاییی بە سـەردا سـەپێنراوە و هیـچ مانایە لـە دەسـتەواژەی مافی مروڤـدا جێگای نەماوە، سوننەکان داوای مافی سوننە تیرۆرستەکان دەکەن و شیعەکان داوای مافی قۆرخکردنی زیاتری دەسەڵات بە شـەریعەی شیعە دەکەن. ئاشکرایە، کە مـرۆڤ وەک مرۆڤێـک، هیـچ بەهایەکـی لـە عێراقدا

نەماوە، مەگەر سەر بە گروپێک بێت کە لە ململانێی خۆیدا لە بەرانبەر گروپەکانی تردا پێناسە و ناسنامەیەک بۆ خۆی داتاشێت. تاکە ئومێدێک بۆ دەربازبوونی عێراق لە ململانێی ئەمریکا و ئێران بە سەر چارەنووسی عێراقەوە، پەیوەستە بە هاتنە مەیدانی جەماوەری بەرفراوانی خەڵکەوە، کە بتوانێت حوکوومەتێک دابمەزرێنێت، کە بە ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی جەماوەری خەڵکەوە بەڕێوە ببرێت، کە جیابێت و دووربێت لە کاریگەریی تائیفی، مەزهەبی و نەتەوەیی و هەر ئایدۆلۆژییەک، خۆی جیاکاتەوە لە سەودا و مامەڵە و ململانێی زلهێزەکانی دنیا و ناوچەکە و کێشەکان و ڕێککەوتنەکانی ئەمریکا و ئێران.

مافی مرۆڤ لە ئێستای عێراقدا، بە ئاشکرا لە نێو قەفەسێکدایە کە داواکاریی مافەکان مەرجدار بووە بە ناسنامەی تائیفی، مەزهەبی و نەتەوەیی، لێرەدا ئەو پرسیارە دێتە بەردەممان، چۆن دەتوانین سروشتی هەڵاواردن و پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ لاببەین و بیگۆڕین بۆ واقیعێکی گشتگیر، جیهانی، مەدەنی و مرۆڤایەتی، ئەویش لە ئێستادا، ئامادەییە بۆ کۆتایی هێنان بە پاوانخوازی و دەسەڵاتی شیعەگەرا لە عێراقدا، بۆ ئاڵوگۆڕێک کە دەسەڵاتی ڕاستەوخۆی جەماوەری خەڵک دابین بکات، لە هەمان کاتدا

پەیوەستبوونە بەو ناڕەزایەتییانەی کە جەماوەری بەرینی ئێران لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا نیشانی دەدەن، دامەزراندنی دەوڵەتێک کە دەستوورەکەی لە سەر ناسنامەی هاوڵاتیبوون دابمەزرێت.

(21)

کراوەییی ئێران هاوشانی دانوستانەکانی لەگەڵ ئەمریکا

تاران کراوەییی خۆی بۆ دانوستان و بەشداریی ئابووری و تەنانەت وەبەرهێنانی ئەمریکی نیشان دەدات، هاوکاتی قوڵبوونەوەی قەیرانی ئابووری و پەرەسەندنی نائارامیی ناوخۆیی لە ئێراندا، کۆماری ئیسلامی ناچار کردوە بە بەپیرەوەچوونی ئەم کراوەیییە بەهەند وەربگرێت، لەم ڕۆژگارەدا و لە دۆخی سیاسیی ناوچەکەدا کۆماری ئیسلامی زیاتر لە سەر مەترسیی کۆتاییی دەسەڵاتەکەی مایەی پێوەندی و دانوستانەکانی دادەنێت، نەک مایەدانان لە سەر ئەوەی لە ڕێرەوی خواستی چاکسازیدایە و بە خەمی دانیشتوانی ئێرانەوەیە. سەردەمانێک ئێران بە سەرپێچیکردنی نەزمی نێودەوڵەتی ناسرابوو، بەڵام کە ئێستا هاوسەنگیی دەرەکی و ناوخۆییی ڕژێم لە گۆڕاندایە، ڕەنگە کاردانەوەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ململانێی زلهێزە جیهانییەکان دیاری بکات، کە ئایا پێشهاتەکانی ئەم دۆخە ڕێگا بۆ گۆڕانکارییەکی درێژخایەن دەکاتەوە، یان بە مانایەک مانەوەی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی

دەتوانێت پارێزراو بێت!

کۆماری ئیسلامی ڕەزامەندیی خۆیان بەرانبەر بە خولی یەکەمی دانوستانە ئەتۆمییەکان لەگەڵ ئەمریکا دەربڕیوە، کە لە عومان بەڕێوەچووە، سەردەمانێک (عەلی خامنەیی) جەختی لەوە دەکردەوە، کە دانوستان لەگەڵ واشنتۆن نە ژیرانە و نە شەرەفمەندانەیە. لە هەمان کاتدا، بەرپرسانی دیکەش لەوەش زیاتر ڕۆیشتون و دەستبەرداری ئەو بنەما ئایدیۆلۆژییانە نەدەبوون کە دەیان ساڵە تیۆریزەی دەکەن و ڕژیم بە گەرمی پابەند بووە پێیەوە، بەم شێوەیەش لایەنگرانی خۆیان پێ فریوداوە. ئێستا دەڵێن دژایەتیی وەبەرهێنەرانی ئەمریکی ناکەین و ئەم جۆرە پێوەندییە ئابوورییە پێویستی بە گەڕاندنەوەی پێوەندییە دیپلۆماسییەکان دەبێت، کە چلوپێنج ساڵ لەمەوبەر پچڕابوون. (خومەینی) لە کۆتاییی شەڕ لەگەڵ عێراقدا گوتی: «وەک چۆن خواردنەوەی ژەهر قەبووڵ دەکەم، ئاگربەست قەبووڵ دەکەم»، ئەمڕۆ پێناچێت (خامنەیی) هەموو جامەکەی خواردبێتەوە، بەڵکوو تەنها نیوەی خواردوەتەوە. نایەوێت ڕادەستبوونی تەواوی خۆی ڕابگەیەنێت، بەڵکوو یەک بە یەک بازرگانی بە کەرەستەی خۆیەوە دەکات بۆ پاراستنی سەری ڕژیمەکەی، لە ئیستادا دەتوانین

بڵێین جاریٚ دۆخەکە ڕوون نییە، جگە لەوەی (خامنەیی) نیوەی پەرداخەکەی خواردوەتەوە و (ترامپ) نیوەکەی تری دەجووڵێنێت.

سەبارەت بە داواکارییەکانی ئەمریکا، (ترامپ) بە دوای جێبەجێکردنی زۆرترین ئاستی مومکینەوەیە، هەوڵ دەدات لە هەر پرسێکدا هەموو شتێک بە دەست بهێنێت کە خزمەت بە نەخشە و بەرژەوەندییە سیاسییەکانی ئەمریکا بکات، کە داواکارییە سەرەکییەکانی لەم دانوستانەدا بریتین لە کەمکردنەوەی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران، سنووردارکردنی توانا مووشەکییەکانی و بە دەست هێنانی ئەو گەرەنتییانەی کە ئێران دەست هەڵبگرێت لە پاڵپشتی و سیاسەتی پڕچەککردنی هێزە میلیشیاکانی ناوچەکە. هەروەها لە پشت پەردەوە ئەمریکا هەوڵێکی جدی دەدات ئێران لە ڕووسیا و چین داببڕێنێت، ئەمەش لە هەوڵێکدا بۆ ڕاکێشان و ملکەچکردنی ئێرانە لە ڕووی سیاسییەوە بەرەو ئەمریکا، ئەم ئاڕاستەیە سیمایەکی پراگماتیک بە دانوستانەکان دەبەخشێت و پاڵ بە واشنتۆنەوە دەنێت کاریگەرییەکانی پەکین و مۆسکۆ لە ناوچەکەدا لاواز بکات. لە ڕاستیدا ڕێبازی ئیدارەی ئەمریکا بۆ دانوستان، جۆرێکە لە شەڕی دەروونی و سیاسەتی «یان شەڕ یان دانوستان»، کە لە

بەرانبەر ئێراندا پیادەی دەکات، لە ڕێگەی ئەو پەیامە ناکۆکانەی ڕایاندەگەیەنێت، بەم شێوەیە کۆماری ئیسلامی دەخاتە ناو چوارچێوەیەکەوە، دەرچوونی لە ژێر سیاسەتەکانی ئەمریکا بە سەختی بە سەریدا بشکێتەوە. ستراتیژی ئەمریکا، داوای دانوستانە لە نێوان توندتربوونی سزا ئابوورییەکان و هەڕەشە سەربازییەکان، بە ئامانجی فشارخستنە سەر ئێران بۆ ئەوەی ملکەچی دانوستان و بڕیارەکان بێت، جەختیش لەوە دەکاتەوە، کە دەرئەنجامی ئەم ستراتیژە سەپاندنی ئیرادەی لایەنێکە بە سەر لایەنێکی دیکەدا، کە لە کەشێکی هەڕەشە و شەڕانگێزیدا بەیان دەکرێت. ئەوەی پێویستە بیهێنینەوە پێشچاو، کاتی خۆی دوای تیرۆرکردنی (قاسم سولەیمانی)، (خامنەیی) سوێندی «تۆڵەی توند»ی لە بەرانبەر ئەو کەسانە خوارد، کە بەرپرسن لەو کاری تیرۆرکردنە، بە تایبەتی لە بەرانبەر (ترامپ)دا، بەڵام دوای پێنج ساڵ، ڕژێمی ئێران ئێستا لەگەڵ هەمان ئەو گرووپانەدا دانوستان دەکات و ئامادەیە بۆ ڕێککەوتن، کە پێشتر سوێندی لەناو بردنی خواردبوون. (مەسعود پزیشکیان) لەم دواییانەدا ڕایگەیاند؛ کە «ڕێبەری مەزنی شۆڕش» دژایەتیی وەبەرهێنەرانی ئەمریکی ناکات، هەڵبەتە نووسینگەی (خامنەیی) ئەمەی ڕەت نەکردەوە، کە

پێچەوانـەی گوتارە لەمێژینەکانـی (خامنەیی)یە، کە ئێـران بـە هەموو هێـزی خۆیەوە بەرەنـگاری هەر جـۆرە هاتنـە ناوەوەیەکـی ئابووری یان سیاسـیی ئەمریکای بە بنەما وەرگرتبوو.

لـە لایەکـی تـرەوە، ئاڕاسـتەی ڕژێمی ئێـران بە هـەر پەرشـوبڵاوییەکەوە لـە بەرانبەر دانیشـتوانی ئێرانـدا پیادەی دەکات، نیشـانەکانی شـلکردنەوەی جێبەجێکردنـی توندوتیژیـی بە ئاشـکرا پێوە دیارە، ئـەو بابەتانەی بە دژی ئیسـلام پێناسـەی دەکردن و سـەردەمانێک بە توندی کۆنتڕۆڵ دەکران، ئێستا بـە دەسـتتێوەردانی کەمتـر (وەک فێسـتیڤاڵەکانی کولتـووری، مۆسـیقا و گەشـتوگوزار) بەڕێـوە دەچـن، هـەر چەنـدە حوکوومـەت ڕێوشـوێنی نوێـی بـۆ چاودێریکردنـی پابەندبـوون بـە حیجاب هێناوەتـە ئـاراوە، بـەڵام زۆرێـک لـە ژنانـی شـارە گـەورەکان بەردەوامـن لـە سـەرپێچیکردنیان بـە ئاشـکرا و دەسـەڵاتداران لە جێبەجێکردنی تەواوی سـنووردارکردنەکان وەسـتاون، ئێسـتا سۆشـیال میدیای زمانی فارسی پڕ بووە لەو گرتە ڤیدیۆییانەی زۆرێکیـان لـە ناوخـۆی ئێرانـدا تۆمارکـراون، کـە شـارەزایان، چالاکوانـان و بەرپرسـانی پێشـوو بە ئاشـکرا باس لەو بابەتانە دەکەن، کە سـەردەمانێک ئەوانـەی ئێسـتا لـە ناوخـۆی ئێرانـدا دەبینرێـت،

بە حەرام دادەنراو و بە یاسا قەدەغە کرابوون. بەرچاوترین بێدەنگیی ڕژیم پێوەندیی بە پۆشینی زۆرەملێی حیجابەوە هەیە، بەرپرسان بە شێوەیەکی کاریگەر زەمینەیان بۆ زۆرینەی ژنانی ئێران ڕەخساندوە، کە دژایەتیی ئەو ڕێسا و یاسایانە دەکەن، ڕژێم ترسی هەیە لە سەرهەڵدانەوەی ڕاپەڕینی «ژن، ژیان، ئازادی»، ئەم دڵەڕاوکێیە بە تایبەتی لە وتاری جەژنی ڕەمەزاندا بە (خامنەیی) یەوە دەبینرا، بە مانایەک دان بە ئەگەری ڕاپەڕینێک لە ناوخۆی ئێراندا دەنێت. سازدانی ئیمتیازات بۆ پاراستنی مانەوەی کۆماری ئیسلامی و شیعەگەرا، ڕەگوڕیشەی قووڵی لە ئایدۆلۆژیای کۆماری ئیسلامیدا داکوتاوە، خومەینی لە ساڵی (1983)دا ئاماژەی بەوەدا، کە «پاراستنی کۆماری ئیسلامی لە پاراستنی هەر کەسێک گرینگترە، تەنانەت ئەگەر ئەو کەسە ئیمامی ئەو سەردەمەش بێت»، بە ئاماژەدان بە (ئیمامی دوازدەهەم) کە لە دڵی عەقیدەی شیعەی ئێراندایە. (خومەینی) توانی ئەم ئارگیومێنتە بخاتە ڕوو، چوونکە کۆماری ئیسلامیی لەگەڵ خودی ئیسلام یەکسان کرد.

لەگەڵ دەست هەڵگرتن لە درێژەدان بە ئیمتیازاتی قووڵی ڕژیم لە ناوخۆ و دەرەوە، پرسیارێکی بنەڕەتی دێتە ئاراوە، تا چ ڕادەیەک

دەتوانرێت پارێزگاری لەم بە «ئیسلامی»کردنە بەهەند وەربگیرێت؟ لە کاتێکدا، کە ئێستا هەڕەشەی وەرینی شوناسی «شۆڕشگێڕانە»ی ڕژێمی ئیسلامی دەستی پێ کردوە، وا دیارە تا دێت ئامادەییی پووچەڵکردنەوەیان زیاتر دەبێت، ئەگەر ڕژێم دەستبەرداری جێبەجێکردنی توندی بنەما ئایینییەکەی بێت، ئەوا ڕابەران و دڵسۆزانی ڕژێمی ئێران لە کەشتییەکە دادەبەزن. پەرەسەندنی ئاماژەکان ئەوە دەردەخەن، کە توخمەکانی ناو ناوەڕۆکی ڕژێمی ئێران زیاتر بەرەو ئەوە هەنگاو دەنێت کە لە بەرژەوەندیی مۆدێلێکی کۆماری ئیسلامین، کە لە سیمای دەرەکیی ڕژیمەکەیاندا، لە توندڕەوترین توخمی ئایدۆلۆژی ئیسلامی پاشەکشە بکەن. هەر چەندە (خامنەیی) بە شێوەیەکی نەریتی هاوپەیمانی توندڕەوەکان بووە، بەڵام پێشهاتەکانی ئەم دواییە ئاماژە بەوە دەکەن، کە دەنگی پراگماتیکتر دەست دەکەن بە کاریگەری لە سەر ئایندەی ئێران، ئەمەش بیرۆکەی ئاساییبوونەوەیە لەگەڵ وڵاتانی دەوروبەری ئێراندا و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی وەک ئامرازێکی پێویست بۆ پاراستن و مانەوەی کۆماری ئیسلامی لە شێوازێکی گونجاوتردا، گەر بۆیان بچێتە سەر. هەر لەو چوارچێوەیەدا فشارەکانی ئەمریکا بۆ

سـەر چین بۆ ڕاگرتنی کڕینی نەوتی ئێران بەشێکە لە سیاسـەتێکی بەرفراوانتری ئەمریکا، کە ئامانجی خنکاندنی ئابووریی ئێرانە لە ڕێگەی کەمکردنەوەی هەناردەکردنی نەوتی ئێرانەوە، لە ڕێگەی کاریگەری دانـان لـە سـەر هاوبەشـە بازرگانییـە گەورەکانـی وەک پەکیـن. ئەمـەش ڕێبازێکـی سیاسـییە نـەک سـەربازی، لـە کۆتاییـدا ئەگـەری ئـەوە زۆرە، کـە ئێـران و ئەمریـکا ڕەنگـە بـەم زوانـە ڕێککەوتنێـک سەبارەت بە پڕۆژەی ئەتۆمی ئەنجام بدەن. ئەوەی پێشـبینی دەکرێت ئەمریکا نایەوێت ڕاستەخۆ فشار و هێرشـی سـەربازی بخاتـە ناوخـۆی ئێرانـەوە و کۆتایـی بە دەسـەڵاتی کۆمـاری ئیسـلامی بهێنێت، زیاتر جەختکردنە لە سـەر کۆتایی هێنان بەو هێزە میلیشـیایانەی بە پشـتیوانیی ئێران لـە خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـتدا بڵاوبوونەتـەوە. ئـەوەش کـە ئێسـتا (ترامـپ) لـە ڕێڕەوی ئەم دانوسـتانەدا دەیەوێت بە سـەر ئێراندا بیسـەپێنێت، هەوڵی کۆتایـی هێنانە بە حوسییەکان لە یەمەن و حەشدی شەعبی لە عێراق، تـا زیاتر لاوازکردنی ئێران بسـەلمێنێت و ناچار بە تەسـلیمبونی بـکات. ئـەم کێشـە و ململانێیە بە چی دەگات و چەنـد دەخایەنێـت؟، کاتێکـی دیاریکراوی نییە، چوونکە تا ئێستا ئێران نەچووەتە ئەو دۆخەی ئەمریـکا هەر چـی وت، ملکەچی دەبێـت، لە لایەکی

ترەوە ململانێکە تەنها ئەمریکا و ئیسرائیل لە لایەک و ئێرانیش لە لایەنێک نییە، بەڵکوو لە ئاستێکی فراواندا ململانێ و کێشەی گەورەی جەمسەرەکانی وڵاتانی ئیمپریالییە، کە ڕۆڵ دەبینین لە پڕۆسەی گەییشتن بە یەکلایی کردنەوەی دۆخەکە، کە لەم بارەیەوە پێوەندییەکانی ڕووسیا و چین بە ئەمریکاوە و ڕێککەوتنیان لە سەر نەخشەی ناوچەکە کاریگەرییەکی بەرچاوی هەیە، لە سەر ئایندەی ناوچەکە بە گشتی و ئێران بە تایبەتی. ئەوەی لە ئێستادا بۆ کۆماری ئیسلامی هەستیارە، هەوڵی هەڵمژینی قسە توندەکانی (ترامپ)ە و پێشگرتنە لە ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ لە بەرانبەر ئەمریکادا. بۆیە لەم دواییانەدا چەندین ئاماژە بە چەک داماڵینی حیزبوڵڵا لە لوبنان و میلیشیاکانی ژێر چەتری هێزەکانی حەشدی شەعبی لە عێراق کراوە، بۆیە ئاماژە بەوە دەکرێت، کە ئێران کلیلی یارییەکەی بە دەستەوەیە و توانای بەستنی چالاکییەکانیانی هەیە، هەر کات لەگەڵ ئەمریکا بە ڕێککەوتن گەییشتن دەکرێ جێبەجێیان بکات، بەڵام لەگەڵ هەمو ئەوانەدا، لە دوا شیکردنەوەدا ناتوانرێت کۆماری ئیسلامی لە ژێر تورەیی و ناڕەزایەتیی جەماوەریدا ڕزگار بکرێت.

(22)
کێبڕکێی (سودانی) و (مالیکی) لە هەڵبژاردنی (2025)ی عێراقدا

ئایا ئێران دەستبەرداری مالیکی دەبێت و سودانی هەڵدەبژێرێت؟!

پەرلەمانی عێراق ڕۆژی (11)ی تشرینی دوەمی (2025)ی وەک وادەی ئەنجامدانی هەڵبژاردنی پەرلەمان دیاری کرد. مانگی ڕابردوو کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکانی عێراق، دەستپێکردنی پڕۆسەی نوێکردنەوەی تۆماری دەنگدەرانی ڕاگەیاند و ئاماژەی بەوەدا، کە پڕۆسەکە یەک مانگ دەخایەنێت. لەگەڵ دانانی وادەی فەرمی بۆ هەڵبژاردنەکان، ئێستا سەرنج دەچێتە سەر سروشتی ئەو هاوپەیمانییانەی کە پێکی دەهێنن و ڕادەی بەشداریی جەماوەر لەم بۆنەیەدا، کە وەک شتێکی سەرەکی بۆ داهاتووی پڕۆسەی سیاسی لە عێراقدا سەیر دەکرێت، بەڵام ئەوەی پێشبینی دەکرێت ڕێژەی بەشداربووان زۆر کەم دەبێت. سودانی، کاندیدبوونی خۆی بۆ هەڵبژاردنی داهاتووی پەرلەمانی عێراق ڕاگەیاند، هەنگاوێک کە ڕەنگە لە بەرانبەر ویستی (نوری مالیکی)دا بوەستێتەوە، کە (مالیکی) بە نیازە ببێتە

کەسایەتیی قۆناغی داهاتوو لە عێراق، لە ڕێگەی ئەم هەڵبژاردنەوە جارێکی تر هەوڵ دەدات سەرکردایەتی بۆ ئایندەی عێراق و چوارچێوەی هەماهەنگی بە دەستەوە بگرێت، لە هەمان کاتدا پارێزگاری لە مانەوەی حەشدی شەعبی بکات، ئەم ئەجێندایەش لە دۆخی ئێستای ململانێی نێوان ئەمریکا و ئێراندا بۆ (مالیکی) کارساز نییە. کاندیدبوونی (سودانی)، خوازیاریی بەردەوامی مانەوەیەتی لە چوارچێوەی گۆڕەپانی سیاسی و وەستانەوە بەرانبەر بە (مالیکی)، پێدەچێت لە لێواری درێژەدان بە پۆستی سەرۆک وەزیراندا (سودانی) ئەو فرسەتەی زیاتربێت، کە لە نێوان نەبوونی کەسایەتییە دیارەکانی شیعە و ناکۆکیی بەردەوامی نێوان لایەنەکان، هیچ کەسێکیان بوێریی ئەوەیان نەبێت دواتر خۆیان کاندید بکەن بۆ سەرۆک وەزیران. لە هەمان کاتیشدا، بزووتنەوەی سەدری و (موقتەدا سەدر)، جارێکی تر هەڵوێستی بایکۆت وەردەگرنەوە لە هەڵبژاردنی داهاتوودا.

ئەوەی (مالیکی) نیگەران دەکات لە کێبڕکێی لە بەرانبەر (سودانی)دا ئەوەیە، کە سەرۆک وەزیرانی ئێستا بەو ڕۆڵەی لە ماوەی سەرۆکایەتییەکەیدا لە سەردانەکان و پەیوەندییەکانیدا دیویەتی چێژ لە قەبووڵکردنی ناوچەیی و نێودەوڵەتی وەردەگرێت، بە

پێچەوانەی (مالیکی)، کە بوونی تەنها بەستراوەتەوە بە پشتیوانیی ئێران و حیزبی دەعوە، لە هەمان کاتدا ئەرکی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی بەستنەوەی عێراق بە کارنامەی ئێرانەوە، بەڵام دۆخەکە بەتەواویی گۆڕاوە و زیاتر بە زیانی (مالیکی)یە و خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی (سودانی) دەکات، چوونکە ئایندەی شێوەی دەستتێوەردانی ئێران لە عێراقدا ئاڵوگۆڕی جدی بە خۆیەوە دەبینێت. ئێران، کە ئێستا نایەوێت ڕووبەڕووی ئەمریکییەکان ببێتەوە لە عێراقدا، ئەگەر چی بۆ ماوەیەکی کاتیش، دەتوانێت دەستبەرداری هاوپەیمانەکانی وەک (مالیکی) بێت و ڕەنگە زیاتر پشتگیری لە مانەوەی (سودانی) بکات بۆ ماوەیەکی تریش وەک سەرۆک وەزیران، تا ئەو کاتەی زریانەکە تێ دەپەڕێت، چوونکە لەم دۆخەدا (سودانی)یان پێ باشترە. باشترە لە کاندیدکردنی کەسایەتییەکی دیکە، کە دوژمنایەتییان لەگەڵدا بکات، ئاشکرایە کە (سودانی) دەستبەرداری ئێران نەبووە و هەوڵی داوە هاوسەنگیی نێوان ڕۆڵی ئەمریکا و ئێران لە عێراق ڕابگرێت. ئێران بۆ فشارخستنە سەر میلیشیاکانی ژێر چەتری حەشدی شەعبی پاڵ دەنێت، بۆ ئەوەی

خۆیـان هەڵبوەشـێننەوە و چەکەکانیـان ڕادەسـت بکەن و وەک تاک پێوەندیی بە دامەزراوە سەربازی و ئەمنییەکانـەوە بکـەن، ئەمـەش وای لـێ دەکات گرینگـی بـە (مالیکـی) نەدات و (سـودانی) بە سـەر ئـەودا هەڵبژێریـت. (مالیکـی) کاغەزێکی سـووتاوە، کـە بوونـی پەیوەسـتە بە غەرقبـوون لـە گەندەڵیدا، بـەڵام (سـودانی) لە پێوەنـد بە ڕێککەوتنـی ئەمریکا و ئێرانـەوە، تـا ڕادەیەک دەتوانێـت یارمەتیدەر بێت بـۆ تێپەڕاندنـی ئـەو قۆناغـە گرینگەی کە حەشـدی شـەعبی خۆیـان هەڵبوەشـێننەوە و چەکەکانیـان ڕادەسـت بکەن و وەک تاک پێوەندیی بە دامەزراوە سـەربازی و ئەمنییەکانـەوە بکـەن، ئەمـەش وا لـە ئێـران دەکات پێگـەی (مالیکی) بـە هەند وەرنەگرێت و فەزڵی (سودانی) بە سەر ئەودا بە باشتر بزانێت. کاندیدبوونی (سـودانی)، هەڵگـری پەیامێکی ڕوونە، کە بەردەوام دەبێت لە بنیادنانی پێوەندیی هاوسەنگ بـۆ عێـراق لەگـەڵ ژینگـەی ناوچەیـی و هاوبەشـە نێودەوڵەتییەکانـی، بـە تایبـەت ئەمریـکا. ئەمـەش فاکتەرێکی بەرچاوە لە بەرژەوەندیی (سـودانی)، بە پێچەوانـەی (مالیکی)، کە بە هۆی خراپیی پێشـینەی لەگـەڵ ڕەوتی سـەدری و پێوەندیی ئاسـایی لەگەڵ

ڕەوتـی حیکمـە بە سـەرۆکایەتیی (عەمار حەکیم) و دابەزینی متمانەی لە نێو کورد و سوننە ڕووبەڕووی دژایەتیـی ناوخۆیـی دەبێتـەوە. (مالیکـی) نیگەرانیی خـۆی لـە سـەرکەوتنی (سـودانی) ناشـارێتەوە لـە کۆکردنەوەی پشتیوانی لە چوارچێوەی هەماهەنگی لە ماوەی سـەرۆکایەتییەکەیدا، ئەمەش مەترسیی لە سەر پێگەی ئەو وەک سەرۆکی باڵای چوارچێوەکە و کاندیدەکەی بۆ قۆناغی داهاتوو دروسـت دەکات. هەروەهـا (مالیکـی) ڕووبـەڕووی ڕەتکردنـەوەی دەرەکـی دەبێتـەوە، کـە لـە دەوڵەتانـی ناوچـەکـەوە دەسـت پـێ دەکات، لـە نێویانـدا دەوڵەتانـی کەنداو، بوونـی (مالیکی) بە مانای وەسـتانی وەبەرهێنان لە عێـراق و ڕەتکردنـەوەی هاوکاریکردنـی دەبێت لەو قۆناغـە سـەختەی کە ئێسـتا بە سـەریدا هاتـوە. ئە مـە جگـە لە نادڵنیاییی تورکیا و ئەمریکا لە بەرانبەر (مالیکی)دا. (سـودانی) لە میانەی بەشـداریکردنی لە نۆیەمیـن کۆڕبەندی سـلێمانی، نیـازی خۆی بۆ خۆ کاندیدکـردن بۆ هەڵبژاردنـەکان ڕاگەیاند و جەختی لـەوە کـردەوە، کـە «هەڵبـژاردن دەرفەتێکـە بـۆ پاڵپشـتیکردنی پڕۆژەیەکی چاکسـازی بـۆ عێراق». جەختیشـی کـردەوە؛ کـە «بەهـای ڕاسـتەقینەی

هەر چاکسازییەک گەییشتنە بە گروپە هەژار و پەراوێزخراوەکان و ڕزگارکردنیان لە چنگی هەژاری».!

لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا، لە لایەکی ترەوە دەتوانین بڵێین خەریکە کە (سودانی) وەک مۆدێلێکی ئەفسانەیی و حاکمێکی بێ کەموکوڕی و پاڵەوانێکی بێ هەڵە دەخرێتە ڕوو، یان سیاسەتەکانی وەک ئاماژەیەکی زیندوو بۆ ئەگەری گەڕاندنەوەی دادپەروەری پێشکەش دەکرێن نەک موزایەدە. لە ڕاستیدا، ئەو هاوسەنگی و میانڕەوییەی (سودانی) قسەی لە سەر دەکات، ناتوانێ لە ناو دەریای جەنجاڵی و دۆخی نالەبار و ناجێگیری عێراقدا جێگای ببێتەوە، کە (سودانی) بۆ خۆشی داینەناوە لە سەر ڕێرەوی هەڵوەشانەوەی هێزەکانی حەشدی شەعبی هەنگاو بنێت، ناتوانێت لە دۆخی ئێستای عێراقێکی دابەشبوودا دەرگایەک بکاتەوە و هیوای داهاتوویەکی سەقامگیر لە عێراقدا وەک سەرۆک وەزیران بە دەست بهێنێت. پێگەی (سودانی) لە نێو جەنجاڵیی زیادەڕۆیی و شەڕ و پێکدادانەکاندا ئەو پەنجەرەیە نییە، کە گەشبینی پێشکەش بکات، سەروەری و سەربەخۆیی عێراق تەنیا دروشمێکە، کە لە بەرانبەر ئەمریکا و ئێراندا و کێشمەکێشی باڵەکانی چوارچێوەی هەماهەنگیدا

مامەڵەیەکی سادە نییە و بواری ساغبوونەوەی زەحمەتە.

لە ئامادەکاریی پێشوەختە بۆ هەڵبژاردنەکانی داهاتوو، کە بڕیارە لە (11)ی تشرینی دوەمی ئەمساڵ ئەنجام بدرێت، چاوەڕوان دەکرێت هاوپەیمانیی نوێ لە ئامادەنەبوونی ڕەوتی سەدریدا دروست بکرێت، ئەمەش ڕێگە خۆش دەکات بۆ هێزەکانی تر بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە. پێشبینییەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە زۆرینەی دەنگەکانی سەدری بۆ هاوپەیمانی یان هێزە تازە پێگەیشتوەکانی (سودانی) دەچێت، کە هاوپەیمانیی دەوڵەتی یاسای (مالیکی) لە دەستکەوتی بەرچاو لە کورسییەکانی پەرلەمان بێبەش دەکات و تەنانەت ڕەنگە هەڕەشە لە توانای (مالیکی) بکات بۆ پاراستنی قەبارەی ئێستای لە پەرلەمانی داهاتوودا. کاندیدبونی (سودانی) بۆ هەڵبژاردنەکان شتێکی سەرسوڕهێنەر نەبوو، بەڵام کاتی خۆی و پەیامە سیاسییەکانی و ئەو هاوپەیمانییەی کە لە دەوروبەری پێکهاتوون، ئاماژەن بۆ شەڕێکی ئاڵۆزی هەڵبژاردن، کە کراوەیە بۆ چەندین ئەگەر. لە نێوان ئەم ئاڵنگارییانەدا، (سودانی) هەوڵ دەدات خۆی وەک «حوکومەتێکی سەقامگیر» پیشان بدات، گوایە لە ڕێگەی دەستکەوتەکانییەوە حوکومەتەکەی بنیاد دەنێت و

گوتارێک پێشـکەش دەکات، کە دەتوانێ هاوسەنگتی دۆخەکـە ڕابگرێت. بەڵام ئەوەی بە داوی سیاسـەت و دەسـتتێوەردانی ئەمریـکا لـە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـت پێشـهاتوە و پشـتیوانی لـە ئیسـرائیل مەبنـا بـووە بـۆ ئەمریـکا، هەڕەشـەکانی (ترامپ) لە سـەر هەڵوەشـانەوەی حەشدی شـەعبی و ئایندەی ڕێککەوتنـی ئەمریـکا و ئێـران، گومانی تێـدا نییە کە دۆخـی هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانـی عێراق بە نائارام دەبینرێـت. لـە هەمان کاتـدا پێکهێنانـی حوکوومەتی عێـراق لـە بـەردەم قەیرانێکـی هەمەلایەنـەدا بەرەو ڕوو دەبێتەوە، جا پێکهێنانی حوکوومەت لە سـایەی (مالیکی) بێت یا (سـودانی)، دۆخەکە بە ئاسـانی تێ ناپەڕێنرێت.

(23)

هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران،
سەرەتای قۆناغێکی مەترسیدار لە ناوچەکەدا

سـەر لـە بەیانیی ڕۆژی هەینـی (13)ی حوزەیران، ئیسرائیل هێرشی کردە سەر تاران، ئیسفەهان، شیراز، کرماشـان و تەبریـز و دەیـان ناوەنـدی سـەربازی، ئەتۆمـی و شـوێنی نیشـتەجێبوونی بۆردومـان کـرد، جگـە لـە کوشـتنی ژمارەیـەک فەرمانـدەی پلـە بـالا و ئەندازیـاری ئەتۆمیـی کۆماری ئیسـلامی، بە پاسـاوی ڕووبەڕووبوونـەوەی «مەترسـیی ئێرانێکی ئەتۆمی»، سـەدان هاولاتیـی بـێ تاوانی کوشـت و برینـدار کرد. ڕاگەیاندنـی ئـەوەی کـە «جەنـگ و بۆردومانـەکان تا پێویست بێت بەردەوام دەبێت!»، لە لایەن حوکوومەتی ئیسرائیلەوە بە کردەوە ڕاگەیاندنی دەستپێکی شەڕێکی تەواوەتییە لەگەڵ کۆماری ئیسـلامی، کە کۆتاییەکەی ئیتـر لە دەسـتی ئـەودا نەماوە. شـەڕ لەگـەڵ کۆماری ئیسـلامی لە کاتێکدا سەپێنرا، کە حوکوومەتی ئەمریکا و ئێـران لـە پرۆسـەی دانوسـتاندا بـوون. ئەم شـەڕە و پانتایـی و ئاسـتەکەی، بـە پێچەوانـەی هێرشـەکانی پێشووی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، شەڕێکی مەترسیدار، سـەررۆیانە و سـەرتاسـەرییە، کـە ناوچەکـەی بـۆ

قۆناغێکی هەستیار و مەترسیدار ڕاپێچ کردوە.

بێ گومان هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، بە بێ ڕێککەوتن و پشتیوانیی حوکوومەتەکەی (ترامپ) ئەنجام نەدەدرا. حوکوومەتی ئیسرائیل سەرەڕای (20) مانگ کۆمەڵکوژیی هەمەلایەنەی خەڵکی فەلەستین و گەمارۆدانی تەواوەتیی غەززە و بڕینی ئاو، کارەبا، خۆراک و دەرمان و ڕێگریکردن لە یارمەتییە مرۆییەکان بۆ چەند ملیۆن کەس، سەرەڕای بۆردومانکردنی بەردەوامی بەیروت و ناوچەکانی دیکەی لوبنان و هێرشی چەند بارەی بۆ سەر سووریا و داگیرکردنی ناوچەکانی ئەم وڵاتە، بە ناوی «پاراستنی ئاسایشی ئیسرائیل»ەوە، ئەوە حوکوومەتەکەی ئیسرائیلە، کە ڕووبەڕووی قەیرانی ناوخۆ و چەقبەستوویی سیاسی و گۆشەگیریی سەرتاسەرییە لە ئاستی ناوچەکە و جیهاندا. جگە لەمەش، لە ئێستادا ئەوە دەوڵەتی ئیسرائیل، کە لەگەڵ بزووتنەوەیەکی جەماوەری و ئینسان دۆست بۆ بەرگریکردن لە خەڵکی فەلەستین و لە دژی هەموو ئەو تاوانانەی ئەنجامی داوە لە سەر ئاستی جیهانیدا بەرەو ڕووە. بزووتنەوەیەک کە ڕەهەندە بەرفراوانەکانی تەنانەت نزیکترین حوکوومەتەکانی خۆرئاوای هاوپەیمان لەگەڵ ئیسرائیل ناچار کردوە خۆیانی لێ دوور بخەنەوە. لە سەرێکی ترەوە،

مـەودای تاوانەکانـی حوکوومەتـی ئیسـرائیل و تواناکانی بزووتنەوەی جیهانی بۆ پشتیوانی لە خەڵکی فەڵەسـتین، هەروەهـا نارەزایەتییـە جەماوەرییەکانـی لە دژی ئەم شـەڕە و کۆمەڵکوژیی خەڵکی فەڵەسـتین لـە خودی ئیسـرائیلدا ورووژاندوە. شـەڕ لەگەڵ ئێران و ڕاکێشـانی ئەمریـکا بۆ ناو ئەم شـەڕە، لـە ڕوانگەی شـەڕخوازان و قەسـابەکانی خەڵکـی فەڵەسـتین و دەسـتەی فەرمانـڕەوای ئیسـرائیلەوە، ڕێگایەکـە بـۆ ڕزگاربوون لەم بنبەسـتە و کێشـە سەرتاسەرییەکانی حوکوومەتی فاشیستی ئیسرائیل. هێرشەکانی ئیسرائیل و وەڵامدانەوەی کۆماری ئیسلامی و هێرشەکانی هەر دوولا و بۆمب و مووشـەکباران بۆ سـەر شـارەکانی ئێـران و ئیسـرائیل، بـە کـردەوە جەنگێکیـان پـەرە پێ داوە، کە ئیتر کۆنترۆڵکردنی، ئایندەی، پانتایی، لێکەوتە مرۆییەکان و ڕادەی وێرانکارییەکەی بۆ هیچ کەسێک ئاشـکرا نییە. حیسـاباتی (ترامـپ) و (ناتانیاهۆ)، کە بە هێرشـەکانی ئیسـرائیل، کۆمـاری ئیسـلامییان ئیفلیـج دەکات و ناچـاری دەکات بـەوەی لە پێگەی لاوازییەوە لە دانوسـتانەکاندا تەسلیم بە هەر هەلومەرجێک ببێت و هەڕەشـە و ملهوڕییەکانیـان لـە سـەر بنەمـای ئـەم حیسـاباتە هەڵەیەیـان سـەلماندوە. حیسـاباتێکی هەڵـە و سـەرەڕۆییەک، کـە هـەر دوو دەوڵەتـی ئیسـرائیل و ئەمریـکا دەسـتیان بـۆ بـردوە، ئەمـڕۆ خۆرهەڵاتـی

ناوەڕاستی خستوەتە بەردەم مەترسیی لەناو چوون.

بوونی بنکەی ئەمریکا لە وڵاتانی عەرەبی و کەنداوی فارس و سوود وەرگرتنی ئیسرائیل لەم بنکانە، لەوانەش لە عێراق، بۆ هێرشکردنە سەر ئێران. هەروەها هەڕەشەی ئێرانیش بەوەی کە ئەو بنکانەی ئیسرائیل لە ناوچەکە بەکاریان دەهێنێت، وەک ئامانجێکی سەربازی هەژماریان دەکات، هاوکات هەڕەشەی داخستنی گەرووی گرینگی هورمز، شەپۆلێکی بەرفراوانی نیگەرانیی لە مەترسییە ترسناکەکانی ئەم جەنگەی لە نێو خەڵکی ئێران و تەواوی ناوچەکەدا پەرەپێداوە.

ئەم جەنگە سەربەخۆ لە مەودای قوربانییەکانی و ئەوماڵوێرانییەی کە لە ئێران و ئیسرائیلدا دەیهێنێتە کایەوە، هاوکات پێگەی چینی کرێکار و بزوتنەوەی ناڕەزایەتی و ئازادیخوازەکانی خەڵکی ناوچە، کە بۆ ئازادی، خۆشگوزەرانی و ئەمنیەت لە مەیداندایە، لاواز دەکات و دەستی کۆماری ئیسلامی بۆ پاساودانی سەپاندنی هەژاری، گرانی، بێبەشکردن و پەلاماردانی خەڵک زیاتر ئاوەڵا دەکا و کاریگەریی وێرانکارانە لە سەر خەباتی حەقخوازانە و ئینسانی لە تەواوی ناوچەکەدا بە جێ دێڵێت. لە هەمان کاتدا کۆماری ئیسلامی بە ناوی بەرگری لە خۆوە، لە ڕێگەی پڕوپاگەندەی نیشتمانپەروەری و ناسیۆنالیستیی

بەرفراوان و بە پشت بەستن بەو دڕندەیییەی کە ئیسرائیل لە دژی خەڵکی فەڵەستین و هەڵسوکەوتە بێ سنوورەکانی لە ناوچەکەدا، وەک دەوڵەتێکی جەنگخواز و هۆکاری سەرەکی بۆ نائەمنکردنی ناوچەکە، نەک تەنیا ناسیۆنالیزمی ئێرانی لە دەوری خۆی کۆ دەکاتەوە، بەڵکوو لە وڵاتانی عەرەبی و لە ئاستی جیهاندا، هاوسۆزیی گشتیی خەڵک بۆ خۆی وەک تاکە دەوڵەتێک کە دژی ئیسرائیلە ڕادەکێشێت. ئێمە سێ حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە ناوچەکەدا، وێڕای ئەوەی دژایەتیی تەواوەتیی خۆمان بەرانبەر ئەم جەنگە ڕادەگەیەنین، هاوکات حوکوومەتەکانی ئیسرائیل و ئەمریکا بە هۆکاری سەرەکیی ئەم شەڕە و دەرئەنجامەکانی دەزانین و پێکەوە لەگەڵ خەڵکی موتەمەدینی ناوچەکە و جیهان ئەم جەنگە مەحکوم و شەرمەزار دەکەین. ئێمە لەم ڕۆژە سەختانەدا شانبەشانی چینی کرێکار و خەڵکی ئازادیخوازی ئێران و ناوچەکە، لەگەڵ ئەوەدا هێرشکردنە سەر شوێنەکانی نیشتەجێبوون، ناوەندەکانی بەرهەمهێنانی نەوت، پیشەسازی و ناوەکییەکان لە لایەن هەر حوکوومەتێکەوە سەرکۆنە دەکەین، هاوکات هەر جۆرە دەستدرێژییەکی کۆماری ئیسلامی لە دژی خەڵکی ئێران بە بیانووی شەڕەوە، مەحکووم دەکەین. لای خۆمانەوە، چ لە ئێران، چ لە عێراق و لە ناوچەکە

و لـە جیهانـدا، بـۆ ڕووبەڕووبوونـەوە بەرانبـەر بـە درێژەکێشـانی ئـەم شـەڕەماڵوێرانکـەرە و بۆ کۆتایی پێهاتنـی، داوا لـە هەمـوو سـەندیکا کرێکارییـەکان، ڕێکخـراو و دامەزراوە ئاشـتیخواز و مرۆڤدۆسـتەکان و خەڵکـی موتەمەدیـن لـە سەرانسـەری جیهانـدا دەکەیـن، ڕێوشـوێنی گـەورە و هاوئاهەنـگ بگرنەبەر بـۆ فشارخسـتنە سـەر حوکوومەتـەکان؛ بـە تایبـەت حوکوومەتەکانـی (ترامـپ) و ئیسـرائیل، بـۆ کۆتایـی هێنان بەم بەربەرییەتە.

حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق
حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان
حیزبی حیکمەتیست (خەتی ڕەسمی)
(25)ی خـورداد (1404)/ (15)ی حوزەیرانـی (2025)

(24)
ئاڵوگۆڕێك لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا!

ئەو ساتەی بینەری ڕووداوەکانی بەغداد بووین، لە ساڵی (2003)دا، یان وەک مێژوویەکی نزیک بۆ نەوەکانی ئێستای دەگێڕینەوە، یان گەر وەک فیلمێک نیشان بدرێن، کاتێک هێزەکانی سوپای بەرفراوانی ئەمریکا لە دەروازەکانەوە هاتنە ناوەوە، پێشوەخت بە تێکشکاندنی تەواوی دامەزراوەکانی وەکوو؛ وێستگەکانی کارەبا و بە بۆردومان و وێرانکاری تەواوی شارەکانی عێراقیان تاریک کرد، هەر ئەو کاتە ڕۆشن بوو بەوەی سەردەمێک دەسڕدرێتەوە و سەردەمێکی تر لە ناو ڕەحمی ئاژاوەیەکی بێسەروبەر و بێوێنەدا لە سەر دەستی ئەمریکا لەدایک دەبێت. ئێستاش لە (13)ی حوزەیرانی (2025)دا، دوای هێرشی ئاسمانیی بێبەزەییانە و نامرۆڤانەی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، بە لێدانی یەک لە دوای یەکی بۆمبی وێرانکەر، کە دڵی نائارامی خەڵکی ئێرانیان کردوەتە ئامانج، دەشێ بە سادەیی بڵێین لە بەردەرگای گۆڕانکارییەکی هاوشێوەی عێراقدا وەستاوین، بەڵام بە

قەبارەیەکی گەورەتر و بە ئەگەری کاردانەوەی قووڵتر و نائەمنیی زیاتر. ڕەنگە نەتوانین پێشبینیی ئەوە بکەین، کە لە ڕۆژە سەختەکانی داهاتوودا چی ڕوودەدات، بەڵام لە ڕاستیدا شاراوە نییە کە دۆخەکە مایەی مەترسییەکی گەورەیە، ئەو ڕژێمەی چواردە دەیەیە خەریکی نەخشەی پانئیسلامی و پەروەردەی تیرۆرستان و هێزی میلیشیایە، کاریگەریی خۆی لە سەر فەڵەستین، لوبنان، عێراق و یەمەن دانا، بەڵام ئێستا لە بەرانبەر زریانێکی زۆر بەهێزدا دەلەرزێت، بۆ ئایندەیەکی ناڕۆشنی مانەوەی دەسەڵاتی سیاسی و ئایدۆلۆژییەکەی بەرگری دەکات، جا بەهێزی سەربازی بێت یان بە دانوستان و ڕێککەوتن، هەوڵی جدی دەدات ئەو کارەی بە سەرکەوتن بگەیەنێت، وەک وەستانەوە و پەرچەکرداری هێرشی بۆمببارانی چەند ڕۆژی ڕابردوو لە بەرانبەر ئیسرائیلدا!.

ئەم دۆخە، کە ئەمریکا و ئیسرائیل خولقاندویانە، ئەگەری ئەوە هەیە بەرەو ئەو ئاڕاستەیە بڕوات، کە کۆتاییی پێکهاتەی ئێستای دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بێت، کە چل ساڵ زیاترە پاراستنی سەرمایەداری بە ئایدۆلۆژیای ئیسلامی بەڕێوە

دەبات. بەڵام پرسیاری جدی ئەوەیە دوای کۆتاییی پێکهاتەی دەسەڵاتی ئێستای ئێران لە ڕێگای ئەم شەڕە وێرانکەرەوە، دەسەڵاتی سیاسی بە چ شێوازێک بۆ پاراستنی سەرمایەداری دەتوانێت خۆی ڕێک بخاتەوە و لە ئێرانێکی پڕ گێژاودا چۆن دەسەڵاتێکی تر دادەمەزرێننەوە، واتە دوای ئەوە چی ڕوودەدات؟. سیناریۆی جیاواز قابیلیە پێش بێت، ئەزموونی ژیانی سیاسی ئەوەمان بیر دەخاتەوە، کە ڕووخانی ڕژێمە دکتاتۆر و پاوانخوازەکان بە تایبەتی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا لە ڕێگەی جەنگ و کاریگەریی دەرەکی و سەروو ئێرادەی جەماوەری خەڵکەوە، بە دەگمەن فەراهەمهێنی ئارامی و سەقامگیریی سیاسییە، بە ئاشکرا و بە فراوانی دەروازەکانی دۆزەخ بۆ دانیشتوان دەکەنەوە و بە دڕندانەترین شێوە کەڵەکەی سەرمایە بەڕێوە دەبەنەوە. هەڵبەتە ئەوە لە بەرچاوە، کە دۆخی ئێران وەک وڵاتێکی پان و بەرین و دامەزراوەیەکی حکومڕانی بە هەژموونی سەرانسەری و ناوەندبوون، خاوەن ئایدۆلۆژییەکی ئیسلامی، کاریگەرییەکی توندی پێوەندیی کۆمەڵایەتیی داڕشتوە و ڕێکخستوە،

خـاوەن بەرژەوەندیـی سـەرمایەگوزارییەکی زەبەلاحـی جیـاوازە لە ناوچەکەدا، لـە هەمان کاتدا دانیشتوانی هەشتاوپێنچ ملیۆن کەسە و پێکهاتەیەکی فـرە ئایینـی و فـرە نەتـەوە لـە خـۆ دەگرێـت، لـە حاڵەتی دارمانی کۆماری ئیسـلامی لەم کاتەدا، ئەو هەژموونی ناوەندبوونەی، تەواو دەشـێوێت و لێک دەترازێت و بە زەحمەت بە یەکەوە دەبەسترێتەوە. هـەر بۆیە لەگەڵ هەر وەسـتانەوەیەکی ئەمریکا لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا، ئەوە ڕادەگەیەنێت کە نایانەوێت حوکوومەت بڕووخێنن!.

ئـەوەی شـایانی باسـە، کۆمـاری ئیسـلامی لـە ماوەی دوو ساڵی ڕابردوودا گرینگترین دەسەڵاتی ناوچەیی خۆی لە دەست داوە، لە لایەک، ڕووخانی ڕژێمی (ئەسـەد) وەک پشـتیوانێکی گرینگی ئێران، گورزێکـی گەورەیدا لە پێگەی ئێران لە ناوچەکەدا، هەروەهـا پـردی وشـکانیی پچڕانـد، کـە ئێرانی بە لوبنانـەوە دەبەسـتەوە، دارمانـی حەماسـیش لـە غـەززە بـووە هـۆی ئەوەی کـە ڕژێمی ئێـران دوا هێزی مانەوەی خۆی لە دژی ئیسـرائیل لە دەسـت بـدات. وەک ئـەوە وایـە؛ کە گەڵاکانـی پایزی ئێران یـەک بـە یـەک بکەونـە خـوارەوە، تـا دارەکانی لە

بەردەم بای توندی گۆڕانکاریی وەرزدا ڕووت بمێننەوە. لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا، بینیمان کە پەرچەکرداری ئێران لە بەرانبەر ئیسرائیلدا، سەرسامییەکی نیشاندا، کە چاوەڕوانکراو نەبوو، بە جۆرێک هاوسەنگیی هێزی پێچەوانە کردەوە، بەڵام ناکرێ ئەو ڕاستییە لە بەرچاو نەگیرێت، کە پێوەرەکانی ئێستا ئەوە دەردەخەن، کە ڕژێمی ئێران قەیرانێکی قوڵی ئابووری یەخەی گرتوە و دانیشتوانەکەی لە ناوەوە دەکوڵێن و دەستەبژێری دەسەڵاتدار یەکدەست نین و کێشەیان هەیە، ئەم دۆخی شەڕە وێرانکارەش ئابوورییەکەی زیاتر و زیاتر دادەڕمێنێت، بۆیە بەرگەگرتنی هەموو ئەوانە بۆ کۆماری ئیسلامی ئاسان نییە و ناتوانێ وەک پێکهاتەی ئێستای دەسەڵاتەکەی بپارێزێت، کە یان دەبێت خۆی بگۆڕێت یان دەبێت بڕووخێت!

ڕژێمی ئێران بۆ خۆشی باش درک بەوە دەکات، لە سۆنگەی هاوسەنگیی هێزەوە درێژەدان بەم شەڕە لە لایەک خودکوژیی خۆیەتی، لە لایەکی ترەوە زیاتر داڕمان و وێرانکردن و کوشتنی بە کۆمەڵە، لە هەمان کاتدا پاشەکشە بە مانای لە دەست دان و شکستی ئەو شەرعیەتەیە کە لە سەر

بنەمای ئیسلامی و خۆڕاگری بنیاتیان ناوە. بەڵام لە کۆتاییشدا ناچار بوو ئاگربەست قەبووڵ بکات. لە ڕاستیدا پێویست نییە ئەو پرسیارە بکەین، کە کۆماری ئیسلامی کەی دەڕووخێت، بەڵکوو ئەو پرسیارە گرینگە، کە دوای ڕووخانی چی ڕوودەدات؟، دۆخی ئێران چی بەسەر دێت؟. بێ گومان دۆخەکە لە بەردەوامیی جەنگ و فراوانبوونەوەی ململانێکان و لێدوان و هەڕەشەی لایەنەکانی بەشدار لە جەنگ و دەرەوەی جەنگ، زیاتر ئەوە نیشان دەدەن کە کێبڕکێ بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە دەکەن، کە دوای جەنگ دروست دەبێت. ئەمەش لە پێوەند بە دۆخی ئێرانی دوای جەنگ، هاوسەنگییەک لە نێوان لایەن و هێزەکاندا نابینرێت تا بتوانن حوکوومەتێک پێکبهێنن، کە ناوەندبوون، ئارامی، یەکگرتوویی و سەقامگیریی ئێران بپارێزێت، بۆیە ئاژاوە و گێژاوێک پێشبینی دەکرێت کە ساغبوونەوەی سەقامگیری دەکەوێتە بەر ئایندەیەکی نادیارەوە. ئەمریکا وەک لایەنێکی سەرەکی لە شەڕەکەدا، سەرەڕای دوژمنایەتیی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی و هەوڵدان بۆ دەستەمۆکردنی ئێران لە ڕێگەی هێرشکردنە سەری، درک بەوە دەکات کە ڕووخانی ئێران وەک

دەوڵەتێکی یەکگرتوو، ئاژاوەی بەربڵاوی ناوخۆیی و ناوچەیـی دروسـت دەکات، ئەمـەش دواتـر بـە قازانجی سـتراتیژی ئەمریکا نابێت، کە باڵادەستیی خـۆی لـە ناوچەکەدا بسـەپێنێت؛ بۆیـە تاکوو بۆی بگونجێـت تەنهـا ئاڵوگۆڕێکـی شـکڵی لـە هەمـان دەسـەڵاتی سیاسـیی ئێسـتای کۆماری ئیسـلامیدا دەکات، کە ملکەچی خۆی بێت. لە لایەکی تریشـەوە ڕووسـیا و چیـن، هاوپەیمانـی تەقلیدیـی تـاران، نایانەوێت دەستتێوەردانێکی سەربازیی ڕاستەوخۆ بکەن بۆ ڕزگارکردنی کۆماری ئیسـلامی، بەڵام لە هەمـان کاتـدا، ڕێگە بـە کۆنترۆڵکردنـی تەواوەتیی ئەمریـکا بـە سـەر وڵاتێکـی گـەورەی وەک ئێراندا نـادەن، کە ئێران تایبەتمەندیی سـتراتیژیی هەیە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. وڵاتانی عەرەبی، بە تایبەت دەوڵەتانی کەنداو، لە دۆخێکی دوودڵیدان، لە لایەک پێشـوازی لە ڕووخانی کۆماری ئیسـلامی دەکەن، کە دەیان سـاڵە لە ژێر کاریگەریی هەڕەشـەدان بۆ سـەر ئاسایشـی وڵاتەکانیان، لە لایەکی تریشـەوە ترسیان لەو ئاژاوەیە هەیە، کە لە ئەنجامی جەنگێک و نائامادەیـی و نەتوانینـی کۆنترۆڵکردنی دۆخەکە ڕەنگـە بۆیـان بێتە پێشـەوە، وەک ئاگری پووشـی

دەشتێک کە لە سەرانسەری ناوچەکەدا بڵاو دەبێتەوە. عەرەبستان و ئیمارات بە تایبەتی، درک بەوە دەکەن کە سەقامگیریی ئێران وەک دەوڵەتێک لە سروشتی ڕژێمە دەسەڵاتدارەکەی گرینگترە. دراوسێیەکی کێشەدار لە دراوسێیەکی دوژمنکار مەترسیدارترە.

لەم دیمەنە ئاڵۆزەدا پرسیارێکی بنەڕەتی دێتە ئاراوە، ئایا هێزەکانی ناوخۆی ئێران لە بەڕێوەبردنی گواستنەوەی ئاشتییانەی دەسەڵاتدا سەرکەوتوو دەبن؟ یان بەرەو شەڕێکی ناوخۆییی درێژخایەن دەڕۆن، کە دەتوانێت ببێتە هۆی دابەشبوونی وڵات؟ فاکتەرێک کە پێشبینیی ئەگەری ئەو دابەشبوونەی تێدا دەکرێت، جیا لە نەبوونی هێزێکی پتەو و بەرجەستە، کە بتوانێ ڕژێمێکی تر دابمەزرێنێت، لە هەمان کاتدا بوونی هێزێکی بەرفراوانی سەدان هەزاری عەقیدەتیە، کە دەیان ساڵە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی پەروەردەیان دەکات، ئەگەر ئەم هێزە بڕیار بدات و بیەوێت تا کۆتایی شەڕ بکات و پارێزگاری لە دەسەڵات بکات، ئێران دەتوانێت شایەتحاڵی کارەساتێکی گەورەتری پەرشوبڵاویی ناوچەکانی ئێران بێت،

لەوەی کە لە سووریا و عێراق ڕوویدا. پێم وا نییە هیچ کەس نکۆڵی لەوە بکات، کە دوای کۆتاییی ئەم شـەڕە و گۆڕانێک لە نێو هەمان پێکهاتەی ئێستای دەسـەڵاتی سیاسـیی ئێران، یان ئەگەری ڕووخانی کۆماری ئیسلامی، بە تەواوی نەخشەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاسـت بە باڵادەستیی ئەمریکا دادەڕێژرێتەوە، لـە هەمـان کاتـدا کاریگەریـی لـە سـەر چۆنێتیـی دۆخـی ململانێـی زلهێزکانی دنیـا دەبێت. لە ڕووی ئابووریـیـەوە ڕووخانی ڕژێمی ئێـران کاردانەوەی جیهانی دەبێت. لەبەر ئەوەی ئێران خاوەنی چوارەم یەدەگـی نەوتـە لە جیهاندا، هەر جۆرە پەککەوتنێک لـە بەرهەمهێنـان و هەناردەکردنیـدا کاریگەریی لە سـەر نرخی وزەی جیهانی دەبێت. چین، کە بڕێکی زۆر لـە نەوتـی ئێران هاوردە دەکات، ناچار دەبێت بـە دوای جێگـرەوەدا بگەڕێـت، ئەمـەش ئەگـەری گۆڕینی دیمەنی بازرگانیی وزەی جیهانی هەیە. لای خۆیەوە ڕووسـیا ڕەنگە سـوود لە بەرزبوونەوەی نرخی نەوت و گاز وەربگرێت، بەڵام هاوپەیمانێکی سـتراتیژیی گرینگ لـە ڕووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ خۆرئاوادا لە دەست دەدات. هەر چەندە ئەمریکا لە دوای هێرشەکانی بەرەبەیانی (22)ی ئەم مانگە، وا

ڕادەگەیەنێت کە کۆتاییی بە کاریگەریی یۆرانیۆم هێناوە، بەڵام پێم وایە هێشتا بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران ئاڵنگاریی تری لێ دەکەوێتەوە، ئەگەر ئێران بکەوێتە بەر گێژاوی شەڕی ناوخۆی لایەنەکان و هێزە میلیشیاکان، چی بەسەر پاشماوەی دامەزراوە ئەتۆمییەکان و مادە تیشکدەرەکان دێت؟ ئایا زلهێزە نێودەوڵەتییەکان دەتوانن کۆنترۆڵی ئەو مادانە بکەن و ڕێگربن لەوەی نەکەوێتە دەستی گروپە توندڕەوە میلیشیاکانەوە؟ یان لە ناوچەیەکی پڕ لە ململانێ و گرژی و ئاڵۆزی، ڕووبەڕووی کابوسێکی بڵاوبوونەوەی چەکی ئەتۆمی دەبینەوە؟ بە گشتی ئێران و ناوچەکە، بە تایبەتی دوای هێرشەکانی ئەمریکا بۆ سەر ئێران، دۆخەکەی ئاڵۆزتر و مەترسیدارتر کردوە. لە نێو ئەو هەموو گێژاو، ئاڵۆزی و ئاڵنگارییە ترسناکانەدا، پرسیار لە کۆمۆنیستەکان، ئازادیخوازان و ڕێکخراوە جەماوەرییەکان ئەوەیە، ئامادەن بۆ ئەوەی دوای هەر ئاڵوگۆڕێک، یان ڕووخانی کۆماری ئیسلامیی ئێران، ڕۆڵێکی پێشڕەوی ئینسانی و ئازادیخوازی ببینن، تا پێگەی ڕۆڵ و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی جەماوەری

له ئایندەی پێکهێنانی دەسـەڵاتی سیاسی له ئێراندا دابین بکەن؟ له ڕاستیدا کۆمەڵگەی ئێران به گشتی و چینی کرێکار بـه تایبەتـی، ئاسـتێکی بەرینـی پێشـڕەویی جەماوەری له ڕادیکاڵـی، ئازادیخوازی و یەکسـانیخوازی تێـدا بەهێزە، بەڵام ناڕێکخراو و پەرشوبڵاوە و نائامادەیە، پێش هەموو شتێک هەر لایەنێـک و ڕێکخراوێکی کۆمۆنیسـتی، پێویسـته له ڕیزی پێشەوەی ڕێکخستن و یەکخستنی ئەو هێزە جەماوەرییـەدا بێـت، که به ئاسـۆی سۆشیالسـتی، ئازادیخوازی و یەکسانیخوازی له مەیدانی ململانێ و خەباتی چینایەتیدایە.

ئـەوەی لەمـڕۆدا پێویسـته، که ئێـران له دۆخی جەنگێکی وێرانکاری و کۆمەڵکوژیدایە، هەر چەندە شـەڕەکه لـه ئێسـتادا ڕاگیـراوە، بـەڵام بـه هـۆی بەردوامیی ململانێکان و نالەباریی دۆخی سیاسی، هێشـتا کاتـی خۆپاراسـتنه لـه کاریگەرییەکانـی ئـەو جەنگـه و نەبوون به سـوتەمەنی ئەو شـەڕە. دوورکەوتنـەوە لـەو هێـز و لایەنانـەی دەیانەوێت لـه نێوەنـدی ئـەو شـەڕەدا بکەونـه بەرانبـەر هێزەکانـی دەسـەڵات و پێکـدادان ئەنجـام بـدەن، ئێسـتا سـەردەمی یەکڕیـزی و خـۆ ڕێکخسـتن و

هوشیاربوونەوەیە، ئەگەر چی ڕژێمی کۆماری ئیسلامی لە ڕووی هاوسەنگیی سەربازییەوە توانای ڕووبەڕووبوونەوەی ئیسرائیل و ئەمریکای نییە، بەڵام لەم بارودۆخەدا دەتوانێت لە بەرانبەر هەر نارەزایەتییەک سوود لە توندترین و خوێناویترین سەرکوت وەربگرێت. بۆیە ئامادەکرنی هەر ڕێکخراوێک لە ئێستادا بۆ شەڕکردن لەگەڵ ڕژێمدا، کارێکی گەمژانە و نابەجێیە و بە زیانی خەباتی جەماوەری تەواو دەبێت. پێویستە خۆ ڕێکخستن لە دژی شەڕ و هەلومەرجی شەڕ و ئازارەکانی، بەرەو پێش بچێت، خەبات بۆ خواستی ڕاگرتنی دەستبەجێی شەڕ، بەرزکردنەوەی دروشمی دژی شەڕ، چوونکە دووبارەنەبوونەوەی شەڕ پێویستی بە بزوتنەوەیەکی بەرفراوانی جەماوەریی جیهانییە. ئەمڕۆ پێویستە کۆمۆنیستەکان و ئازادیخوازان، ڕێکخستنی خەڵکی ناڕازی لە دژی شەڕ بکەنە لەپێشینەی کارەکانی کارنامەی خۆیانەوە، بۆ هاوکاریکردنی یەکتر لە بەرانبەر سەختییەکانی شەڕ، دابینکردنی ئامراز و ئاسانکاری بۆ ئەو هاوڵاتییانەی کە ناچارن ماڵ و شارەکانیان بە جێبهێڵن و پێدانی پێداویستیی تەواو پێیان، دابینکردنی بژێویی ژیان و پێداویستیی تەندروستی، هاوکاریی

دەستبەجێی خەڵک لە ئەگەری بۆردومانکردنی ماڵەکانیان، خەبات دژی ئەو ناسیۆنالیستە ڕەنگاوڕەنگانەی کە بە شەڕ و وێرانکردنی کۆمەڵگا وروژێنراون و ئومێد بە لایەنگری بۆ جەنگ دەبەخشنەوە. دوورخستنەوە و پاراستنی کۆمەڵگا لە دروستبوونی هەر سیناریۆیەکی تاریک و هەلومەرجی شەڕ هەڵگیرسانی هێزە میلیشیاکان، لە هەمان کاتدا لە هەر جێگایەک بۆشاییەک بە هۆی نەمانی هێزەکانی ڕژێم دروست دەبێت، پێویستە جەماوەری خەڵک بۆ پاراستنی خۆیان و بۆ ئیدارەکردنی کاروبارەکانیان ڕێکخراو و چەکدار بن، تا بتوانن ئەمنیەتی خۆیان بپارێزن و کاروباری خۆیان بەڕێوەبەرن.

ململانێی ئەمریکا و ئێران

لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا